

117 SORUDA MÜLTECİ HAKLARI

İnsan Hakları Gündemi Derneği

Av. Salih Efe

Av. Orçun Ulusoy

Ankara
Nisan 2013

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının yaygınlaştırılması amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir. Kitapta yer alan metinlerin yeniden basımı konusunda lütfen İnsan Hakları Gündemi Derneği'ne danışınız.

Birinci Baskı: Ankara 2013

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ**ANKARA**

Güniz Sok. 38/8 06700 Kavaklıdere - Ankara/TÜRKİYE

Tel: 0312 428 06 10 - 11 Faks: 0312 428 06 13

E□ mail: posta@rightsagenda.org

www.rightsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Caddesi No:39 Kat: 5/502 Galeri Mazhar İş Merkezi

Alsancak - İzmir/TÜRKİYE

Tel: 0232 464 20 26 Faks:0232 464 20 26

DİYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza, Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE

Tel:0412 228 79 42 Faks: 0412 228 79 36

Bu kitap Hollanda Kraliyeti Büyükelçiliği'nin maddi katkılarıyla basılmıştır.

Sunuş**Önsöz****Neden 117 Soruda Mülteci Hakları Kitabı?****Giriş****Mülteciler Hukuku ve Hakları Alanındaki Temel Konulara İlişkin Soru ve Cevaplar**

- 1- Mülteci ve Şartlı Mülteci Kimdir; İkincil Koruma ve Geçici Koruma Ne Demektir?
- 2- Göçmen kimdir?
- 3- Düzensiz göçmen ne anlama gelir?
- 4- Sığınmacı kimdir?
- 5- Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (IDP) kimlerdir?
- 6- Vatansız kişiler kimlerdir?
- 7- Yerinde mülteciler kimlerdir?
- 8- Varışta mülteci nedir?
- 9- Çevresel mülteciler kavramı neyi ifade etmektedir?
- 10- Uluslararası koruma nedir?
- 11- Geçici koruma Nedir?
- 12- Mültecilerin korunmasından kim sorumludur?
- 13- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği nedir? Görev alanı neleri kapsar?
- 14- Geri-göndermeme ilkesi (Non-refoulement) nedir?
- 15- Gönüllü geri dönüş nedir?
- 16- Dâhili kaçış alternatifi nedir?
- 17- Bir ülkeye yasadışı giriş suç mudur?
- 18- Uluslararası hukukta mülteciler ilgili düzenlemeler nelerdir?
- 19- İltica hukuku Türk mevzuatında nasıl düzenlenmiştir?
- 20- Türk iltica sistemine göre sığınma başvurusu nasıl yapılır?
- 21- Türk iltica sistemine göre sığınma başvurusunun kabul edilmesi halinde ne olur?
- 22- Yeniden yerleştirme ne demektir?
- 23- Türk iltica sistemine göre sığınma başvurusunun reddedilmesi halinde ne olur?
- 24- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yapılan başvurunun reddedilmesi halinde ne olur?
- 25- 1951 Sözleşmesinde yer alan coğrafi sınırlama nedir?
- 26- Haklı nedene dayalı zulüm korkusu nedir?
- 27- Belirli bir toplumsal gruba mensubiyet neyi ifade etmektedir?

- 28- Mültecilerin hakları nelerdir?
- 29- Sığınmacılar hapsedilebilirler mi?
- 30- Sığınmacılar Türkiye’de çalışabilir mi?
- 31- Bir vicdani retçi mülteci olabilir mi?
- 32- Bir adi suçlu ya da savaş suçlusu mülteci olabilir mi?
- 33- Bir asker mülteci olabilir mi?
- 34- Kadın mültecilerin sorunları nelerdir?
- 35- Refakatsiz çocuk mülteciler kimlerdir?
- 36- Refakatsiz Çocuk Mülteciler için Ek Koruma Önlemleri öngörölmüş ya da düzenlenmiş midir?
- 37- “Geri gönderme merkezi” nedir?
- 38- Kabul merkezi nedir? Türkiye’de varmı?
- 39- İnsan ticareti nedir? İnsan kaçakçılığı ile arasında fark varmıdır?
- 40- “Uydu kent” nedir?
- 41- Sınır dışı etme – Sınırdaki geri çevirme nedir?
- 42- Ortak Avrupa İltica Sistemi nedir?
- 43- Güvenli üçüncü ülke tanımı neyi ifade etmektedir?
- 44- FRONTEX Nedir?
- 45- UNRWA nedir? Görev kapsamı nedir?
- 46- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Nedir?
- 47- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Nedir?
- 48- AİHS ve Ek Protokollerinin sınır dışına uygulanacak hükümleri nelerdir?
- 49- Adli yardım mekanizması nedir?
- 50- Eurodac ne demektir?
- 51- Göçmen ve sığınmacı çocukların hakları nelerdir?
- 52- Türkiye’de göçmen çocuk ve/veya refakatsiz çocuk sayısı nedir?
- 53- Göçmen ve sığınmacıların kapatılmasına karşı uluslararası koalisyon (IDC)'nun raporunda somut olarak ne gibi öneriler var?
- 54- BMMYK refakatsiz çocuk mültecilerin ailelerini bulmaları için neler yapmaktadır?
- 55- Aile birleşimi ve aile birliği hakkı nedir?
- 56- Ayrılma hakkı nedir?
- 57- Diplomatik sığınma nedir?
- 58- Türk hukukunda iade nasıl düzenlenmiş?
- 59- Türk sığınma mevzuatında “devletin takdir yetkisi sorunu” nedir?
- 60- İkincil koruma nedir?
- 61- BMMYK uyumsuzluğu önlemek için neler yapmaktadır?
- 62- Sığınma talebinde bulunan kaçak yolcular veya denizde kurtarılmış kişilerle ilgili yol gösterici bilgiler var mı?

- 63- Mültecilerin zengin bir ülkeye yerleştirilmeyi talep etme hakkı var mıdır?
- 64- Bu tür kotalar neden her zaman BMMYK tarafından doldurulmamaktadır?
- 65- BMMYK'nın üçüncü ülkelere yerleştirme konusunda politikası nedir?
- 66- BMMYK mültecileri fiziksel saldırılardan korumak için ne yapmaktadır?
- 67- Her mülteci bireysel statü belirlemesine tabi olmalı mıdır?
- 68- Cinsel tercihleri nedeniyle zulme uğramaktan korkan biri mülteci statüsü alabilir mi?
- 69- Ülkesine dönerse kendisi veya kız çocuğunun sünnet edileceği korkusu taşıyan kadınlar mülteci olma hakkına sahip midir?
- 70- Sosyal kısıtlamalara uymadıkları için saldırıya uğrayan kadınlar mülteci olma hakkına sahip midir?
- 71- Bir asker kaçağı mülteci olabilir mi? Bir suçlu mülteci olabilir mi?
- 72- BMMYK kimin mülteci olduğuna kendisi mi karar verir, yoksa bu karar hükümetlere mi bağlıdır?
- 73- Savaştan veya savaşla bağlantılı açlık ve evsizlik gibi şartlardan kaçan kişiler mülteci sayılır mı?
- 74- Uluslararası suçlar nedir?
- 75- Göçmen kaçakçılığı suçu nedir?
- 76- Göçmen kaçakçılığı suçun maddi unsuru nedir?
- 77- Göçmen kaçakçılığı suçun fail ve mağduru kimdir?
- 78- Göçmen kaçakçılığı suçun manevi unsuru nedir?
- 79- Göçmen kaçakçılığı suçunun diğer suçlarla bağlantısı (içtima) nasıl oluşur?
- 80- Göçmen kaçakçılığı suçunun cezasını artıran nedenler nelerdir?
- 81- Göçmen kaçakçılığı suçun yaptırımı nedir?
- 82- İnsan ticareti suçu nedir?
- 83- İnsan ticareti suçunun maddi unsuru nedir?
- 84- İnsan ticareti suçunun fail ve mağduru kimdir?
- 85- İnsan ticareti suçunun manevi unsuru nedir?
- 86- İnsan ticareti suçunun diğer suçlarla bağlantısı (içtima) nasıl oluşur?
- 87- İnsan ticareti suçunun yaptırımı nedir?
- 88- Yurt dışında işlenen uluslararası suçların Türkiye'de kovuşturulması ve "evrensellik ilkesi" nedir?
- 89- Mültecilerin Türkiye aleyhindeki başvuruları sonucunda verilen temel AİHM kararları nelerdir?

- 90-Sığınmacının geri gönderme merkezi'nde "gayri insani" ve "onur kırıcı" şartlarda tutulması bakımından AİHS 3. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 91-Sığınmacının işkence ve kötü muamele tehdidi altında ülkesine sınır dışı (teslim) edilmesi bakımından 3. Madde ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 92-AİHS 5. maddesinin bir sığınmacı açısından değişik şekillerde ihlal edildiği nasıl iddia edilebilir?
- 93- AİHS 5/1 maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 94- AİHS 5/2 maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 95- AİHS 5/3. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 96- AİHS 5/4. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 97- AİHS 5/5. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 98- AİHS 13. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?
- 99- AİHM 39. Madde Usul Kuralı (Geçici Tedbirler) nedir?
- 100- Mültecileri ilgilendiren "Dublin" davaları ve "Dublin" Topluluk hukuku ne demektir?
- 101- "Dublin" mevzuatı kapsamında geri gönderme halinde kötü muamele riski ne demektir, örnek davalar nelerdir?
- 102- AİHM'de Geçici Tedbirler nedir?
- 103- AİHM'de sınır dışı ve iade uygulamalarına yönelik örnek kararlar nelerdir?
- 104- AİHM'de siyasi muhalifler, yasadışı örgüt üyeleri, terör suçu isnat edilen kişiler hakkında verilen örnek kararlar nelerdir?
- 105- AİHM'de Yasadışı yollarla Türkiye'ye girmiş ve halihazırda veya önceden yasadışı örgüt üyesi olan kişilerle ilgili davalar nelerdir?
- 106- AİHM'de damgalanmış bir etnik gruba mensubiyet iddiası hakkında verilen kararlar nelerdir?
- 107- AİHM'de sağlık nedeniyle bir yabancı ve sığınmacının sınır dışı edilmesi başvuruları nelerdir?
- 108- AİHM'de üçüncü taraflarca kötü muamele riski ihtimalinde bir yabancı ve sığınmacının sınır dışı edilmesi başvuruları nelerdir?
- 109- AİHM'in ölüm cezasıyla ilgili durumlar nedeniyle verdiği kararlar nelerdir?
- 110- AİHM'de erken tahliye imkanı olmaksızın müebbet hapis cezası halinde verilen kararlar nelerdir?
- 111- AİHM'de Dublin Tüzüğü uyarınca sınır dışı halinde kötü muamele riski hakkında verilen kararlar nelerdir?
- 112- Mültecilerle ilgili geçici tedbirler (AİHM İçtüzüğü'nün 39. Maddesi) ne demektir?

113- AİHM’de “Adil yargılanma hakkı tanınmaması” (6. Madde, makul sürede adil yargılanma hakkı) halinde verilmiş bazı örnek kararlar nelerdir?

114- AİHM’de sınır dışı edilen veya sınır dışı edilmeyi bekleyen kişilerin tutulma şartları, sınır dışı edilmeden önceki hallerde verilmiş örnek bazı kararlar nelerdir?

115- AİHS’ in sınır dışı davaları ile ilgili diğer maddeleri ve kararları nelerdir?

116- AİHM’de toplu sınır dışı ile ilgili kararları nelerdir?

117- Türkiye’de Mülteciler alanında hangi sivil toplum kurumları çalışmaktadır?

EK 1- Sınır dışı halinde dava dilekçesi örneği.

EK 2- Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu

Sunuş

Tarihin en eski devirlerinden beri göç ve iltica kavramları olagelmıştır. Göç ve iltica kavramları 21.yy'da da gerek uluslararası ilişkilerin, gerek uluslararası hukukun, gerek de insan haklarının önemli bir çalışma alanını oluşturmaktadır.

Bir kavşak noktası olarak Anadolu coğrafyası, yüzyıllardır göç edenlere geçitlik ederken, kimi zaman da göçle gelenlere kalıcı yerleşim yeri olabiliyor. Anadolu coğrafyasının bu pozisyonu, günümüzde çok az değişiklikle geçerliliğini sürdürmektedir.

Mülteci hakları, insan haklarının gelişmekte olan bir parçasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, günümüzdeki gelişmeleri anlık olarak takip edebilmek büyük bir zorluk halini de almaktadır. Alandaki çalışmaların genellikle akademik düzeyde olmaları ve sivil kuruluşlar ile uygulamacıların yararlanabileceği kaynakların son derece sınırlı oluşu, bizleri böyle bir çalışmayı ortaya çıkarmaya itekledi. Hem hakları söz konusu edilen mülteciler bakımından, hem de bu hakların korunmasında pay sahibi olarak insan hakları savunucuları ve hukuk insanlarının daha doğru şekilde bilgilenebilmeleri bakımından, mülteci hakları konusundaki çalışmaların artmasını umuyoruz.

Elinizdeki çalışma, uzun süredir mülteci hakları alanında çalışmalar yürüten İnsan Hakları Gündemi Derneği'nin, yeni yürürlüğe giren mevzuatla birlikte meseleye bakışını ortaya koymaktadır.

Sağladığı mali destekle bu kitabın hazırlanmasını mümkün kılan Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği'ne ve kitabın basımında emeği geçen sayın Ahmet Karabulut şahsında tüm Girişim Matbaası çalışanlarına teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz.

Kitabın, Türkiye'de hak temelli faaliyet gösteren sivil kuruluşlar ile mülteci haklarıyla bir biçimde ilgili tüm kesimlere bir nebze de olsa faydalı olması dileğiyle...

Yrd.Doç.Dr.Günel Kurşun
İnsan Hakları Gündemi Derneği Başkanı

Önsöz

Neden 117 Soruda Mülteci Hakları Kitabı?

Doğu ve batı arasında önemli bir kavşak olan Anadolu, yüzyıllar boyunca bu konumun sonucu olarak küçük büyük pek çok nüfus hareketliliğe tanık olmuştur. Bu toprakların son misafiri Türkiye Cumhuriyeti de, doğal olarak, bu değişimlerden etkilenmiş ve kuruluşundan bu yana hedef ülke ve kaynak ülke olmanın yanı sıra bu hareketlilikte transit bir ülke olagelmıştır.

Bununla birlikte Türkiye’de, uluslararası korumaya muhtaç insanlara gereken desteği ve korumayı sağlamaya yönelik bir mevzuat oluşturmaktan kaçınılarak, söz konusu alan idari önlemler ve uygulamalarla düzenlenmeye çalışıldı. Bu yaklaşımın sonucunda ise, özellikle 2000’li yılların başından itibaren, artan bir şekilde ulusal ve uluslararası kurumların eleştirilerine hedef oldu. Söz konusu eleştirilerin odak noktası ise sığınmacı ve mültecilerin Türkiye’de yaşamaya mecbur bırakıldıkları insan onuru ve haysiyetine yakışmayan şartlardı.

İltica hakkı, temel bir insan hakkı olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) madde 14’te düzenlenmesine, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bir BM sözleşmesi olarak hemen tüm dünyada genel kabul görmüş olmasına ve Türkiye, bu sözleşmeyi imzalayan ilk ülkelerden birisi olmasına karşın, aradan 62 yıl geçene kadar ülke içinde bir yasal düzenleme yapılmaması ihtiyacı hissedilecek kadar itibar görmedi ya da görmezden gelindi.

Devletin tüm erkeklerinin, akademinin, yerel idarelerin ve sivil toplumun gerekli ilgiyi göstermediği bu önemli insan hakkı alanı, uygulamada az sayıdaki bürokratin ve güvenlik güçlerinin inisiyatifine terk edildi. Uygulama büyük ölçüde ancak 1994 yılında hazırlanan, son derece yetersiz ve hatalı bir içeriğe sahip olan yönetmelik ve sonraki tarihlerde çıkarılan genelge ve talimatnameler ile idare edilmek istendi. Dolayısıyla eksik mevzuat, uygulamada, farklı illerde, farklı duyarlılıklara sahip uygulayıcılar elinde, farklı pratiklere neden oldu. AB üyelik sürecinde eleştiri konusu olan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında ağır ihlallerin pek çok kez tespit edildiği, ulusal ve uluslararası insan hakları örgütleri tarafından birçok yanlış işaret edilen bu sistemin en hafif tanımıyla insani olmadığı ve artık devam edemeyeceği maalesef Türkiye’deki yetkililer tarafından ancak son yıllarda görüldü ve kabul edildi.

Gerçekten, zaten belirtilen nedenlerle Türkiye’de “derme-çatma” düzene sahip olan bu alan, son dönemde -genel kamuoyu ve sokaktaki vatandaş fark etmese de- rakamların da ulaştığı boyutla artık iyice derin kriz merkezlerinden birisi olmaya yöneldi: Suriyeli sığınmacılar hariç olmak üzere Türkiye’ye diğer ülkelerden 2011 yılında resmi mercilere, yani BMMYK ve İçişleri Bakanlığına 17.000 yeni başvuru yapıldı. Bu tüm zamanların en yüksek sayısıdır ve Suriyeli mülteci sayısından hariç bu sayı

Mart 2013'e kadar 33.000 civarına ulaştı. Bu sayının yanı sıra, Suriye'deki çatışmalar nedeniyle ülkesini terk ederek, Türkiye'ye sığınanların sayısı ise Mayıs 2013 itibariyle 193 bine ulaştı; bu sığınmacılar Suriye sınırına yakın farklı şehirlerde kurulan çadır kamplarına yerleştirildiler.¹ Mülteci kamplarının dışında kalanlarla beraber bu sayının 400.000'i aştığı söylenmektedir. Türkiye'deki resmi prosedüre girmiş bu insanların dışında çok önemli sayılardaki nüfus hareket etmeye devam etti: Sadece Edirne ilinde 23 bin civarı insan, dokümansız olarak Yunanistan'a geçmeye çalışırken yakalandı. Yakalanmadan Yunanistan'a geçen insanlar ise AB'nin verdiği son rakamlara göre tüm AB ülkelerine yasa dışı yollardan girişlerin yüzde 93'ünü oluşturmaktadır. Bunun dışında Türkiye'de 250 bin civarı kayıtlı yabancıların çalışma izni ile çalışmakta olduğu bilinmekte, 100 bin kadar kişinin de kayıtlı olmadan çalıştığı tahmin edilmekte. Yani artık ortada kayıtsız kalınmayacak çok önemli bir insan kitlesi mevcut.²

Türkiye, devlet olarak, ekonomisinin düzenli büyümesinden ve ekonomik göstergelerinin iyileşmesinden bahsetmekte buna karşılık kendi ülkesine sığınan sığınmacılar için daimi olarak ev sahipliği yapma sorumluluk ve "kölfe" içine girmek istememekte ve "kim alırsa alsın" mantığıyla, bu sığınmacıların üçüncü ülkelerce kabul edilmesini ve paylaştırılmasını talep etmektedir. Bununla birlikte söz konusu üçüncü ülkeler (ABD, Kanada ve AB üyesi bazı ülkeler) artık son yıllarda sürekli azalan sayılarda sığınmacıyı Türkiye'den kabul etmekte ve ülkelere yeniden yerleştirmektedirler. Üstelik dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmelere göre bu dağıtım mekanizması bütünüdür.

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGĐ) olarak devletin esas olarak sığınmacı ve mülteciler alanında "güvenlik" eksenli politikardan vazgeçerek "insan hakları, kucaklayıcı ve ayrımcılığa karşı" eksenli politikalar üretmesi gerektiğine inanmaktayız. Kitabın yazım aşamasında henüz yeni kabul edilen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nun bu yönde ilk ve önemli bir adım olacağını umuyoruz. YUKK Kanun No:6458 ile 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM kabul edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihinde ilk kez iltica alanında bir yasaya sahip oldu. Bu yeni yasa ile yabancılar ve sığınmacı/mülteciler hakkında dağınık ve günün ihtiyaçlarını karşılayamayan mevzuat güncellenmiş ve şimdiye kadar güvenlik güçleri tarafından idare edilen iltica ve göç alanı sivil bir yapının yönetimi altına girecek. Türkiye tarihinde iltica alanını içeren ilk yasal düzenleme olan bu kanun şüphesiz bu alana ilişkin çok önemli

¹ Başbakanlık Afet ve Acil Durum (AFAD) Başkanlığı Basın Açıklaması, 1 Mart 2013; <http://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=1067&ID=12>

² Av. Taner Kılıç, "Türkiye'deki sığınmacılar adına tarihî bir fırsat", 14.06.2012, Zaman Gazetesi.

düzenlemeleri ile Türkiye'ye sığınan sığınmacılar adına çok önemli ve tarihi bir fırsat olma özelliğine sahip.

Türkiye'de çok hassas ve insani bir durum olan sığınmacılar ve mülteciler konusunda ortada böyle mevcut bir durum varken bu konuda yazılmış olan kaynakların azlığı İnsan Hakları Gündemi Derneği'ni bu alanda bir kitap hazırlamaya itmiştir. Bu kitap ile gerek bu konuya ilgili insanların ve gerekse de insan hakları savunucularının, uygulayıcıların, avukatların, sivil toplum örgütlerinin ve ilgili devlet bürokrasisinin bir nebze de olsa bilgilendirilmesine yardımcı olma ve uygulamada başvurulacak pratik bir kitap olma hedefi güdülmüştür. İHGD olarak dileriz ki bu kitap ile biraz da olsa Türkiye'de ki sığınmacı ve mültecilerin insan haklarının gelişimine katkıda bulunuruz.

Av. Salih Efe, Ankara

Av. Orçun Ulusoy, Maastricht

Giriş

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşme'sinin imzalanmasının 60. yılının kutlandığı 2011 yılında, pek çok ülkede çatışma ve zulüm olaylarının tırmanması sonucu dünya genelinde mülteci sayısında son 10 yılın yeni bin yılın en hızlı artışı yaşandı. Sadece Fildişi Sahilleri, Libya, Sudan, Somali'den kaçan 876.100 kişi diğer devletlere veya BMMYK'ya sığınma başvurusunda bulundu. Kendi ülkeleri içinde zorla yerinden edilen 3.5 milyon insanla birlikte toplam 4.3 milyon insan, 2011 yılı boyunca zorla yerinden edildi. Böylece, zulüm ve çatışmalar nedeniyle evlerini, yurtları terk etmek zorunda kalan mültecilerin (15.2 milyon), sığınmacıların (895.000) ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin (IDP - 26.4 milyon) sayısı toplam 42.5 milyon oldu.³ Bunun yanı sıra dünyada, resmi kayıtlara göre 3.5 milyon, BMMYK tahminlerine göre ise 12 milyon vatansız kişi bulunuyor.⁴

2011 yılında da mülteci üreten ülkelerin başında 2.7 milyon ile Afganistan geldi. Afganistan'ı; Irak (1.4 milyon), Somali (1.1 milyon), Sudan (500.000) ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti (491.000) izledi.

Ülkelerini terk eden mülteci ve sığınmacıların 4/5'i gelişmekte olan komşu ülkelere sığındı. 2011 yılında mülteci ve sığınmacılara koruma sağlayan ülkelerin başında 1.7 milyon ile Pakistan geldi. İran 886.500 mülteciye koruma sunarken, bunları Kenya (566.500) ve Çad (366.500) izledi. Dünyada en fazla mültecinin sığındığı ilk beş ülke arasına sadece bir sanayileşmiş ülke yer alıyor (Almanya, 571.000 mülteci).⁵

Türkiye'ye sığınanların sayısında 2011 yılında 2010 yılına göre %74; 2012'in ilk çeyreğinde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %12 oranında bir artış yaşandı. Böylece 30 Nisan 2012 itibarıyla, Türkiye'ye sığınıp BMMYK'ya kayıt yapan sığınmacıların sayısı 26.000'i geçti. Bu sayı Nisan 2013'e kadar 33.000'i buldu. Türkiye'ye sığınanların büyük çoğunluğunu yine Irak, İran, Afganistan ve Somali'den kaçan mülteciler oluşturuyor.⁶

³ UNHCR Global Trends 2011: A Year of Crises (BMMYK Küresel Eğilimler 2011: Krizler Yılı), <http://www.unhcr.org/4fd6f87f9.html> Haziran 2012

⁴ 2010 yılında bu sayı toplam 43.7 milyon kişiydi. Mültecilerin sayısındaki artışa rağmen toplam sayıdaki bu düşüş evlerine dönen yaklaşık 3.2 milyon IDP'den (ülke içinde zorla yerinden edilmişler) kaynaklanmaktadır. UNHCR Global Trends 2011: A Year of Crises (BMMYK Küresel Eğilimler 2011: Krizler Yılı), <http://www.unhcr.org/4fd6f87f9.html> Haziran 2012.

⁵ UNHCR Global Trends 2011: A Year of Crises (BMMYK Küresel Eğilimler 2011: Krizler Yılı), <http://www.unhcr.org/4fd6f87f9.html>, Haziran 2012.

⁶ BMMYK Türkiye Ofisi; <http://unhcr.org.tr>

Türkiye'ye sığınan ve BMMYK ofisine kayıt yaptırabilen insanların sayısındaki artış dışında, şu anda ülkemizde iltica alanında çok önemli bir gelişme daha yaşanmaktadır.

Suriye'de 2011 Nisan ayında başlayan olaylar sonucu ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin sayısı Nisan 2013 itibariyle 190.000 oldu.⁷ Türkiye hükümeti, ülkeye sığınan ve şu anda Hatay, Kilis, Şanlıurfa ve Gaziantep'teki 9 çadır kent ve 1 konteynır kentte barındırılan Suriyeli mülteciler için sınırların açık tutulması, zorla geri göndermeme ve temel ihtiyaçların karşılanmasını içeren bir "Geçici Koruma Rejimi" uygulamaktadır. Resmi kaynaklarda verilen bilgilere göre sözü edilen konteynır kent ve çadır kentlerde barınma, yiyecek, sağlık, eğitim, ibadet, haberleşme gibi temel hizmetlere erişim mevcuttur.⁸ Bu uygulamalar memnuniyetle karşılanmakta fakat diğer yandan kampların sınıra yakınlığı dolayısıyla yaşanan güvenlik sorunu, kampların silahlı unsurlardan temizlenerek sivil ve insani karakterlerinin korunması, bağımsız ve tarafsız STK gözlemcilerin bu kamplara erişimlerine izin verilmemesi gibi sorunların yanı sıra BMMYK'nın ancak Şubat 2012'den itibaren mümkün olan ve sadece teknik destek vermekle sınırlandırılan erişimi nedeniyle bu alanda çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinin kaygıları devam etmektedir. Ayrıca, Suriyeli mülteci ve sığınmacılar için BMMYK'nın mülteci statüsü belirleme prosedürünün işletilmemesi bir başka kaygı verici konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, bu kamplarda yaşayanların güvenliklerinin, kampların sivil ve insani karakterini sağlanması konusunda gerekli önlemleri almalı; bağımsız ve tarafsız STK, gözlemci ve araştırmacıların kamplara ve kamp sakinlerine erişimleri önündeki engelleri kaldırmalı. BMMYK ise, mültecileri bilgilendirme, destek verme ve 3.ülkeye yerleştirme dahil mülteci statüsü belirleme prosedürünü işletme ve kampları etkin izlenme ve denetlenme hususundaki sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Dünyada ve Türkiye'de sığınmacı ve mültecilerin durumuna yönelik bu kısa bilgilendirme ve tavsiyelerimizden sonra sığınmacı, mülteci ve göçmenler alanında hazırladığımız soru ve cevaplara dönebiliriz.

⁷ Başbakanlık Afet ve Acil Durum (AFAD) Başkanlığı Basın Açıklaması, 1 Mart 2013; <http://www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?IcerikID=1067&ID=12>

⁸ Başbakanlık Afet ve Acil Durum (AFAD) Başkanlığı, Suriye Afet Raporu; <http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>

Mülteciler Hukuku ve Hakları Alanındaki Temel Konulara İlişkin Soru ve Cevaplar

1. Mülteci ve Şartlı Mülteci Kimdir; İkincil Koruma ve Geçici Koruma Ne Demektir?

Uluslararası hukukta “mülteci” kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve **“ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi** nedeniyle **zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu”** için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir.

Bu gibi kişileri kapsayan hukuk sistemi bir dizi uluslararası ve bölgesel insan hakları sözleşmelerinin yanı sıra 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'yi (1951 Sözleşmesi veya Cenevre Sözleşmesi olarak da anılır) ve 1967 Protokolünü de içermektedir. Mültecilere ilişkin yasal çerçeve, bu kişilere kendi menşei ülkeleri tarafından koruma sağlanmadığı için özel uluslararası korumaya ihtiyaç duyduklarını kabul etmektedir. Mülteciler, bu nedenlerle göçmenlerden farklı olmakla birlikte genellikle Göçmenlerle aynı seyahat güzergâhlarını ya da kaçakçılık yollarını kullanırlar ve geçtikleri ya da geldikleri ülkelerde benzer insan hakları ihlallerine maruz kalırlar.

Nisan 2013 de kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Madde 61'de mülteci şöyle tanımlanmıştır. **Mülteci; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle;** ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen **yabancıya** veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen **vatansız kişiye** statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir; şeklinde düzenlenmiştir.

YUKK 62. Madde de düzenlenen **Şartlı Mülteci** ise; **Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle;** ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen **yabancıya** veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen **vatansız kişiye** statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir; şeklinde düzenlenmiştir.

YUKK 63. Madde de düzenlenen **İkincil koruma**; Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak; olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen **yabancı** ya da **vatansız kişiye**, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir; şeklinde düzenlenmiştir.

YUKK 91. Madde de **Geçici koruma şöyle düzenlenmiştir**; Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

2. Göçmen kimdir?

Göçmen; esas olarak, ülkesinden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için değil, fakat ekonomik nedenlerle ayrılan kişiler olarak tanımlanabilir. Göçmenler, vatandaşı oldukları ülkelerin korumasından yararlanmaya devam ederlerken, daha iyi bir yaşam standardına kavuşabilmek için, kendi istekleri ile bu yolculuğa çıkarlar.

Birleşmiş Milletler verilerine göre 2010 yılı sonunda, dünya çapında 214 milyondan fazla bir göçmen nüfusu mevcuttur ve 69 milyon göçmenin bulunduğu Avrupa, 50 milyon göçmeni ağırlayan Kuzey Amerika ile bu nüfusun yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır.⁹ Göçmenlerden mültecileri ayıran en önemli fark, vatandaşı oldukları ülkeden ekonomik sebeplerle ayrılmış olmalarıdır. Göçmen kabul eden, ekonomik anlamda "gelişmiş" ülkeler, bu kişileri kabul edip etmemekte özgürdür zira bu kişilerin uluslararası hukukun koruması altında olmadıkları kabul edilmektedir. Bununla birlikte, araştırmalar göstermektedir ki, başlı başına az

⁹ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Nüfus Bölümü raporu için bkzn; http://www.un.org/esa/population/publications/2011Migration_Chart/2011IttMig_ch art.htm

gelişmişlik ve yoksulluk insanları ülkelerinden ayrılmaya ve ölümle bitebileceğini çok iyi bildikleri bir yolculuğa çıkmaya iten faktörlerden biri değildir.¹⁰ Ancak iç çatışmalar, etnik ya da dinsel gruplara baskı ve sistematik insan hakları ihlalleri, yoksulluk ile birleştiğinde, bir neden oluşturabilir.¹¹

3. Düzensiz Göçmen ne anlama gelir?

Düzensiz göçmen terimi,¹² geldiği ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan kişiler için kullanılır. Ancak bu, tüm düzensiz göçmenlerin buldukları ülkede resmi olmayan bir şekilde veya belgeleri olmadan kaldıkları anlamına gelmemektedir. Örneğin, bir ülkeye çalışmak amacıyla insan tacirleri tarafından getirilen kişilere genellikle kaçakçılar tarafından sahte belgeler sağlanmaktadır. Bir göçmenin statüsü birkaç şekilde düzensiz hale gelebilir.

Bu bazen dikkatsizlik nedeniyle yaşanabilirken; bazen keyfi ve adil olmayan nedenlerle de bir kişi düzensiz göçmen durumuna düşebilir. Tek bir yolculuk sırasında dahi, bir göçmen, hükümetlerin yürüttüğü politikalara veya vize düzenlemelerine göre düzensiz göçmen statüsüne girip çıkabilmektedir. Belgesiz göçmen terimi ise bir ülkeye yasal yollarla giriş yapmak veya o ülkede kalmak için gerekli belgelerden yoksun kişiler için kullanılır.¹³

4. Sığınmacı kimdir?

Sığınmacı mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu bulunan fakat bu başvurusu, henüz, karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Sığınmacılara, başta geri-göndermeme ilkesi (non-refoulement) olmak üzere, temel haklara erişimlerinin ve insanca yaşamları için asgari standartların sağlanması gerekir. Sığınmacı geçici bir kavramdır ve mülteci statüsü

¹⁰ Castels S., Loughna S. ve Crawley H.; "States of Conflict: the cause of forced migration to the EU" Institute for Public Policy Research; Nisan 2003.

¹¹ Oosting D., Bouteillet-Paquet D.; "AB İltica Politikasına eleştirel bir analiz: Tampere'den düşüş"; çev. Helmut Oberdiek; Mülteci Çalıştayları 2004-2005; Uluslararası Af Örgütü; Mart 2008.

¹² Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) "Buldukları ülkelere yasal izne sahip olmadan giren ve çalışan kişiler yasadışı, gizli, kağıtsız ya da düzensiz olarak damgalanmaktadır. 'Yasadışı göçmenler' ifadesinin, normatif bazı çağrışımları, yan anlamları vardır ve bir suçun işlendiği fikrini taşımaktadır." demektedir. ILO, Küresel Ekonomide Göçmen İşçilere Adil Muamele (Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy), 2004.

¹³ İki Arada Bir Derede; Türkiye'de Mültecilere Koruma Sağlanmıyor; 2009, Uluslararası Af Örgütü.

tanınmasının ardından, mülteci statüsünün en başından itibaren geçerli olduğu kabul edilir. Bu yönüyle, mülteci statüsü -hukuki anlamda- geriye yürüyen bir kavramdır.

Sığınmacı tanımı, uluslararası hukukta yukarıdaki şekilde ifade edilse de, yakın bir zamana dek Türkiye için farklı bir grubu daha tanımlamaktaydı. Bilindiği gibi Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşmesi'ni (1951 Sözleşmesi) hazırlayan ülkelerden birisi olmakla beraber, sözleşmeyi coğrafi kısıtlama ile onaylamıştır. Bu kısıtlamanın sonucu olarak, Türkiye, Avrupa sınırları dışından gelen kişilere, mülteci statüsü tanımamaktadır. Türkiye, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası Nisan 2013'te kabul edilene dek bu kişileri “sığınmacı” olarak tanımlamaktaydı. Söz konusu yasa ile bu tanım değiştirilerek, bu kişiler “şartlı mülteci” olarak tanımlanmaya başlandı ve bu terim, yasa öncesinde kullanılan “sığınmacı” ifadesinin yerini aldı.

5. Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (IDP) kimlerdir?

Ülkesinde yerinden edilmiş kişi ya da sıkça kullanılan şekliyle IDP (İngilizce *internally displaced person* tanımının kısaltması) kavramı için uluslararası hukukta, üzerinde uzlaşılan, yasal bir tanım yoktur. Bununla birlikte, “ülkesinde yerinden edilmiş kişiler”; Nisan 1998'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na sunulan Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler'inin (Kılavuz İlkeler) giriş bölümünde; *zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi grupları*¹⁴ olarak tanımlanmıştır.

Kavram, esas olarak, mülteci tanımındaki kriterleri taşısa da, önemli bir noktada bu tanımdan ayrılmaktadır. Mülteci, vatandaşı olduğu ülke sınırları dışında olan kişileri işaret ederken, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler için bu şart aranmamaktadır. Üzerinde durulması gereken bir başka husus ise bu yer değiştirmenin gönüllü olmaması, bu yer değiştirme için zorlayıcı etkenlerin varlığının gerekliliğidir.

Oldukça yeni bir kavram olan *ülkesinde yerinden edilmiş kişiler*; bağlayıcılığı olmayan Kılavuz İlkeler dışında, henüz uluslararası bir sözleşmeye konu olmamıştır. Kavramı gündeme taşıyan olgu, temel olarak, iç savaşlardır. Özellikle Afrika kıtasında yaşanan uzun süreli iç savaşlar beraberinde iktidar boşluklarını getirmiş ve büyük nüfus hareketlerine yol

¹⁴Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler, Giriş Bölümü; paragraf 2; BMMYK

açmıştır. Örneğin Sudan'da, 2003 yılında başlayan çatışmaların ardından, yaklaşık 2 milyon insan zorla yerinden edilmiş ve kamplarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bu 2 milyon insanın büyük bir bölümü (yaklaşık 1,5 milyon kişi) kendi ülkelerinde fakat muhalif kuvvetlerin kontrolü altındaki bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedir. Çad sınırına yakın bu bölgede yaşayan insanlar, uluslararası hukuka göre mülteci tanımına girmezken, sorunun büyüklüğü, uluslararası korumayı zorunlu kılmaktadır.

2011 yılı sonunda dünya çapında 26.4 milyon kişinin kendi ülkesinde yerinden edildiği tahmin edilmekte ve bu rakamın yaklaşık üçte biri -9.7 milyon kişi- Afrika bölgesinde yaşamaktadır.¹⁵ Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı tarafından desteklenen ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan araştırmaya göre **Türkiye'de 2006 yılı sonunda 950.000-1.200.000 kişinin yerinden edilmiş olduğu tahmin edilmektedir.**¹⁶

Bazı ülkeler, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler ile ilgili yasal düzenlemeler yapmış ve mevzuatlarında yer vermişlerdir. Bunlardan bazıları, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kolombiya, Gürcistan ve Rusya gibi uzun dönemli büyük nüfus hareketlerinin olduğu ülkelerdir.¹⁷ Uluslararası hukukta henüz yer bulmayan bu düzenlemeler ve "IDP statüsü" kavramı, bu kişilere sosyal, ekonomik ve yasal haklar tanımakta ve uzun soluklu çözümlerin üretilmesinde destek olma işlevini görmektedir.

6. Vatansız kişiler kimlerdir?

Vatansız kişi; kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş¹⁸olarak sayılmayan bir kişi anlamına gelir. 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 15. maddesinde "*herkesin bir vatandaşlığa hakkı olduğu ve hiç kimsenin keyfi olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılmayacağını*" düzenlenerek, "vatandaşlığın" temel bir hak olduğu kabul edilmiştir.

¹⁵The Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) Global Overview 2011 raporu;

<http://www.internal-displacement.org/publications/global-overview>

¹⁶Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Araştırma Raporu;

http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf

¹⁷The Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC); [http://www.internal-displacement.org/8025708F004D404D/\(httpPages\)/CC32D8C34EF93C88802570F800517610?OpenDocument](http://www.internal-displacement.org/8025708F004D404D/(httpPages)/CC32D8C34EF93C88802570F800517610?OpenDocument)

¹⁸Bazı Devletler yasal bağı belirtmek için *Milliyet/Uyrukluk* ifadesini kullanırlarken, diğer devletler ise *Vatandaşlık* sözcüğünü kullanmaktadırlar. Yazıda iki sözcük, eşanlamlı olarak kullanılmıştır.

Vatandaşlığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer bulacak kadar önemli bir konuma getiren sebep ise çoğu durumda bireyin belirli haklardan ve korumalardan yararlanmasında, vatandaşlığın esas olmasıdır. Vatandaşlık bir anlamda, vatandaşlığın doğasında olan hakların kullanılmasında istikrar sağlayarak, bireyleri güvence altına alır.

Vatansızlık -bunlarla sınırlı olmamakla beraber- şu sebeplerle ortaya çıkabilir;¹⁹

a) Yasaların uyuşmazlığı: Ülkeler arasındaki farklı uygulama ve düzenlemeler nedeniyle, kişi vatansız kalabilir. Örneğin; kişinin doğduğu A Devleti, vatandaşlığı, nesep yolu ile (kanbağı – jus sanguinis) verirken, ebeveynlerin vatandaşlığını taşıdığı B Devleti doğum yeri ile (jus soli) veriyorsa kişi vatansız kalabilir. Zira hem doğduğu devlet hem de ebeveynlerinin vatandaşı olduğu devlet bakımından vatandaşlık şartlarını taşımamaktadır.

b) Toprakların devredilmesi: Devletin bağımsızlığını kazanması, dağılması, yeni bir devletin kurulması ya da egemenliğin geri verilmesi durumlarında kişi vatansız kalabilir. Her ne kadar büyük kitleleri ilgilendiren bu gibi durumlarda vatansızlığın önlenmesi ve bireylerin korunması için yasal düzenlemeler hayata geçirilse de, özellikle uzun süreli belirsizlik dönemlerinde kişiler vatansız kalabilmektedirler.

c) Devletlerin uygulamaları: Devletlerin evlilik ile ilgili kanunlarında bulunan boşluklar, idari uygulamalar, belirli bir gruba yönelik ayrımcılık ve nüfus kaydı ile ilgili kanunlar kişilerin vatansız kalmaları sonuçlarını doğurabilir.

d) Bireylerin işlemleri: kişiler başka bir vatandaşlık kazanmadan önce, mevcut vatandaşlık haklarından vazgeçebilirler ya da hatalı bilgilendirme nedeniyle, idari uygulamalar neticesinde, istemeden vazgeçmiş sayılabilirler.

Uluslararası hukukta ise vatansız kişiler, ilk kez 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'ye konu olmuşlar ve bu kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin olası en geniş uygulamasının güvence altına alınması hedeflenmiştir. Bu sözleşme ile “vatansız kişi” terimi için uluslararası hukukta kabul gören bir tanım yapılırken, ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda vatansız kişilerin koruma altına alınan haklarının çerçevesi çizilmiştir.

¹⁹Vatansız Kişilere İlişkin Sözleşmelere Katılım ve Bilgi Paketi; syf: 4-5; BMMYK; Ocak 1999.

7. Yerinde Mülteciler Kimlerdir?

1951 Cenevre Sözleşmesinde tanımlandığı üzere mülteci; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan” kişilerdir. Bu tanım ile kişinin, belirtilen nedenlerle, vatandaşı olduğu ülkeden ayrıldığı öngörülmektedir. Dolayısıyla ülkesinden bir zulüm tehdidi nedeniyle ayrılmayan kişiler mülteci tanımının dışında kalmaktadırlar. Ancak bu tanım kimi özel durum ve şartlarda yeterli derecede kapsayıcı olmayabilir. Bu özel durumlar için en bilinen örnek “yerinde mültecilerdir”.

Kişi, ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye gittiğinde varolmayan şartlar, daha sonra yaşanan gelişmeler neticesinde ortaya çıkabilir ve bu kişi artık mülteci olarak tanımlanabilir. Yerinde mülteci kavramı şu iki örnekle de açıklanabilir;

A ülkesi vatandaşı olan bir kişi, ülkesinde herhangi bir zulüm tehdidi altında olmaksızın, ülkesini terk ederek B ülkesine gidebilir. B ülkesine gitmesinin ardından, vatandaşı olduğu A ülkesinde gerçekleşen darbe, içsavaş, rejim değişikliği veya benzeri sebepler neticesinde, kişi ülkesine dönmesi halinde zulme uğrama tehdidi ile karşı karşıya kalabilir.

Aynı şekilde kişi zulüm tehdidi altında olmaksızın vatandaşı olduğu A ülkesini terk ederek B ülkesine gitmesinin ardından, sığındığı B ülkesinde, vatandaşı olduğu ülke aleyhinde siyasi faaliyetlerde bulunabilir. Bu siyasi faaliyetleri nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkeye dönmesi halinde zulme uğrama tehdidi ile karşı karşıya kalıyor ise bu durumda da “yerinde mülteci” tanımı kullanılabilir.

8. Varışta Mülteci Kimdir?

Mülteci statüsünün belirlenmesinde, her başvuranın durumunun tek tek değerlendirilmesi esas olmakla birlikte, grupların toplu olarak ülkelerini terk etmek zorunda bırakıldıkları durumlarda grup mensubu kişilerin durumlarının da grubun bütünüyle bağlantılı olarak incelenmesi gerekir.

Böyle durumlarda ilgililere acilen yardımda bulunmak gerekir. Grubun her üyesinin durumunu tek tek belirlemek bazen, tamamen pratik nedenlerden ötürü, mümkün olmayabilir. İşte böyle durumlarda, tüm mülteci grubuna mülteci statüsü tanımak suretiyle grubun her bir üyesinin, aksi kanıtlanmadıkça, ilk bakışta, mülteci sayılması yoluna gidilmektedir. Böyle durumlarda mülteci statüsü tanınması “grup değerlendirmesi” denilen biçimde gerçekleşir ve grubun her bir üyesi (aksine bir kanıt bulunmadıkça) varışta mülteci / prima facie mülteci sayılır.²⁰

²⁰ Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında Elkitabı; BMMYK, Ağustos 1998.

9. Çevresel mülteciler kavramı neyi ifade etmektedir?

Çevresel mülteciler, ya da daha sık ama görece yanlış kullanılan ifadesiyle iklim mültecileri, 1980'li yılların ikinci yarısında gündeme gelmeye başlayan bir terimdir.²¹

Erozyon, çölleşme, ormansızlaşma, hava ve su kirliliği, su baskını gibi çevresel değişikliklerin, seller volkanlar, toprak kaymaları ve depremler gibi doğal felaketlerin ve sanayi kazaları, radyoaktivite gibi insan kaynaklı felaketlerin yerinden ettiği insanlar "çevresel mülteciler" olarak tanımlanmaktadır.²²

Söz konusu bu tanım, tartışmaları da beraberinde getirmektedir. 1951 sözleşmesinde tanımlanan "mülteci" terimi, Sözleşme ile çerçevesi açık bir şekilde çizilmiş ve oldukça sınırlı bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte 1951 Sözleşmesinde yer alan tanımlamaların, günümüz için eski olarak tanımlanamasa bile eksik kabul edilebileceği açıktır. 1998 yılında yayınlanan Ülkesi içinde Yerinden edilmiş kişiler için kılavuz ilkelerin bu tanımları genişletme çabasının bir parçasıdır. Bununla birlikte çevresel mülteciler ve bu kavramın içeriği ile ilgili bir uluslararası sözleşme ya da çerçeve ortaya çıkmış değildir.

1990'lı yılların başlarında yayınlanan önemli bir raporda²³ yaklaşık 25 milyon kişinin çevresel mülteci konumunda olduğu belirtilmekte ve 2010 yılına dair öngörülerde bu rakamın ikiye katlanacağı ifade edilmektedir. Günümüzde ise söz konusu rakamlarda önemli farklılıklar mevcuttur. Özellikle Sahra-altı Afrika'da ve doğu Asya'da, on milyonlarca insanın, çevresel faktörler nedeniyle yerinden olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtilmektedir.

10. Uluslararası koruma nedir?

Kişilerin temel hak ve özgürlükleri ile fiziksel güvenliklerinin korunması, güvence altına alınması, esas olarak, vatandaşı oldukları devletlerin sorumluluğundadır. Ancak devletlerin bu temel hak ve

²¹"İklim mültecileri" kavramı, günümüzde yaşanan küresel ısınma ve iklim değişikliği ile bağlantılı olarak yerinden olan insanları ifade ederken, çevresel mülteciler ise daha geniş bir kavram olarak, depremler, volkanlar gibi doğal afetler nedeniyle yerinden olan insanları da kapsamaktadır.

²² Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri; Stephen Castles, Mark J. Miller; [2008] İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; Syf;146.

²³ Environmental Exodus: An Emergent Crisis in the Global Arena Myers, N. ve Kent, J. (1995), The Climate Institute, Washington DC;bu raporun 2005 yılında yine Norman Myers tarafından güncellenmiş bir özet sunumuna <http://www.osce.org/eea/14851> adresinden ulaşılabilir.

özgürlükleri koruyamadıkları ya da korumak istemedikleri dönemler de tarih boyunca var olmuştur. Devletlerin, kendi vatandaşlarını korumadıkları ya da koruyamadıkları durumlarda, mülteciler açısından, uluslararası koruma gündeme gelir. Ülkeler, kendilerine sığınan mültecilere koruma sağlamak ile yükümlüdürler. Mültecilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alma ve asgari yaşam standartlarında destek sağlama, sığınılan ülkelerin sorumluluğundadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) de mültecilerin sığındıkları ülkelerde korunmalarını sağlama ve bu amaçla ilgili devletlere destek vermekle görevlidir. Ancak, bu noktada unutulmaması gereken, BMMYK'nın uluslar üstü bir örgüt olmadığıdır. BMMYK, devletlerin yerine geçemez ve devletlerin sağlaması beklenen görevleri üstlenemez. Bu anlamda Komiserliğin görevi, sığınılan devlete, yükümlülüklerini uygun bir şekilde yerine getirebilmeleri için destek olmaktır.

Koruma kapsamında, mültecilere, en azından sığındıkları ülkedeki diğer yabancıların yararlandığı ölçüde, ekonomik ve sosyal haklardan yararlanmaları sağlamalı, farklı mülteci grupları arasında ayırım yapılmamalıdır. Uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan non-refoulement titizlikle uygulanmalı ve mülteciler, tehlike altında olacakları yerlere geri dönmeye mecbur bırakılmamalıdır.

11. Geçici Koruma Nedir?

Görece yeni bir kavram olan geçici koruma, pek çok ülkeye acil mülteci akınlarının sağlanabilmesi için ortaya atılmıştır. İlk örnekleri 1970'lerin ortasında Asya'da uygulanan bu yöntem ile; iç savaş ve benzeri büyük çaplı şiddet sonucu yerinden olan kişilere kalıcı çözümler sağlanana dek koruma sağlanması hedeflenmektedir.

1990'lı yılların başında Yugoslavya'daki çatışmalardan kaçan insanları korumak için bazı Avrupa devletleri tarafından uygulanan ve bu dönemde öne çıkan bu yöntem, yaygın çatışma ve insan hakları ihlalleri yaşanan bölgelerden kaçan tüm insanlara -bireysel statü belirlemesi olmaksızın- sığınma hakkı verilmesini öngörür.

Bu yönü ile büyük nüfus hareketlerinde hızlı koruma sağlamada önemli bir araç olan geçici koruma, beraberinde bazı sıkıntıları da getirmektedir. Çoğu zaman geçici korumadan yararlanan kişilere, mültecilerin sahip olduğu tüm sosyal haklar (başta eğitim ve çalışma hakkı) tanınmamakta dolayısıyla geçici korumanın süresi uzadığında bu grupların sorunlarına yeni mağduriyetler eklenmektedir. Geri dönüş güvenli hale geldiğinde genelleşmiş şiddetten kaçan kişiler için geçici koruma BMMYK'nin de kabul etmesiyle kaldırılabilir. Bu koruma mekanizmasının

standartlarının zamanla geliştirilmesi gereklidir ve korumanın geçici süresi uzatılmamalıdır.

Son dönemde Irak'tan ayrılan milyonlarca insana, özellikle Suriye, İran ve Ürdün'de, geçici koruma planı kapsamında güvence sağlanmış ancak sürecin uzaması ile bu insanlar ciddi sıkıntılar ile yüz yüze kalmışlar ve hayatlarını bir "bekleme odasında" geçirmeye mahkum olmuşlardır.

12. Mültecilerin Korunmasından Kim Sorumludur?

Mültecilerin korunması öncelikle Devletlerin sorumluluğundadır. 1951 Sözleşmesi'ne imza koyan Devletler, Sözleşme'de belirtilen hükümler uyarınca mültecileri korumakla hukuken yükümlüdür. Bu hükümleri, ırk, din ve menşei ülke ayrımı gözetmeksizin uygulamakla, ve geri göndermemek ve kovmamak gibi (Sözleşmeye taraf olmayan Devletler de uymakla yükümlüdür) temel koruma ilkelerine uymak durumundadırlar. Mültecilerin genellikle seyahat belgeleri hazırlamak veya vize almak için sığınma aramadan önce imkanları olmaması sebebiyle, taraf Devletler, "...gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla"²⁴ topraklarına yasadışı giriş yapan mültecileri cezalandıramaz.

Mültecilik durumu ortaya çıktığında, devletler mülteci akınının sebeplerine çözüm getirmek ve mültecilerin korunması sorumluluğunu paylaşmak üzere beraber çalışmalıdırlar. İç çatışmalar uluslararası bir mülteci sorununa yol açtığında, çatışma ülkesinde barış ve güvenliğin yeniden oluşturulması tüm devletlerin, özellikle komşu devletlerin, sorumluluğudur. Sığınma imkanı tanımak sıklıkla mültecilerin ulaştığı bölgelerde karışıklık –kimi zaman büyük ölçekli- anlamına geldiğinden, bir mülteci krizi esnasında en ağır yük sığınma ülkelerinin sırtındadır. Ancak bu devletlerin sorumluluğu tek başlarına üstlenmeleri gerekmez. Hem bölgede hem bölge dışına bulunan diğer devletler, mali ve maddi destek vermek suretiyle mültecilerin uluslararası yardıma ihtiyaç duydukları müddetçe korunmasında sorumluluğu paylaşabilirler.²⁵

13. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği nedir? Görev alanı neleri kapsar?

Birleşmiş Milletler (BM) mülteci örgütü olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), BM tarafından, dünya çapındaki mültecileri korumak için yapılan uluslararası hareketleri düzenlemek, liderlik etmek ve mülteci sorunlarını çözmekle yetkilendirilmiştir.

²⁴ 1951 Cenevre Sözleşmesi, madde 31.

²⁵ Mültecilerin Korunması: Sivil Toplum Kuruluşları için Alan El Kitabı; BMMYK, 2003.

BMMYK, 1 Ocak 1951 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 5 yıllık görev süresi için kurulmuş ve çalışmalarına, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir milyondan fazla Avrupalı mülteciye yardım ederek başlamıştır.

Bunu izleyen yıllarda, dünyadaki yerinden edilmiş insanların sayısının artmasıyla birlikte, örgütün görev süresi her beş yılda bir uzatılmıştır. Aralık 2003'te, BM Genel Kurulu, BMMYK'nın görev süresi üzerindeki sınırlamayı kaldırmaya karar vermiştir. 2012 yılı itibarıyla 120 ülkede ofisi bulunan örgütün, yaklaşık 7200 çalışanı mevcuttur.

2011 yılı sonunda BMMYK'nın 'ilgi alanı' içerisindeki insanların sayısı tüm dünyada 25.9 milyondur. Bu sayı, bir önceki yıldan yaklaşık 700 bin kişilik bir artışı ifade etmektedir. Bu artışın sebebi, örgüt tarafından yardım edilen ülke içinde yerinden edilen ve vatansız kişilerin sayısının artmış olmasıdır.²⁶

BMMYK'nın ilgi alanındaki kişiler, mültecilerle sınırlı değildir. Ülkelerine geri dönen mülteciler, vatansız kişiler ve sayıları 26 milyonu bulan, genelde ülkesinde yerinden edilmiş kişiler olarak anılan kendi ülkelerinde yerlerinden olmuş insanların bir kısmı BMMYK'nın ilgi alanına giren gruplar arasındadır.

Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan BMMYK, kuruluş tüzüğünde yer aldığı üzere, mülteciler için uluslararası koruma sağlar ve mülteci sorunlarına kalıcı çözümler bulmak için hükümetlerle birlikte çalışır. BMMYK'nın görevini özetleyen bu iki tanım oldukça önemlidir. Uluslararası koruma ve kalıcı çözüm.

Uluslararası koruma; devletlerin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüklerini yerine getirmediği ya da getiremediği durumlarda, başka ülkelere sığınma talebinde bulunan insanların güvenliğe ulaşmaları, tehlikede olacakları yerlere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri anlamına gelir.

Kalıcı çözüm ise uluslararası koruma kadar kolay tanımlanamayacak bileşenleri içerir. Her bir bireyin ya da grubun farklı arkaplanlarıyla şekillenen "kalıcı çözüm" seçenekleri mevcuttur. Ancak temel olarak, bu çözümler; sığındıkları ülkeye (sürekli olarak) yerleşmek, güvenli bir 3. ülkeye yerleşmek ya da kendi ülkesindeki durumun düzelmesi ile, gönüllü geri dönüş olarak sıralanabilir.

Bu kapsamda BMMYK'nın faaliyetleri ülke ve bölgeye göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin BMMYK Avustralya Ofisi yeniden yerleştirme, hukuki destek, eğitim ve topluma yönelik farkındalık artırma çalışmaları yürütürken, Pakistan ofisinde ise Afgan mülteci kamplarına

²⁶ 2007 Global Trends, BMMYK, Haziran 2008, www.unhcr.org/statistics/STATISTICS/4852366f2.pdf

yönelik sağlık, barınma, su ve yiyecek sağlama faaliyetlerinin ve bir üçüncü ülkeye yerleştirme çalışmalarının öne çıktığı görülebilir.

14. Geri-göndermeme ilkesi (Non-refoulement) nedir?

1951 Sözleşmesi'nin en önemli unsurlarından biri, uluslararası hukukun geleneksel bir temel kuralı olan zulüm riski olan yere geri göndermeme (non refoulement) ilkesinin 33. maddede metne girmesi ve bu maddede çekince koyma yetkisinin taraf devletlere tanınmamasıdır. Söz konusu ilke, daha önce, 1933 tarihli "Mültecilerin Uluslararası Statüsü" ve 1938 tarihli "Almanya'dan Gelen Sığınmacıların Statüsü" sözleşmelerinde tanımlanmış ise de ilkinin 8, ikincisini sadece 3 devlet onaylamış olduğu için etkili bir hukuki koruma sağlamamıştır. 1951 Sözleşmesindeki düzenleme, etkinliğini, önde gelen çok sayıda devlet tarafından imzalanmış olmasından almaktadır.

Sözleşmenin 33. maddesinde; *"Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir."* ifadesi ile geri-göndermeme ilkesi tanımlanırken, bu temel kuralın istisnası, oldukça ciddi şartlarda maddenin 2. fıkrasında düzenlenmiştir;

"Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez."

Bu ilkenin, şu şartlarda ihlal edildiği kabul edilir;²⁷ başka bir yerden sığınma talep etme hakkı olmayan sığınmacıların sınırda reddedilmeleri halinde; bir mültecinin, sığınma ülkesinden, yaşamı, özgürlüğü veya fiziksel güvenliğinin tehlike içinde olabileceği (tehlike sorumluluğunu ifade etmektedir) topraklara sınır dışı edilmesi durumunda, mültecilerin zulüm korkusu içinde oldukları menşe ülkelerine zorla geri gönderilmeleri veya zulüm korkusu içinde oldukları menşe ülkelerine sınır dışı edilme ihtimali bulunan bir ülkeye gönderilmeleri durumunda.

Zulüm riski olan yere gönderme, aynı zamanda İşkenceye veya Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı BM Sözleşmesi'nde (madde 3), 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nde (madde 45/4), Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde (madde 7), Kaybolmaya Karşı Herkesin Korunması Hakkında Bildiri'de

²⁷Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, Av. Taner Kılıç <http://multeci.org.tr/post/Bir-Insan-Hakkc4b1-Olarak-Iltica.aspx>

(madde 8), Kanun Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Bir Şekilde Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkında Prensipler’de (ilke 5) açıkça veya yoruma bağlı olarak yasaklanmıştır.

Ayrıca Bunun dışında etkili bölgesel insan hakları sözleşmeleri olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (madde 3), Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi (madde 22), ABÖ Mülteci Sözleşmesi (madde 2) non-refoulement hakkını açık bir şekilde olmasa bile getirdiği düzenlemelerin içeriği itibariyle tanımaktadırlar.

AİHM verdiği kararlar ile non-refoulement ilkesinin nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiği konusunda, mülteci hukukunu ve insancıl hukuku oldukça zenginleştiren kararlar vermiştir. Örneğin, 7 Temmuz 1989 tarihli Soering / Birleşik Krallık davasında, Mahkeme, 3. maddeye (hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı muameleye veya cezaya maruz bırakılmayacaktır) istinaden bu tür muameleye maruz kalabilecek ülkelere suçluların iade edilmesinin (bu davada Amerika Virginia Eyaletinde idam cezası ile yargılanması söz konusu olan bir suçlunun iadesi söz konusu idi. O dönemde idam cezasını beklemek üzere altı ile sekiz yıl arası hapiste yatmak gereği insanlık dışı ve aşağılayıcı bir muamele olarak davada iddia edilmiştir), sınır dışı edilmesinin veya geri gönderilmesinin mümkün olamayacağına, aksi yöndeki davranışın, Sözleşmenin 3. maddesinin ihlali anlamına geleceğine, 3. maddedeki yasağın ise kesin ve kısıtlanamaz olduğuna karar vermekle non-refoulement ilkesinin sadece sığınmacılar için değil, suçlular için de kullanılabileceğini karara bağlamıştır. 20 Mart 1991 tarihli Cruz Varas / İsveç ve 30 Ekim 1991 tarihli Vilvarajah / Birleşik Krallık davalarında sığınma başvurusu reddedilen kişilerin Sözleşmenin 3. maddesi koruması altında bulunduğu karar vermiştir.

Belçika’dan sınır dışı edilen bir Roman olan Jan Conka’ya ilişkin verilen Conka / Belçika kararında, sığınmacıların tutum yerleri konusundaki standartların nasıl olması gerektiğine dair açıklamalar vardır. Ayrıca, sığınma başvurusunun reddi ve sınır dışı etme kararlarına karşı kanun yolları oluşunun sadece teorik düzeyde değil, aynı zamanda bu yolların “yeterli” düzeyde olmasının gereğinin altı çizilmiştir. 4 nolu Protokol ile düzenlenen “toplu sınır dışı etme” yasağının uygulama standartları hakkında yine bu kararda ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

AİHM, D / Birleşik Krallık davasında daha da ilginç bir karar vererek, 1951 Sözleşmesi’nde tanımlanan koşullar bulunmasa dahi, kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye gönderilmeme ilkesinde, AIDS hastalığının son dönemlerini yaşayan ve ölmek üzere bulunan bir kişinin kendi ülkesine gönderilmesinin, tamamen mahrumiyete terk etme anlamına geldiğini belirtmiş ve 3. maddenin ihlali olarak değerlendirmiştir. Bu karar ile Mahkeme “Sözleşme Mültecileri” olarak tanımlanamayan fakat insani statü verilen veya mülteci statüsüne benzer yeni bir kategori oluşturmuştur.

15. Gönüllü Geri Dönüş Nedir?

Mülteci hukuku, esas olarak, zulüm tehdidi altında olan insanlara koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ulusal ve uluslararası alanda hukuki düzenlemeler yapılmış, sözleşmeler imzalanmış ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği gibi uluslararası mekanizmalar kurulmuştur. Tüm bu çabaların ilk aşaması, zulüm tehdidi altındaki bu insanlara öncelikle ve acilen koruma sağlayarak, temel insan haklarına erişimlerinin sağlanması ve insanca yaşam şartlarına kavuşmalarının temin edilmesidir.

Bu ilk müdahale ve koruma elbette çok önemli ve hayati değerdedir. Ancak bu ilk korumanın ardından sunulacak kalıcı çözümler, bu insanların hayatlarına devam edebilmeleri açısından vazgeçilmez bir unsurdur.

Ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlar için, evlerine geri dönebilme şansını tekrar yakalamak, elbette her zaman istenilen bir kalıcı çözümdür. Ülkesindeki şartların iyileşmesi ile gönüllü geri dönüş yolu açılan mülteciler için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bazı temel standartlar belirlemiştir. Fiziki güvenlik, yasal güvenlik, maddi güvenlik ve toplumsal uzlaşma başlıkları altında toplanan ilkeler, kişilerin güvenlik içerisinde geri dönmeleri veya yeniden yerleşmeleri için gerekli olan temel koşulları ifade eder.

Fiziki Güvenlik başlığı ile **a)** Şiddet ve aşağılanmanın olmaması **b)** Güvenlik güçleri, adli makamlar ve insan hakları kuruluşlarının yeniden yapılanmasına yönelik adımlar **c)** Kara mayınları ve patlamamış benzeri mühimmatın olmaması ve **d)** Genel güvenlik koşullarında iyileşme olarak tanımlanmıştır;

Yasal Güvenlik başlığı ile **a)** Geri dönüşün önündeki yasal ve idari engellerin kaldırılması **b)** Vatandaşlık, af, mülk, kayıt, belgelendirme ve geri dönüşü mümkün kılan yasal çerçeveye yönelik düzenlemeler **c)** Bağımsız yargı da dahil insan hakları ihlallerini önleyici mekanizmalar öngörülmüş;

Maddi Güvenlik başlığı ile **a)** Geri dönüşün ilk safhalarında, yaşamı idame ettirebilmenin araçları olarak barınma, su, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere ve istihdam olanaklarına erişim **b)** Hizmetlere erişimde ayırimcılık yapılmaması (sağlık hizmetleri, eğitim..vb) **c)** Geri dönüşün olduğu yerlerde gelen nüfusu entegre etme kapasitesini artırma **d)** Ekonomik olarak ayakta kalmayı ve gelir getirici faaliyetleri desteklemek;

Toplumsal Uzlaşma başlığı ile ise **a)** Yerinden olmuş kişilerle yerleşik halk arasında eşitliği teşvik etmek ve **b)** Güven oluşumu ve birlikte yaşamayı destekleyecek yapı ve mekanizmalar “Gönüllü Geri Dönüşün Asli Ögeleri” olarak tanımlanmıştır.²⁸

²⁸ UNHCR'nin Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Faaliyetleri El Kitabı, Mayıs 2004

Bu tanımlar, gönüllü, güvenli ve saygın “gönüllü geri dönüşler” için asli öğeleri oluştururken, bu dönüş kararının, öncelikle, kişinin özgür ve bilinçli seçimi olması zorunludur.

16. Dahili Kaçış Alternatifi Nedir?

Dahili kaçış alternatifi (veya "Yer değiştirme ilkesi") bir sığınmacının, menşei ülkesinde, ülkenin başka bir yerine giderek zulüm görme tehlikesinden kurtulmasına yönelik bir tanımdır. Dahili kaçış alternatifi çoğu defa mülteci statü belirleme prosedürüne erişimi kısıtlamak veya mülteci statüsünü reddetmek amacıyla kullanılması dolayısıyla sakıncalar içermektedir.

Kişinin mültecilik statüsünün belirlenmesinde “ülke içinde farklı bir bölgeye giderek” zulüm görme tehlikesinden kurtulacağını öngörmek her zaman doğru bir yaklaşım olmayabilir. Zira sadece böyle bir ön kabul ile statünün reddi, kişinin bireysel hikayesinin ve durumunun önüne geçerek korumadan yararlanması gereken bir başvurucunun bu korumadan mahrum kalmasına yol açabilir. Dolayısıyla statü belirleme esnasında “dahili kaçış alternatifi”nin sadece bazı sınırlı durumlarda geçerli olacağı ve iltica talebinin tüm yönlerinin göz önüne alınmalıdır.

17. Bir Ülkeye Yasadışı Giriş Suç Mudur?

5682 sayılı Pasaport Yasası, 31 Mart 2011 tarihinde resmi Gazete'de yayımlanan 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile getirilen değişiklikler öncesinde, pasaport ya da geçerli bir seyahat evrakı olmadan Türkiye'ye giriş yapan ya da çıkış yapmaya çalışanlar hakkında hapis cezası öngörmekteydi. Ancak yukarıda değinilen değişiklik neticesinde, Pasaport Yasası'nın 34. maddesinde yer alan; *“Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından her nasılsa pasaportsuz olarak girmiş olan vatandaşlar ve yabancılara bin Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Bunlardan yabancı olanlar sınır dışı edilirler”* düzenlemesi ile ve yine aynı kanunun 35. maddesinde yer alan *“Bakanlar Kurulunca tayin olunan mahallerden başka yerlerden Türkiye'ye giren veya Türkiye'den çıkanlar usulüne uygun pasaport veya vesika taşısalar bile beşyüz Türk Lirası idarî para cezası ile cezalandırılırlar”* düzenlemeleri ile ülkeye yasa dışı yollardan giriş, suç teşkil eden bir eylem olmaya devam ederken, hapis cezası kaldırılmış, sadece para cezası tayin edilmiştir.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 31/1. maddesi ile sözleşmeye taraf Devletlerin izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurmaları ve bulunuşlarının

geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasa dışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza verilemeyeceğini öngörmektedir.

Görüldüğü üzere 1951 Sözleşmesi izinsiz olarak ülkeye girmenin yanı sıra izinsiz olarak ülkede bulunma durumunda da mültecilere ceza verilemeyeceğini kabul etmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında, kısıtlama uygulamayacağı ve bu kısıtlamalar ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacağı düzenlenmiştir.

18. Uluslararası hukukta mülteciler ilgili düzenlemeler nelerdir?

İlticanın, insanlık tarihinin her döneminde karşılaşılan bir olgu olsa da, temel bir insan hakkı olarak tanımlanması, 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile gerçekleşmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddenin 1. fıkrasında yer alan “*Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır*”²⁹ düzenlemesi ile iltica hakkı tanımlanmış ancak Beyanname'nin yapısı gereği ayrıntılı kavramsal altyapısı oluşturulmamıştır. Takip, denetim ve yaptırım mekanizmalarının öngörülmediği bu düzenleme, Beyanname'de yer alan diğer haklar gibi ayrı ve özel sözleşmelere ihtiyaç duymuştur.

Her ne kadar, iltica, Milletler Cemiyeti'nin 1933 tarihli “Mültecilerin Uluslararası Statüsü” ve 1938 tarihli “Almanya'dan Gelen Sığınmacıların Statüsü”yle ilgili sözleşmelerine konu olmuşsa da bu sözleşmeler çok kısıtlı kalmış, az sayıdaki taraf ülke³⁰ ve pek çok çekince ile sınırlı korumalar sağlamıştır.

II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Avrupa genelinde yaşanan büyük nüfus hareketi, iltica ve mülteci kavramlarını uluslararası toplumun gündeminin üst sıralarına taşımış ve bu alanda uluslararası bir düzenlemenin varlığını, bir kez daha, zorunlu kılmıştır. Bu amaçla İsviçre'nin Cenevre'de kentinde biraraya gelen 26 ülke temsilcisi, 28 Temmuz 1951 tarihinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşmesini (1951 Sözleşmesi) kabul ederek, tarihte ilk kez “mülteci” tanımını yaparken, haklar ve standartların çağdaş bir listesini oluşturmuşlardır.³¹

1951 Sözleşmesi'nden sonra düzenlenen konu ile ilgili tüm bölgesel düzenlemeler, 1951 Sözleşmesi'ndeki tanımı ve standartları esas almışlar, bölgenin ihtiyaçlarına göre bunları kısmen geliştirmişlerdir. Amerika

²⁹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 14.

³⁰ İlk sözleşmeyi 8, ikinci sözleşmeyi ise sadece 3 ülke imzalamıştır.

³¹ Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, Av.Taner Kılıç <http://multeci.org.tr/post/Bir-Insan-Hakkc4b1-Olarak-Iltica.aspx>

Devletleri Örgütü üye devletlerinin imzaladıkları 1954 tarihli “*Karakas Siyasi Sığınma Sözleşmesi*” ve “*Karakas Ülkesel Sığınma Sözleşmeleri*”nin birinci maddeleri, 1951 Sözleşmesi’nin birinci maddesi gibi “*inançları, görüşleri ve politik düşünceleri nedeniyle veya bunlara dayalı işledikleri suçlardan dolayı baskı ve zulüm altında olan kişilere*” sığınma hakkı tanımaktadır. Asya-Afrika Hukuksal Komitesi’nin 1966 yılında Bangkok’ta yaptığı oturumda kabul ettiği *Mültecilere Yönelik Muameleye İlişkin İlkeler*’de mülteci tanımı 1951 Sözleşmesi ile hemen hemen aynı olup, “ırk”ın yanında “renk”e de yer verilmiştir.

Ancak 1951 Sözleşmesi, esas olarak, II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulduğu ve savaş sırasında ve sonrasında Avrupa’da ortaya çıkan nüfus hareketine yönelik düzenlemelere odaklandığı için, iki önemli kısıtlama içermekteydi; tarih bakımından ve coğrafi bakımdan kısıtlamalar. Sözleşmenin giriş bölümünde yer alan ve Sözleşmenin “*1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar*” neticesinde oluşan nüfus hareketine ilişkin olduğu gerçeği, zamanla, kapsamının genişletilmesi zorunluluğu ortaya çıktı. Bir çok mültecinin gerek tarih gerekse coğrafi sınırlama nedeniyle Sözleşme kapsamına girememeleri önemli sorunlar oluşturmuş ve kişilerin herhangi bir sınırlama olmaksızın Sözleşme kapsamına giren mültecilere tanınan uluslararası korumadan yararlandırılmaları talebini gündeme getirmiştir. Buna göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1951 Sözleşmesi’ne Ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol’ü New York’da kabul etmiştir. 31 Ocak 1967 tarihinde imzaya açılan Protokol (daha çok 1967 Protokolü veya New York Protokolü şeklinde anılmaktadır) 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokolün 1/2 maddesine göre Sözleşmedeki tanımdan “*1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda*” ve “*söz konusu olaylar sonucunda*” ifadelerinin çıkarılmış olması kuşkusuz Protokolün en önemli özelliğidir.

10 Eylül 1969 tarihinde Addis Ababa’da Afrika Birliği Örgütü’nün (ABÖ) kabul ettiği Afrika’daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen ABÖ Sözleşmesi Afrika’da meydana gelen özel mülteci hareketlerinin karakterleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu sözleşmede mülteci tanımında 1. maddenin 1. fıkrasında temel olarak 1951 sözleşmesindeki tanım coğrafi ve zaman sınırlaması olmaksızın alınmış, 2. fıkrasında “*aynı zamanda, kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes*” olarak tanım ciddi anlamda genişletilmiştir.

1977 tarihli Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi de kendinden önceki mülteci sözleşmelerine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’ne atıf yaparak taraf ülkelere gelen kişilere sığınma hakkı tanımlarını belirtmektedir. Bildiride, 1951 Sözleşmesi’ndeki tanımın yanı

sıra “insancıl nedenlerle” sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkının verileceğini açıklaması, 1951 Sözleşmesi’nin boyutlarını aşmakta ve büyük bir önem taşımaktadır.

19-22 Kasım 1984 tarihleri arasında Cartagena/Kolombiya’da Orta Amerika, Meksika ve Panama’daki mültecilerin sorunları hakkında UNHCR’in öncülüğünde bir konferans düzenlenmiş ve sonucunda yayınlanan Cartagena Mülteciler Bildirisi’nde ABÖ Sözleşmesi ve Amerikan İnsan Hakları Komisyonu raporlarına atıf yapılarak 3. maddesinde mülteci tanımının 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü tanımı “yanı sıra, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri de” kapsadığı ilan edilmiştir.

Arap Ülkeleri Birliği Konseyi’nin 27 Mart 1994 tarihinde kabul ettiği Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi, devletlerin dini inançları ve ahlaki kurallarından esinlenerek, 1951 sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile 1992 Kahire Bildirgesi’ne atıf yaparak ve Sözleşmeye taraf devletlerin karşılıklı kardeşlik bağı içinde olmalarını dileyerek giriş bölümü oluşturulmuş ve mülteci tanımını içerir 1. maddesinin 1. paragrafında 1951 Sözleşmesi’ndeki tanım “etnik köken” eki ile birlikte aynen kabul edilmiş, 2. paragrafında “ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer veya daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan her hangi bir kimse” olarak tanım daha da genişletilmiştir.

19. İltica Hukuku Türk Mevzuatında Nasıl Düzenlenmiştir?

Türkiye Cumhuriyeti’nde, mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren ilgili ilk genel düzenleyici belge, 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskan Kanunu’dur. Kanun esasen, Türkiye’ye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ile ülke içi iskan ve özellikle ulus inşa etme siyaseti bağlamında sosyal ve siyasi nitelik taşıyan, mecburi iskan ile ilgilidir.

Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (Kanun no:5683; Resmi Gazete, 24.07.1950–7564) da mültecilerin yabancı olması nedeniyle mültecileri yakından ilgilendirmektedir. Özellikle 19, 20, 21 ve 22. maddeleri yabancıların genel güvenlik ve “siyasi – idari icaplara aykırı” sayılan kişilerin sınır dışı edilmesi ile ilgili hususlar mültecileri yakından ilgilendirmekte ve bununla ilgili kararlar sık sık yargı önüne gelebilmektedir.³²

³² Av. Taner Kılıç, “Bir İnsan Hakkı Olarak İltica”

Keza Pasaport Kanunu da, Türkiye'ye giriş yapacak yabancı kişiler ile ilgili hükümler ve kamu güvenliği veya benzeri nedenlerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular açısından mültecileri ilgilendiren hususlar içermektedir.

Artan bireysel ve toplu sığınma vakaları nedeniyle Bakanlar Kurulu kararıyla, 30 Kasım 1994'te Resmi Gazete'de yayınlanan ve kısaca 1994 Yönetmeliği olarak anılan 'Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik', mevzuattaki boşluğu doldurmak ve idari / yasal çözümler oluşturmak amacıyla çıkarılmıştır. 1994 yılında kabul edilen yönetmelik, bireysel sığınma ve sık sık karşılaşılan toplu sığınma olayları karşısında neler yapılması gerektiğini düzenlemektedir. 1994 Yönetmeliği (2006 yılında bu Yönetmelikte yapılan değişiklikler ile), sırf sığınma olaylarına ilişkin ilk ve yeni yasa olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girene kadar genel düzenleyici belge olma özelliğine sahiptir.

6458 No'lu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun, 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM kabul edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihinde ilk kez iltica alanında bir yasaya sahip oldu. Bu yeni yasa ile yabancılar ve sığınmacı/mülteciler hakkında dağınık ve günün ihtiyaçlarını karşılayamayan mevzuat güncellenmekte ve şimdiye kadar güvenlik güçleri tarafından idare edilen iltica ve göç alanı sivil bir yapının yönetimi altına girmektedir. Türkiye tarihinde iltica alanını içeren kanun düzeyinde ilk düzenleme olan YUKK, şüphesiz bu alana ilişkin çok önemli düzenlemeleri ve bu kanuna bağlı olarak oluşturulacak ikincil mevzuat ve gelecekte yargı içtihatları ile Türkiye'ye sığınan sığınmacılar adına çok önemli ve tarihi bir gelişmeyi temsil etmektedir.

20. Türkiye'deki İltica Sistemine göre Sığınma Başvurusu Nasıl Yapılır?

Türkiye'deki İltica Sistemi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) kabulüne dek 1994 yılında yayımlanan ve son olarak 2006 yılında güncellenen *Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* ile düzenlenmekteydi.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabulü ile sığınma başvurusu, söz konusu yasanın üçüncü kısmının ikinci bölümünde yer alan "genel usuller" çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Kanun, başvurunun genel

usullerini belirlemekle yetinmekte, başvurular ile ilgili diğer ayrıntılar ve usuller henüz hazırlık aşamasında olan ikincil mevzuat ile düzenlenmektedir. YUKK yürürlüğe girinceye dek is mevcut mevzuat geçerliliğini korumaya devam edecektir. Söz konusu mevzuat uyarınca, Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ni coğrafi çekince ile imzalaması nedeniyle, Türkiye'deki iltica sistemi, BMMYK ve İçişleri Bakanlığı tarafından ortaklaşa hareket edilen paralel prosedür ile idare edilmektedir. Menşe ülke veri tabanı, uzman personeli ve tercüman kadrosu olmayan, idari itiraz ve yargı denetim mekanizmalarını kullandırmak istemeyen, ön yargıların, bütçe ve “güvenlik” anlayışının ağır bastığı oldukça sorunlu olan bu sistem uyarınca;

a) **başvuru sahibi pasaportu ile** başvuruyor ise ikamet etmek istediği sınır şehri valiliğine müracaat etmesi gerekmekte. Emniyet Müdürlüğü ilgili daire görevlileri ile yapılacak görüşmenin ardından hazırlanan rapor karar makamı olan İçişleri Bakanlığına yönlendirilmekte. Bu noktada Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği'ne de iletilen dosya ile kişinin sığınma prosedürü işletilmeye başlanmaktadır.

b) bir diğer olasılık olarak da **başvuru sahibi pasaportunu ibraz edemiyor ise** sığınma başvurusu, Türkiye'ye giriş yapılan sınır şehri valiliğine iletilmeli. Diğer aşamalar, pasaportu bulunan başvuru sahipleri ile aynı olmakla beraber, başvurunun yapılması sonrası, kişi, başvuruyu yaptığı şehirde değil, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek bir uydu kentte ikamet etmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere, Nisan 2013'de kabul edilen ve 2014 yılında yürürlüğe girecek olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile söz konusu sitem önemli ölçüde değişecektir. Buna göre, şimdiye dek başvurular için esas makam olan il emniyet müdürlüklerinin yerini sivil birimler almaktadır. YUKK'un 65. maddesinde düzenlendiği üzere uluslararası koruma başvurularının “bizzat” ve “kendi adına” valiliklere yapılması esastır. Bununla birlikte başvuru sahibi, başvuruları aynı gerekçeye dayanan ve kendisiyle birlikte gelen aile üyeleri adına başvuru yapabilir. Ayrıca, yine aynı madde uyarınca ülke içinde ya da sınır kapılarında kolluk birimlerine yapılan uluslararası koruma başvuruları derhâl valiliğe bildirilecektir. Yeni Kanun ile başvuru sırasında refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esası getirilmekte ve başvurunun alındığı andan itibaren, haklarında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanacağı düzenlenmektedir.

21. Türk İltica Sistemine göre Sığınma Başvurusunun Kabul Edilmesi Halinde Ne olur?

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni “coğrafi çekince” ile imzaladığı için, Avrupa dışından gelen kişilere sığınma hakkı tanımamaktadır. Bunun yerine sığınma prosedürleri tamamlanarak Birleşmiş Milletler Mülteciler

Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından bir 3. ülkeye yerleştirilene kadar bu kişilere geçici koruma sağlamaktadır. Söz konusu çekince, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile de korunmakta ve Kanun uyarınca bu kişiler “şartlı mülteci” olarak tanımlanmaktadır.³³

Hali hazırda, sığınma başvurusunu Türkiye’de, Türk mevzuatına göre yapan ve Avrupa ülkeleri dışından gelen bir kişi, başvurusunun kabul edilmesi halinde, sığınmacı statüsü almakta ve bir 3. ülkeye yerleştirilmeyi beklemeye başlamaktadır. Söz konusu prosedür, yeni kabul edilen YUK Kanunu ile devam edecektir ve Türkiye bu kişilere “şartlı mülteci” statüsü tanıyarak, BMMYK tarafından bir 3. ülkeye yerleştirilmelerini bekleyecektir.

Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Kanada ve Avrupa Birliği ülkeleri her yıl BMMYK’ya belirli bir kota bilgisi verirler ve bu kota kapsamında sığınmacıları kabul ederler. Ancak önemle üzerinde durulması gereken bir nokta, bu sığınmacıların kendi istekleri ya da BMMYK yönlendirmesi ile değil, doğrudan bu ülkelerin tercihleri doğrultusunda bu ülkelere yerleştirildiğidir. Her ülke kendi kriterlerini belirleyebilir ve BMMYK tarafından mülteci statüsü tanınmış kişilerle görüşmeler yaparak, ülkelere kabul edip etmeyeceklerine karar verir.

22. Yeniden Yerleştirme Nedir?

Mültecilerin sığınma başvurusu yaptıkları ülkeden onları kabul eden başka bir ülkeye transfer edilmesidir. Mülteciler genellikle ya sığınmacı olarak kabul edilirler ya da diğer uzun dönem oturma haklarına sahip olurlar veya vatandaşlığa geçme fırsatına sahip olurlar. Bu nedenle yeniden yerleştirme hem kalıcı bir çözümdür hem de mültecileri korumak için bir araçtır.³⁴

23. Türk İltica Sistemine göre Sığınma Başvurusunun Reddedilmesi Halinde Ne Olur?

Türkiye’deki mevcut iltica sistemine göre sığınma başvurusunun reddedilmesi halinde, başvuruçunun, vatandaşı olduğu ülkeye sınır dışı edilmesi için işlemlere başlanır. Her idari işlem gibi, sığınma başvurusu idari organlarca reddedilen başvuruçunun itiraz yolu açıktır. Başvurusu reddedilen kişi, ret kararının kendisine tebliğ edilmesinin ardından 15 gün içinde bu karara itiraz edebilir.

³³ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde 62.

³⁴ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin “Mültecilerin Korunması: Sivil Toplum Kuruluşları için Alan El Kitabı” başlıklı kitabından alınmıştır.

Ancak bu yolun açık olması bu itiraz mekanizmasının etkin ve verimli çalıştığı anlamına gelmemektedir. Maalesef uygulamada bu itiraz yolu nadiren olumlu sonuç vermektedir. Çoğu zaman başvurucuya ayrıntıları verilmeyen ret kararları ve itiraz yolları hakkında kişi bilgilendirilmemekte ve bu çok hayati işlem, bu konuda ve Türk İltica mevzuatı hakkında kısıtlı bilgisi olan başvurucuya doğru olarak aktarılmamaktadır.

Bu alanda idari yargıda ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde sınırlı sayıda ancak önemli kararlar mevcuttur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Jabari/Türkiye* ve *D ve diğerleri/Türkiye* kararlarında, mevzuat ve uygulamanın çok yetersiz olduğu kanaati ile Sözleşmenin 3. ve 13. maddesine aykırılık tespit edilmiştir. Bu çok ciddi ihlal bulguları, çoğu zaman, başvuru sahiplerinin bu red neticesinde sınır dışı edilmeleri sonucunda karşılaşabilecekleri kötü muamele ve hatta hayati riske atıfta bulunmaktadır.

Bununla birlikte Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile bu alanda da önemli değişiklikler gerçekleşecektir.

YUKK 68. maddede düzenlenen “idari gözetim”, 72. maddede düzenlenen “kabul edilemez başvuru” ve 79. maddede düzenlenen “hızlandırılmış prosedür” haricindeki kararlara ilişkin itiraz, kararın tebliğinin ardından 10 gün içerisinde, yeni kurulacak olan Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na yapılacaktır. Söz konusu Komisyon'un vereceği karara ilişkin itiraz prosedürü ise Kanunun 80/c maddesi uyarınca, ikincil mevzuat ile düzenlenecektir.

Kabul edilemez başvuru ya da hızlandırılmış prosedüre ve ilgili kararlara dair itirazlar kararın tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde yetkili idare mahkemesine yapılacaktır. Kanun bu maddeler çerçevesinde mahkemeye yapılan başvuruların on beş gün içinde sonuçlandırılacağını ve mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesin olacağını düzenlemektedir.

24. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yapılan başvurunun reddedilmesi halinde ne olur?

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama ile kabul eden Türkiye gibi bazı ülkelerde veya 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraf olmayan ülkelerde, o ülkeye sığınan (coğrafi sınırlama dışında kalan) kişilerin mülteci statüsüne girip girmediklerini inceleme ve bu konuda karar verme görevini yürütmektedir.

Kuşkusuz bu görev BMMYK'nın zorunlu olarak üstlendiği bir görevdir. Uluslararası hukukun bir sonucu olan bu görev, mülteci statüsü tanınan kişilerin, sığınılan ilk ülkeye değil de bir başka üçüncü ülkeye yerleştirilmesi söz konusu olduğu için, “bu misyon görevi” bir anlamda uluslararası topluluk açısından zorunludur.

Ancak bu durumda BMMYK kararlarının yargı denetimi dışında kalmasına neden olduğu için haklı olarak bir eleştiri konusudur. Her ne kadar BMMYK, mülteci statüsü tanıma ile ilgili olumsuz kararlarına bir veya iki kez itiraz imkanı tanımış olsa, yapmış olduğu mülakat ve işlemlerde sivil toplum kuruluşları gözlemcilerine ve bireysel avukatlara kapılarını açmış olsa da, söz konusu itirazların “aynı kurum içinde” bir başka kişi(ler) tarafından incelenmiş olması hukuki denetim açısından yeterli sayılamaz. Burada ancak bu kararlar açısından idari bir denetimden bahsedilebilir, yargısal denetimden değil. Keza kurumun sığınmacılar hakkında vermiş olduğu kararların dışında bir bütün olarak tüzel kişiliği adına yapılan işlemlerden ötürü (bir Birleşmiş Milletler mekanizması olduğu için) sığınmacıların başvurabileceği bir başka hukuki yetkili makam Türkiye’de yoktur.

25. 1951 Sözleşmesinde Yer Alan Coğrafi Sınırlama Nedir?

1951 Cenevre Sözleşmesinin 1. maddesinin A.2. fıkrasında, Sözleşme hükümlerinin “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda [...] ülkesi dışında bulunan şahıslara” uygulanacağı düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin B.1 fıkrasında ise “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ifadesinin ya “Avrupa’da meydana gelen olaylar” ya da “Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” anlamında anlaşılabilirliğini ve taraf devletlerin Sözleşmeye imza, tasdik veya katılma sırasında taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Sözleşmenin ilk taraf devletlerinden olan Türkiye, 29 Ağustos 1961 tarihinde bu konudaki deklarasyonunu açıklamış ve başlangıçtaki ibareyi “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle” şeklinde anladığını ve kabul ettiğini ifade etmiştir. Böylece Türkiye 1951 Sözleşmesini ciddi bir “coğrafi sınırlama” ile kabul etmiştir.

1967 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1951 Sözleşmesi’nde bazı değişiklikler öngören Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol’ü (1967 Protokolü ya da New York Protokolü) New York’da kabul etmiştir.

1967 Protokolü’nün Sözleşmeye getirdiği en önemli düzenleme olan 1/2 maddesi ile; Sözleşme’deki tanımda yer alan “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ve “söz konusu olaylar sonucunda” ifadeleri çıkarılmıştır. Türkiye, Bakanlar Kurulu’nun 1 Temmuz 1968 tarihli kararı ile Protokole katılmıştır. Ancak 1951 Sözleşmesi ile getirdiği coğrafi kısıtlamayı kaldırmamış ve günümüze kadar muhafaza etmeye devam etmiştir.

Türkiye’nin Sözleşmeye coğrafi kısıtlama ile imzalaması, teorik olarak, Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü

tanımayacağı anlamına gelmektedir. Bunun yerine Sözleşme hükümlerine göre mülteci statüsü taşıyan kişileri “sığınmacı” olarak tanımlamakta ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene dek geçici koruma sağlamaktadır. Bu coğrafi sınırlama Nisan 2013’te çıkan yeni yasada da devam etmektedir.

26. Haklı Nedene Dayalı Zulüm Korkusu Nedir?

1951 Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımının ana unsurlarındandır. Bu unsur öznel bir faktör (zulüm korkusu) içerdiği gibi nesnel bir faktör de (korku nesnel olarak haklı nedenlere dayanmalı) içerir. 1951 sözleşmesine göre zulüm; ırk, din, tabiiyet, belli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüş gibi beş ana unsurdan herhangi birisine dayandırılmalıdır.

Sözleşme, soyut bir kavram olan korkunun belirlenmesinde kişinin ruh halinin dikkate alınmasını yeterli görmemektedir. Bunun delil ve belgelerini yanında getirmesi de kendisinden beklenemez. Her bir sığınmacı bireysel olarak prosedüre tabi tutulduğunda öznel durumunun dikkate alınması gerekecektir. Ancak grup halinde ülkenin terk edilmesi halinde değerlendirme de buna bağlı yapılacaktır.³⁵

27. Belirli Bir Toplumsal Gruba Mensubiyet Neyi İfade Etmektedir?

1951 Sözleşmesine göre zulüm nedenleri arasında sayılan 5 temel maddeden biridir. Belirli bir toplumsal grup, grubu diğerlerinden ayıran farklı özelliklere sahiptir. Bu gruptaki kişiler doğuştan gelen ya da sonradan elde edilen bu özellikleri paylaşırlar (örneğin ilgi alanları, değerler, davranış ya da altyapı). Bu belirleyici özelliklerden birinden vazgeçmeye zorlamak o kişilerin temel insan haklarını ihlal etmek anlamına gelebilir.³⁶

Cinsel ayrımcılıktan kaynaklanan kimi şiddet şekilleri (cinsel zulüm, cinsel kölelik, bir etnik temizlik yöntemi olarak sistematik tecavüz gibi) ve eşcinsellik de bu madde altında düşünülebilmektedir. Keza ülkedeki kadınlara yönelik ayrımcılık biçiminde ortaya çıkan kimi baskı ve tehditler, baskı ve zulüm boyutuna gelmiş ise bu grup altında değerlendirilebilir.

28. Mültecilerin hakları nelerdir?

Öncelikle, her mülteci güvenli sığınma hakkına sahiptir. Fakat uluslararası koruma, fiziksel güvenlikten fazlasını içerir. **Mültecilere, en azından, ülkede yasal olarak ikamet eden diğer yabancılara sağlananlarla eşit haklar ve yardım, her bireyin sahip olması gereken**

³⁵ Av. Taner Kılıç; a.g.m.

³⁶ BMMYK Türkiye Temsilciliği web sitesi, <http://unhcr.org.tr>

temel ihtiyaçlar dahil olmak üzere, verilmelidir.³⁷ Böylece, mülteciler düşünce ve dolaşım özgürlüğü, işkenceye ve onur kırıcı muameleye tabi olmama gibi temel medeni haklardan yararlanırlar.

Benzer biçimde, sosyal ve ekonomik haklar, diğere bireylere olduğu gibi mültecilere de tanınır. Her mülteci sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeli, her yetişkin mülteci çalışma hakkına sahip olmalı” ve hiçbir mülteci ocuk okula gitmekten alıkonulmamalıdır.

1951 Sözleşmesine göre mültecinin, ayırımı tabi tutulmaksızın (madde 3), vatandaşı olduğu ülkeye uygulanan istisnai tedbirlerden muaf olarak (madde 8) şu hakları vardır:

Din özgürlüğü (madde 4), **medeni haklardan yararlanma özgürlüğü** (madde 12), **menkul ve gayrimenkul edinme hakkı** (madde 13), **fikri ve sınai mülkiyet hakkı** (madde 14), **dernek hakları** (madde 15), **mahkemelerde taraf olma hakkı** (madde 16), **alışma hakkı** (madde 17), **tarım, sanayi, sanat ve ticaret sahalarında iş yeri açmak ve şirket kurma hakkı** (madde 18), **ihtisas mesleğini icra etmek hakkı** (madde 19), **vesika (karne) hakkı** (madde 20), **mesken edinme hakkı** (madde 21), **eğitim hakkı** (madde 22), **sosyal yardım hakkı** (madde 23), **sosyal sigorta ve çalışma mevzuatından yararlanma hakkı** (madde 24).

Belli durumlarda, örneğın büyük ölçekli mülteci akınlarında, devletler dolaşım ve çalışma özgürlüğü ve tüm çocukların düzgün biçimde okula yerleştirilmesi gibi bazı hakları kısıtlama söz konusu olabilir. Bu tür kısıtlamalarda uluslararası toplumun desteği şarttır. Bu nedenle, sığınma kabul eden devlet veya diğere kuruluşlardan başka kaynak bulunmadığı durumlarda BMMYK, kendi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan mülteciler ve diğere ilgili kişilere yardım sağlar. Bu yardım mali destek; gıda, hijyen veya barınma gibi ihtiyaçlara yönelik olabileceği gibi şeklinde olabileceği gibi, bir kampta veya topluluk halinde yaşayan mülteciler için okul ve hastane yapılması gibi programlar şeklinde de olabilir.

29. Sığınmacılar hapsedilebilirler mi?

Özgürlük hakkı, tıpkı sığınma gibi temel bir insan hakkıdır. Genel bir kural olarak sığınma arayanların gözaltına alınması kabul edilemez. Hapsedilenler ocuk, yalnız kadın veya işkence kurbanları gibi tıbbi veya psikolojik ihtiyaçları olan kişiler ise durum özellikle istenmeyen bir hal alır.³⁸

1951 Sözleşmesi, ülkelere zulüm görülen ülkeden (ya da korunmanın sağlanamadığı başka bir ülkeden) doğrudan gelenleri,

³⁷ 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme; 4, 13 ila 24 maddeler

³⁸ Mültecilerin Korunması; BMMYK; Mart 2003, syf 129

kendilerini yetkililere hemen tanıtılmaları ve yasadışı girişlerine geçerli bir neden göstermeleri halinde cezalandırmayı yasaklamaktadır.³⁹

Hapis yalnızca kısa süreli, kesinlikle gerekli olması ve diğer seçenekler denendikten sonra uygulanması halinde kabul edilebilir. Kimliğin doğruluğunun araştırılması, sığınma talebinin dayanaklarının incelenmesi, kamu düzeninin korunması veya mültecilerin belgeleri yok etmeleri veya sahte belgeler kullanmaları kabul edilebilir amaçlar arasında yer almaktadır. Hapsedilen mültecilere hakları bildirilmelidir ki bu haklara, hapsedilmelerine itiraz etmek hakkı da dahildir. Sığınmacıların avukat ile görüşme hakları vardır ve bu görüşme için gerekli önlemler (tercüman, görüşme odası vb.) yetkililer tarafından temin edilmelidir.

30. Sığınmacılar Türkiye’de Çalışabilir mi?

Türkiye'deki ulusal mevzuatta yabancıların çalışmasına ilişkin düzenlemeler 4817 nolu Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'da yer almaktadır. Bu kanun uyarınca genel olarak üç farklı çalışma izni türü mevcuttur; süreli çalışma izni, süresiz çalışma izni ve bağımsız çalışma izni. Çalışma izni başvurusu esas olarak Türkiye'ye gelmeden, yurt dışında yapılır. Bununla birlikte Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin 7. maddesinde düzenlendiği üzere, yurt içinden, sadece, en az altı ay süreli ikamet tezkeresi almış ve bu süresi sona ermemiş olan yabancılar başvuru yapılabilmektedir. Bir mültecinin Türkiye'ye gelmeden çalışma izni için başvuru yapması beklenemeyeceği için, mülteciler için esas olan düzenleme budur. Keza söz konusu maddeye eklenen bir fıkra ile *“İçişleri Bakanlığınca mülteci veya sığınmacı statüsü verilmiş yabancılardan ikamette süre koşulu aranmaz”* hükmü getirilmiştir. Ayrıca yine aynı yönetmeliğin 49 maddesinde *“2510 sayılı İskan Kanununa göre muhacir, mülteci veya göçebe olarak kabul edilen yabancıların çalışma izni talebinde bulunmaları halinde, Bakanlığa başvuru sırasında durumlarını belgelemek koşuluyla çalışma izinleri istisnai olarak verilebilir.”* ifadesine yer verilerek, mültecilere istisnai olarak çalışma izni verilmesi olanaklı hale getirilmiştir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Yardım ve hizmetlere erişim başlıklı 89. maddesinin 4/a fıkrasında *“Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir.”* denilerek uluslararası koruma talebi olan ve Avrupa dışından gelen kişilerin çalışma izni için başvuruları güvence altına alınmış olsa da, kendilerine herhangi bir kolaylık sağlanmamış,

³⁹1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme; madde 31

mevcut durumdan farklı bir düzenlemeye gidilmemiştir. Dolayısıyla söz konusu grubun iş piyasasına erişimi ve adil, insan onuruna yakışır ve güvenli çalışma ortamında çalışma hakkı güvence altına alınmamış ve ihlallere kapı aralanmıştır. Aynı maddenin 4/b fıkrasındaki düzenleme ise “*mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi*” kişilerin statü almalarından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabileceklerini düzenleyerek, bu grubun haklarında önemli bir iyileştirme gerçekleştirilmektedir. Söz konusu gruba verilecek olan kimlik belgelerinin, çalışma izni yerine de geçecek olması ve başkaca bir ek işleme ya da prosedüre gerek duyulmaması olumludur. Bununla birlikte, yukarıda da değinildiği üzere, Türkiye'deki mülteci ve -yeni kanun ile getirilen tanımıyla- şartlı mültecilerin sayısı, bu düzenlemelerin anlamlı bir değişikliğe işaret etmeyeceği kadar sınırlıdır.

31. Bir vicdani retçi mülteci olabilir mi?

Vicdani ret, temel olarak, kişinin ahlaki tercih, dini inanç ya da politik nedenlerle askere gitmeyi reddetmesidir. 1987 yılında, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, bütün devletleri vicdani ret hakkını tanımaya davet ederken, Türkiye'nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 18. maddesini yorumlayan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, maddede belirtilen din ve vicdan hürriyetlerinin vicdani ret hakkını da kapsamına aldığını ifade etti. Yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1987 tarihli (87 sayılı) tavsiye kararıyla ve Parlamenterler Meclisi'nde 2001 tarihli (1518 sayılı) tavsiye kararıyla, Avrupa Konseyi'ne üye tüm devletlere, vicdani ret hakkını tanımaları ve alternatif sivil hizmete ilişkin düzenlemeler getirmeleri çağrılarında bulundular.⁴⁰

İlgili Sözleşmelere taraf olan ve bu çağrıya uyan pek çok devlet, iç hukuklarında vicdani reddi tanıyarak, alternatif sivil hizmet düzenlemeleri yapmışlardır. Bununla beraber, ülkeler olağanüstü hallerde vatandaşlarını silah altına çağırma haklarını da saklı tutmuşlardır.

Bu hakkın tanınmadığı durumlarda, vicdani reddini açıklayan kişinin, açıkça zulüm altında olması ya da gerçekçi zulüm korkusunun bulunması, 1951 Sözleşmesi hükümleri altında mülteci statüsünün tanınmasına yol açabilir.

32. Bir adi suçlu ya da savaş suçlusu mülteci olabilir mi?

⁴⁰ Vicdani Reddi Kabul Etmek; Orhan Kemal Cengiz;
http://www.rightsagenda.org/index.php?option=com_content&view=article&id=193:takmavicdani-reddi-kabul-etmek&catid=65:takmavicdaniret&Itemid=87

1951 tarihili Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'nin (1951 Sözleşmesi) 1. maddesinde mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan kişi olarak tanımlanmıştır. Bu yönüyle adi bir suç nedeniyle suçlanarak, adil bir yargılama süreci sonucu mahkum olan kişi mülteci olarak tanınmayabilir. Ancak bu durum, doğrudan mülteci olarak tanınmamayı beraberinde getirmez.

Örneğin kadınların etnik, dini veya siyasal nedenlerle, ağır ayrımcılığa veya zulme varan insanlık dışı muameleye maruz kalabileceği açıktır. Böylesi durumlarda, öncelikle buna benzer etkenlerin varlığı araştırılarak, statünün belirlenmesinde, kişinin yararı gözetilmelidir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü (Statü), 8. maddesinde ve suç unsurlarının yine 8. maddesinde, savaş suçları ve unsurları oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Statü, savaş suçlarını iki temel başlık altında düzenlemiştir. Bunlardan ilki, 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin çok ciddi şekilde ihlali olan fiillerdir. Bunlar, Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre korunan şahıs ve mallardan herhangi birine karşı; kasten öldürme, işkence ve insanlık dışı muamele, yağma ve rehin alma gibi fiillerdir.

Savaş suçları altında düzenlenen ikinci başlık ise savaş yasaları ve örf adet kurallarının ihlalleridir. Bu ihlallerden bazıları şu şekilde belirtilebilir: Zehirli gaz ve benzeri silahların kullanılması, savunmasız yerleşim birimlerine saldırılması, teslim olmuş askerleri öldürme ve yaralama, din, eğitim, sanat ve bilim kurumlarının, tarihi yerler ve bilim, sanat eserlerinin tahrip edilmesi, zarar verilmesi. Bu tanımlar, uluslararası nitelik taşıyan silahlı çatışmalar için geçerlidir.⁴¹

Roma Statüsü'nün 7. maddesinde tanımlanan insanlığa karşı suçlar ise herhangi bir sivil nüfusa karşı yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlenen; öldürme, toplu yok etme, köleleştirme, nüfusun sürgün edilmesi, işkence gibi fiilleri kapsamaktadır.⁴²

1951 Sözleşmesi'nde, sözleşme hükümlerinin uygulanmayacağı kişilerin sıralandığı, 1. maddesinin F bendinde; savaş suçlarına karışan ve uluslararası insanlık ve insan hakları hukuklarını ağır biçimde ihlal eden kişilerin mülteci olarak koruma tanınmayacağını, açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin bir istisnası yoktur. Ulusal ve uluslararası kurumlar, bu tür bilgileri BMMYK ile paylaşma yükümlülüğü altındadır ve statü belirlenirken bu durum doğrudan göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴¹ Roma Statüsü madde 8; Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Belgeler Derlemesi, (çev. Gülay Arslan), Kapasite Geliştirme Derneği, Ankara, Aralık 2006.

⁴² Roma Statüsü madde 7; Uluslararası Ceza Mahkemesi Temel Belgeler Derlemesi, (çev. Gülay Arslan), Kapasite Geliştirme Derneği, Ankara, Aralık 2006.

33. Bir asker mülteci olabilir mi?

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'nin mülteciyi tanımlayan 1(A) maddesi; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan kişiden” bahsetmektedir. Aynı şekilde 1951 Sözleşmesinde, bir askerin mülteci olamayacağını belirten bir düzenleme de yoktur.

Ancak mülteci, genel kabul gördüğü şekliyle, sivil bir kişidir. Söz konusu “sivillik”, geleneksel asker-sivil ayrımından ziyade, sığındığı ülkeden, kaçtığı ülkesine karşı silahlı faaliyetlere devam edip etmemesi ile tanımlanır.

Örneğin; kişi, kaçtığı kendi ülkesinde asker iken, değişen siyasal şartlar nedeniyle bir başka ülkeye sığınmış ve 1951 Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsünün gerektirdiği şartları taşıyor olabilir. Bu durumda, kişinin sadece asker olması, Sözleşme kapsamında koruma altında olamayacağı anlamına gelmez. Fakat aynı kişi, sığındığı ülkeden, kaçtığı kendi ülkesine karşı silahlı faaliyetlerine devam ediyorsa, artık Sözleşme kapsamında korumadan söz edilemez. Ve bu kişi mülteci olarak tanımlanamaz.

Burada, asker olarak tanımlanan kişilerin, sadece “resmi görevli” kişiler olması gerekli değildir. Silahlı muhalif grupların üyeleri, devlet tarafından desteklenen para-militarist grup üyeleri, istihbarat görevlileri de bu kapsam dahilindedir.

Ancak kişi, ister asker ister sivil olsun, barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine, hiçbir şekilde mülteci olarak kabul edilemez.

34. Kadın Mültecilerin Sorunları Nelerdir?

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre tüm dünyadaki mülteci nüfusunun %80'ini kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır.⁴³ Sadece bu oran dahi bölgesel çatışma, iç savaş ve benzeri durumlarda öncelikle kadın ve çocukların mağdur olduğunu gözler önüne sermektedir. Ancak kadınların ülkelerinde başlayan sorunları ne yazık ki bir güvenli ülke arayışına çıktıkları yolculuklar boyunca da sürmektedir.

Mülteci kadınların, tüm sığınma süreci boyunca cinsiyete dayalı ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıkları bilinen bir gerçektir. Mülteci kadınlar;

- * kaçışları öncesi ve esnasında fiziksel ve cinsel saldırı ve istismara;
- * sığınma ülkesinde fiziksel ve cinsel saldırı ve istismara;
- * eşlerinin istismarı ve terk etmesine;

⁴³ BMMYK Global Trends 2011; <http://www.unhcr.org/4fd6f87f9.html>

- * silahlı çatışmaya ve zorla askere alınmaya;
- * cinsel sömürüye ve fahişeliğe zorlanmaya;
- * kişi olarak tanınmamaya ve belge eksikliğine; ve/ya
- * geri dönüşlerinden sonra fiziksel ve cinsel saldırı ve istismara maruz kalabilirler.

Sığınma öncesi, sığınma arama sırasında ve sığınma ülkesinde cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan mülteci kadınlar özel korumaya, en azından sığınma ülkesinde mevcut haklardan eşit bir biçimde yararlanmaya ihtiyaç duyarlar. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yürütme Komitesi'nin (EXCOM) 73 sayılı kararında⁴⁴ kadın mültecilere ve toplumsal cinsiyete yönelik şiddet konusuna değinilerek; kadın mültecilerin erkek mültecilerden farklı şekillerde zulüm görebileceklerine dikkat çekilmekte ve bu ayrımcılığın ve şiddetin önlenmesinde uluslararası sözleşmelerin önemine vurgu yapılmaktadır.

Yalnız ya da aileleri ile birlikte bulunan sığınmacı kadınlara yönelik bir düzenlemenin var olmadığı Türkiye'de ise bu hassas duruma maalesef yeterli önem atfedilmemektedir. Kadınlar yukarıda değinilen sorunlarının yanısıra ekonomik temelli sıkıntılar ile de karşı karşıya kalmakta ve tüm bu sorunları kendi başlarına çözmeleri beklenmektedir.

35. Refakatsiz Çocuk Mülteciler Kimlerdir?

Refakatsiz bir çocuk (küçük) "anne ve babasından ayrılmış olan ve hukuk veya geleneğe göre kendisinden birinci derecede sorumlu olacak birinin bulunmadığı" kişidir. Refakatsiz çocukların sayısı ülkeden ayrılmanın nedenleri ve şartlarına göre büyük oranda değişmektedir. Fakat (bilimsel olmayan bir genellemeyle) refakatsiz çocukların mülteci nüfusunun yüzde 2 ila 5'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir. (Bu rakam farklı ülkeler ve bölgelerde değişiklik göstermektedir).⁴⁵

Nisan 2013 de kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Madde 3, Tanımlar kısmında, Refakatsiz çocuk; Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu ifade eder. Yine 3. Madde, Tanımlar kısmında; başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden refakatsiz çocuk özel ihtiyaç sahibi kabul edilmiştir.

⁴⁴ EXCOM Kararının Türkçe metni için bkz; www.madde14.org/index.php?title=No:73_M%C3%BClteci_Korumas%C4%B1_Ve_Cinsel_%C5%9Siddet

⁴⁵ Daha ayrıntılı bilgi için; Sınırlar Ötesi Umutlar; Mülteci Çocuklar, Önder Beter, SABEV Yayınları, s. 193.

YUKK Madde 66'da ise Refakatsiz çocuklar hakkında şu hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

(1) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.

b) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

c) On altı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.

ç) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece konaklama yerlerinde değişiklik yapılmaz.

36. Refakatsiz Çocuk Mülteciler için Ek Koruma Önlemleri Öngörülmesi ya da Düzenlenmiş midir?

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'nda yer alan "korunmasız çocuk" statüsünde değerlendirilen refakatsiz mülteci çocuklar, İl Emniyet Müdürlükleri tarafından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na yönlendirilerek, 0-12 yaş arası çocukların çocuk yuvasına, 13-18 yaş arasındaki çocukların ise yetişme yurduna yerleştirilmeleri sağlanmaktadır.

Mülteci hukuku alanında ciddi boşluklar bulunan ve hak ihlallerin yaşandığı Türkiye'de, çocuk mülteciler (ve özelde refakatsiz çocuk mülteciler), özellikle ulusal mevzuatın uluslararası çocuk hakları standartlarına yaklaşması neticesinde, görece olarak daha fazla koruma ve desteğe erişmişlerdir.

37. "Geri Gönderme Merkezi" Nedir?

Türkiye'de bulunan yabancılar temel olarak üç sebeple gözetimine alınmaktadırlar;

- a) suç teşkil ettiği iddia edilen faaliyetler
- b) ülke sınırlarından yasadışı yapılan giriş-çıkışlar ya da
- c) geçici iltica sisteminin koşullarına uymamaları.

Bu tür suçlamalarla ilgili olarak savcılık veya mahkeme prosedürlerinin tamamlanmasının ardından, sığınmacı, göçmen ya da mültecilerin, genellikle idari işlemlerin sağlıklı biçimde yerine getirilebilmesi gibi gerekçelerle, özgürlükleri kısıtlanmakta ve herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın, sadece İçişleri Bakanlığı'nın idari tasarrufu ile gözetim altına alınmaktadırlar.

Gözetim altına alınan yabancıların çoğu eski adıyla “Yabancılar Misafirhaneleri”nde, yeni adıyla da “Geri Gönderme Merkezleri”nde tutulurken; bir bölümü de polis karakolların nezarethanelerinde ya da havalimanlarının transit bölgelerinde tutulurlar. İsimleri “misafirhane” olsa da, bu yerler aslında, alıkonan kişilerin kendi rızaları dışında tutuldukları gözetim merkezleridir. Gözetim tesisleri, “giriş noktalarındaki alıkonma tesislerinden, karakollara, hapishanelere ve özel gözetli merkezlerine, farklı nezaret ortamları” olarak tanımlanmıştır.⁴⁶

Misafirhaneler (Geri Gönderme Merkezleri), her ilde bulunan Emniyet Müdürlükleri'nin Yabancılar Şubesi'nin Takip ve Kontrol Masası tarafından yönetilirler. Takip ve Kontrol Masası, Türkiye sınırlarından yasadışı girmiş ya da çıkma teşebbüsünde bulunmuş; vize konularını ihlal etmiş ya da yasadışı faaliyetlerde bulunduğu iddia edilen yabancılardan sorumludur.⁴⁷

38. Kabul Merkezi Nedir? Türkiye'de Var mı?

Kabul merkezleri, mültecilerin sığınma ülkesine vardıklarında kabul edilmelerini, işlemlerinin yapılmasını ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran yerler olarak tanımlanmaktadır. Bu merkezler, sığınmacıların prosedüre erişimlerini kolaylaştırmak ve kısa süreli barınma sağlayarak, belirtildiği gibi, acil ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemlidir.

Pek çok ülkede farklı uygulamaları olan “kabul merkezleri” esas olarak sığınmacıların misafir edildiği ilk merkezlerdir. Bu merkezler etkin bilgi paylaşımı, tavsiye ve rehberlik sağlamada önemli faydalar getirmektedir. Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Sığınmacı Kabul Merkezleri Standartlarında⁴⁸ açıkça belirttiği üzere; kabul merkezleri ülkeye girişin ardından yalnızca sınırlı bir süre için veya “açıkça dayanaksız” başvurular için hızlandırılmış prosedürlerin uygulanacağı hallerde bir çözüm olarak görülmelidir.

Bu konuda BMMYK'nın tavsiyeleri şu başlıklar altında toplanabilir;
a) Kabul merkezleri, gerilimin yaşandığı bölgeye yakın, kentsel altyapıdan uzak olmamalıdır.

⁴⁶ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Sığınmacıların Alıkonulmasına İlişkin Uygulanacak Ölçüt ve Standartlar Hakkında Gözden Geçirilmiş Kılavuz.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için; Helsinki Yurttaşlar Derneği Mülteci Destek Programı tarafından hazırlanan “İstenmeyen Misafirler; ‘Yabancı Misafirhaneleri’nde Tutulan Mülteciler raporu” <http://www.hyd.org.tr/?pid=607>

b) Kabul merkezleri, hukuki kayıt işlemleri, sağlık taraması ve ulaşım imkanları gibi nedenlerle kurulacakları bölgenin merkezinde bulunmalıdır. İlgili ulusal mevzuat, STK'ları, hukuki yardım sağlayıcıları, dil eğitimi imkanlarını ve, eğer varsa, sığınmacının ulusal ve etnik grubundan olan yerleşik toplulukları dikkate alınmalıdır. Alan veya yer tespitinde, sığınmacı ve etraftaki topluluklar arasında uyumlu ilişkiler kurulması imkanları dikkate alınmalıdır.

c) Tespit edilen yerlerdeki yurtlar, müstakil evler, apartman daireleri veya diğer konut alanları gibi hususi konaklama imkanları, özel ihtiyaçları olan sığınmacılar (cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurları, travma mağdurları ve güvenlik ve sağlıkla ilgili endişeleri olanlar) için bir seçenek olarak kenarda tutulmalıdır.

d) 16 yaşın altındaki refakatsiz/ebeveynlerinden ayrı düşmüş çocuklar için SHÇEK barınaklarının konaklama kapasitesi ve daha büyüklerin kalabileceği kurumsal yurtlar Türkiye'deki ülkeye kabul sistemini desteklemelidir.

Türkiye'de, henüz ülkeye gelen sığınmacıların konaklaması için kabul merkezleri bulunmamakta ancak beş bölgesel kabul merkezi için gerekli finansmanı sağlamak üzere Avrupa Komisyonuna proje teklifi sunulmuş ve bu teklifler kabul edilmiştir. Söz konusu çalışmalar devam etmektedir.

39. İnsan Ticareti Nedir? İnsan Kaçakçılığı ile Arasında Fark Var mıdır?

İnsan ticareti; kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye ya da başkasına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasıdır.

Genellikle, kadınlar cinsel amaçlı ve ev işlerinde çalıştırılmak, çocuklar uluslararası evlat edinmeye aracılık, cinsel amaçlı veya pornografide kullanılmak, zorla çalıştırılıp dilencilik ve seyyar satıcılık yaptırmak, erkekler ise ağır işlerde çalıştırılmak ve tehlikeli işlerde kullanılmak suretiyle insan ticaretinin mağduru olmaktadır.⁴⁹

İnsan kaçakçılığı ise sığınmacı, göçmen ya da mültecilerin buldukları ülkelerden yasadışı yollarla bir başka ülkeye gitmelerine aracılık edilmesi veya doğrudan götürülmeleridir.

Sıklıkla karıştırılan bu iki kavram, tanımlardan da anlaşılacağı üzere hukuki anlamda oldukça farklı terimlerdir. İnsan ticaretinde, kişiler istekleri

⁴⁹ Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti; Ahmet Fırat; <http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakligiveInsanTicareti.doc>

dışında farklı şekillerde “*kullanılırken*” insan kaçakçılığı bu kişileri bir yerden başka bir yere götürmek ile sınırlı kalmaktadır.

40.“Uydu Kent” Nedir?

Türkiye iltica sistemine göre, sığınma talebinde bulunan kişiler, başvurularının ardından, sığınma prosedürü süresince ikamet edeceği bir şehre yönlendirilir. Yönlendirilen bu şehir uydu kent olarak adlandırılmaktadır.

Genellikle Orta Anadolu'da bulunan ve İçişleri Bakanlığı tarafından güvenlik açısından “sorunsuz” olduğu kabul edilen şehirlere⁵⁰ yönlendirilen başvuruçular, bu şehirlerde açık ikamet prensibine uygun olarak yaşamaktadırlar. Buna göre, yerleşilen ilin Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi tarafından belirlenen periyotlarda, ilgili karakollara giderek şehirde olduklarına dair imza atan sığınmacıların, bu uydu kentleri izinsiz olarak terk etmeleri yasaktır.

Kimi zaman 7-8 yıl boyunca sığınma prosedürlerinin tamamlanmasını ve bir üçüncü ülkeye yerleştirmeyi bu uydu şehirlerde bekleyen sığınmacılara yönelik yeterli destek çoğu zaman sağlanmamaktadır. Sığınmacılar uydu kentlerde “serbest ikamet” etseler de, ekonomik ve sosyal desteğin oldukça kısıtlı olması ve sığınma işlemlerinin, değinildiği gibi, uzun zaman alması neticesinde ciddi sıkıntılar ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

41. Sınır dışı Etme – Sınırdaki Geri Çevirme Nedir?

Sınır dışı etme, ülkede bulunan bir kişinin ülke sınırları dışına çıkarılması olarak tanımlanırken sınırdaki geri çevirme; henüz ülke topraklarına girmeyen kişinin, ülkeye girişinin sınırdaki engellenmesi olarak tanımlanabilir.

Uluslararası hukuka göre "mülteci" durumunda bulunan kişilerin zulüm riski altında olacakları yerlere geri gönderilmemesi temel bir kaidedir. (Bknz: *Geri Göndermeme İlkesi Nedir?* Sorusu) Ayrıca "mülteci" durumunda olsun olmasın, sınır dışı edilmelerine karar verilen kişilerin başta yaşam hakkı olmak üzere, ulusal kanunlar ve Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku yükümlülüklerinden gelen temel hak ve güvencelerinin gözetilmesi, istisnaya yer olmayan yasal bir zorunluluktur.

⁵⁰ Uydu kentlerden bazıları; Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Hakkâri, Hatay, Isparta, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Silopi, Sivas, Tokat, Van ve Yozgat.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, çeşitli kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3, 8 ve 13. maddelerini bu hak ile birlikte göz önüne almıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi kişilerin zulüm riski altında olacakları yerlere sınır dışı edilmeleri AİHS 3. madde kapsamında değerlendirilirken, kişinin özel ve aile yaşantısına saygı gösterme yükümlülüğünün de, 8. madde kapsamında, sınır dışı etme kararlarında dikkate alınması öngörülmüştür. Etkili başvuru hakkını düzenleyen 13. madde ile de sınır dışı işlemine karşı, tarafsız ve bağımsız ulusal mercilere başvurma olanağının tanınması ve başvurunun uygun biçimde incelenip değerlendirilmesinin sağlanması gereklidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4 No'lu Protokol'ünün 3. maddesinde ise vatandaşların sınır dışı edilmeleri yasaklanmış ve 4. maddesinde de “yabancıların toplu sınır dışı edilmeleri yasaklanmıştır.

42. Ortak Avrupa İltica Sistemini Nedir?

Avrupa'da İltica ve göç konusunda işbirliği çalışmaları 1970'li yıllara dek uzanmaktadır. İlk dönemlerde hükümetlerarası bir işbirliği şeklinde biçimlenen çalışmalar TREVI olarak adlandırılan çalışma grubu tarafından, kamuoyuna kapalı ve teknik düzeyde yürütülmekteydi. 1980'lerin ortasında ise Schengen Anlaşması ve Avrupa Tek Senedi'nin ortaya çıkması ile bu “*kamuoyuna kapalı ve teknik*” çalışmaların boyutu ve alanı değişmiştir. Zira söz konusu anlaşmalar ile iç sınırlarda kontrolün kaldırılması gündeme gelmiş ve (Avrupa) dış sınırların(ın) kontrolü ile göç ve iltica politikalarında ortak bir yaklaşım zorunlu hale gelmiştir.

1990'lı yıllarda ise tüm dünyada ama özellikle Balkan'larda devam eden savaşlar ve çatışmalar, iltica başvurularının sayısında büyük artışlar meydana getirmiş ve konuyu Avrupa Birliği'nin gündeminde öne çıkarmıştır. Bu dönemde Eski Yugoslavya'daki savaş nedeniyle yerinden olan pek çok insanın yöneldiği Almanya, diğer Avrupa ülkelerine sorumluluğun paylaşılması ve katkı sağlanması için ciddi baskılar yaptı. Devam eden bu baskı neticesinde 1993 Maastricht Anlaşması ile iltica “ortak ilgi alanı sorunu” olarak tanımlandı ve yeni oluşturulan Adalet ve İçişleri Bakanlar Konseyi bu alanda çalışmalar yapmak üzere görevlendirildi. Ancak ortak standartları belirleme, prosedürel ve maddi koşulları uyumlu hale getirmede etkin olunamadı ve ülkeler arası farklı uygulamalar aşılamadığı gibi ikincil mülteci hareketleri ortaya çıktı.⁵¹ 1993-1999 yılları arasında, hükümetler arası konferanslar ve forumlarda iltica sisteminin uyumlaştırma çabaları sürse de ortak bir zemin oluşturulamayarak, başarıya ulaşılamadı.

Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile bir kez daha ortak iltica sisteminin oluşturulması ve ulusal farkların kapanması,

⁵¹ İkincil mülteci hareketi; Sığınma başvurusunda bulunduğu ilk ülke tarafından reddedilen kişinin, başvurusunu farklı bir ikinci ülkede tekrarlaması.

mülteciler için adil ve eşit ortak bir koruma hedeflendi. Bu anlaşmanın hemen ardından, Ekim 1999'da, Tampere'de yapılan AB Konseyi toplantısında Ortak Avrupa İltica Sistemi için bir yol haritası belirlendi. Hükümetler sonuç bildirgesinde “mülteci haklarına saygı” ve “1951 Sözleşmesi'ne sadık kalınacağı” sözü verirken Avrupa iltica sisteminin bu değerler üzerinde yükseleceğinin ve hayati öneme sahip geri göndermeme (non-reoulment) ilkesinin altını çizdiler.

Ancak (toplantı Finlandiya'nın Tampere kentinde yapıldığı için) Tampere Gündemi olarak adlandırılan bu süreç başarılı olamadı. Oldukça iddialı olan (ortak bir iltica sisteminin oluşturulması) yaklaşım, tarafların siyasi irade eksikliğinin yanı sıra yük paylaşımı gibi konulardaki dayanışma eksikliği nedeniyle işlerlik kazanamadı.

43. Güvenli Üçüncü Ülke Tanımı neyi İfade Etmektedir?

Avrupa Birliği'nin İltica Usulleri Yönergesi'nde yer alan güvenli üçüncü ülke tanımına göre, güvenli olduğu varsayılan ülkelere geçerek gelen sığınmacıların başvuruları hakkında esasa ilişkin bir değerlendirme yapılmadan, onları güvenli sayılan ülkelere göndermek mümkündür.⁵² 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde düzenlenmeyen “güvenli üçüncü ülke” terimi Avrupa Birliği Ortak İltica Sistemi arayışı sürecinde ortaya çıkmış ve ciddi sakıncaları da beraberinde getirmiştir. Sığınmacının Avrupa Birliği üyesi ülkelere gelirken -kısa bir süre için dahi- bulunduğu bir ülke “*güvenli*” kabul ediliyorsa, başvurusunun talebi esasa girilmeden reddedilebilmektedir. Kişinin sığınma başvurusunu, bu güvenli ülkede de yapabileceği ön kabulüne dayanan bu yaklaşım, başvurusunun kişisel hikayesini hiç saymanın yanı sıra, hangi ülkenin ne tür kriterlere göre “*güvenli*” kabul edileceği gibi çok önemli bir “standart belirleme sorununu” da beraberinde getirmektedir. Bu tanıma kullanan tüm ülkeler kendi mevzuatlarında “güvenli üçüncü ülke” kavramını tanımlamışlarsa da ortak bir standarda ulaşmanın çok uzağındadırlar.

Türkiye'deki mevzuatta ise güvenli üçüncü ülke tanımını Nisan 2013'de kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 74. maddesinde yapılmıştır. Buna göre şu şartları taşıyan ülkeler güvenli üçüncü ülke olarak nitelendirilir:

- Kişilerin hayatının veya hürriyetinin, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle tehdit altında olmaması
- Kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı ülkelere geri gönderilmemesi ilkesinin uygulanıyor olması

⁵² <http://multeci.ihh.org.tr>

- c) Kişinin mülteci statüsü talep etme ve mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda Sözleşmeye uygun olarak koruma elde etme imkânının bulunması
- ç) Kişinin ciddi zarar görme riskinin olmaması

44. FRONTEX Nedir?

Tam adıyla; Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı (European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union).

26 Ekim 2004 tarihinde kurulan ve fiilen 1 Mayıs 2005'te göreve başlayan FRONTEX'in merkezi, Polonya'nın başkenti Varşova'da bulunmaktadır. Kuruluş aşamasında sınır yönetimi işbirliği, ortak politika izlenmesi ve sınır görevlilerinin eğitimi amaçları ön planda olsa da ilerleyen dönemde, özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerinde, AB tarafından Ajans'a tahsis edilen askeri gemi ve personel ile AB'nin "sınır devriyesi" haline dönüşmüştür. FRONTEX tarafından idare edilen RABIT'lerin (Acil Sınır Müdahale Ekipleri - Rapid Border Intervention Teams) sınırı geçmeye çalışan göçmen ve sığınmacı gruplarına, ağır askeri ekipmanlarla müdahale etmesi Avrupa çapında sivil toplumun tepkisi ile karşılaşmış, gereksiz şiddet uygulamak ve sığınmacı ve göçmenleri daha tehlikeli bir yolculuğa zorlamakla suçlanmıştır.⁵³

45. UNRWA nedir? Görev kapsamı nedir?

BM Yakın Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Kuruluşu (UNRWA), İsrail devleti kurulduğunda yerlerinden edilen ve Ürdün, Lübnan, Mısır ve Suriye'ye sığınmak zorunda bırakılan ve İsrail işgali altındaki Filistin topraklarında bulunan Filistinlilere yardım etmek amacıyla 1948 yılında kurulmuştur.

Günümüzde yaklaşık üç milyon Filistinli mülteci UNRWA'ya kayıtlıdır. Bu özel çalışma alanı olan BM kuruluşunun varlığından ötürü diğer BM kuruluşları (özellikle UNHCR) bu konuda çalışma yürütmemektedirler.⁵⁴ Bununla birlikte UNRWA'nın faaliyet gösterdiği bölgede bulunan Filistinli mülteciler de diğer mülteciler gibi sözleşme ve

⁵³ Daha fazla bilgi için şu kaynaklar ziyaret edilebilir; [Uluslararası Af Örgütü](#); [S.O.S. Avrupa; İnsan Hakları ve Göç Kontrolü](#); <http://www.noborder.org/item.php?id=442>; <http://frontexwatch.wordpress.com/>; <http://frontex.antira.info/>;

⁵⁴ Av. Taner Kılıç; a.g.m

diğer BM mekanizmalarından yararlanabilmektedirler. UNRWA'ya kayıtlı mültecileri koruma yetkisi esas olarak bu kuruluşa verilmemiştir, bu yetki mültecileri kabul eden ülkelere aittir. Filistinli mültecileri kabul eden ülkeler içinde geçen uzun zamana ve gelişen yeni nesillere rağmen sadece Ürdün çok sayıda mülteciye vatandaşlık hakkı vermiştir. Geri kalanların statüsü ve geleceği belirsizliğini korumaktadır ve pek çoğu dayanılmaz koşullar altında yaşamlarını sürdürmektedir.

46. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Nedir?

1951 yılında kurulan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) hükümetler arası organizasyon olarak; hükümetler, hükümetler arası organizasyonlar ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde göç alanında çalışmaktadır.

118 üye devlet, buna ek olarak 20 gözlemci statüsündeki devlet ve 100'ün üzerinde ülkede ofisi bulunan IOM, hükümetlere ve göçmenlere hizmet ve öneriler vererek, insani ve düzenli göçü desteklemektedir.

IOM, düzenli ve insani göç yönetimini sağlamada yardım etmek, göç konusunda uluslararası işbirliğini teşvik etmek, göç konusundaki sorunlara pratik çözüm arayışlarında yardımcı olmak, ve ihtiyacı olan göçmenlere insani yardım sağlamak için çalışmaktadır. Örgüt göç yönetimi alanında 4 ana başlıkta çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bunlar; göç ve kalkınma, göçün kolaylaştırılması, göçün düzenlenmesi ve zorunlu göç, zorunlu göç.

Türkiye Uluslararası Göç Örgütü'ne, Kasım 2004'te IOM Ankara'nın diplomatik misyonunun hukuki statüsü, imtiyazları ve dokunulmazlıkları hakkındaki çift taraflı bir sözleşmeyi onaylayarak katılmıştır. Dünya çapında 250'nin üzerinde ofisi olan IOM, acil yardım, mültecinin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, göçmen sağlığı ve yasal göç alternatiflerinin desteklenmesi konularında çalışmaktadır. 1991 Körfez Savaşı esnasında kurulan IOM Türkiye, Türk hükümetine göç yönetimi ve insan ticareti ile mücadele konularında her açıdan destek vermektedir. IOM Türkiye'nin Ankara ve İstanbul'da iki ofisi mevcuttur.

47. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Nedir?

İçişleri Bakanlığı sığınmacı, mülteci ve yabancılar alanında 2009 yılında çok önemli bir hamlede bulunup "İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu"nu (Büro) kurdu. Büro, geçen süre zarfında çeşitli bakanlıklarla, bu alanda çalışan ve düşünen sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerle, yurtiçi ve dışı ulaşılabildiği tüm aktörlerle görüşme ve istişarelerde bulunarak bu alana ilişkin Türkiye'nin "ilk yasa tasarısını" hazırladı. Tasarının TBMM sürecinde de sivil toplumun görüşlerini Komisyon çalışmalarında iletebilmeleri imkânı sağlandı. Bu haliyle son derece örnek gösterilebilecek bir yasama faaliyeti süreci yaşandı.

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU, Kanun No:6458 ile 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM kabul edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihinde ilk kez iltica alanında bir yasaya sahip oldu. Bu yeni yasa ile yabancılar ve sığınmacı/mülteciler hakkında dağınık ve günün ihtiyaçlarını karşılayamayan mevzuat güncellenmiş ve şimdiye kadar güvenlik güçleri tarafından idare edilen iltica ve göç alanı sivil bir yapının yönetimi altına girecek. Türkiye tarihinde iltica alanını içeren ilk yasal düzenleme olan bu kanun şüphesiz bu alana ilişkin çok önemli düzenlemeleri ile Türkiye'ye sığınan sığınmacılar adına çok önemli ve tarihi bir fırsat olma özelliğine sahip.

YUKK'da yasanın amacı olarak 1. Madde de; Bu Kanunun amacı; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılarla sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir.

2. Madde de yasanın kapsamı olarak ise; (1) Bu Kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılarla acil olarak sağlanacak geçici korumayı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını kapsar.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır; olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin mevcut uygulamasında sorunlar yaratan dar “güvenlik” ekseninden, hukuk devleti ve insan hakları standartlarına dayalı bir “göç ve iltica yönetimi” eksenine geçmesi için tarihi bir fırsat olarak gördüğümüz YUKK ile uluslararası koruma alanında çok önemli ve olumlu bir ilerleme kaydedilecektir. Bununla beraber, özellikle Avrupa dışı ülkelerden kaçıp Türkiye'ye sığınanları Türkiye'de kalıcı bir çözüm mekanizmasının dışında bırakan “coğrafi sınırlama” uygulamasının devam etmesi; sınır dışı, idari gözetim ve uluslararası koruma başvurusu ve statü belirleme konularında öngörülen usul güvenceleri ve itiraz yollarıyla ilgili standartların yeterli olmaması ve idareye geniş takdir yetkisi tanınması kaygı verici noktalar olarak ortaya çıkmaktadır.

YUKK ile Türkiye'nin ilticayı temel bir insan hakkı olarak tanıdığını, mülteci ve sığınmacıları bir “kölfe” olarak görmediğini; düzensiz göç ve uluslararası koruma konusunda getirilen usul güvencelerini ve itiraz yollarını kişiler tarafından gerçekten erişilebilir ve etkili bir çare olarak sunduğunu göstermesi için önümüzde tarihi bir fırsat vardır.

Hemen belirtmek isteriz ki; içinde Mültecilerle Dayanışma Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları Derneği, Uluslararası Af Örgütü-

Türkiye Şubesi ve İnsan Hakları Gündemi Derneği'nin de bulunduğu Mülteci Hakları Koordinasyonu (MHK), bu geç kalmış ve alana ilişkin önemli düzenlemeleri içeren tasarımı genel anlamda desteklemekte. Ancak her yasada olduğu gibi biz insan hakları savunucuları için eksik, yanlış, fazla ve hatta tehlikeli bulduğumuz bir dizi düzenleme bu yasa tasarısında da mevcut bulunmaktadır. Bu nedenle MHK madde madde yeni tasarıdaki düzenlemeler hakkındaki düşüncelerini, kaygılarını ilgili gerekçeleri ile birlikte hazırlayıp bir dosya olarak komisyon üyesi milletvekillerine sundu.

Özellikle yasa taslağının STK ve akademisyenlerle tartışıldıktan sonraki sürecinde tasarı haline dönüşürken “önemli usul güvenceleri konusunda geriye gidişi” MHK'nın kaygılarını artırdı. Bu nedenle bu ilk yasanın olabildiğince daha güzel çıkması yönünde tarafsız ve bağımsız hak örgütü olma ilkesi doğrultusunda bir çaba ve gayret içine girdi. Bu yasa kuşkusuz mevcut durumu çok daha ileri götürecektir, sığınmacılar lehine koşulları iyileştirecek ve mutlaka desteklenmesi gereken bir tasarı. Ancak her yasada olduğu gibi bu yasa da özgürlük-güvenlik denkleminin bir ara noktasında duruyor ve bu haliyle yasanın tamamının eksiksiz bir şekilde tüm uluslararası insan hakları standartlarını ve usul güvencelerini karşıladığını iddia etmek güçleşiyor.

Gerçi 1951 sözleşmesine konulmuş olan ve halen dünyada çok az ülkede sürdürülen "coğrafi sınırlama" uygulaması bu yasada da varlığını devam ettiriyor ve bütün sistem bu uygulama üzerine inşa edilmiş. Yani Türkiye, yine kendisine sığınan insanlarla birlikte daimi olarak yaşama istek ve arzusunu göstermiş bir iradeye halen sahip değil. Sadece sığınmacıların Türkiye'ye sığınma tarihinden 3. ülkeye yerleştirme tarihine kadar geçen geçici sürede onlara ne gibi bir yaşamı layık gördüğü veya görmediğine ilişkin bir düzenleme yapmış oluyor. Bu sistem ise BMMYK'nın mülteci statüsü tanıdığı kişileri onları kabul eden 3. ülkelere yerleştirme becerisine ve Türkiye'den mülteci kabul eden 3. ülkelerin bu konudaki isteklerinin devam etmesine bağlı. Türkiye, G-20 ülkelerinden ve artık sürekli ekonomisinin büyümesinden ve ekonomik göstergelerinin iyileşmesinden bahsediyor. Buna karşılık kendi ülkesine sığınan sığınmacılar için daimi olarak ev sahipliği yapma sorumluluk ve "kulfeti" içine girmek istemiyor ve "kim alırsa alsın" mantığıyla bu sığınmacıların üçüncü ülkelere paylaştırılmasını istiyor. Ancak artık son yıllarda sürekli azalan bir eğride üçüncü ülkelere yerleştirmeler yapılabiliyor. Üstelik dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmelere göre bu dağıtım mekanizması büsbütün durabilir. Dolayısıyla bu sistemin Türkiye'nin elinde patlayabilecek ve işlevsiz kalabilecek bir sistem olduğunu akıldan çıkarmamak ve buna hazırlıklı olmak gerekiyor. Devletin esas olarak sığınmacı ve mülteciler alanında “güvenlik” eksenli politikalardan vazgeçerek “insan hakları” eksenli politikalar üretmesi gerekir.⁵⁵

⁵⁵ Av. Taner Kılıç, a.g.m.

48. AİHS ve Ek Protokollerinin Sınır dışı Edilmeye Uygulanacak Hükümleri⁵⁶

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS), yabancıların sınır dışı edilmesi özel bir hükümlerle koruma altına alınmamıştır. AİHS'in, *özgürlük ve güvenlik hakkı* başlığını taşıyan 5/1 maddesinde kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasını gerektiren haller sayılmıştır. Bu haller arasında (f) bendinde, *bir kişinin usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonması veya kendisi hakkında sınır dışı etme ya da geriverme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulması* da sayılmıştır. AİHS'nin 5. maddesinin (1). fıkrasının (f) bendi, yasa dışı yollardan ülkeye giren veya sınır dışı edilmesine veya geri verilmesine karar verilen kişinin gözaltına alınması ya da tutuklanmasına ilişkin bir düzenleme getirmektedir. Hiç şüphesiz bu madde sınır dışı etmeyle de bağlantılı bir maddedir. Ancak bu maddenin sınır dışı ile bağlantısı, sınır dışı edilecek kişinin bu amaçla özgürlüğünden yoksun bırakılmasıyla sınırlıdır. Yoksa bu maddeden hareketle, sınır dışının AİHS'de açıkça düzenlendiğini söylemek mümkün değildir.

AİHS'da sınır dışı etmeye ilişkin açık bir hüküm bulunmamakla beraber, sınır dışı işleminin de AİHS'ne aykırı olabileceği ve bunun üye devletlerin Sözleşme'den kaynaklanan yükümlülüklerinin ihlâli anlamına gelebileceği kabul edilmektedir. Diğer bir ifadeyle açık bir hüküm olmamasına rağmen, sınır dışı işlemleri ile AİHS'nin bazı maddeleri arasında bağlantı kurulmaktadır. Yabancıların ülkeden sınır dışı edilmesi, AİHS'nin 2., 3., 5., 8., 13 ve 14. maddelerine aykırı ise, bu durum, sınır dışı işlemini gerçekleştiren devletin sorumluluğuna yol açabilmektedir. Nitekim Türkiye'den sınır dışı edilmesine karar verilen yabancılar da bu maddelere dayanarak AİHM'ne başvurmuşlardır. Belirtmek gerekir ki, sınır dışı işlemleri sebebiyle Türkiye'ye karşı açılan ve karara bağlanan onyediyi dava, sığınmacı başvurusunda bulunup da başvuruları mevzuata uygun olmadığı için kabul edilmeyen ve sınır dışı edilmelerine karar verilen yabancılar tarafından açılmıştır.⁵⁷

⁵⁷ Prof Dr. Nuray Ekşi: Sınır dışı sebebiyle Türkiye aleyhine AİHM'e yapılan başvurular sonucunda verilen kararlar için bkz. Prof Dr. Nuray EKŞİ, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınır dışı Edilmelerini Engelleyen Haller*, 2803-2837; EKŞİ, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Abdolkhani ve Karimnia -Türkiye Davası Mülteci ve Sığınmacı Hukuku Açısından Değerlendirme*, 30 vd.; Nuray EKŞİ, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Z.N.S. v. Türkiye Davası (Başvuru no: 21896/08), Karar Strazburg 19 Ocak 2010 Türkçe Tercümesi ve İngilizce Metni*, İstanbul 2010, s. 1 vd..

AİHM son zamanlarda, sınır dışı kararının, 3. maddenin ihlaline yol açıp açmadığına karar verirken BMMYK başta olmak üzere milletlerarası kuruluşların; Uluslararası Af Örgütü gibi milletlerarası sivil toplum kuruluşlarının ve milli kuruluşların görüşlerine de başvurmuştur (Feldman, 499).

Yaşama hakkını güvence altına alan AİHS'nin 2. maddesi, kişinin ölüm cezasına çarptırılacağı bir ülkeye sınır dışı edilmesi durumunda da uygulama alanı bulacaktır. AİHM, yabancı, gönderileceği devlette işkenceye, gayri insanî yahut haysiyet kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulma riski olması halinde sınır dışı işleminin AİHS'nin 3. maddesinin ruhuna aykırı olduğu sonucuna varmıştır. İHAM, *Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye* ve *Z.N.S. v. Türkiye* davalarında, sınır dışı işlemleri tamamlanincaya kadar idarî gözetim altında tutulan başvuranlara, gözetim sebeplerinin ve süresinin bildirilmemesini ve idarî gözetim kararına karşı etkin başvuru hakkının tanınmamasını AİHS'nin 5. maddesinin ihlali olarak kabul etmiştir.

AİHM, sınır dışı etme kararı verilirken AİHS'nin 8. maddesinde yer alan ilgilinin özel ve aile hayatına saygı gösterme yükümlülüğünün de dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü sınır dışı edilme, ilgilinin aile bağlarını zedeleyebilir.

Sınır dışı işlemlerinde dikkate alınması gereken diğer bir madde AİHS'nin 13. maddesidir. Hakkında sınır dışı kararı verilen kişiye, 13. maddede sağlanan güvenceye uygun olarak, tarafsız ve bağımsız ulusal mercilere başvurma olanağının tanınması ve başvurunun etkin bir biçimde incelenip değerlendirilmesinin sağlanması gerekir.

AİHS'de sınır dışına ilişkin ayrı ve özel bir hüküm olmamakla beraber AİHS'ne ek iki protokolde sınır dışı düzenlenmiştir. 4 Numaralı Protokol'de kimlerin sınır dışı edilemeyeceği düzenlenmiş ve toplu sınır dışı yasaklanmıştır. 7 Numaralı Protokol'de ise sınır dışı usulüne ilişkin hükümler yer almaktadır. AİHS'ne ilişkin 4 Numaralı Protokol, Sözleşme'nin aksine, sınır dışı etme işlemi hakkında açık hükümler içermektedir. AİHS'ne ilişkin 4 Numaralı Protokolün 3. maddesine göre, hiç kimse vatandaşı olduğu devletin ülkesinden kişisel olarak ya da toplu olarak sınır dışı edilemez. Hiç kimse vatandaşı olduğu devletin ülkesine girme hakkından yoksun bırakılamaz. 4 Numaralı Protokol'ün 4. maddesinde, yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmeleri yasaklanmıştır. Ayrıca AİHS'ne ilişkin 7 Numaralı Protokol'ün 1. maddesinde, yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin usul düzenlenmiştir. Bu Protokol, Türkiye tarafından onaylanmamıştır. 7 Numaralı Protokol'ün 1. maddesine göre, bir devletin ülkesinde hukuka uygun olarak ikamet eden bir yabancı, hakkında hukuka uygun olarak verilmiş bir karar bulunmadıkça sınır dışı edilemez.⁵⁸

⁵⁸ Nuray Ekşi; a.g.m.

49. Adli Yardım Mekanizması Nedir

Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği Madde 1'e göre **adli yardımın amacı**, "avukatlık ücretini ve yargılama giderlerini karşılama olanağı bulunmayanların avukatlık hizmetlerinden" yararlandırılmasıdır.

Madde 4'e göre, **Adli Yardım bürosu ve temsilcileri**, Avukatlık Kanunu'nda öngörülen görevler ile baro yönetim kurullarının Avukatlık Kanunu ve yönetmelikler çerçevesinde vereceği görevleri yerine getirir.

Madde 5'e göre **başvurularda**, adli yardım başvuru formu doldurulur. Baro "istem sahibinden gerekli bilgi ve belgeleri ister, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapar, gerektiğinde karar verir. Bu araştırmada, kamu ve özel kurum ve kuruluşları, adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yardımcı olurlar. **Adli yardım isteminin reddi** halinde istemde bulunan; tebliğden itibaren on gün içinde yazılı veya sözlü olarak Baro Başkanına başvurabilir.

Madde 6'ya göre, adli yardım isteminin kabulü halinde, durum bir tutanakla tespit edilir. Vekaletname masrafı adli yardım faslından ödenebilir; Yargılama giderlerini karşılayamayacaklar için .. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 465-472'nci maddeleri gereğince **adli müzaheret** talebinde bulunulur. Bu talebin reddi halinde kişi avukatlık ücreti dışındaki diğer yargılama giderlerini karşılamak durumundadır. Aksi halde, adli yardım istemi reddedilebilir.

Ancak, yargılama giderlerinin karşılanamayacağının açıkça anlaşılması ve adli yardım talebinde bulunanın haklılığı açısından kesin veya kuvvetli bir kanı oluşması halinde, adli yardım bürosunun veya adli yardım temsilcisinin önerisi üzerine baro yönetim kurulu kararıyla adli yardım fonundan karşılanır.

Görev yazısının bir örneği de istem sahibine verilir ve gerekli bilgi, belge ve vekaletname ile birlikte görevlendirilen avukata başvurusu istenir.

Görevlendirilen avukat, görevlendirme yazısının, işe ve ilgiliye ait bilgi, belge ve vekaletnamenin, adli müzaheret istemi reddedilmiş ise iş için zorunlu masraf avansının kendisine ulaşması ile avukatlık hizmetlerini yerine getirmek yükümlülüğü altına girer. Görevlendirmede, avukatların mesleki faaliyet alanlarına ilişkin beyanları dikkate alınır. Hizmetin sonunda, bu konudaki raporunu ve hizmetin sona erdiğini gösterir belgeleri adli yardım bürosuna ya da temsilciliğine iletir.

Madde 9'a göre, Adli Yardım bürosunun giderleri şunlardır:

- Adli yardımla görevlendirilecek avukatlara ödenecek ücretler ve zorunlu yol giderleri, gerektiğinde vekaletname, dava harç ve masrafları,
- Büro personelinin ücretleri,
- Büro donanımı, kırtasiye, kira ve diğer giderler.

Madde 10'a göre, Adli Yardım Parasının Barolara Dağıtımı aşağıdaki şekilde olur:

- Her baroya (5) temel puan verilir. Verilen (5) temel puana;
- Her (50) üye avukat için (1) puan,
- Her (5.000) nüfus için (1) puan, eklenerek adli yardım ödenek puanı saptanır.

Öte taraftan Türk vatandaşları için dahi tüm şartları yerine getirmelerine rağmen Türkiye'deki adli yardım sistemi etkin işlememektedir. Uygulamada Adli yardım talepleri gereksiz reddedilmektedir. Adli yardımın onaylanması için Adli Yardım Kurulunu kararının ilgili hakim tarafından da onaylanması lazım. Bu durum adli yardımın kabul edilemesini daha zorlaştırmaktadır. Bu durum adli yardıma ihtiyacı olan hem tüm Türk vatandaşları hem de sığınmacı-mültecilerin dava açma hakkından mahrum bırakılması demektir. Bu durum İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesindeki adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır.⁵⁹ Ayrıca uygulamada baroların uluslar arası hukukun bazı alanlarında geçerli olan müteakabiliyet ilkesini yabancı uyruklu olan sığınmacı-mültecilere uygulamaya kalkışması da esasen AİHS'i topraklarında bulunan herkese eşit ve tam olarak uygulama yükümlülüğünde bulunan Türkiye'nin ilgili yabancı veya sığınmacının adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurur. A.B örneğine bakıldığında birçok ülkede ilgili devlet sığınmacıyı adli yardım mekanizmasından yararlandırmakta ve sığınmacı için direk olarak avukat atamaktadır.

Kamuoyunda "4. yargı paketi" olarak bilinen İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile adli yardımın kapsamı da genişlemektedir. Buna göre, dava veya takibin açıkça dayanaktan yoksun bulunmaması halinde adli yardımdan yararlanabilecek.

Adli yardım talebinin reddine ilişkin kararlara karşı, tebliğinden itibaren bir hafta içinde itiraz edilebilecek. Adli yardım talebi reddedilirse, ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalmaya dayanılarak tekrar talepte bulunulabilecek.

Yargılama giderlerinin tahsilinin, açıkça ilgilinin mağduriyetine neden olacağı mahkemece anlaşılırsa hükümlerle birlikte tamamen veya kısmen geri ödemedi muaf tutulmasına karar verilebilecek.

Kitabın yazım aşamasında henüz yeni kabul edilen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" (Kanun No:6458, 4 Nisan 2013) bazı maddelerinde açıkça adli yardıma atıfta bulunarak sığınmacı ve mültecilerin adli yardımdan yararlanabileceğini açıkça belirtmiştir.

Madde 81 de düzenlenen "Avukatlık hizmetleri ve danışmanlık" başlığı altında;

⁵⁹ İlbeyi Kemalolu ve Meriye Kemalolu / Türkiye, Başvuru No: 19986/06)

(1) Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, bu Kısımda yazılı iş ve işlemlerle ilgili olarak, ücretleri kendilerince karşılanması kaydıyla avukat tarafından temsil edilebilir.

(2) Avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, bu Kısım kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

(3) Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilir; denilmiştir.

50. Eurodac Ne demektir?

Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (Automated Fingerprint Identification System-AFIS), AB'nin bu alandaki ilk sistemidir. EURODAC olarak adlandırılan bu sistem, 2003'ün başından itibaren, şu an için Danimarka hariç tüm AB ülkelerinde ve EURODAC düzenlemesine taraf Norveç ve İzlanda'da uygulamaya konulmuştur.

AB'nin göç ve iltica politikası kapsamında ortaya çıkan ve 11 Aralık 2000 tarihli Konsey Kararı ile kurulması kararlaştırılan EURODAC'ın temel amacı, mülteci başvurusu yapan kişilerin ya da yasadışı göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırılması ve bu sayede kimliklerinin tespiti amacıyla bir veri tabanı oluşturulmasıdır. Bu uygulama aynı zamanda, Dublin Sözleşmesinin etkin bir şekilde uygulanabilmesini sağlayacaktır.

Bilindiği gibi, tüm AB üyesi ülkelerin taraf olduğu 15 Haziran 1990 tarihli Dublin Sözleşmesi, üye ülkelere iltica başvurularını inceleme ve karar verme mekanizması sağlamaktadır. Başka bir ülkede de iltica başvurusu yapan bir yabancıyı tespit edilmesinde karşılaşılan zorluklardan dolayı, 1991 yılında göçten sorumlu bakanlar, iltica başvurusu yapanların parmak izlerinin karşılaştırmasını yapmak için bir sistem kurulmasına karar vermiş ve bu alanda hukuki bir çalışma yapılmasını istemişlerdir. Nihayet Konsey, 11 Aralık 2000 tarih ve 2725/2000 sayılı düzenlemesiyle EURODAC sisteminin kurulmasına karar vermiştir.

EURODAC sistemi üye ülkelerin iltica talep edenlerini ve topluluğun dış sınırlarını uygun olmayan kişileri tespit etmelerini sağlamaktadır. Parmak izlerini karşılaştırarak üye ülkeler bir üye ülkede yasadışı kanunsuz olarak bulunan ve iltica talep eden bir kişinin veya yabancı uyruklu bir şahsın daha önceden başka bir üye ülkede iltica talebinde bulunup bulunmadığını anlayabilmektedir. Şayet alınan parmak izlerinin daha önceden kayıt edildiğini ortaya çıkarsa, iltica başvurusu yapan kişi parmak izlerinin daha önceden alınan ülkeye gönderilir.

EURODAC, Komisyon'da bulunan ve iltica talep eden şahısların parmak izlerini karşılaştıran bilgisayarlı merkezi veri tabanı ile katılımcı

lkeler ve Merkez nite arasında elektronik veri aktarımını sağlayan bir sistemden oluşmaktadış.

Parmak izlerine ek olarak ye ülkelerce gönderilen veriler, iltica talebinin yeri tarihi talep edenin cinsiyeti ve referans numarasını da içerir. 14 yaşından büyük herkes için toplanan veriler, merkezi birim ya da ye ülkeler tarafından veri tabanına girilir. Parmak izini alma prosedürü Avrupa İnsan Hakları sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler ocuk Hakları Sözleşmesi'nde ortaya konan tedbirlere uygun olacaktır.

Bilgisayardaki veriler, iltica talep eden ye ülkelerden birinin vatandaşlığını kazanmadıkça 10 yıl boyunca saklanır. Uygunsuz olarak Birliğin sınırlarından girmeye çalışırken yakalanan yabancı uyruklularla ilgili veriler, 2 yıl boyunca saklanır. 2 yılın sonunda şu durumlarda derhal silinir: Yabancı uyruklu şahıs oturma iznini alırsa veya ye ülkelerin sınırlarından ayrılırsa.

Bir ye ülke topraklarında yasadışı olarak bulunan yabancı uyruklu şahıslarla ilgili olarak, EURODAC, merkezi veri tabanındaki parmak izleri ile bu şahısların parmak izlerinin karşılaştırılmasına da imkân verir. Karşılaştırmak amacıyla parmak izleri gönderildikten sonra bunlar EURODAC tarafından depolanmaz.

Bu sisteme erişim, EURODAC yönetmeliğinde ortaya konan yegne amaçlarla sınırlıdır. Bir kişinin adı gibi kişisel detaylarına ilişkin bilgilerin yer almadığı bu sistem, en güvenilir ve en doğru tanımla metodu olan biyometrik karşılaştırma üzerine kurulmuştur.

51. Göçmen ve sığınmacı çocukların hakları nelerdir?

Nisan 2013 de kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 3. Maddesinde ocuk: "Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişi" olarak tanımlanmaktadır.

Madde 66 ise Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanacağını belirtmiştir.

a) Refakatsiz ocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı ocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.

b) Refakatsiz ocuğun görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

c) On altı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.

) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu

olmadığı sürece konaklama yerlerinde değişiklik yapılmaz; şeklinde hükümler düzenlenmiştir.

“Mülakatı” düzenleyen 75. Madde de ise “Çocuk” özel ihtiyaç sahibi olarak kabul edilerek, yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurulacağı; çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabileceği belirtilmiştir.⁶⁰

Hem refakatsiz çocuk mülteciler hem de çocuk göçmenler çoğu zaman imkânsızlıklardan dolayı ellerinde pasaportları belgeleri olmadan, düzensiz yollardan Türkiye’ye veya başka ülkelere ulaşmakta. Bazıları yine aynı düzensiz yollardan örneğin Yunanistan’a geçmeye çalışırken yakalanabilmekte. Bazıları ülkenin doğu sınırlarında, bazıları hareket halindeyken iç bölgelerde ya da İstanbul, İzmir gibi büyük illerde yakalanıyor. İster göçmen olsun, ister sığınmacı olsun, bu durumda hareket halindeyken, elinde pasaportu belgesi olmadığı için, yani düzensiz durumda bulunduğu için yakalanan çocukların, hem Türkiye’nin taraf olduğu başta **BM Çocuk Hakları Sözleşmesi** olmak üzere **Uluslararası Antlaşmalardan** hem de **Ulusal Çocuk Koruma Mevzuatından** gelen hakları var. Bu çocukların;

- öncelikle çocuk olduklarının tespit edilmesi,
- yetişkinlerden ayrı muamele görmeleri,
- koruma altına alınmaları,
- mültecilik durumu olan, yani savaş ve zulüm olaylarından dolayı ülkesini terk etmiş refakatsiz çocukların Türkiye’deki sığınma prosedürüne erişimlerinin sağlanması,

- sığınma ihtiyacı olmayan göçmen çocukların da aile bireyleriyle birleştirme ya da ülkelerine geri dönmelerine yönelik işlemlerin “çocuğun yüksek yararı” ilkesi ışığında titizlikle takip edilmesi gerekiyor.

- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Koruma Kanunu ışığında ilgili bütün devlet kurumlarının ayırım götmeksizin, ister yerli ister yabancı olsun Türkiye’de bulunan tüm çocukların yüksek yararını gözetecek gerekli koruma ve destek tedbirlerini alma yükümlülüğü vardır.

- Göçmen, sığınmacı, belgeli, belgesiz, yerli, yabancı bütün çocuklar öncelikle çocuk olarak muamele görmeli, ailelerinden ayrı düşmüş çocukların tespiti, korunması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için gereken mekanizmalar süratle oluşturulmalıdır. Hiçbir sığınmacı ya da göçmen çocuk yalnızca pasaportu belgesi olmadığı için ya da düzensiz durumdayken hareket halindeyken yakalandığı için özgürlüğünden mahrum edilmemeli, kapatılmamalıdır.

Oysa mevcut uygulamada, Emniyet, jandarma ve sınırları korumakla ilgili işlevler üstlenen askeri birimlerce düzensiz durumda buldukları için ya da hareket halindeyken yakalanan çocuklar çoğu zaman çocuk olarak

⁶⁰ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Nisan 2013.

muamele görmüyor. Yaş tespitleri titizlikle yapılmıyor. Sığınma talebi olan refakatsiz çocukların başvuruları çoğu zaman işleme konmuyor. Daha vahimi, bu göçmen ve sığınmacı çocuklar çoğu zaman yetişkinlerle birlikte eskiden “yabancılar misafirhanesi” yeni ismiyle “geri gönderme merkezi” denen göçmen nezarethanelerine kapatılıyor. İl Emniyet Müdürlükleri'nin Yabancılar Şubesi denetiminde bulunan bu idari gözetim yerleri düzensiz durumdayken yakalanan ve sınır dışı işlemleri devam eden yabancıların kapatıldığı yerler. Oysa çocukların her aşamada çocuk olarak muamele görmesi ve özgürlüklerinden mahrum edilmemeleri gerekiyor.

Resmi rakamlar göçmen ve sığınmacı çocukların alıkonulması hakkında herhangi bir bilgi vermiyor bize. Ancak biz kendi çalışmalarımızdan biliyoruz ki çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi, onlarla aynı şartlarda alıkonuluyorlar. Bize alıkonulma merkezlerinden gelen başvurular ya da daha önce alıkonulmuş kişilerle yaptığımız görüşmelerde bunu görüyoruz.⁶¹

Öte taraftan Şubat 2013'te BM Çocuk Hakları Komitesi, uluslararası göç hareketi içindeki çocukların alıkonulmasının sona erdirilmesi için devletlere çağrı yaptı. Kampanya yönetiminden gelen mesajda BM Çocuk Hakları Komitesi'nin bu güçlü çağrısının ardından devletlere göç ilintili olarak çocukların alıkonulmasının sona erdirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması yönünde baskı yapılacağı bildiriliyor. Bu çağrıya tüm devletlerin uyması sığınmacı-mülteci, yasadışı göçmen çocukların haklarının korunmasına büyük katkısı olacak.⁶² Bu konuda Türkiye'de ki Mülteci Hakları Koordinasyonu'nun da desteklediği "End Child Detention" kampanyasının da önemli çalışmaları oldu.

52. Türkiye'de göçmen çocuk ve/veya refakatsiz çocuk sayısı nedir?

Türkiye'de düzensiz/belgesiz şekilde bulunan göçmenlerin dolayısıyla göçmen çocukların/refakatsiz çocukların sayısını vermek mümkün değil; çünkü bu kişilerin kayıtları mevcut değil.

Kayıtlarının mevcut olması gereken düzenli/belgeli göçmenler ve mülteciler/sığınmacılar açısından da devletin elindeki bilgiler şeffaf değil. O yüzden nicelik açısından bu böyledir diyebilecek durumda değiliz. Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine dayanarak ülkemizdeki çocuk mülteci ve sığınmacıların sayıları hakkında bilgi verebiliriz.

⁶¹ Pırıl Erçoban, <http://bianet.org/bianet/goc/137281-portakal-yediginde-bir-cocuk-neden-aglar>, 29 03 2012.

⁶² <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion2012/ReportDGDChildrenAndMigration2012.pdf>

Buna göre, 29 Şubat 2012 itibarıyla Türkiye'de 3372 sığınmacı çocuk var. Bunların 938'i 0-4 yaş, 1187'si 5-11 yaş ve 1247'si 12-17 yaş arasında.

Ülkelerine göre bakınca en fazla Irak (1244), Afganistan (929), İran (465) ve Somali'den (225) gelen sığınmacı çocukların olduğunu görüyoruz. Mülteci çocuklar ise toplam 4619 kişi. Bunlardan 1230'u 0-4 yaş, 1732'si 5-11 yaş, 1657'si 12-17 yaş arasında. Mülteci çocukların ülkelere göre dağılımları ise şöyle: Irak (1308), Afganistan (1108); İran (499), Somali (306).⁶³

53. Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon (IDC)'nin raporunda somut olarak ne gibi öneriler var?

Göçmen ve Sığınmacıların Kapatılmasına Karşı Uluslararası Koalisyon (IDC) 20'yi aşkın ülkede, devletleri göçmen ve sığınmacı çocuklara yönelik alıkonma uygulamalarını sona erdirmeye çağıran küresel bir kampanya başlattı.

Bu raporda üç temel ilkedden söz ediliyor ve öneriler yer alıyor.

"Çocuk göçmen, sığınmacı, mülteci olmaktan önce çocuktur; çocuğun yüksek yararı temel olmalıdır; çocuğun özgürlüğü temel bir haktır."

Bütün devletler bu üç temel ilkeye sadık kalarak politikalar ve uygulamalar geliştirmelidir.

Devletler göçmen ve sığınmacı çocukların alıkonulmasını yasaklayan kararları uygulamaya sokmalıdır.

Düzensiz göçmen, sığınmacı ve mülteci çocuklar için bağlayıcı niteliğe sahip uluslararası bir sözleşme hazırlanmalıdır.

Çocukların göç etmelerine, başka bir ülkeye sığınmalarına neden olan şartlar üzerinde durulmalı ve çocukların güvenli, huzurlu ortamlarda büyümesi (tercihen kendi ülkelerinde) için gerekli şartlar hazırlanmalıdır.

Alıkoymaya alternatif yöntemler geliştirilmelidir.

Göçmen, sığınmacı çocukların temel ihtiyaçlarının, huzur ve güven ihtiyaçlarının, eğitim ihtiyaçlarının, kültürel, dinsel ihtiyaçlarının, toplum içinde insan onuruna yakışır şartlarda yaşama ihtiyacının, korunma ve desteklenme ihtiyaçlarının, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması ve gelişimlerinin sağlanması ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir

Daha somut olarak çocuk sınırda, ülke içinde fark edildikten hemen sonra ailesi ile birlikte olup olmadığı belirlenmeli. Refakatsiz olanlara veya ailesi ile birlikte çocuğa bir vaka görevlisi atanmalı ve izole olmayan, alıkonulma merkezi olmayan, toplum içinde güvenli ve insan onuruna yakışır bir ortamda barınmaları (refakatsiz ise korunma ile birlikte)

⁶³ Pırıl Erçoban, a.g.m.

sağlanmalı, çocuğun yüksek yararı değerlendirmesi yapılmalı ve ihtiyaçları tespit edilerek bunlar giderilmelidir.

Çocuğun hakları ve yüksek yararı doğrultusunda alınacak kararlar ile hem çocuğun statüsü belirlenmeli hem güvenli ve korunaklı bir ortam sağlamalı hem de kalıcı çözüm için gerekli adımlar atılmalıdır.⁶⁴

54. BMMYK refakatsiz çocuk mültecilerin ailelerini bulmaları için neler yapmaktadır?

BMMYK'nin amaçları bağlamında refakatsiz bir küçük; “anne ve babasından ayrılmış olan ve hukuk veya geleneğe göre kendisinden birinci derecede sorumlu olacak birinin bulunmadığı” kişidir. Refakatsiz çocukların sayısı ülkeden ayrılmanın nedenleri ve şartlarına göre büyük oranda değişmektedir. Fakat, konunun uzmanları bilimsel olmayan bir genellemeyle refakatsiz çocukların mülteci nüfusunun yüzde 2 ila 5'ini oluşturduğunu tahmin etmektedirler (Örnek olarak, bu rakamlar Ruanda mültecileri için doğruysa da Nepal'deki Buhutan mültecilerine uymamaktadır).

BMMYK refakatsiz çocukların tespit edilerek kayda geçirilmesi ve ailelerin aranması için, her zaman olduğu gibi diğer kuruluşlarla birlikte çalışır. Örneğin BMMYK Ruanda/ Burundi kriz bölgelerinde UNICEF, ICRC, Açlar İçin Yiyecek ve Çocukları Koruyun (İngiltere) ve diğer sivil toplum örgütleri ile bu çocuklar için sınır ötesi iz sürme çalışmaları yapmaktadır. Aileleri kayda geçirmek, izini takip etmek ve bulmak için bölgesel, merkezi bir bilgi bankası kurulmuş, yerel ve ülke bazlı programlar bu bölgesel bilgi bankaları ile desteklenmiştir. Ruanda toplu mülteci hareketinin bir yıl sonrasında 21.000'den fazla refakatsiz çocuk Büyük Göller Bölgesi'ndeki ailelerine geri dönmüşlerdir.

Genel olarak, BMMYK, refakatsiz küçüklerin kendi bölgelerinin dışında yerleştirilmelerine karşıdır, çünkü çoğu kez bu çocukları aileleri ile birleştirmek mümkün olabilmektedir.⁶⁵

Aile Birleşimi ve Aile Birliği Hakkı Nedir?

Aile üyeleri, göçmen işçilerle evli olan veya ilgili hukuk sistemine göre bu kişilerle evliliğe eşdeğer bir ilişki içinde bulunan kişiler ve ilgili hukuk veya ilgili Devletler arasında geçerli olan ikili veya çok taraflı anlaşmalara göre bu kişilerin bakmakla yükümlü olduğu ve aile ferdi sayılan çocuklar ve diğer kişilerdir. (*Bütün Göçmen İşçi ve Aile Fertlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 4. Madde, 1990*). **Aile Birleşimi**, zorla ya da gönüllü göç nedeniyle birbirinden ayrı düşmüş aile

⁶⁴ Pırıl Erçoban, a.g.m.

⁶⁵ www.unhcr.org.tr

üyelerinin menşei ülke dışında başka bir ülkede, yeniden bir araya gelmeleri sürecidir. Bu süreç kabul konusunda Devletin belirli bir derecede takdir yetkisi olduğuna işaret eder.

Aile Birliği Hakkı ise bir ailenin toplumun temel birimi olarak, saygı görmek, korunmak, yardım ve destek almak üzere birlikte yaşama hakkını ifade eder. Bu hak sadece kendi Devletlerinde yaşayan vatandaşlarla sınırlı değildir ve aynı zamanda yabancılar ve sığınmacıları da kapsayıp uluslararası hukuk tarafından korunmaktadır. (örn. Madde 16, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi 1948; Madde 8, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi 1950; Madde 19, Avrupa Sosyal Şartı 1961; Madde 17 ve 23, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 1966; Madde 1, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar 1966; Madde 17, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 1969).

55. Ayrılma Hakkı Nedir?

“Herkesin kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma hakkı vardır” (*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 13(2) Maddesi, 1948*). Bu hak, *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi* gibi diğer uluslararası hukuki belgelerde de öngörülmüştür. Sözleşme'nin 12(2) Maddesine göre: “Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılmakta özgürdür”. Dolaşım özgürlüğünün bir unsuru olan bu hak herkes için ayırım yapılmaksızın geçerlidir. Ancak, devletler hukukuna göre, bu hakka bağlı olarak kişiler belirli bir ülkenin topraklarına girme hakkına sahip değildir.

Hareket özgürlüğü/Dolaşım serbestisi hakkı ise üç temel unsurdan oluşmaktadır: bir ülkenin sınırları içinde hareket özgürlüğü (Md 13 (1) İnsan Hakları Evrensel Beyanname 1948: “Herkes herhangi bir devletin sınırları dâhilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.”), herhangi bir ülkeyi terk özgürlüğü ve kendi ülkesine dönme özgürlüğünü kapsar (Md.13(2) “Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeyi terk etmek ve kendi ülkesine dönmek hakkını haizdir”).

56. Diplomatik Sığınma Nedir?

Diplomatik Sığınma; devletlerin kendi ulusal sınırları dışında, kendilerine yargı muafiyeti sağlanan yerlerde, kendisine zulmeden bir otoriteye karşı koruma talep eden bireylere sağladıkları koruma. Diplomatik sığınma; diplomatik misyonlar ve misyon başkanlarının özel malikanelerinde, savaş gemileri ya da savaş uçaklarında sağlanabilir, ancak uluslararası örgütlerin binalarında ya da konsolosluklarda sağlanamaz. Bir bireyin mutlaka diplomatik sığınma alacağı şeklinde bir hakkı bulunmadığı gibi Devletlerin de diplomatik sığınma vermek mecburiyetleri yoktur.

Konsolosluk Koruması ise yurtdışındaki vatandaşlara yardım etmeyi ve onların yerel mahkemeler önünde haklarının ve çıkarlarının korunmasına

yardımcı olmayı amaçlayan konsolosluk işlevlerini ifade eder. Özellikle, tutuklu bulunan ya da hapiste olan ya da davası sonuçlanıncaya kadar gözaltında tutulan veya başka herhangi bir şekilde alıkonulan göçmenlere sağlanan bir korumadır. Bu durumdaki göçmenler, konsolosluk birimleriyle temas kurma hakları konusunda gecikmeden bilgilendirilmelidirler.

57. Türk Hukukunda İade Nasıl Düzenlenmiş?

İadesi talep edilen kişilerin durumunu Anayasa da "Yabancıların Durumu" başlıklı 16. Maddesindeki, "*Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir,*" hükmü çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Ceza hukukunda, "suçluların geri verilmesi" (*iade: extradition*) işlemlerinde, bir yabancıнын siyasi suç sayılan bir suç isnadı nedeniyle iadesinin söz konusu olması ve / veya yabancıya isnat edilen suçun cezasının ölüm cezası olması halinde, iade talebinin kabul edilmemesi örf ve adet hukuku kuralıdır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 18. Maddesi "geri verme" (suçluların iadesi) konusu işlenmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 18. Maddesi "*Geri Verme*"yi düzenlemektedir. Bu maddeye göre geri verme talebine esas teşkil eden fiil "*Düşünce suçu veya siyasi ya da askerî suç niteliğinde ise*" ya da "*Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi hâlinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa*" talebin kabul edilemeyeceği düzenlenmiştir. Kanun maddesinde, geriverme konu kişilerin "*işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe*" halinde geri verme talebinin kabul edilmeyeceğini kabul edilmiştir.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesinin 33. Maddesine göre, "*Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.*"

Geri göndermeme ilkesinin ihlâli, çoğu kez diğer insan hakları sözleşmelerinin ihlâlini de beraberinde getirir. 1951 Sözleşmesi'nin uygulanmasıyla ilgili bu tür sorunlara ve dar yorumlamalara karşılık, insanları işkence veya ölüm tehlikesine maruz kalabilecekleri ülkeye sınır dışı etme veya gönderme yasağı birçok uluslararası sözleşmede yer almıştır. Geri gönderme yasağı, mültecilik konusu dışında da uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde örneğin, 1949 tarihli "*Harp Zamanında Sivillerin*

Korunması Hakkında (Dördüncü) Cenevre Sözleşmesi” (m.45/4)⁵; “İşkenceye veya Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesi (m.3); Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (m.7 ve m.13); Kanun Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Bir Şekilde Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkında Prensipler (m.5); Kaybolmaya Karşı Herkesin Korunması Hakkında Bildiri (m.8), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.3), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (m.22), Afrika Birliği Örgütü Mülteci Sözleşmesi (m.2) gibi sözleşmelerde açıkça veya yoruma bağlı olarak (içtihatla) yer almıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, sığınmacı durumlarını ve kişi güvenliklerini zedeleyen geri gönderme gibi hareketleri bir kararla kınamış, mülteci statüsünün resmî olarak tanınmasından önce 1951 Sözleşmesi’nin 33. maddesindeki koşullar var ise herkesin geri göndermeme ilkesinden yararlanması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁶

58. Türk Sığınma Mevzuatında Devletin Takdir Yetkisi Sorunu Nedir?

Yabancıların ülke sınırlarından hangi şartlarla kabul edileceği konusu devletlerin en temel egemenlik yetkileri arasında görülmektedir. Buna karşılık bu yetki sınırsız bir yetki değildir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi’nin de belirttiği gibi günümüzde bu yetki insan hakları hukukunun “işkence, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamele veya ceza yasağına” ilişkin düzenlemeleriyle sınırlandırılmıştır. Buna karşılık, Türk sığınma sistemine temel oluşturan düzenlemelerin, idareye, alışılmışın dışında geniş bir takdir yetkisi verdiği ve bu nedenle de uygulamanın büyük ölçüde idarenin kendi iç işleyişini düzenleyen genelgeler ile şekillendiği görülmektedir. Temel hak ve hürriyetler ile bu denli iç içe bir konunun yasal altyapısı olmaksızın idarenin tasarruflarıyla düzenlenmesinin “temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğini” öngören Anayasa’nın 13. maddesi ile ve hatta “yasama yetkisinin devredilmezliği” ilkesini düzenleyen 7. maddesi ile uyumluluğu oldukça şüphelidir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi de temel hak ve hürriyetlere ilişkin yasal düzenlemelerde Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir unsuru olan “hukuk güvenliği ilkesi” çerçevesinde hukuk normlarının öngörülebilir olması gerektiğini belirtmektedir.

Türk hukukundaki yasal boşluklar içerisinde ilk akla geleni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda “sığınma hakkının bir temel hak olarak düzenlenmemiş” olmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, “insan haklarına

⁶⁶ Av. Abdulhalim Yılmaz, “Mülteci hukuku açısından uluslararası hukukta geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi”.

saygılı devlet” ilkesi gereği sığınma hakkını Anayasası’nda temel haklar arasında düzenlemelidir. Sığınma hakkının Anayasa’nın temel hak ve hürriyetler bölümüne eklenmesi başta 1951 tarihli Mültecilerin Statüsü’ne İlişkin Cenevre Sözleşmesi olmak üzere bu konudaki uluslararası antlaşmaların Türk hukukundaki statüsü konusunda ortaya çıkması muhtemel bir karışıklığı önleyebilecektir. 2004 yılında Anayasa’nın 90. maddesine 5170 Sayılı Kanun ile eklenen bir cümle ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar, kanunlar karşısında ayrıcalıklı bir statüye kavuşturulmuştur. Ancak henüz Anayasa Mahkemesi’nin bu konudaki içtihadı olgunlaşmadığından buradaki temel hak ve özgürlüklere ilişkin antlaşmalardan ne anlaşılacağı çok açık değildir. Hak eksikli olmaya, dar bir yorum ile buradaki ayrıcalıklı statünün sadece Anayasa’da açıkça düzenlenmiş temel hak ve hürriyetlere indirgenmesi olasıdır.

Sığınma hakkının Anayasa’da düzenlenmemiş olması Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nin kanunlar karşısında bu ayrıcalıklı statüden faydalanamaması gibi bir sonuç doğurabilir. Esasen Anayasa’nın 2, 15, 16, 42 gibi maddelerinde insan haklarına saygı yaklaşımının evrensel normlara atıfta bulunularak belirlenmiş olması dahi bu tür dar bir yorumu olanaksız kılmalıdır. Ancak, bu ihtimalde dahi konunun üzerindeki belirsizliği tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır. Nitekim, sığınma hakkının temel hak olup olmadığı uluslararası hukukta da netlik kazanmış değildir. Cenevre Sözleşmesi’nin taraf devletlere mültecilere, belirli bir süre ülkesi dışında kalmasına imkan verecek şekilde, onların temel haklarını garanti altına alan bir paketini sunması yükümlülüğünü düzenlediği açık olmakla birlikte, sığınma hakkı ile temel haklar arasında ne derece kesişme olduğu tartışmalıdır. Nitekim, bağlayıcı uluslararası hukuk tasarrufları söz konusu olduğunda devletler sığınma hakkını evrensel bir temel hak olarak kabul etmekte çekingen bir tutum sergilemişlerdir. Diğer yandan günümüzde sığınma hakkı insan hakları hukukunun içine doğru bir evrim geçirmektedir. Bugün pek çok Avrupa devletinin Anayasasında sığınma hakkı temel hak olarak sayılmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kendisine karakterini veren “insan haklarına saygılı devlet” ilkesi gereği sığınma hakkını Anayasası’nda temel haklar arasında düzenlemeli, yukarıda açıklanan belirsizliğe son vermelidir. Diğer yandan, Türk sığınma hukukundaki yasal boşluklar sadece Anayasa hükümlerindeki eksikliklerden ibaret değildir. Nitekim Türk yasalarında yer almayan “güvenli üçüncü ülke” veya “ikincil koruma” gibi mekanizmaların Avrupa Birliği hukukundan esinlenerek idare ve mahkemelerce uygulandığı görülmektedir.

Türk sığınma sistemini temel hak ve hürriyetler eksenine taşıyacak genel bir yasal düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Genelgeler ile şekillendirilen sığınma sistemi, idarenin iyi niyetli çabalarına rağmen, hem **idari işlemlerin öngörülebilirliği** hem de **yargısal denetimi** gibi temel haklar açısından önemli noktalarda sıkıntılar yaşanmasına sebep olmaktadır.

Türkiye bu alanda atacağı adımları 2005 yılında yayınlanan İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı ile Avrupa Birliği ile ilişkilerine endekslemiştir. Avrupa Birliği'nin mültecileri dışarıda tutmaya yönelik düzenlemelerinin Türkiye üzerinde oluşturduğu baskı düşünüldüğünde bu tavrı anlamak mümkündür. Diğer yandan, Türkiye'nin kendi anayasal sistemine hakim olan insan haklarına saygılı devlet ve hukuk devleti gibi ilkeler sebebiyle sığınmacıların temel haklarının yük paylaşımı ve ekonomik endişelere de feda edilmemesi gerekir.⁶⁷

Kitabın yazım aşamasında henüz yeni kabul edilen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nun bu yönde ilk ve önemli bir adım olacağını umuyoruz. YUKK Kanun No:6458 ile 4 Nisan 2013 tarihinde TBMM kabul edilmesiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihinde ilk kez iltica alanında bir yasaya sahip oldu. Bu yeni yasa ile yabancılar ve sığınmacı/mülteciler hakkında dağınık ve günün ihtiyaçlarını karşılayamayan mevzuat güncellenmiş ve şimdiye kadar güvenlik güçleri tarafından idare edilen iltica ve göç alanı sivil bir yapının yönetimi altına girecek. Türkiye tarihinde iltica alanını içeren ilk yasal düzenleme olan bu kanun AB mevzuatına ve Türkiye aleyhine alınan AİHM kararlarına uygun olarak hazırlanarak idare tarafından keyfi olarak yorumlanabilecek ihtimalleri ve durumları ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bu durum hem avukatlar hem de ilgili idare açısından çok daha açık olup ve uygulamada kolaylıklar getirecektir.

59. İkincil Koruma Nedir?

Avrupa Birliği hukuku referans alınarak Türk sığınma uygulamasına dahil olan diğer bir kavram "İkincil Koruma"dır. İkincil koruma 57 Sayılı Uygulama Talimatı'na göre "sığınma talebi reddedilen başvuru sahibinin geldiği ülkeye geri gönderilmesi halinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde ciddi zarar görme riski bulunduğu durumda kendisine sağlanan korumadır".

Yeni kabul edilen YUKK 63. Madde de **İkincil koruma** şöyle düzenlenmiştir. Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle

⁶⁷ Doç. Dr. Bertan Tokuzlu;

http://www.academia.edu/348199/Turk_siginma_mevzuatinda_devletin_takdir_yetki_si_sorunu

karşılaşacak; olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen **yabancı** ya da **vatansız kişiye**, statü belirleme işlemleri sonrasında **ikincil koruma statüsü verilir**; şeklinde düzenlenmiştir.

İkincil Koruma, Avrupa devletlerinde de yakın zamanda bir mecburiyetin dayatması ile ortaya çıkmıştır. Söz konusu mecburiyet insan hakları mekanizmalarının dayattığı geri gönderme yasağından kaynaklanmıştır. Nitekim insan hakları mekanizmaları altındaki yasak, mülteci statüsüne göre daha geniş bir koruma alanı oluşturmaktadır. Örneğin, 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi altında hem mülteci statüsünün hem de geri gönderme yasağının birtakım istisnaları bulunmasına karşılık, 1984 tarihli İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme veya 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde sağlanan koruma “mutlak” niteliktedir. Bu çerçevede, **ikincil koruma** mekanizması mülteci olmayıp da temel haklara aykırılıkları önleyebilmek için öngörülmuş bir koruma da sağlar. Bu çerçevede sağlanan koruma mülteci statüsüne oranla daha düşük standartlarda bir korumadır.

Nitekim, Avrupa Birliği'nin Vasıf Yönergesi'nde mültecilere tanınan hakların yanında ikincil koruma statüsünün bahsettiği haklar bu şekilde ayrıntılı olarak sıralanmaktadır. Türk uygulamasında ikincil koruma YUKK yasasından önce idarenin kendi iç düzeni için kabul etmiş olduğu bir Uygulama Talimatında/Genelge de yer almaktadır. Türk yasalarında bu konuda açık bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu çerçevede, Türk uygulaması, özellikle statünün içeriğinin ne tür haklar ile doldurulacağı konusunda Avrupa Birliği uygulamasından ayrılmaktadır. Esasen İkincil Korumanın Türkiye'de Nisan 2013 de kabul edilen YUKK 63. Maddesinde ki düzenlemeye kadar uygulama talimatı ile tanınmasının sebebi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bu konuda Türkiye aleyhine sonuçlanan “Jabari/Türkiye, D. ve Diğerleri/Türkiye gibi davalardır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise geri gönderme yasağını bünyesinde barındırmasına karşılık; barınma, iaae gibi sosyal ekonomik hakları kapsamamaktadır. Söz konusu temel haklar denetim mekanizmaları daha zayıf olan Türkiye'nin de tarafı bulunduğu Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi gibi belgelerde korunmaktadır.⁶⁸ Türkiye'nin önceliği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olduğu için geri gönderme yasağına odaklanmış bir ikincil koruma sistemi oluşturulmuş, Avrupa Birliği Yönergesi'nin aksine, ikincil koruma kapsamında sınır dışı edilmeyerek ikamet izni verilen bireylerin ekonomik sosyal ve kültürel ihtiyaçları hakkında YUKK yasasından önce hiçbir

⁶⁸ Doç. Dr. Bertan Tokuzlu; a.g.m.

güvence sistemi “düzenlenmemiştir”. Bu konuların da yeni kabul edilen YUKK çerçevesinde hazırlanacak yasa ve yönetmeliklerde yer alarak Avrupa Birliği’nin Vasıf Yönergesi’ne benzer bir şekilde bu ihtiyacın karşılanması gerekmektedir.

61. BMMYK uyruksuzluğu önlemek için neler yapmaktadır?

Uyrukluk sahibi olma hakkı uluslararası hukukta geniş kabul görmektedir ve başka hakları doğuran bir hukuki durum oluşturmaktadır. Yakın zamanlardaki yer değiştirmeler nedeniyle eski doğu blokunda uyruksuzluk problemi özellikle yüksek seviyededir. Fakat diğer bölgelerde de yaygındır ve bilhassa karma kökenli ailelerin çocuklarında veya ailelerinin memleketinde doğmayan çocuklarda, doğdukları ülkenin vatandaşlığını her zaman alma imkânları olmadığından, fazlaca rastlanır. Mülteciler gibi, uyruksuz kişiler de yeterli derecede korunamadıkları için başka yerlere gitmeye mecbur edilebilirler.

Uyruksuzluğu Azaltma Üzerine 1961 Sözleşmesi’ne göre bir kişinin vatandaşlığı ırksal, etnik veya siyasi nedenlerle elinden alınamaz. Sözleşme ayrıca ülke transferi ile ortaya çıkan uyruksuzluğu engellemek için uygulanacak önlemlerin taslağını hazırlamış ve aksi halde uyruksuz kalacak kişilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili kuralları koymuştur. Sadece 19 ülkenin taraf olduğu 1961 Sözleşmesi’nde belirtilen kuralların bir BM organı tarafından gözetilmesi karara bağlanmıştır. Böyle bir organ kurulmadıysa da, bu işlevi yerine getirmek görevi BM Genel Kurulu tarafından BMMYK’ne verilmiştir. (3274 XXIX sayılı Karar).

BMMYK Yürütme Komitesi 1994’te uyruksuzluk konusunda çabalarını artırması için BMMYK’ye tavsiyede bulunmuştur. Bu tavsiye ayrıca 1961 Uyruksuzluğu Azaltma Hakkında Sözleşme ve 1954 Uyruksuz Kişilerin Statülerine İlişkin Sözleşme’ye katılımın artırılmasına çalışmak, eğitim vermek, konunun boyutları ile ilgili bilgi toplamak gibi görevler içermektedir. Halen devam eden sonuçlandırma çalışmalarına göre dünya üzerindeki uyruksuz insan sayısı yüz binleri bulmaktadır.

BMMYK dağılan Sovyetler Birliği’ndeki uyruksuzluk problemlerini ele almak için bir dizi faaliyet başlatmıştır. Bunların arasında özel çalışmalar yapmak, önceki mevzuata ve ilgili uluslararası belgelere ulaşmak, 1996 Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık Devletlerinde Mülteciler ve Zorla Yer Değiştirilmiş Kişiler Üzerine Uluslararası Konferans’a hazırlık yapmak yer almaktadır.⁶⁹

62. Sığınma talebinde bulunan kaçak yolcular veya denizde kurtarılmış kişilerle ilgili yol gösterici bilgiler var mı?

⁶⁹ <http://www.unhcr.org.tr>

Uluslararası hukuk kuralları gereğince gemi kaptanları denizde mahsur kalmış kişileri kurtarmakla yükümlüdürler. Vietnam'dan botla kaçanlar örneğinde olduğu gibi bazı durumlarda bu kişiler sığınma arayan kişiler olabilmektedir. Gemiler ayrıca aynı zamanda sığınmacı olan gizli kaçak yolcular taşıdıklarını fark edebilirler.

Yerleşik uluslararası uygulamaya göre denizde kurtarılan kişilerin bir sonraki limanda gemiden indirilmeleri ve en azından yerleşme inceleme süreci içinde geçici olarak bu ülke tarafından kabul edilmeleri gerekmektedir. Bazı kurtarma gemilerinin bayrak devletleri (hepsi değilse de) denizde kurtarılan kişilere yerleştirme garantisi sunmuştur.

Kaçak sığınmacılar hakkında hiçbir bağlayıcı uluslararası sözleşme bulunmamaktadır ve bu kişilerle ilgili uygulamalar da oldukça değişkendir. BMMYK, mümkünse bu kaçakların yerel otoritelerin mülteci statülerini tanıyabilecekleri ilk limanda inmelerine izin verilmesini savunmaktadır. Eğer bir liman devleti bir kaçağın indirilmesine izin vermiyorsa ve geminin bir sonraki durağı kaçağın hayatının tehlikede olacağı bir yerse, bu hareket kişinin zulüm görmekten korktuğu ülkeye iade edilmesi ile eşit sayılır. Bu gibi durumlarda BMMYK yetkilileri yolcuyla bir görüşme ayarlamaya çalışırlar, eğer sığınmacının mülteci olabileceğine karar verilirse kalıcı bir çözüm bulmak için yardım ederler ki bu genelde üçüncü ülkeye yerleştirme olmaktadır.⁷⁰

63. Mültecilerin zengin bir ülkeye yerleştirilmeyi talep etme hakkı var mıdır?

Mültecilerin korunma hakkı vardır, fakat mülteci statüsünü aldıktan sonra üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi konusunda yer veya ülke belirleme hakkı yoktur. Fakat ailenin birleştirilmesi amacıyla, mülteciler yakın aile üyelerinin yasadıkları yerlere yerleştirilmeyi talep edebilirler. Uygulamada UNHCR-BMMYK çoğu zaman bu taleplere uygun olarak hareket etmeye çalışmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin 185 üyesinden yalnızca 10 tanesi sınırlarından geçecek kişilerin kabulüne ilişkin yıllık yerleştirme kotaları uygulamaktadır. Bu 10 ülke: ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Norveç, Finlandiya, İsveç, Danimarka, İsviçre ve Hollanda'dır. Diğer ülkeler duruma göre BMMYK'den, normalde aile birleşmesi ve güçlü kültürel bağlar bazında, yerleştirme talep etmektedirler.⁷¹

⁷⁰ <http://www.unhcr.org.tr>

⁷¹ <http://www.unhcr.org.tr>

64. Bu tür kotalar neden her zaman BMMYK tarafından doldurulmamaktadır?

Hükümetler, kotalarını ve ölçütlerini hızla değişen ihtiyaçlara uydurmaya her zaman hazır değildir ve genelde kotalarını ülke içindeki çıkar gruplarına bağlı olarak oluşturmaktadırlar. Bu yüzden BMMYK'nin acil bir yerleştirme gereğini görmediği gruplar arasından belli milliyete sahip olanları almayı isteyebilirler.

Yerleştirme yapılan ülkeler şu gibi durumlarda mültecileri geri çevirebilir: acil sağlık sorunlarına veya başka akut ihtiyaçlara sahip aileler, mali yardım açısından çok yük getirecek kişiler veya ülkeye entegrasyon sağlamada güçlükleri olan kişiler. Genel olarak, bazı ülkelerin yerleştirme gücüne sahip kişileri kabul etmelerine rağmen, çoğu ülke eğitilmiş, güçlü ailesel ve kültürel bağlara sahip, sağlam bir aile yapısı olan ve hızlı entegrasyona uygun kişileri tercih etmektedirler. Bu gibi aileler ise her zaman BMMYK'in üçüncü ülkelere yerleştirme için acil koruma şemsiyesi altına girmeyebilmektedirler.⁷²

65. BMMYK'nin üçüncü ülkelere yerleştirme konusunda politikası nedir?

Üçüncü ülkeye yerleştirme, sığındığı ülkede yeterli derecede korunmamış ve ülkesine geri dönme şansı olmayan mülteciler için uluslararası koruma sağlamanın tek yolu olabilmektedir.

Çok geniş mülteci akışları olduğunda üçüncü ülkelere yerleştirme bir kaç birey için uygulanabilmesi haricinde gerçekçi bir seçenek oluşturmamaktadır. Aslında bu çoğu kez istenmeyen bir şeydir. Pek çok mülteci tanıdık kültürel ve sosyal bir ortamı tercih etmeleri ve nihai amaçlarının evlerine dönmek olması nedeniyle memleketlerine yakın yerlerde yaşamak istemektedir. Her ne kadar gönüllü geri dönüş çoğu mülteci için hemen her zaman en kalıcı çözüm olsa da, tehlike altında bulunan bazı mülteciler siyasal ve güvenlikle ilgili nedenler veya saldırıya açık olmaları dolayısıyla her zaman üçüncü ülkeye yerleştirilme ihtiyacı içindedirler. Mülteciler bazen geri dönüş için çok küçük bir ihtimal olması ve sığınılan ülkeye kalıcı bir entegrasyon sağlanamaması durumuyla karşılaşabilmektedirler. Bu durumlarda üçüncü ülkelere yerleştirme tek uygun yöntem olmaktadır.⁷³

66. BMMYK mültecileri fiziksel saldırılardan korumak için ne yapmaktadır?

⁷² <http://www.unhcr.org.tr>

⁷³ <http://www.unhcr.org.tr>

Ülkelerinin korumasından mahrum kaldıkları ve ailelerinden ve toplumlarından ayrı oldukları için mülteciler çoğu kez şiddete karşı korunmasızdırlar.

Mülteci kadın, çocuk ve yaşlılar saldırıya son derece açıktırlar. Özellikle tecavüz; zulüm, terör ve artan biçimde sivilleri hedef alan, mülteci ailelerini evlerinden ayrılmaya iten “etnik temizleme” hareketlerinde korkutucu düzeyde sık kullanılan bir unsurdur. Mynmar’dan Somali’ye ve Bosna’ya pek çok bölgede mülteci aileler genelde tecavüzü ve tecavüze uğrama korkusunu ayrılma kararlarında ana etkenlerden biri olarak belirtmişlerdir. Mülteciler sığındıkları ülkeye kaçışları sırasında veya vardktan sonra da yetkililer, yerel halk veya diğer mülteciler tarafından cinsel saldırıya uğrayabilmektedirler.

BMMYK personeli mültecilere yapılan fiziksel saldırılara müdahale etmekle yükümlüdürler. Bunun için bu tür saldırılara teşvik edebilecek şartları düzeltmeye çalışmak, kurbanlara olabilecek en iyi bakımı sağlamak ve uygun yasal takibin gerçekleştirilmesi yolları kullanılır. Bu, BMMYK personelinin yerel halk, diğer mülteciler ve hatta hükümet yetkilileri için mahkeme yapılması ve cezalandırılmaları için çalışması anlamına da gelebilir. Engelleyici önlemler; kamp yerleşim düzeninin gözden geçirilmesi, ışıklandırma ve duvarlar gibi temel imkanları daha iyi hale getirmek veya mültecileri gece devriyesi kurmaya teşvik etmek gibi çözüm yollarından oluşabilir.⁷⁴

67. Her mülteci bireysel statü belirlemesine tabi olmalı mıdır?

Normalde resmi mülteci statüsü için başvuran kişilerin zulüm görme korkularının haklı nedene dayandığını ispat etmeleri gerekmektedir. Fakat, etnik temizlik ve tüm grup üzerinde uygulanan diğer saldırılar nedeniyle ani, kitlesel kaçışların yaşandığı pek çok örnek vardır.

Bu gibi durumlarda genelde yardım sağlama ihtiyacı çok acildir ve sadece pratik nedenlerden ötürü bireysel statü belirleme işleminin yapılması imkansızdır. Özellikle bir grubun tüm üyeleri aynı sebeple kaçıyorrsa mülteci statüsünün grubun her üyesinin, aksine yönelik kanıt yoksa, mülteci sayıldığı “grup belirlemesi” ile ilan edilmesi uygundur.⁷⁵

68. Cinsel tercihleri nedeniyle zulme uğramaktan korkan biri mülteci statüsü alabilir mi?

Homoseksüeller belli bir sosyal gruba aidiyetleri nedeniyle zulüm görmeleri esasına dayanarak mülteci kabul edilebilirler. Homoseksüellikleri nedeniyle saldırı, insanlıkdışı davranış veya ciddi ayrımcılığa uğrayan ve

⁷⁴ <http://www.unhcr.org.tr>

⁷⁵ <http://www.unhcr.org.tr>

hükümetleri kendilerini koruyamayan ya da korumak istemeyen kişilerin mülteci olarak kabul edilmesi BMMYK'nin politikasıdır.⁷⁶

69. Ülkesine dönerse kendisi veya kız çocuğunun sünnet edileceği korkusu taşıyan kadınlar mülteci olma hakkına sahip midir?

Fransa, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınlara uygulanan sünnetin bir zulüm şekli olduğu resmi olarak kabul edilmiştir ve ülkelerinde sünnet edilme korkusu yaşayan kadınların mülteci olmak için hakları vardır. Yakın bir geçmişte yaşanan bir örnekte, kendisi ve kız çocuğuna sünnet uygulanmasını reddettiği için zulme uğrayacağından korkan bir kadın mülteci olarak kabul edilmiştir. BMMYK diğer ülkeleri de bu tutumu almaları için teşvik etmektedir.

70. Sosyal kısıtlamalara uymadıkları için saldırıya uğrayan kadınlar mülteci olma hakkına sahip midir?

Kadınların siyasal, etnik veya dini nedenlerle ve pek çok türden sosyal gruba üyelikleri gerekçesiyle zulme uğrayabilecekleri açıktır. Bunun yanında, BMMYK ağır ayrımcılık veya katı sosyal kurallara uymaması sebebiyle zulme varan insanlık dışı muameleye tabi tutulan ve bu yüzden kaçan kişilerin mülteci statüsünde kabul edilmeleri gerektiğini düşünmektedir. Bu tür zulüm bir hükümet yetkisinden ya da yeterli yönetim koruması olmayan durumlarda devlet dışı aktörlerden kaynaklanabilir. Cinsel şiddet, örneğin tecavüz, zulüm teşkil edebilir.

Bu tür ayrımcılık belirgin biçimde zararlı sonuçlar taşıyabilir. Kısıtlayıcı giysiler giymeye karşı çıkması veya eşini kendisi seçmek ve bağımsız bir yaşam sürmek istemesi nedenleriyle saldırıya uğramaktan korkan bir kadın pekala mülteci olabilir.

1984'te Avrupa Parlamentosu sosyal kurallara karşı geldikleri görüldüğünden zulüm veya insanlık dışı muameleye uğrayan kadınların, mülteci statülerinin belirlenmesi amacıyla, belli bir sosyal grup olarak düşünülmeleri gerektiğine karar vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada cinsiyet temelli zulümle ilgili etraflı düzenlemelere sahiptir. Almanya, Hollanda ve İsviçre'de de benzer gelişmeler olmaktadır. BMMYK diğer ülkeleri de bu tutumu benimsemeleri için teşvik etmektedir.⁷⁷

⁷⁶ <http://www.unhcr.org.tr>

⁷⁷ <http://www.unhcr.org.tr>

71. Bir asker kaçağı mülteci olabilir mi? Bir suçlu mülteci olabilir mi?

Her ülke ulusal olağanüstü hallerde vatandaşlarını silâh altına çağırma hakkına sahiptir. Fakat vatandaşların da vicdanına aykırı olduğunu belirterek askerlik yapmak istememesi hakkı olmalıdır. Bu hakkın tanınmadığı durumlarda devam eden çatışmanın açıkça uluslararası kuralları çiğnemesi halinde zulüm korkusu (örneğin yetkililerin empoze etmeye çalıştıkları siyasal düşünceler nedeniyle) içindeki asker kaçakları mülteci statüsü için uygun olabilirler. Bir adi suç kapsamında suçlanarak adil bir davada yargılanan ve hapse girmemek için ülkesinden kaçan suçlu mülteci olmayabilir. Fakat bu veya siyasal olmayan başka cürümlerle suçlanmış bir kişi, masum ya da suçlu olsun, siyasal veya diğer nedenlerle zulüm görürse kesin olarak mülteci statüsünün dışında tutulamazlar. Ayrıca, siyasal aktivizm suçu ile suçlananlar mülteci olabilirler.⁷⁸

72. BMMYK kimin mülteci olduğuna kendisi mi karar verir, yoksa bu karar hükümetlere mi bağlıdır?

Bir kişinin mülteci statüsünde olması için yasal bir uygun olma prosedürünün bunu tanıması gerekmektedir. Hükümetlerin statü belirleyici prosedür uygulamasının amacı kişilerin hukuksal durumlarının ve/veya haklarının ülkenin hukuk sistemine uygun biçimde düzenlenmesidir. BMMYK, mülteci hukukunun oluşturulması, mültecilerin korunması ve 1951 Sözleşmesi'nin uygulanmasının denetlenmesi görevlerinin bir parçası olarak kendi tavsiyesini bildirir. Kuruluş, hükümetlerin zulmün belgelenmesinin genelde çok zor olduğunun farkında olarak, hızlı, esnek ve özgürlükçü bir süreç izlemelerini istemektedir.

BMMYK'nin (şu anda 50 üyesi bulunan)Yürütme Komitesi bu bakımdan yararlı olabilecek bağlayıcı olmayan politika çizgileri belirler. Buna ek olarak, BMMYK'nin "Mülteci Statüsünü Belirlemede Kullanılacak Ölçütler ve Prosedürler Üzerine El Kitabı" pek çok ülke tarafından 1951 Sözleşmesi'nin resmi yorumu olarak düşünülmektedir. BMMYK, hiçbir uluslararası mülteci belgesine taraf olmayan ülkelerde, ulusal otoritelerin BMMYK'den bu rolü üstlenmesini istemesi halinde veya BMMYK'nin yardımı ve korumasını ulaştırmak için karar vermesi zorunluluğu olduğu durumlarda bir kişinin mülteci statüsüne sahip olup olmadığına karar verebilir.⁷⁹

⁷⁸ <http://www.unhcr.org.tr>

⁷⁹ <http://www.unhcr.org.tr>

73. Savaştan veya savaşla bağlantılı açlık ve evsizlik gibi şartlardan kaçan kişiler mülteci sayılır mı?

Mülteci hukukunun en önemli uluslararası resmi belgesi 1951 Cenevre Sözleşmesi ve tek protokolü olan 1967 ek protokolüdür. Bu süreç ve sonrasında içinde çoğu mülteci hareketinin nedenleri değişti ve son yıllarda özellikle iç savaşlar; etnik, kabilesel, aşiretsel ve dini şiddet niteliği kazandılar. BMMYK, savaştan ve savaşla bağlantılı şartlardan kaçan ve ülkeleri kendilerini koruyamayan ya da korumak istemeyen kişilerin uluslararası korumaya muhtaç olduğunu ve mülteci olarak kabul edilmeleri gerektiğini düşünmektedir.

Afrika’ da Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) Sözleşmesi ve Latin Amerika’ da Cartagena Bildirisi gibi bazı bölgesel belgeler de bunu yansıtır. Her iki belge de mültecileri açıkça, pek çok savaş mağdurunu kapsayacak biçimde tanımlamaktadır. Fakat 1951 Sözleşmesi çatışmalardan kaçan mülteciler sorununu özel olarak ele almamaktadır (bu tür mültecilerin çoğu zaten Sözleşme’de belirlenen zulüm nedeniyle kaçıyor olmalarına rağmen). Özellikle Batı Avrupa’ da bulunan bazı ülkeler genelleştirilmiş zulümden, savaştan -veya gerillalar, asiler ya da hükümet güçleri dışındaki herhangi birileri tarafından zulme uğramaktan- kaçan kişilere resmi mülteci statüsü verilmemesi gerektiğini iddia etmektedirler. Fakat BMMYK’nın görüşüne göre bir mültecinin uluslararası korumaya alınması için bir hükümet görevlisinin kötü muamelesine maruz kalmasına gerek olmamalıdır.⁸⁰

74. Uluslararası Suçlar Nedir?⁸¹

Yeni TCK’da özel hükümlerin ilk kısmının başlığı “Uluslararası Suçlar” adını taşımaktadır. Hem uluslararası suçlar kavramı, hem de bu kısımda yer alan suçlar yenidir. Birinci Kısımın İkinci Bölümü altında “Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları” düzenlenmiştir.

“Uluslararası suçlar” kavramı ile uluslararası hukuka aykırı olan ve uluslararası sözleşmelerle kovuşturulması kabul edilen suçlar anlaşılmaktadır. Ancak uluslararası suçlar da kendi içinde iki kategoriye ayrılmaktadır.

Birinci kategori: “**Uluslararası hukuk suçları**”,

İkinci kategori : “**Diğer uluslararası suçları**” oluşturmaktadır.

⁸⁰ <http://www.unhcr.org.tr>

⁸¹ **Doç. Dr. Faruk Turhan, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı**

“Uluslararası hukuk suçları” ya da “uluslararası hukuka karşı suçlar” kavramı ile doğrudan uluslararası hukuka göre cezai sorumluluğu gerektiren fiiller kastedilmektedir. Literatürde uluslararası hukuk suçları olarak soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı savaşı (saldırganlık) suçu olarak dört grup suç kabul edilmektedir. Çekirdek suçlar olarak da adlandırılan bu suçlar, uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren en ağır suçlardır.

“Diğer uluslararası suçlar” için ise doğrudan uluslararası hukuka göre cezai sorumluluk öngörülmemekte, uluslararası sözleşmelerle devletlere bu fiillerin cezalandırılabilirliğini sağlama yükümlülüğü getirilmektedir. Uluslararası suçları işleyen fail, doğrudan uluslararası hukukun bir ceza normunu ihlal etmekte ve doğrudan uluslararası hukukun ceza normlarına dayanarak cezalandırılması mümkün olmaktadır. Buna karşın diğer uluslararası suçların kovuşturulması ve cezalandırılmasının temelini uluslararası hukuk değil, iç hukuka dahil edilen uluslararası sözleşmeler oluşturmaktadır. Diğer uluslararası suçlara örnek olarak hava ulaşımına karşı suçlar, deniz ulaşımına karşı suçlar, uyuşturucu madde suçlarının belli bazı şekilleri, terör suçları, paralarda sahtecilik, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, işkence, fuhuş amaçlı insan ticareti gibi suçlar gösterilebilir.

Uluslararası hukuk suçlarında fail aynı zamanda uluslararası ceza hukukunun da bir normunu ihlal ettiği ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin de cezalandırma yetkisi bulunduğu için TCK 76. ve 77. maddelerin açıklanması ve Türk mahkemelerince uygulanmasında uluslararası hukuk normları da dikkate alınmalıdır. Bu nedenle Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Statüsü bu konuda başvurulacak ilk kaynaktır.

TCK'ya yeni eklenen bu kısımda “Uluslararası hukuk suçlarından” soykırım ve insanlığa karşı suçlar, “Diğer uluslararası suçlardan” da göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları düzenlenmiştir. Diğer iki uluslararası hukuk suçu olan “savaş suçları” ve “saldırı savaşı suçu” ise kanunda düzenlenmemiştir. İşkence, para sahtekârlıkları, uyuşturucu madde suçları gibi diğer uluslararası suçlar ise ceza kanununun farklı kısımlarında düzenlenmiştir.

Soykırım ve insanlığa karşı suçlar, dünyanın barış ve güvenliğini tehdit etmesi, uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren en ağır suçlar olması ve bu suçların içerdiği haksızlıkların diğer suçlardan daha yoğun olması nedeniyle ceza kanununda özel hükümlerin ilk başına konması, bu suçlara karşı kanun koyucunun tavrını göstermesi açısından isabetli olmuştur. Ancak göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

75. Göçmen Kaçakçılığı Suçu Nedir?

“Göçmen kaçakçılığı suçu” 2002 yılında 4771 sayılı Kanunla TCK'ya ilave edilen yeni bir uluslararası suçtur. Bu suçun dayanağını BM tarafından

2000 yılında imzalanan “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” ve bu Sözleşmeye ek “Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yollarıyla Kaçırılmalarına Karşı Protokol” oluşturmaktadır. Türkiye bu sözleşme ve protokolü 30.01.2003 tarih ve 4804 sayılı kanunla onaylamıştır. Her iki protokol de, sözleşmeye taraf olan devletlere sözleşmede yasaklanan fiilleri suç haline getirme yükümlülüğü getirmektedir. Göçmen kaçakçılığı suçu, yeni TCK’da ise “uluslararası suçlar” kısmında 79. maddede düzenlenmiştir.

Yeni TCK’daki göçmen kaçakçılığı suçunun tanımı ve unsurları daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.

Ceza olarak 3 yıldan 8 yıla kadar hapis ve 10 bin güne kadar adli para cezası kabul edilmiştir.

Suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde teşebbüs konusundaki genel hükümler uygulanacaktır.

Yeni TCK da ağırlaştırıcı neden 79. maddeye alınmamıştır. Bunun neticesi olarak kaçak göçmenlerin yaşam veya vücut bütünlüklerinin tehlikeye sokulması veya zarara uğraması halinde genel içtima kurallarına göre cezai sorumluluk söz konusu olacaktır.

76. Göçmen Kaçakçılığı Suçun Maddi Unsuru Nedir?

Göçmen kaçakçılığı suçu 79. maddenin 1. fıkrasında, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan, bir yabancıyı ülkeye sokulması veya ülkede kalmasına imkân sağlanması, ya da bir Türk vatandaşı veya yabancıyı yurt dışına çıkmasına imkan sağlanması olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, 1926 tarihli TCK md. 201/a fık. 1’deki tanımla aynıdır. Ancak yeni tanım daha açık ve sadedir.

Buna göre suçun maddi unsurunu;

- bir yabancıyı yasal olmayan yollardan ülkeye sokulması,
- bir yabancıyı yasal olmayan yollardan ülkede kalmasının sağlanması veya

- bir Türk veya yabancıyı yasal olmayan yollardan yurt dışına çıkmasına imkan sağlanması hareketleri oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi göçmen kaçakçılığı suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Bu fiillerden birisinin işlenmesi suçun oluşması için yeterlidir. Yasal olmayan yollardan ülkeye sokulan kişinin yine yasal olmayan yollarla çıkarılması ya da Türkiye’de kalmasının sağlanması halinde fail, suçun birden fazla seçimlik hareketini gerçekleştirmesine rağmen tek bir suçtan cezalandırılacaktır.

Yasal yollardan Türkiye’ye girmiş olan bir yabancıyı, yasal olmayan yollardan oturma izni temin edilerek ülkede kalmasının sağlanması ya da

yasal olmayan yollardan çıkmasını temin için sahte pasaport veya belgeler hazırlanması da 79. maddeye göre göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturur.

77. Göçmen Kaçakçılığı Suçun Fail ve Mağduru Kimdir?

Suçun faili herhangi bir kimse olabilir. Göçmen kaçakçılığı suçunun çoğunlukla bu amaçla çalışan suç örgütleri tarafından işlendiği gerçeğini de göz önünde bulunduran kanun koyucu, suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesini cezayı arttırıcı neden olarak kabul etmiştir (md. 79/2). Diğer taraftan, göçmen kaçakçılığını gerçekleştiren örgütün yönetici ve üyeleri, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan da 220. maddeye göre ayrıca cezalandırılacaklardır.

Göçmen kaçakçılığı suçunun mağduru, yasal olmayan yollardan ülkeye sokulan veya kalmasına ya da yurt dışına çıkmasına imkan sağlanan yabancıdır. Yine yasal olmayan yollardan ülkeden çıkmasına imkan sağlanan Türk vatandaşı da suçun mağdurudur. Mağdurluk ve faillik sıfatı aynı kişide birleşemeyeceği için bu mağdurların göçmen kaçakçılığı suçundan dolayı cezalandırılması mümkün değildir. Yukarıda zikredilen göçmen kaçakçılığına ilişkin protokol de kaçak göçmenlerin göçmen kaçakçılığı suçundan dolayı cezalandırılmamasını istemektedir. Ancak bu kimselerin Pasaport Kanuna aykırılıktan dolayı cezai sorumlulukları devam etmektedir.

78. Göçmen Kaçakçılığı Suçun Manevi Unsuru Nedir?

Suçun manevi unsurunu, “doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla” fiilin işlenmesi oluşturmaktadır. Bu açıdan failde özel kastın varlığı aranmaktadır. Ancak, menfaatin elde edilmesi, örneğin kararlaştırılan paranın alınmış olması, suçun oluşması için gerekli değildir. Eğer failin amacı, mağdurdan cinsel yönden yararlanmak gibi maddi amaç dışında bir amaç elde etmekse, bu suç oluşmayacaktır.

Faildeki maddi menfaat elde etme özel kastı ve mağdurun bu fiillere rıza göstermesi, göçmen kaçakçılığı suçunu diğer suçlardan ayırmaya yarar. Bu nedenle “zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak” veya “vücut organlarının verilmesini sağlamak” amacıyla göçmenlerin ülkeye sokulması halinde aşağıda inceleyeceğimiz, insan ticareti suçu oluşacaktır. Diğer taraftan failin amacı, mağduru fuhuş için kullanmak veya fuhuş yapmasını sağlamak ise, 227. maddedeki fuhuş suçu gerçekleşecektir.

Göçmen kaçakçılığı suçunda mağdurun rızası bir hukuka uygunluk nedeni değil, suçun unsurunu oluşturmaktadır. Maddede açıkça belirtilmese de bu suç, ancak mağdurun rızası ile işlenebilir. Genelde yurda yasal olmayan yollardan girme, kalma veya çıkma fiilleri mağdurun iradesine dayanmaktadır. Eğer mağdurun rızası, failin hileli davranışları sonucu, elde edilmişse, artık göçmen kaçakçılığı değil, duruma göre dolandırıcılık suçu

(md. 157) oluşur. Örneğin, yurt dışına götürüleceği vaat edilerek, göçmenlerin paralarının alınması ancak deniz ortasında bırakılıp kaçılması veya ülke içinde başka bir yere bırakılması halinde dolandırıcılık suçu oluşur.

79. Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Diğer Suçlarla Bağlantısı (İçtima) Nasıl Oluşur?

Göçmen kaçakçılığı suçu, aynı zamanda Pasaport Kanunu'nda veya yabancıların Türkiye'de oturmalarına ilişkin mevzuattaki cezai hükümleri de ihlal edebilir. Diğer taraftan, yabancıların yasal olmayan yollardan ülkeye sokulması ya da ülkede kalabilmesi için sahte kimlik veya seyahat belgesi veya oturma izni düzenlenmesi halinde, bu fiiller, aynı zamanda 204. maddedeki resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır. Ancak bu gibi durumlarda 44. madde hükmü uyarınca fikri içtima kuralı uygulanarak fail daha ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır.

Göçmen kaçakçılığı fiillerinin “kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tabi kılınmalarına neden olduğu hallerde failler hem göçmen kaçakçılığı suçundan hem de taksirle yaralama (md. 89) veya taksirle öldürme (md. 85) suçlarından cezalandırılabilecektir.

80. Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Cezasını Arttıran Nedenler Nelerdir?

79. maddenin 2. fıkrasında, suçun örgüt tarafından işlenmesi halinde cezanın yarı oranında arttırılacağı belirtilmiştir. Bu açıdan yeni düzenleme, cezanın bir kat arttırılmasını öngören 1926 tarihli TCK'dan farklıdır.

81. Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Yaptırımını Nedir?

Göçmen kaçakçılığı suçunun cezası 3 yıldan 8 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezasıdır. 1926 tarihli TCK 201/a ikinci fıkrada yer alan, “suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddi menfaatler müsadere edilir” hükmü 78. maddeye alınmamıştır. Ancak yeni TCK hem eşya müsaderesini, hem de kazanç müsaderesini genel hükümler kısmında ayrı ayrı düzenlediği için bu bir eksiklik oluşturmayacaktır. Çünkü, suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar 54. maddeye göre, suçtan elde edilen maddi menfaatler de 55. maddeye göre müsadere edilecektir.

82. İnsan Ticareti Suçu Nedir?

İnsan ticareti suçu teşkil eden fiiller için başta ceza kanunumuz olmak üzere kanunlarda çeşitli yaptırımlar kabul edilmiş olmakla birlikte, bu

suçlarla daha etkin bir şekilde mücadele edebilmek için “Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, ile “Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” ülkemiz tarafından da imzalanmış ve onaylanmıştır.

4471 sayılı Kanunla TCK 201/b maddesi olarak mevzuatımıza giren insan ticareti suçu, bu ek protokole dayanmaktadır. Ancak bu protokolde yer alan cinsel istismar amacıyla insan ticareti suçu TCK’da insan ticareti suçu kapsamında değil, “fuhuş suçu” kapsamında düzenlenmiştir.

Yeni TCK’nın 80. maddesi, 1926 tarihli TCK’nın 201/b maddesindeki düzenlemeyi suçun unsurları yönünden aynen almıştır. Ancak yeni TCK’da (md. 80/1) 8 yıldan 12 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür.

İkinci olarak, yeni TCK da suçun örgütlü olarak işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı bir neden olarak kabul edilmemiştir.

83. İnsan Ticareti Suçunun Maddi Unsuru Nedir?

Suçun maddi unsurunu oluşturan hareketler 80. maddenin birinci fıkrasında sayılmıştır. Buna göre suçun maddi unsurlarını kadın, çocuk veya diğer insanların;

- tedarik edilmeleri,
- kaçırılmaları,
- bir yerden başka bir yere götürülmeleri,
- sevk edilmeleri, veya
- barındırılmaları oluşturmaktadır.

Ancak bu hareketlerin kanunda gösterilen şekillerde yapılması gerekir. Yani bu hareketlerin madde 80/1’de gösterilen belirli araç fiillere başvurulmak suretiyle gerçekleştirilmesi gereklidir. Bu açıdan suç bağlı hareketli suç olarak işlenebilecektir. Madde 80/1’de sayılan araç fiiller ise;

- tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak,
- nüfuzu kötüye kullanmak,
- kandırmak,
- kişiler üzerindeki denetim olanaklarından yararlanmak veya
- kişilerin çaresizliklerinden yararlanmaktır.

Ancak Madde 80/3’e göre, suçun mağduru 18 yaşından küçük ise, sayılan araç fiillere başvurulmamış olsa bile failer, bu araç fiilleri yapılmış gibi cezalandırılacaktır. Buna karşın 18 yaşından büyükler açısından ise, bu araç fiillerin yapılması halinde suç oluşacaktır.

İnsan ticareti suçu, mütemadi suç teşkil eder; ani suç olarak işlenemez. İcraai bir suç olmakla birlikte, ihmali bir hareketle de işlenmesi mümkündür.

84. İnsan Ticareti Suçunun Fail ve Mağduru Kimdir?

İnsan ticareti suçunun faili herkes olabilir. Ancak bu suç çoğunlukla suç örgütleri tarafından işlenmektedir. Bu suç özellikle kadınlar ve çocuklar aleyhine işleniyor olmasına rağmen, herkes suçun mağduru olabilir.

İnsan ticareti suçunun belirtilen hareketlerle ve belirtilen amaçlarla işlenmesi halinde madde 80/2'de açıkça belirtildiği üzere mağdurun rızası geçerli değildir. Göçmen kaçakçılığında farklı olarak insan ticareti suçunda mağdurun rızası söz konusu değildir. Çünkü mağdur, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak, çaresizliğinden veya üzerindeki denetim imkanından yararlanılarak ya da kandırılarak insan ticareti teşkil eden işleri yapmaya zorlanmaktadır.

Diğer taraftan bir kimsenin zorla çalıştırılmaya, hizmet ettirilmeye, esarete, organlarını vermeye rıza göstermesi de düşünülemez. Eğer rıza söz konusu olsa bile bu durum, kişilik haklarına aykırı olduğu için geçerli değildir. Eğer madde 80/2 olmasaydı, mağdurun rızasına ilişkin 26. maddenin düzenlemesinden de insan ticareti suçunda rızanın geçerli olmayacağı sonucuna varılacaktı. Çünkü insan ticaretinde rıza gösterilmesi söz konusu olan haklar, kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği haklardan değildir.

Kanun, çocuklar açısından doğabilecek tereddüdü önlemek amacıyla madde 80/3'de açıklayıcı bir düzenleme getirmiştir. Buna göre 18 yaşın altındaki kişilerin bu suça konu edilmeleri halinde, bu suça ait araç fiillere başvurulmasa bile rıza geçerli olmayacak ve fail cezalandırılacaktır.

85. İnsan Ticareti Suçunun Manevi Unsuru Nedir?

İnsan kaçakçılığı suçu ancak kasten işlenebilir. 80. maddeye göre failde özel kastın bulunması gerekir. Özel kastın varlığı için de failde yukarıda sayılan hareketleri,

- zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek,
- esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak,
- vücut organlarının verilmesini sağlamak saikiyle (amacıyla) işlemesi gerekmektedir.

Bu suçta failin saiki önemlidir. İnsan ticareti suçunun ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin nedeni, eski düzenlemelerin yukarıda sayılan saikleri kapsamamasıydı. Faildeki bu saikler, insan ticareti suçunu diğer suçlardan ayırmaya yarar. Fail sayılan bu saikler dışında bir saikle hareket etmişse, örneğin, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın çocuğu kaçırmaya halinde çocuk kaçırma suçunu (md. 234), cinsel amaçla kaçırma halinde kişi hürriyetinden yoksun kılma suçunun ağırlaştırıcı halini (md. 109/5), cinsel istismar amacıyla insan ticareti suçunun işlenmesi halinde ise, fuhuş suçunu (md. 227) oluşturacaktır.

86. İnsan Ticareti Suçunun Diğer Suçlarla Bağlantısı (İçtima) Nasıl Olur?

İnsan ticareti suçunun işlenmesi için kullanılan tehdit, baskı, cebir, şiddet veya nüfuzu kötüye kullanma fiilleri nedeniyle fail ayrıca cezalandırılmayacaktır. Çünkü bu hareketler, insan ticareti suçunun unsurlarını oluşturmaktadır. Bileşik suç hükümleri uyarınca (md. 42) bu hareketlerin ayrıca cezalandırılmaları söz konusu olmaz. Ancak kaçırılan kişinin, örneğin organlarını vermeye zorlanması halinde fail, hem insan ticaretinden hem de 91. madde uyarınca organ ticareti suçundan ayrıca cezalandırılacaktır.

İnsan ticareti suçu ile yukarıda açıklanan insanlığa karşı suçlar arasında da bağlantı vardır. Çünkü köleleştirme, UCM Statüsü'nün 7. maddesinin 1. fıkrasında insanlığa karşı suç olarak kabul edilmiş ve 2 fıkrasında da tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre köleleştirme, "bir kişi üzerinde mülkiyet hakkına bağlı yetkilerin tamamının veya bazılarının kullanılması anlamına gelir" ve bu yetki "insan, özellikle de kadın ve çocukların ticaretinde kullanılmasını kapsar." Bu açıdan köleleştirme suçunun kapsamına insan ticareti suçu da girmektedir.

87. İnsan Ticareti Suçun Yaptırımını Nedir?

İnsan ticareti suçunun cezası 8 yıldan 12 yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezasıdır (md. 80/1). Bu yaptırım 1926 tarihli TCK md. 201/b fik. 1'e göre daha ağırdır.

Yeni TCK ağırlatıcı nedeni almamıştır. İnsan ticareti suçunun çoğunlukla ulusal ve uluslararası suç örgütleri tarafından işlendiği gerçeği karşısında, bu suçun örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde cezanın arttırılması yerinde olurdu.

88. Yurt Dışında İşlenen Uluslararası Suçların Türkiye'de Kovuşturulması ve Evrensellik İlkesi Nedir?

TCK'nın 13/1, a) bendi uyarınca yurt dışında işlenmiş olan "soykırım, insanlığa karşı suçlar, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarının" Türkiye'de kovuşturulması açısından evrensellik ilkesi kabul edilmiştir.

Evrensellik ilkesinin 13. maddede düzenleniş şekline göre, bu maddede sayılan suçların yurt dışında işlenmesi halinde, failin ve mağdurun vatandaşlığına bakılmadan, failin Türkiye'de bulunması da gerekmeden hakkında Türk kanunları uygulanacaktır. Bu nedenle, belirtilen suçlar, yurt dışında bir yabancı tarafından yabancıya karşı işlenmiş olsa ve kendisi de yurt dışında bulunsa bile hakkında Türkiye'de kovuşturma yapılacaktır. **Evrensellik ilkesinin** bu şekilde geniş olarak uygulanmasına uluslararası ceza hukukunda sınırlandırılmamış evrensellik ilkesi denmektedir.

Soykırım ve insanlığa karşı suçlar bütün insanlığı ilgilendiren en ağır suçlar olduğu için bu suçlarda sınırlandırılmamış evrensellik ilkesinin kabul edilmesi belki savunulabilir. Ancak, dünyanın her yerinde işlenen insanlığa karşı suçları Türk savcısının soruşturması fiilen mümkün olmadığı gibi, fail Türkiye’de olmadığı için hukuken yargılama yapılması da mümkün değildir.

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları ise uluslararası hukuk suçu teşkil etmemektedir. Bu suçlara ilişkin uluslararası sözleşmeler, taraf devletlere sadece iç hukukta bu fiillerin etkili bir şekilde cezalandırılmasını sağlayıcı normlar koyma yükümlülüğü getirmektedir. Ancak, insan ticareti suçlarının yurt dışında işlenmesi halinde Protokol taraf devletlere herhangi bir kovuşturma yükümlülüğü getirmemektedir.

Bu nedenle yurt dışında işlenen göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarının Türkiye ile herhangi bir bağlantısının olmaması halinde sınırlandırılmamış bir evrensellik ilkesi uyarınca Türkiye’de kovuşturma yapılması uluslararası hukuka aykırıdır.

89. Mültecilerin Türkiye Aleyhindeki Başvuruları Sonucunda Verilen Temel AİHM Kararları Nelerdir?

AİHM Türkiye aleyhine yapılan bazı önemli başvurularda, sığınmacıların gönderileceği ülkede işkence riskine maruz kalması ihtimali nedeniyle, verdiği kararlarında Türkiye’nin AİHS’nin bir veya birkaç maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır. *Jabari v. Turkey*; *Mamatkoulov and Askarov v. Turkey*; *D. and others v. Turkey* (Başvuru no. 24245/03), 22 June 2006; *Abdolkhani and Karimnia v. Türkiye*, (Başvuru No. 30471/08), 22 September 2009; *Z.N.S. v. Turkey*, (Application no. 21896/08) 19 January 2010; *Charahili v. Turkey*, (Application no. 46605/07) 13 April 2010; *Ranjbar and others v. Turkey*, (Application no. 37040/07) 13 April 2010; *Keshmiri v. Turkey*, (Application no. 36370/08) 13 April 2010; *Tehrani and Others v. Turkey*, (Applications nos. 32940/08, 41626/08, 43616/08) 13 April 2010; *M.B. and Others v. Turkey*, (Application no. 36009/08), 15 June 2010, *Alipour and Hosseinzadgan v. Turkey*, (Applications nos. 6909/08, 12792/08 and 28960/08), 13 July 2010, *D.B. v. Turkey*, (Application no. 33526/08), 13 July 2010, *Dbouba v. Turkey*, (Application no. 15916/09) 13 July 2010, *Kurkaev v. Turkey* (Application no. 10424/05) 5 October 2010, *Moghaddas v. Turkey*, Application No. 46134/08, 15 Şubat 2011,

ZNS / Türkiye kararında, İranlı bayan mültecinin İran’a sınır dışı edilmesi kararının 3. Maddeyi ihlal edeceğine, Yabancı Kabul ve Barındırma Merkezi’nde tutulmasının 5/1 ve 5/4 hükümlerini ihlal ettiğine karar vermiştir. Başvurucunun “*Barındırma Merkezi*”ndeki tutulma koşullarının 3. Maddeye aykırı olduğu konusundaki şikâyetlerini ise reddetmiştir.

13 Nisan 2010 tarihinde Türkiye aleyhinde dört karar çıkmıştır. *Charahili / Türkiye* kararında, başvurucunun ülkesi Tunus’a sınır dışı edilmesi kararının 3. Maddenin ihlali, başvurucunun Barınma Merkezinde

özgürlüğünün kısıtlanmasının 5/1 maddesinin ihlali sonucuna varılmış, başvurusunun yaklaşık 20 ay karakolda tutulması nedeniyle, ilk defa “*tutulma koşulları*” nedeniyle 3. Maddenin ihlal edildiği tespiti yapılmıştır. Bu kararda, mahkeme istisnai olarak Türkiye Hükümetinden somut adım atmasını isteyerek “*başvurucunun en kısa sürede serbest bırakılmasına*” dair karar vermiştir. *Ranjbar ve Diğerleri / Türkiye* kararında, mültecilerin özgürlüğünün kısıtlanmasının 5/1 maddesinin ihlali olduğu; *Keshmiri / Türkiye* kararında sınır dışı etme işlemleri nedeniyle 3 ve 13. Maddenin ihlal edildiği; *Tehrani ve Diğerleri / Türkiye* kararında 3, 5/1, 5/4 ve 13. Maddelerinin ihlal edildiği ayrıca Edirne Tunca Barınma Merkezi’nde tutulma koşullarının 3. Madde ihlali olduğu sonucuna varmıştır.

AIHM’in 15 Haziran 2010 tarihinde verdiği *MB / Türkiye* kararında Sözleşmenin 3, 5/4, 13 maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. 13 Temmuz 2010 tarihinde verilen *Alipour ve Hosseinadgan / Türkiye* kararında Sözleşmenin 5/1 maddesinin ihlal edildiği; *D.B. / Türkiye* kararında 5/1, 5/4 ve 34. Maddelerinin ihlal edildiği; *Dbouba / Türkiye* kararında Sözleşmenin 3, 5/1, 5/2, 5/4, 5/5 ve 13 maddelerin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. *Kurkaev / Türkiye* kararında, İstanbul Yabancılar Misafirhanesi’nde 3 ay tutulan Çeçen başvurusunun şikâyetleri ile ilgili olarak 3, 5 ve 13. Maddelerin ihlal edildiğine karar verilmiştir. *Moghaddas / Türkiye* kararında ise, Yunanistan’a gitmeye çalışan İranlı başvurusunun Irak’a sınır dışı edilmesi olayında, Sözleşmenin 5/1, 5/2 ve 5/4 maddelerinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Mamatkoulov and Askarov kararında Özbekistan’a suçluların iadesi kapsamında gönderilen başvurularla ilgili olarak taraf devletlerin Sözleşmenin 34. maddesinde düzenlenen bireysel başvuru hakkını engellememe yükümlülüğü altında olduklarını değerlendirmesini yapmıştır.

Mamatkoulov and Askarov davasındaki başvuruçulardan, Türkiye’nin işkence yapılmayacağı garantisini (güvencesi) alarak Özbek makamlarına teslim ettiği Zaynuddin Askarov malesef Özbekistan’da tutuklu bulunduğu *cezaevinde işkence ile öldürüldüğü* haberi gazetelere yansımıştır.⁸²

90. Sığınmacının Geri Gönderme Merkezi’nde “Gayri insani” ve “Onur kırıcı” Şartlarda Tutulması Bakımından AIHS 3. Maddesinin İhlali Nasıl İddia Edilebilir?

Sığınmacı, 9 Haziran 2012 ile 13 Eylül 2012 tarihleri arasında İstanbul Kumkapı semtinde bulunan İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı **Geri Gönderme Merkezi**’nde tutulmuştur. Başvurucu çok uzun süre boyunca, yasal bir neden olmaksızın, Sözleşmenin 3 ve 5 maddelerine aykırı bir biçimde, gözaltında tutulmuştur.

⁸² Av. Halim Yılmaz, a.g.m.

Türk iç hukukunda ve uygulamada, yabancı kişilerin polis tarafından gözaltı merkezinde çok uzun süre ile tutulması; gayri insani ve onur kırıcı muamele oluşturacak biçimde kötü fiziki ortamda tutulması gibi nedenlerle yapılan şikâyetler sonuçsuz kalmaktadır. Çoğu zaman yapılan şikâyetlerin bir faydası bulunmadığından iç hukuk yollarını kullanmanın bir faydası bulunmamaktadır. Daha önce benzer olaylara ilişkin yapılan tüm şikâyetler sonuçsuz kalmıştır. (Bu konuda mahkemeye farklı yargısal merciler tarafından verilen değişik kararları sunulabilir).

Başvurucunun, kötü fiziki koşullar altında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün idaresinde olan Kumkapı Geri Gönderme Merkezi'nde özgürlüğü kısıtlanmıştır. Başvurucunun tutulduğu yer, fiziksel şartları ağır olan bir "gözaltı merkezi"dir. Gözaltı merkezinin hapisshaneden pek bir farkı yoktur, hatta daha kötü şartlara sahiptir. Çünkü, hapisshanedeki tutulan kişilerin günün belirli saatlerinde açık havaya çıkarılması, sosyal faaliyet imkanı tanınması; diğer yandan yasal sürelerde dosya üzerinden tutukluluk denetiminin yapılması, belirli aralıklarla duruşmalarda mahkeme önünde savunma yapılabilmesi imkanı vardır. Geri Gönderme Merkezi'nde tutulma süresi tamamen belirsiz olup bir yıla kadar uzayabilmekte; açık havaya çıkarılma veya sosyal faaliyet gibi imkânları bulunmamaktadır.

Geri Gönderme Merkezi uzun süre yaşayabilmek için uygun bir yer değildir. Başvurucu tutulduğu süre içerisinde sosyal faaliyet, temiz havaya (açık alana) çıkma gibi herhangi bir imkân sağlanmamıştır. Başvurucu uygunsuz şartlarda aşırı kalabalık, hijyen sorunları, beslenme yetersizliği olan bir ortamda tutulduğu için psikolojisi bozulmuştur.

Geri Gönderme Merkezi'nde başvurucunun yaşadığı, ortam aşırı kalabalıktır. Genellikle, kapasitenin çok üstünde, çok sayıda kişi aynı odayı kullanmaktadır. Aşırı kalabalık olması nedeniyle, temizlik ve hijyen konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Başvurucu gözaltında iken kilo kaybetmiş, bedensel olarak sağlığı bozulmuştur. Gözaltında kaldığı sırada, tahtakurusu böceği çok fazla olması nedeniyle rahatsız olmuş, önce uyuz olduğunu zannetmiştir. Gözaltındaki kişilerin çoğunun bedenlerinin böcek tarafından ısırılması nedeniyle bir kere ilaçlama yapılmıştır.

Geri Gönderme Merkezi'nde, aşırı kalabalık ve hijyenik olmayan bir ortama sahiptir. Ayrıca havalandırma ve temizlik konusunda ciddi sorunları yaşanmaktadır. Tutulanlara çok az yemek verilmesi ve işkence ve kötü muamele şikâyetleri yaygındır. Türkiye'de genel olarak, Geri Gönderme Merkezlerinde yaşanan hukuka aykırı uygulamalar ile mülteci ve yabancıların maruz kaldığı işkence, kötü muamele ve gayri insani koşullara ilişkin çok detaylı raporlar sivil toplum kuruluşları tarafından kamuoyuna açıklanmıştır.

Başvurucu, 3 ay 4 gün tutulduğu Geri Gönderme Merkezi'ndeki tutulma koşullarının "gayriinsani" ve "onur kırıcı" olması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İstanbul Yabancılar Misafirhanesi'ndeki benzer

durumdaki, gayriinsani koşullarda tutulma nedeniyle, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilmiş olduğuna karar vermiştir. (*Kurkaev v. Turkey Application no. 10424/05, 5 October 2010*)

Gözaltı merkezi, sadece geçici olarak tutulan kişiler için uygun bir özgürlüğü kısıtlama yeri olabilir. Sınır dışı edilmek veya başka bir amaçla uzun süreli tutulmalar için uygun bir yer değildir. Geri Gönderme Merkezi'nde fiziki koşullar, sağlıklı ve insani bir ortamı sağlamamaktadır. Başvurucunun tutulma koşullarının “gayriinsani” ve “onur kırıcı” olması nedeniyle, İstanbul Geri Gönderme Merkezi'nde, yargısal bir karar olmaksızın, 97 gün boyunca (9 Haziran 2012 ile 13 Eylül 2012 tarihleri arasında) özgürlüğünün kısıtlanmış olması ve kötü gözaltı koşulları nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.⁸³

91. Sığınmacının İşkence ve Kötü Muamele Tehdidi Altında Ülkesine Sınır dışı (teslim) Edilmesi Bakımından 3. Madde ihlali Nasıl İddia Edilebilir?

Başvurucu sığınma ve iltica işlemleri için BMMYK (UNHCR) ve Tük makamlarına başvurmuştur. BMMYK başvurusu sonuçlanmadan, ülkesinde işkence ve kötü muamele göreceğine dair şikayetleri dikkate alınmadan ülkesine sınır dışı edilmiştir. Başvurucu her ne kadar resmi olarak sınır dışı edilmiş ise de, gerçekte iki memur refakatinde ülkesine götürülerek Tahran'daki güvenlik görevlilerine “iade” (extradition) edilmiştir.

Başvurucu daha sonra tutuklanmış ve hapse atılmıştır. Başvurucunun sağlığı ve ne durumda olduğu konusunda sağlıklı bilgi elde edilememiştir.

Başvurucunun ülkesine gönderilmesi halinde işkence ve kötü muamele göreceğine dair şikayetleri ve iddiaları incelenmeden (dikkate alınmadan) ülkesine zorla gönderilmiştir.

Diğer yandan Türkiye “Sözleşmeye Ek 7 No'lu Ek Protokol”ü yasama meclisinin (TBMM) 23 Şubat 1994 gün ve 3975 sayılı yasa ile onaylayarak uygun bulmuş ve 9 Haziran 1994 tarihinde Bakanlar Kurulu'na onaylanmıştır. Bu nedenle, iç hukuk bakımından “kanun” niteliğinde olduğundan uygulamakla yükümlüdür. (Ancak, onay belgesi Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine hâlâ tevdi etmemiş olduğundan (“depo” işlemi tamamlanmadığından) uluslararası hukuk bakımından henüz taraf sayılmamaktadır.)

Başvurucu, “ülkede yasal olarak bulunduğu sırada”, sınır dışı edilmeye ilişkin usuli güvenceler tanınmadan, işkence ve kötü muamele tehdidinin bulunduğu Sözleşmeye taraf olmayan bir ülkeye zorla gönderilmiştir. Başvurucunun zorla ülkesinde gönderilmesi sonucunda, ülkesinde maruz kaldığı veya kalacağı Sözleşmenin 3. maddesine aykırı her

⁸³ Av. Halim Yılmaz'ın AİHM'e yapılan bir başvurusundan yararlanılmıştır.

türlü davranış veya cezadan Yüksek Sözleşmeci taraf olan Türkiye Cumhuriyeti devleti sorumludur.

Başvurucu ülkesinde zorla gönderildiği sırada BMMYK incelemesi devam etmekteydi. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesine göre, mülteci başvurusu inceleme aşamasında olan ve henüz mülteci statüsü tanınmamış kişileri, *“Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.”*

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 32. maddesine göre, taraflar devlet çok zorunlu istisnalar haricinde, mültecileri sınır dışı edemez ve *“böyle bir mültecinin sınır dışı edilmesi, ancak ilgili yasal sürece göre alınmış bir karara uygun olabilir. Zorunlu ulusal güvenlik nedenlerinin, aksine bir uygulamayı gerekli kıldığı haller dışında, mültecinin, durumunu açıklaması için delil sunmasına, temyiz etmesine, bu amaçla yetkili bir makamın ya da, yetkili makamın özel olarak atayacağı bir kişinin veya kişilerin önünde temsil edilmesine izin verilecektir.”*

İran hakkında yayınlanan uluslar arası tarafsız insan hakları raporlarına göre siyasi bir muhalif olan sığınmacı başvuruçunun işkence ve kötü muamele görme ihtimali çok yüksektir. Başvuruçunun ülkesine gönderilmesi halinde işkence ve kötü muamele göreceğine dair şikayetleri ve iddiaları incelenmeden (dikkate alınmadan) ülkesine zorla gönderilmesi nedeniyle Sözleşmenin 3. Maddesi ihlal edilmiştir.

92. AIHS 5. maddesinin bir sığınmacı açısından değişik şekillerde ihlal edildiği nasıl iddia edilebilir?

AIHS Madde 5

Özgürlük ve güvenlik hakkı

1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkumiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;

e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

3. İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.

93. AİHS 5/1 maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

Başvurucu, 9 Haziran 2012 ile 13 Eylül 2012 tarihleri (97 gün) arasında İstanbul Geri Gönderme Merkezi'nde, daha sonra da 5 gün Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulmuştur. Başvurucu iki ayrı tarihte ve yerde 100 günden fazla yabancılara özgü olarak –Sözleşmeye aykırı biçimde- gözaltında tutulmuştur.

Başvurucu, gözaltı sırasında keyfi ve hukuk dışı gerekçelerle tutulmuştur. Başvurucunun yasal bir sebep olmaksızın gözaltında tutulması sırf yabancı olmasından kaynaklanmaktadır. Başvurucunun gözaltında tutulması için, yasal bir dayanak bulunmamaktadır. Bu konuda yasal bir neden olmadığı gibi yargısal bir mercinin kararı da bulunmamaktadır. Başvurucunun yabancı uyruklu olması nedeniyle, gözaltında tutulmasının yasal denetimi bulunmamaktadır. Başvurucu hakkında cezai bir işlem bulunmadığından tutuklama gibi bir tedbir yoktur. Türk hukukunda ve uygulamada yabancılara ilişkin özgürlük kısıtlaması idari talimatlarla

yapıldığından “idari işlem” kabul edilmektedir. Yabancı kişilerin özgürlük kısıtlaması “gözetim” ve “tutuklama” sayılmadığından bir tazminat talep edilmesi yolu da yoktur. Başvurucu, bu olayda polis tarafından, keyfi olarak ve hukuki (yasal) bir sebep olmaksızın yaklaşık 100 gün gözetim altında tutulmuştur.

Başvurucu, yargısal bir karar olmaksızın 102 gün gözetim altında kalmıştır. Gözetim altına alındıktan sonra savcılık, sorgu hakimliği gibi adli makamlara çıkarılmamıştır. Başvurucu hakkında, adli (yargısal) bir makam tarafından gözetim altına alınma, tutuklama veya adli kontrol gibi bir kısıtlama (tedbir) bulunmamaktadır. Türkiye’de yabancıların sınır dışı edilmek amacıyla gözetim altına alınmaları durumunda, “*Ulusal sistem, başvuruları keyfi tutuklamaya karşı koruyamamıştır ve dolayısıyla tutuklulukları AİHS'nin 5. maddesi açısından "yasaya uygun" olarak değerlendirilemez.*” (Bkz. *Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, No 30471/08, § 135*).

Mahkemenin yakın tarihli kararlarında, yabancı kişilerin Misafirhane veya benzeri yerlerde (gözetim merkezlerinde) tutulmalarının “hukukiliği” (“yasallığı”) konusunda ve özgürlüğü kısıtlanan kişilerin yargısal bir makam önüne çıkarılmamaları nedeniyle Sözleşme’nin 5/1 maddesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir. (Bkz: *ZNS v. Turkey, no 21896/08, § 57; Tehrani and Others v. Turkey, Nos 32940/08, 41626/08, 43616/08, 13 April 2010, § 70-73; Charahili v. Turkey, no 46605/07, 13 April 2010, § 66-67; Ranjbar and Others v. Turkey, No.37040/07), 13 April 2010, § 41-43 ve diğer kararlar.*

Başvurucu hakkında, özgürlüğünün kısıtlanması için yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş bir tutuklama kararı yoktur. Başvurucu hakkındaki kamu düzenini bozduğuna dair bir iddia, ya da savcılık tarafından açılmış cezai bir kovuşturma veya dava yoktur. Başvurucunun özgürlüğünün kısıtlanması, mahkemeye veya yetkili bir merci önüne çıkarılma amacı taşımamaktadır. Başvurucunun yaklaşık 100 gün gözetim altında tutulmasının yasal (hukuki) bir dayanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. fıkrası (a) ve (c) bentleri ihlal edilmiştir.

94. AİHS 5/2 maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

“AİHS Madde 5/2: Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.”

Başvurucuya, Geri Gönderme Merkezi’ne götürüldükten sonra gözetim nedenleri ve kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında bilgi verilmemiştir. Başvurucu uzun süre tutulduğu halde, hangi sebeple, niçin tutulduğu, kendisi hakkında nasıl bir işlem yapılacağı konusunda bilgi verilmemiştir.

Başvurucuya çok uzun sürelerde, ne için tutulduğu bildirilmemiş, İçişleri Bakanlığı'ndan gelecek idari kararın beklenmesi nedeniyle “belirsizlik” içinde beklemiştir.

Başvurucu, 9 Haziran 2012 ve 13 Eylül 2012 tarihleri arasında İstanbul Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde gözaltında tutulması konusunda hiçbir açıklama yapılmamış, bir tercüman aracılığıyla bilgi verilmemiştir. Sınır dışı edilmek üzere Ankara’da gözaltına alındığında da bilgi verilmemiş, ancak 2 gün sonra avukat gittiğinde bilgi verilmiş ve geçmiş tarihli tutanak düzenlenmiştir. Gözaltına alınan başvurucuya ve bilgi isteyen avukatına, gözaltında tutma nedenleri konusunda, uzun süre bilgi verilmemiştir.

Bu nedenlerle Sözleşme’nin 5/2. maddesi ihlal edilmiştir.

95. AİHS 5/4. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

“AİHS Madde 5/3: İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.”

Başvurucu, Sözleşme’nin 5/1(c) fıkrasıyla bağlantılı olarak, derhal bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmamıştır.

Başvurucunun avukatı farklı tarihlerde başvurular yaparak başvurunun serbest bırakılmasını istemiş ise de bu başvurulara bir cevap verilmemiştir.

Başvurucu, derhal bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmamıştır. Bu nedenle Sözleşme’nin 5/3 maddesi ihlal edilmiştir.

96. AİHS 5/5. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

“AİHS Madde 5/4: Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.”

Başvurucu, gözaltında tutulma nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılmış; ancak özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında denetim yapacak, kısa süre içinde bir karar verebilecek ve yasaya aykırı görülmesi halinde kendisini serbest bırakabilecek yargısal bir makama (mahkemeye) başvurma hakkından yoksun bırakılmıştır. Esasen, yabancı

uyruklu kişilerin, Yabancılar Geri Gönderme Merkezi, Misafirhane ve benzeri yerlerde tutulmasını denetleyen herhangi yargısal bir makam yoktur.

Başvurucunun İstanbul’da gözaltında tutulduğu 11.07.2012 tarihinde İstanbul 6. Sulh Ceza Mahkemesi’ne gözaltı işlemine itiraz (savcılığa çıkarılma ve serbest bırakılma talebi) başvurusu yapmıştır. Ancak bu başvurusu için olumlu veya olumsuz bir cevap (karar) bildirilmemiştir.

Mahkeme içtihadına göre; Türk hukuk sisteminde AİHS'nin 5§4 maddesi bağlamında “sığınmacılarla ilgili gözaltı durumunun hukuka uygunluğunun yargısal açıdan denetimini gerçekleştirecek bir mekanizma bulunmamaktadır.” (*Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, no 30471/08, § 142; ZNS v. Turkey, no 21896/08, § 63; Tehrani and Others v. Turkey, Nos 32940/08, 41626/08, 43.616 / 08, 13 April 2010 § 80*). Bu nedenle Sözleşme’nin 5/4 maddesi ihlal edilmiştir.

97. AİHS 5/5. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

“AİHS Madde 5/5: Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.”

Sözleşmenin 5. maddesinde, yukarıda belirttiğimiz maddelerin ihlali nedeniyle, iç hukukta başvurulabilecek ve tazminat talep edilebilecek bir makam yoktur. Şikayet ettiğimiz konular, “*idari işlem*” sayılmakta ve gözaltındaki kişiler “*misafir*” olarak adlandırılarak, özgürlük kısıtlaması yapılmadığı savunulmaktadır. Bu nedenle, Sözleşme’nin 5/1, 2, 3 ve 4 maddelerinin ihlalinden dolayı mağdur olan başvurunun gözaltında tutulması (özgürlüğünün kısıtlanması) işleminin mağduru olarak tazminat isteme hakkı yoktur.

Başvurucunun gözaltı merkezinde tutulması, adli ve idari merciler tarafından “özgürlük kısıtlaması” olarak kabul edilmediğinden bir tazminat isteme hakkı bulunmamaktadır. Bu nedenle Sözleşme’nin 5/5 maddesi ihlal edilmiştir. (*Dbouba v. Turkey, (Application no. 15916/09) 13 July 2010*).

98. AİHS 13. maddesinin ihlali nasıl iddia edilebilir?

Madde 13, Etkili başvuru hakkı

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.”

Yabancı kişilere yönelik “*idari gözaltı*” işlemine karşı iç hukukta etkili bir çare (çözüm / yol) bulunmamaktadır. Başvurucunun serbest bırakılma amacıyla (yetkili olan Ankara idare mahkemesinde) dava açması halinde yaklaşık 3 ay sonra geçici bir karar elde edilebilmektedir. İdare Mahkemesi, misafirhane ve geri gönderme merkezi gibi yabancılara mahsus gözaltı

merkezlerinde tutulmayı özgürlük ve güvenlik hakkı ihlali olarak kabul etmemektedir. Bu konuda açılan davaları, yabancıların gözaltında tutulması işlemlerinin idarenin takdir yetkisi kapsamında değerlendirerek davanın reddine karar vermektedir (Bu konuda örnek olarak, farklı idare mahkemelerine ve Danıştay'a ait çok sayıda olumsuz karar sunulabilir).

Yargısal makamlar, cezai bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle, yabancı kişilerin tutulması konusunda denetim yapmaktan kaçınmaktadır. Bu nedenle yargısal makamlar (savcılık, sulh ceza hakimliği veya idare mahkemesi) olumlu bir karar vermekten, yargısal denetim yapmaktan kaçınmaktadır.

Sığınmacı veya vekilinin, serbest bırakılması için gözaltı işlemine itiraz etmesinin bir faydası bulunmamaktadır. Ya da olası sınır dışı edilme işlemine karşı dava açmasının *otomatik bir durdurma* (“bariyer”) etkisi yoktur. Dava açılmasının, sınır dışı edilme işleminin ve/veya gözaltında tutulmanın denetimi konusunda hiçbir faydası yoktur. Yabancı kişilerin sınır dışı ve benzeri amaçla gözaltında tutulması nedeniyle, ceza hukuku çerçevesinde (suç soruşturmasında) gözaltının hukuki denetimini yapan Sulh Ceza Mahkemesi'ne yapılan başvurulardan da olumlu bir sonuç elde edilememektedir. Sulh Ceza Mahkemeleri, bu tür gözaltı denetimi taleplerini reddetmektedir.

Yabancı uyruklu kişilerin gözaltı merkezlerinde tutulması konusunda açılan davalar ve yapılan başvurular “*etkili bir iç hukuk yolu*” bulunmadığını ortaya koymuştur. Mahkeme, bu konuda karar veren yargı mercilerinin (idare mahkemelerinin) etkili bir hukuk yolu olmadığı konusunda çeşitli kararlar vermiştir. (Bkz. *Abdolkhani ve Karimnia v. Türkiye, ZNS v. Türkiye ve diğer kararları*)

Ayrıca, yabancı kişilerin karakol, yabancılar misafirhanesi veya polis karakolunda 3. madde çerçevesinde, “*gayriinsani koşullarda*” tutulmalarına karşı yapılan başvurulardan bir sonuç çıkmamakta ve iç hukuk yolları etkisiz kalmaktadır. Bu nedenlerle, Sözleşme'nin 3., ve 5 / 1, 2, 3, 4, 5 maddeleri ile ayrıca bu maddelerle bağlantılı olarak 13. madde ihlal edilmiştir.

99. AİHM 39. Madde Usul Kuralı (Geçici Tedbirler) nedir?

1. Daire veya gerekiyorsa Daire Başkanı, bir tarafın veya ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine veya doğrudan kendisi, tarafların menfaati veya önündeki davanın gereği gibi görülebilmesi için alınması gerektiğini düşündüğü **geçici tedbirleri** taraflara bildirebilir.
2. Bu tedbirlere ilişkin bildirimler, Bakanlar Komitesi'ne verilir.
3. Daire, bildirdiği bir geçici tedbirin uygulanmasıyla bağlantılı bir konu hakkında taraflardan bilgi isteyebilir.

Normalde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru için öncelikle iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekiyor. Ancak mültecilere yönelik İçişleri bakanlığınca veya bir mahkeme tarafından alınan sınır dışı

kararlarında veya henüz hüküm verilmemiş davaların tutukluları da acil hallerde AİHM'e başvurup sürecin durdurulmasını talep edebilir.

Mahkeme sürecinin çok uzun sürmesi nedeniyle de AİHM'e başvuru normal prosedür içinde çok gecikebilmektedir. Lakin AİHM buna ilişkin bir istisna getiriyor. Bu istisna Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 39. Kural maddesiyle belirlenmiş. Buna göre,

1-Hayati tehlike

2-Hastalık hali ve hastalık riski,

3-Özel hayata yönelik tehdit ve özel ve aile hayatının korunmasını gerektiren hallerde 39. Madde kuralı iç hukuk yolları henüz tüketilmemiş olsa bile AİHM'e üye ülkelerde yaşayan tüm ilgili insanlara AİHM'e acilen başvuru hakkı veriyor. Bu başvuru hakkına mülteci, sığınmacı ve göçmenler de pekâlâ sahiptir.

Bir sığınmacı, mülteci veya göçmen için 39. Kural maddesinde geçerli hallerden bir tanesi veya birden fazlasının söz konusu olduğu AİHM tarafından tespit edilirse AİHM, kendisi dosyayı inceleyene ve karar verene kadar üye ülke mahkeme sürecinin durdurulması, sığınmacının veya tutuklunun salıverilmesi gibi ara önlemler alabiliyor. Bu konuda ileri sürülen iddia ve talebin açık olarak ve delillere dile getirilmesi işbu tedbirin alınmasını kolaylaştırır. Aksi takdirde AİHM sadece soyut iddialara dayanan talepleri reddeder.

100. Mültecileri ilgilendiren “Dublin” davaları ve “Dublin” Topluluk hukuku ne demektir?

Dublin Sistemi (Dublin Sözleşmesi ve Dublin II Tüzüğü) Avrupa Birliğine Üye Devletlerden birinin egemenlik alanında bir üçüncü ülke vatandaşı tarafından yapılan sığınma başvurusunu inceleme sorumluluğunun hangi Üye Devlete ait olduğunu belirlenmesine hizmet eder.

Dublin Tüzüğü uyarınca, Üye Devletler kendi egemenlik alanında yapılan sığınma başvurusunu incelemekten nesnel ve hiyerarşik kriterler temelinde hangi Üye Devletin sorumlu olduğunu dair değerlendirmek zorundadırlar. Bu sistemin amacı “eşzamanlı veya birbirini ardına yapılmış mükerrer iltica taleplerini (asylum shopping)” önlemek ve ayrıca her iltica başvurusunun yalnızca tek bir Üye Devlet tarafından işleme konmasını sağlamaktır. Tüzükteki kriterler gereğince başka bir Üye Devletin sorumlu kılındığı hallerde, söz konusu Devletten sığınmacının sorumluluğunu üstlenmesi ve başvurusunu incelemesi istenir. Şayet bu şekilde istekte bulunulan Üye Devlet bu sorumluluğu kabul ederse, ilk Üye Devlet sığınmacıyı bu Üye Devlete nakletmelidir.⁸⁴

⁸⁴

Adalet Bakanlığı:

http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/avrupa/dublin_davaları.pdf

AB üye ülkeleri tarafından Haziran 1990'da 1. Dublin Anlaşması imzalandı. Bu anlaşma 1 Eylül 1997 tarihinde ilk imzalayan 12 ülke için yürürlüğe girdi. Daha sonra Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın da katılımıyla bütün üye ülkeler için bağlayıcı oldu. Dublin anlaşması Avrupa Topluluklarında özellikle de "mükerrer iltica başvurularının önlenmesi" ve "iltica başvuruların üye devletlerden biri tarafından incelenmesinin" sağlanması amacıyla yapılmıştır.

Yine 2003 yılında yürürlüğe giren Dublin 2 Anlaşmasına göre de; iltica başvuruları, başvuranın ilk vardığı ve müracaatını yaptığı AB ülkesinde karara bağlanmalıdır. Bunun sebebi, ilgili kişinin sadece bir ülkede iltica başvurusunda bulunmasını sağlamak ve birden çok müracaat yapmasının önüne geçmektir. Bu kurala bazı istisnalar da tanınmıştır. Örneğin, iltica başvuru yapan kişinin eşi ya da çocuğu başka bir üye devlette mülteci statüsü kazanmışsa ya da başvuru yapan kişinin oturma izni ya da vizesi varsa, bu durumda başvurusunu ilgili ülkeye yapabilmektedir.

101. "Dublin" mevzuatı kapsamında geri gönderme halinde kötü muamele riski ne demektir, örnek davalar nelerdir?

T.I. – Birleşik Krallık Davası: Sri Lanka vatandaşı olan başvuran, Almanya'dan ayrılarak Birleşik Krallık'a iltica başvurusunda bulunmuştur. Birleşik Krallık, Dublin II Tüzüğü gereğince Almanya'dan başvuranın iltica talebini inceleme sorumluluğunu üstlenmesini talep etmiştir. Başvuran Alman makamlarının kendisini Sri Lanka'ya iade etmesinden korkmakta, Sri Lanka'da güvenlik güçlerinin, LTTE'nin ve Hükümet yanlısı Tamil aktivist örgütlerinin elinde 3. Maddeye aykırı muamele göreceği konusunda gerçek bir risk bulunduğunu iddia etmekteydi. Başvuran, Sri Lanka'da LTTE'nin kötü muamelesine uğradığını ve evini terk etmek zorunda kaldığını ileri sürmekteydi. Bunun yanısıra, Tamil Kaplanı olduğu şüphesiyle Colombo'da üç ay tutsak tutularak güvenlik güçlerinin işkencesine maruz kaldığını iddia etmekteydi. Başvuru **kabul edilemez** ilan edilmiştir (07.03.2000 tarihli karar): AİHM Almanya'nın başvuranı 3. Madde hilafına Sri Lanka'ya iade edeceği yönünde gerçek bir risk olmadığını kaydetmiştir.

K.R.S. – Birleşik Krallık Davası: İran vatandaşı olan başvuran, Yunanistan üzerinden Birleşik Krallık'a giriş yapmıştır. Britanya makamları Dublin II Tüzüğü gereğince Yunanistan'dan başvuranın iltica talebini inceleme sorumluluğunu üstlenmesini talep etmiş, Yunanistan da bu talebi kabul etmiştir. Başvuran, Yunanistan'daki sığınmacıların durumu nedeniyle Birleşik Krallık'tan Yunanistan'a gönderilmesinin 3. Maddeye aykırı olacağını iddia etmekteydi. Başvuru **kabul edilemez** ilan edilmiştir (02.12.2008 tarihli karar): "Aksine bir kanıt temin edilmedikçe, Yunanistan'ın iade edilen kimselerle ilgili yükümlülüklerini yerine getirileceği varsayılmalıdır." AİHM ayrıca Yunanistan'ın İran'a hiç kimseyi iade etmediğini kaydetmiştir.

M.S.S – Belçika ve Fransa Davası: 21.01.2011 Dava, bir sığınmacının Belçika makamlarınca Dublin II Tüzüğü'nün uygulanması suretiyle Yunanistan'a sınır dışı edilmesi ile ilgili idi. AİHM 2 Temmuz 2009 tarihinde, AİHM'de süreç devam ederken başvuranın Afganistan'a iade edilmemesi amacıyla Yunanistan'a karşı AİHM İçtüzüğü'nün 39. Maddesinin uygulanmasına karar vermiştir.

Başvuranın Yunanistan'da tutulduğu şartlar nedeniyle **Yunanistan'ın 3. Maddeyi** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağı) **ihlal ettiğine** hükmetmiştir.

Başvuranın durumunda sığınma usulündeki eksiklikler nedeniyle **3. Madde ile bağlantılı olarak 13. Maddenin** (etkili başvuru hakkı) **Yunanistan tarafından ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Başvuranı Yunanistan'daki iltica usulündeki eksikliklerle bağlantılı risklere ve 3. Maddeye aykırı tutulma ve yaşama şartlarına maruz bıraktığı gerekçesiyle **Belçika'nın 3. Maddeyi ihlal ettiğine** hükmetmiştir.⁸⁵

Başvuranın sınır dışı kararına karşı kullanabileceği etkili bir başvuru yolu bulunmaması nedeniyle **Belçika'nın 3. Maddeyle bağlantılı olarak 13. Maddeyi ihlal ettiğine** hükmetmiştir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) Büyük Dairesinin 21 Aralık 2011 tarihli bir kararında AİHM'ninkine benzer bir tutum benimsenmiş ve M.S.S – Belçika ve Yunanistan davasına açıkça atıfta bulunulmuştur (özellikle bkz. ABAD kararının 88-91. paragrafları).

46. Madde: (Kararların bağlayıcılığı ve infazı): Yunanistan gecikmeksizin başvuranın iltica talebinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığını esas bakımından incelemekle ve inceleme devam ettiği sırada başvuranı sınır dışı etmemekle yükümlü idi.

AİHM'de derdest “Dublin” davaları: Halihazırda AİHM'de sığınmacılara karşı “Dublin” Topluluk hukukunun uygulanmasına dair yaklaşık 90 dava bulunmaktadır. Bu başvuruların çoğu Hollanda, Finlandiya, Birleşik Krallık ve Fransa aleyhinedir.

102. AİHM'de Geçici Tedbirler nedir?

Davaların çoğunda başvuranlar geçici tedbir (AİHM İçtüzüğü'nün 39. Maddesi) uygulanmasını talep etmişlerdir.

Geçici tedbirler, **AİHM'deki usulün bir parçası olarak uygulanmaktadır.** Bu tedbirler, dava AİHM'de görülürken uygulanmakta olup AİHM'nin sonunda kabul edilebilirlik/esas hakkında nasıl bir karar vereceğini göstermez. Geçici tedbir genellikle ilgilinin başvurusu incelenirken sınır dışı kararının yürütmesinin durdurulması biçiminde

⁸⁵ Adalet Bakanlığı:

http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/avrupa/dublin_davolari.pdf

uygulanmaktadır (ancak, AİHM başvuranın durumunu takip eder ve dava incelenirken bu tedbiri kaldırabilir).⁸⁶

103. AİHM’de sınır dışı ve iade uygulamalarına yönelik örnek kararlar nelerdir?⁸⁷

Soering–Birleşik Krallık Davası (07.07.1989): AİHM, tarihinde ilk kez iadesi istenen bir kimsenin iade talebinde bulunan ülkede kötü muameleye maruz kalma riski olduğu hallerde iade eden Devletin bunda bir sorumluluğu olabileceğine hükmetmiştir.

Bu davada AİHM, başvuranın ABD’ye iadesi halinde 3. Maddenin ihlalinin söz konusu olacağına hükmetmiştir (başvuran gerçek bir “idam” riskiyle karşı karşıya idi ve bu ise 3. Maddede öngörülen sınırın ötesine geçmek anlamına gelmekteydi).

“Gerçek kötü muamele riski”: Kabul ülkesi Sözleşmeye Taraf olsun veya olmasın, şayet başvuranın kötü muameleye maruz kalma konusunda “gerçek bir risk” ile yüz yüze olduğuna dair maddi gerekçeler varsa iade/sınır dışı eden Devletin sorumluluğu söz konusudur.

Kabul ülkesinde kötü muamele: Vilvarajah ve Diğerleri – Birleşik Krallık Davası (30.10.1991): AİHM, aralarında Tamil topluluğuna mensup bir kişinin de bulunduğu başvuranların Sri Lanka’ya sınır dışı edilmeleri için iddia edilen tarzda gerekçeler olmadığına ve **3. Maddenin ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Chahal – Birleşik Krallık Davası (15.11.1996): AİHM, ulusal güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edilmesine karar verilen ayrılıkçı Sih davasının savunucusu şahsın, Hindistan’a gönderilmesi halinde gerçek bir kötü muamele riskiyle yüz yüze olduğuna karar vermiştir (AİHM, Hint Hükümetinin verdiği güvencelerle tatmin olmamıştır). Hindistan’a sınır dışı kararının uygulanması, **3. Maddenin ihlali** anlamına gelecektir.

İade, sınır dışı ve iltica hukuku” Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin kapsamına girmemektedir. Ancak, Taraf Devletler “yabancıların giriş, ikamet ve sınır dışı edilmelerini kontrol” haklarını uygularken (*Vilvarajah ve Diğerleri – Birleşik Krallık kararı*) Sözleşme kapsamında teminat altına alınan haklara riayet etmekle yükümlüdürler.

“Şayet iade edilecek firarinin kabul ülkesinde işkence veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalma konusunda gerçek bir riskle yüz yüze kalacağına dair maddi nedenler mevcut ise (Soering kararı, Cruz-Varas – İsveç kararında atıfta bulunulmuştur, 20.03.1991, Par.

⁸⁶ Adalet Bakanlığı:

http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/avrupa/dublin_davalari.pdf

⁸⁷ Ekim 2012 itibariyle AİHM’deki durum

70). *Taraf Devletin iade kararı 3. Madde kapsamında sorun çıkarabilir ve dolayısıyla Sözleşme kapsamında o Devlete sorumluluk doğurabilir.*

Hirsi Jamaa ve Diğerleri – İtalya Davası, Büyük Daire Kararı (23.02.2012): Bu dava, Libya'dan gelirken İtalyan makamları tarafından denizde yakalanan ve Libya'ya geri gönderilen Somalili ve Eritreli göçmenlerle ilgili idi. AİHM, **başvuranların Sözleşmenin 1. Maddesi bağlamında İtalya'nın yetki alanına girmiş olduklarını** kaydetmiştir: başvuranlar, gemilere bindikleri zamanla Libya makamlarına teslim edildikleri zaman arasındaki süre zarfında sürekli ve münhasıran İtalyan mercilerinin hukuki ve fiili kontrolü altında idiler.

AİHM **3. Maddenin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) **iki bakımdan ihlal**

edildiğine hükmetmiştir: zira başvuranlar Libya'da kötü muameleye maruz kalma veya Somali ya da Eritre'ye iade riskiyle karşı karşıya bırakılmışlardı. AİHM, şartlardan bütünüyle haberdar olan İtalyan makamlarının başvuranları Libya'ya göndermekle Sözleşmenin yasakladığı bir muameleye maruz kalma tehlikesine attıklarını, kendilerini keyfi şekilde menşei ülkelerine geri gönderilme riskinden koruyacak yeterli güvencelerin bulunmadığını bildiklerini veya bilmekle yükümlü olduklarını kaydetmiştir.

4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin (yabancıların topluca sınır dışı edilmeleri yasağı) **ihlal edildiğine hükmetmiştir.** Bu davada AİHM'den ilk kez 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin, yabancıların ulusal topraklar dışında üçüncü bir Devlete sınır dışı edilmelerine (bkz. Bilgi Notu: "Toplu Sınır dışılar") uygulanıp uygulanmayacağını incelemesi istenmiştir. AİHM **3. Madde ile bağlantılı olarak 13. Maddenin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine hükmetmiştir:** zira başvuranlar sınır dışı tedbiri uygulanmadan önce yetkili bir merciye şikayette bulunma ve taleplerinin ayrıntılı ve kapsamlı biçimde değerlendirilmesini temin etme imkanından mahrum bırakılmışlardı. AİHM **4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi ile bağlantılı olarak 13. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir:** zira gemide bulunan askeri personel hakkında başvurulabilecek ceza yolu, askıya alma etkisi kriterine uygun değildi.

104. AİHM'de siyasi muhalifler, yasadışı örgüt üyeleri, terör suçu isnat edilen kişiler hakkında verilen örnek kararlar nelerdir?

Chahal – Birleşik Krallık Davası, 15.11.1996.

Shamayev ve Diğerleri – Gürcistan ve Rusya Davası, 12.04.2005: Gelogayev'in Çeçenistan'daki savaşa iştirak etmiş bir terörist isyancı olduğu gerekçesiyle Rusya'ya iade kararının infazı durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı.

Müslim – Türkiye Davası, 26.04.2005: Baas Partisinin önde gelen isimlerinden ve Saddam Hüseyin'in kurmaylarından birinin ateşli silahla yaralanmasıyla sonuçlanan bir kavgaya karıştıktan sonra Irak gizli servisleri

tarafından aranan başvuran 1998 Eylülünde Türkiye'ye kaçmıştır. Başvurunu Irak'a sınır dışı etme kararının infazı durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olmayacaktı.

Saadi – İtalya Davası, 28.02.2008 (Büyük Daire): Başvuranın (2005 yılında terör örgütüne üyelikten gıyabında 20 yıl hapis cezasına mahkum edildiğini iddia ettiği) İtalya'ya sınır dışı edilmesi durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı.

Baysakov ve Diğerleri – Ukrayna Davası 18.02.2010: Kazakistanlı muhalif aktivistlerin ülkelerine iadesi durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı; AIHM, Kazakistan makamlarınca verilen güvencelerin güvenilir olmadığını, işkencenin önlenmesine yönelik etkili bir sistem bulunmaması nedeniyle bu güvencelere riayet edilmesini temin etmenin zor olacağını kaydetmiştir.

Klein – Rusya Davası 01.04.2010: Ceza davası sonucunda mahkum olan İsraili “paralı asker”in Rusya’dan Kolombiya’ya iadesi durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı. AIHM uluslararası kaynaklarca Kolombiya hakkında hazırlanan raporları, Kolombiya Başkan Yardımcısının başvuran hakkındaki demeçlerini ve Kolombiya mercilerinin verdiği güvencelerin muğlaklığını göz önünde tutmuştur.

Khaydarov – Rusya Davası, 20.05.2010: (iç savaş sonrasında yetkililerce terör suçlarından aranan) başvuranın Tacikistan’a iadesi durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı. Ayrıca bkz. Khodzhayev – Rusya Davası, 12.05.2010.

105. Yasadışı yollarla Türkiye'ye girmiş ve hali hazırda veya önceden yasadışı örgüt üyesi olan kimselerle ilgili davalar nelerdir?

Abdolkhani – Karimnia – Türkiye Davası, 22.09.2009: İran veya Irak'a iadeleri durumunda Halkın Mücahitleri Örgütünün eski üyelerinin kötü muameleye maruz kalma riski mevcut idi.

Charahili – Türkiye Davası (Tunus'a sınır dışı)

Keshmiri – Türkiye Davası,

Ranjbar ve Diğerleri – Türkiye Davası,

Tehrani ve Diğerleri – Türkiye Davası (İran veya Irak'a sınır dışı emirleri).

Y.P. ve L.P. – Fransa Davası, 01.09.2010: bir rejim muhalifi ile ailesinin Belarus'a sınır dışı edilmesi durumunda **3. Maddenin ihlali** söz konusu olacaktı; AIHM zaman geçmiş olmasının başvuran ve ailesinin, AIHM'ye göre özellikle rejim muhaliflerine yönelik tacizler bakımından durumun hala istikrarsızlığını koruduğu Belarus'ta yüz yüze kalacakları riski otomatik olarak azaltmadığına hükmetmiştir.

Iskandarov – Rusya Davası, 23.09.2010: Tacikistan'daki siyasi muhalefetin eski liderlerinden biri olan başvuran, hukuka aykırı olarak tutulduğundan ve Tacikistan'a sınır dışı edildiğinden, bunun sonucunda

siyasi görüşleri nedeniyle kötü muamele ve zulme uğradığından şikayetçi idi. **3. Madde ihlal edilmiştir:** başvuranın Tacikistan'da gerçekten kötü muamele maruz kalıp kalmadığını tespit etmek mümkün olmamış olsa da, farklı özellikleriyle ön plana çıkması ve mevcut durum nedeniyle Tacikistan'da kötü muamele maruz kalabileceğini Rus makamlarının öngörmesi gerekirdi.

Omar Othman – Birleşik Krallık Davası, 17.01.2012: (Abu Qatada adıyla da tanınan) başvuran Omar Othman, gıyabında farklı terör suçlarından mahkum edildiği Ürdün'e sınır dışı edilmesi kararına karşı başvuruda bulunmuştur. AİHM, Birleşik Krallık Hükümetinin Ürdün Hükümetinden aldığı diplomatik güvencelerin Othman'ın korunması için yeterli olduğuna ve bu nedenle kötü muamele riski bulunmadığına, dolayısıyla Othman'ın Ürdün'e sınır dışı edilmesi durumunda **3. Maddenin ihlalinin söz konusu olmayacağına** hükmetmiştir. Ancak AİHM, Othman Ürdün'de yeniden yargılanırken işkence ile alınmış ifadesinin kabul edilmesi yönünde gerçek bir risk bulunması nedeniyle **6. Maddenin (adil yargılanma hakkı) ihlalinin söz konusu olacağına** karar vermiştir. Bu dava, AİHM'nin bir sınır dışı etme işleminin 6. Maddenin ihlali anlamına geleceğine hükmettiği **ilk dava** idi. Bu karar, işkenceyle elde edilen delillerin adil yargılanmayı imkansız kıldığı yönündeki uluslararası konsensüsü yansıtmaktaydı. AİHM ayrıca başvuranın sınır dışı edilmesi halinde 13. (etkili başvuru hakkı) ve 5. Maddenin (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlalinin söz konusu olmayacağına hükmetmiştir.

I.M. – Fransa Davası, 02.02.2012: Dava, başvuranın, bir öğrenci hareketi içerisindeki faaliyetleri ve Darfur'daki isyancı gruplarla bağlantısının olduğu iddiasıyla polis tarafından tutuklandığı Sudan'a iadesi halinde maruz kalacağı riskler ve ayrıca Fransa'ya yaptığı sığınma başvurusu hakkında hızlı işlem usulü uygulanması sonucunda başvurabileceği yolların etkililiği hakkında idi. AİHM, başvuranın Fransa'da sığınmacı statüsü kazanması nedeniyle artık Fransa'da kalabileceğinin kesinleştiğinden ve Sudan'a iade ihtimali bulunmadığından bahisle, **3. Madde kapsamındaki şikayeti reddetmiştir.**

13. Madde (etkili başvuru hakkı) ihlal edilmiştir: teoride başvuranın kullanabileceği kanun yolları bulunmakla birlikte başvurusunun otomatik olarak hızlı işlem usulü uygulanacak işlemler arasına kaydedilmesi, belirlenen sürelerin çok kısa olması ve uygulama ve usul ile ilgili güçlükler ve ayrıca başvuranın tutuklu olması ve ilk kez sığınma başvurusu yapıyor olması nedeniyle uygulamada bu kanun yollarına erişim imkanı kısıtlı idi.

Sultani – Fransa Davası, 20.09.2007 tarihli karar, Par. 65-66). Başvuranın iadesi, ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtüzüğü'nün **39. Maddesinin uygulanmasıyla** önlenmiştir. AİHM bu çerçevede özellikle Ulusal Sığınma Mahkemesine yapılan temyiz başvurusunun hızlı işlem usulü üzerinde askıya alma etkisi doğurmadığını kaydetmiştir.

Mannai – İtalya Davası, 27.03.2012: Dava bir İslami köktendincinin Tunus’a sınır dışı edilmesi ile ilgili idi. AİHM başvuranın İtalya’da cezasını çektikten sonra Tunus’a sınır dışı edilmesinin gerçek bir işkence riski doğuracağını, bunun ise **3. Maddenin ihlali** anlamına geleceğini kaydetmiştir. AİHM 2010 yılında İçtüzüğü’nün 39. Maddesi (geçici tedbirler) gereğince sınır dışı kararının ikinci bir emre kadar uygulanmaması gerektiğini kaydetmiştir. AİHM ayrıca Hükümete bu tedbire uyulmamasının **34. Maddenin** (bireysel başvuru hakkı) **ihlali** ile sonuçlanabileceğini bildirmiştir.

Babar Ahmad ve Diğerleri – Birleşik Krallık Davası, 10.04.2012): Bu dava, uluslararası terörist oldukları iddia olunan kişileri Amerika Birleşik Devletleri’ne iadeleri halinde muhtemelen en yüksek güvenli hapisanelerden birine (ABD’deki “maksimum güvenli” hapisanelerden biri olan ADX Florence Hapishanesi) konma riskinin yüksek olduğundan şikayetçi idiler. Ahmad, Ahsan, Abu Hamza, Bary ve Al-Fawwaz’ın ABD’ye iade edilmeleri durumunda ADX Florence Hapishanesinde tutulacakları koşullarla ilgili olarak **3. Maddenin ihlali söz konusu değildir**. İade edilmeleri halinde alacakları muhtemel cezanın süresi nedeniyle **3. Maddenin ihlali söz konusu değildir**. *AİHM, taraflardan daha fazla bilgi ve belge talep ederek Aswat’ın başvurusunun incelenmesini ertelemiştir.*

Labsi – Slovakya Davası, 15.05.2012: Dava, Fransa’da bir terör eylemi hazırlığında bulunmaktan mahkum edilen bir Cezayir vatandaşının Slovakya’da yaptığı sığınma talebinin olumsuz neticelenmesi sonucunda bu ülkeden sınır dışı edilmesi ile ilgili idi. **3. Madde, 13. Madde** (etkili başvuru hakkı) **ve 34. Madde** (bireysel başvuru hakkı) **ihlal edilmiştir**. AİHM, özellikle terör şüphelilerinin o sırada Cezayir’de ciddi bir kötü muamele riski altında bulunduğunu ve başvuranın AİHM’nin geçici tedbir kararına aykırı olarak sınır dışı edilmesinin AİHM’nin ilgilinin şikayetlerini gereği gibi incelemesini engellediğini kaydetmiştir.

S.F. ve Diğerleri – İsveç Davası, 15.05.2012: Dava, Kürt haklarını savunan bir siyasal parti nezdindeki faaliyetleri nedeniyle zulme uğrama korkusuyla İran’dan kaçan İranlı bir ailenin İran’a sınır dışı edilmeleri halinde işkence veya kötü muamele göreceklerine dair şikayetleri ile ilgili idi. AİHM başvuranların özellikle İsveç’te buldukları siyasi faaliyetler çerçevesinde kendi ülkelerindeki insan hakları ihlallerini ifşa ettikleri göz önünde tutulduğunda, İran’a gönderilmeleri halinde işkenceye ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kalma korkusunun haklı bir korku olduğunu ve bu yüzden sınır dışı edilmeleri durumunda **3. Maddenin ihlalinin söz konusu olacağına** kaydetmiştir.

AİHM *H.N.* – *İsveç* davasında (No. 30720/09, 15.05.2012 tarihli karar), Burundi’ye sınır dışı edilmesi durumunda öldürülme veya kötü muamele görme riskinin bulunduğunu iddia eden bir Burundi vatandaşı hakkında **2. ve 3. Maddelerin ihlalinin söz konusu olmadığına** hükmetmiştir.

106. AİHM’de damgalanmış bir etnik gruba mensubiyet iddiası hakkında verilen kararlar nelerdir?

Makhmudzhan Ergashev – Rusya Davası, 16.10.2012: Özbek kökenli Kırgız vatandaşı olan başvuranın Kırgızistan’a sınır dışı kararının uygulanması durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusu olacaktır**. AİHM, başvuranın, bilhassa Kırgızistan’ın güney bölgesindeki Özbek azınlığa karşı yaygın biçimde işkenceye başvurulması nedeniyle işkenceye veya kötü muameleye maruz kalacağı yönündeki korkusunda haklı olduğuna karar vermiştir. AİHM ilk kez bu davada Kırgızistan’da 3. Maddeye aykırı muamele riskine ilişkin bir iddiayı esaslan incelemiştir (2010 yılında Kırgızistan’da Kırgız ve Özbek toplulukları arasında çatışmalar yaşanmaktaydı).

107. Sağlık Nedeniyle bir yabancının&sığınmacının sınır dışı edilmesi başvuruları nelerdir?

D. – Birleşik Krallık Davası, 02.05.1997: Hastalığının son aşamasına gelmiş bir AIDS hastası olan başvuranın Saint-Kitts’e sınır dışı edilmesi durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusudur**.

Aoulmi – Fransa Davası, 17.01.2006: Hepatit C hastası olan başvuranın Cezayir’e sınır dışı edilmesi durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusu olmayacaktır**. AİHM, başvuranın ciddi bir hastalığa duçar olduğunun ayırında olmakla birlikte, Cezayir’e sınır dışı edilmesinin 3. Maddeye aykırı biçimde yeterince gerçek bir risk teşkil etmediğine hükmetmiştir.

Balogun – Birleşik Krallık Davası, 10.04.2012: **8. Madde ihlal edilmemiştir**. Nijerya vatandaşı olan başvuran, sınır dışı edilmesinin kötü muameleye maruz kalma ve özel hayata saygı haklarının ihlali anlamına geleceğini iddia etmekteydi. AİHM, başvuran her ne kadar yerleşik bir göçmen olsa dahi, bir yetişkin olarak işlemiş olduğu çok sayıda uyuşturucu suçunun ve Birleşik Krallık makamlarının intihar riskini azaltmak için gerekli adımları titizlikle atmalarının sınır dışı kararı için yeterli gerekçe teşkil ettiğini kaydetmiştir.

108. Üçüncü taraflarca kötü muamele riski ihtimalinde bir yabancının&sığınmacının sınır dışı edilmesi başvuruları nelerdir?

N. – Finlandiya Davası, 26.07.05: başvuran, Kongo’daki geçmişi ve özellikle önceki Başkan Mobutu ile olan yakın bağlantıları nedeniyle Demokratik Kongo Cumhuriyeti’ne sınır dışı edilmesi durumunda insanlık dışı muameleye maruz bırakılacağı iddiasında idi. Sınır dışı kararının uygulanması durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusudur** hükmüyle sonuçlanmıştır.

Sufi ve Elmi – Birleşik Krallık Davaları, 28.06.2011: her iki dava da başvuranların Somali’ye iade edilmeleri halinde gerçek kötü muamele

riskine maruz kalacakları iddiası ile ilgili idi. Azınlık kabilelerinden Reer Hamar mensubu olan Sufi Hawiye milisleri tarafından zulme uğradığını ve ciddi biçimde yaralandığını ve bu milislerin kız kardeşini ve babasını da öldürdüklerini ileri sürmektedir. 19 yaşında iken Birleşik Krallık'a gelen Elmi ise Batılılaşmış ve İslam dininden çıkmış gibi görüleceğini ve uyuşturucu bağımlısı olduğunun ve hırsızlık nedeniyle mahkumiyetlerinin bulunduğu bilinmesi durumunda aleni biçimde kırbaçlanacağını veya öldürüleceğini iddia etmektedir. Somali'ye sınır dışı durumunda **3.**

Maddenin ihlali söz konusu olacaktır.

Collins ve Akaziebe – İsveç Davası: (başvuru 08.03.2007 tarihli kararla **kabul edilemez** ilan edilmiştir) başvuranlar, Nijerya'ya geri gönderilmeleri durumunda gerçek ve somut kadın sünneti riskine maruz kalacakları yönündeki iddialarını gerekçelendirememişlerdir.

Omeredo – Avusturya Davası, no. 8969/10 (başvuru 29.09.2011 tarihli kararla **kabul edilemez** ilan edilmiştir): Nijerya'da aile desteği olmaksızın bekar bir kadın olarak yaşamak zor olsa da AİHM, başvuranların Nijerya'daki durumlarının Avusturya'dakine nazaran daha elverişsiz olması hususu 3. Madde açısından kati bir etken olarak kabul edilemez.

Izevbekhai ve Diğerleri – İrlanda Davası, no 43408/08, başvuru 17.05.2011 tarihli kararla **kabul edilemez** ilan edilmiştir): başvuru, bir anne ve iki kızı ile ilgili idi. AİHM, Nijerya'ya sınır dışı edilmeleri halinde annenin ve kocasının kızlarını FGM'den koruyabileceklerini kaydetmiştir.

N-İsveç Davası, 20.07.2010: Afganistan'a sınır dışı durumunda özellikle aile içi şiddet riski mevcuttur. AİHM, raporlar ışığında Afgan kadınlarının %80'inin aile içi şiddete maruz kaldığını, yetkililerin bunu meşru kabul ederek kovuşturmadığını kaydetmiştir. **3. Maddenin ihlali söz konusudur.**

A.A. ve Diğerleri – İsveç Davası (no. 14499/09), 28.06.2012: dava, İsveç'te yaşayan ve haklarında sınır dışı kararı verilen Yemen vatandaşları (bir anne ve 5 çocuğu) ile ilgili idi. Başvuranlar, kocasının/babalarının izni olmaksızın ülkeden ayrıldıkları için Yemen'e sınır dışı edilmeleri halinde namus gerekçesiyle öldürülmeleri riskinin yüksek olduğunu iddia etmekteydiler. İsveç mahkemeleri başvuranın aile sorunlarının kişisel hayatlarını ilgilendirdiğine ve konunun namus meselesinden değil mali sorunlardan kaynaklandığına hükmetmişlerdir. AİHM **2. Maddenin ve 3. Maddenin ihlal edilmediğine** hükmetmiştir. AİHM ayrıca (AİHM İçtüzüğü'nün 39. Maddesi uyarınca) İsveç Hükümetine karar kesinleşmeden veya ikinci bir emre kadar başvuranların sınır dışı edilmemelerini bildirmiştir.

109. AİHM'de “Ölüm cezasıyla ilgili durumlar nedeniyle verdiği kararlar nelerdir?”

Soering – Birleşik Krallık Davası (bkz. yukarı).

Jabari – Türkiye Davası, 11.07.2000: İran vatandaşı olan başvuran, Şeriat hukukunda ceza gerektiren bir suç olan zina nedeniyle recmedilme veya kırbaçlanma yoluyla ölüm cezasına çarptırılma korkusuyla İran'dan Türkiye'ye kaçmıştır. İran'a iadesi durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusu olacaktır.**

Harkins ve Edwards – Birleşik Krallık Davası, 17.01.2012: dava, Birleşik Krallık tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ne iade edilmeleri halinde idam cezasına veya şartlı tahliye olmaksızın müebbet hapis cezasına mahkumiyet riskiyle yüz yüze kalacaklarından şikayetçi iki kişi hakkında idi. AİHM, ABD'den Birleşik Krallık'a verilen Harkins ve Edwards hakkında idam cezası uygulanmayacağı yönündeki diplomatik güvencenin net olduğunu ve bilhassa demokrasi ve insan haklarına saygı konusunda uzun bir geçmişe sahip ABD'ye iadeleri halinde başvuranların idam edilmelerine dair her türlü riski bertaraf ettiğini kaydederek başvuranların şikayetinin kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir. AİHM ayrıca ABD mahkemelerinin başvuranları şartlı tahliye olmaksızın müebbet hapis cezasına çarptırmalarının dahi ciddi bir orantısızlık teşkil etmeyeceğini kaydetmiştir. Sonuç olarak, iade durumunda **3. Maddenin ihlali söz konusu olmayacaktır.**

110. AİHM'de erken tahliye imkanı olmaksızın müebbet hapis cezası halinde verilen kararlar nelerdir?

Nivette – Fransa Davası: kız arkadaşını öldürdüğünden şüphelenilen başvuran hakkında uluslararası arama kararı çıkarılmıştı. Başvuru **kabul edilemez** ilan edilmiştir (03.07.2001 sayılı karar): California Eyaleti, başvuranın erken tahliye ihtimali olmaksızın müebbet hapis cezasına çarptırılmayacağı konusunda güvence vermiştir. Ayrıca bkz. Harkins ve Edwards – Birleşik Krallık Davası, 17.01.2012: ABD mahkemelerinin başvuranları şartlı tahliye seçeneği olmaksızın müebbet hapis cezasına çarptırması durumunda dahi bu ceza ciddi bir orantısızlık teşkil etmeyeceği için **3. Maddenin ihlali söz konusu değildir.**

111. AİHM'de Dublin Tüzüğü uyarınca sınır dışı halinde kötü muamele riski hakkında verilen kararlar nelerdir?

T.I. – Birleşik Krallık Davası: başvuran, Almanya'da gönderilmesi halinde yargılanmaksızın Sri Lanka'ya sınır dışı edilmekten korkmaktaydı. Sri Lanka'da kendisinin Tamil Kaplanlarına mensup olduğundan şüphelenen güvenlik güçlerinin kötü muamelesine maruz kalmaktan endişeli idi. Başvuru **kabul edilemez** ilan edilmiştir (07.03.2000 tarihli karar): AİHM Almanya'nın başvuranı 3. Madde hilafına Sri Lanka'ya sınır dışı edeceği konusunda gerçek bir riskin tespit edilmiş olmadığını kaydetmiştir. Birleşik Krallık Hükümeti Dublin Sözleşmesi gereğince Almanya'dan başvuranın iltica talebini inceleme sorumluluğunu üstlenmesini talep etmişti. AİHM

kararında başvuranın bir ara ülkeye sınır dışı edilmesinin, Birleşik Krallık'ın başvuranın sınır dışı kararı nedeniyle 3. Maddeye aykırı muameleye maruz kalmamasını sağlama sorumluluğunu etkilemediğini kaydetmiştir.

K.R.S – Birleşik Krallık Davası: Dava, Yunanistan üzerinden Birleşik Krallık'a gelen bir İranlı ile ilgili idi. Birleşik Krallık, Dublin II Tüzüğü gereğince Yunanistan'dan başvuranın iltica talebini inceleme sorumluluğunu üstlenmesini talep etmiş, Yunanistan da bu talebi kabul etmiştir. Başvuran, Yunanistan'daki sığınmacıların durumu nedeniyle Birleşik Krallık'tan Yunanistan'a gönderilmesinin 3. Maddeye aykırı olacağını iddia etmekteydi. Başvuru **kabul edilemez** ilan edilmiştir (02.12.2008 tarihli karar): "Aksine bir kanıt temin edilmedikçe, Yunanistan'ın iade edilen kimselerle ilgili yükümlülüklerini yerine getirileceği varsayılmalıdır." AİHM ayrıca Yunanistan'ın başvuranı İran'a sınır dışı etmediğini de kaydetmiştir.

M.S.S – Belçika ve Fransa Davası: Dava, Yunanistan üzerinden Belçika'ya gelen bir Afgan vatandaşı ile ilgili idi. Belçika, Dublin II Tüzüğü gereğince Yunanistan'dan başvuranın iltica talebini inceleme sorumluluğunu üstlenmesini talep etmiş, Yunanistan makamları da bu talebi kabul etmişlerdir. Yabancılar Bürosunun emriyle Belçika'dan Yunanistan'a hareket eden başvuran, mültecilerin Yunanistan'daki durumu nedeniyle geri gönderilmesi sonucu 3. Maddenin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele) ihlal edildiğini iddia etmekteydi. AİHM, diğer hususların yanısıra ulusal ve uluslararası raporlar ile hükümet dışı kuruluşların raporları ışığında, başvuranın Yunanistan'da tutulduğu şartlar nedeniyle **Yunanistan'ın 3. Maddeyi ihlal ettiğine** hükmetmiştir. AİHM ayrıca başvuranın durumunda sığınma usulündeki eksiklikler nedeniyle **3. Madde ile bağlantılı olarak 13. Maddenin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Belçika makamlarının Yunanistan'daki başvuru usulünün eksikliklerini, sığınmacıların tutulma ve yaşama koşullarını bilmekle yükümlü olduklarını kaydeden AİHM, başvuranı anılan eksikliklere ve tutulma ve yaşama koşullarına maruz bıraktığı gerekçesiyle **Belçika'nın 3. Maddeyi ihlal ettiğine** hükmetmiştir. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) Büyük Dairesinin 21 Aralık 2011 tarihli bir kararında AİHM'ninkine benzer bir tutum benimsenmiş ve *M.S.S – Belçika ve Yunanistan* davasına açıkça atıfta bulunulmuştur (özellikle bkz. ABAD kararının 88-91. paragrafları). Halihazırda AİHM'de derdest pek çok sınır dışı davası bulunmaktadır. Bu başvuruların çoğu Belçika, Hollanda, Finlandiya, Birleşik Krallık ve Fransa aleyhinedir.

112. Mültecilerle ilgili geçici tedbirler (AİHM İçtüzüğü'nün 39. Maddesi) ne demektir?

AİHM sınır dışı/iade işlemleriyle ilgili çok sayıda davada geçici tedbir uygulamaktadır. Bu tedbirler, **dava** AİHM'de görülürken

uygulanmakta olup AİHM'nin sonunda kabul edilebilirlik/esas hakkında nasıl bir karar vereceğini göstermez. Geçici tedbir genellikle ilgilinin başvurusu incelenirken sınır dışı kararının yürütmesinin durdurulması biçiminde uygulanmaktadır. Kısaca birtakım şu örnekler sayılabilir;

- AİHM Kasım 2008'de 11 Afganlı tarafından yapılan geçici tedbir başvurusunu kabul etmiştir.

- AİHM, Mamatkulov ve Askarov – Türkiye Davasında 3. Maddenin ihlal edilmediğine hükmetmiştir; Türkiye'nin geçici tedbirlere uymaması (AİHM bu nedenle 34. Maddenin ihlaline hükmetmiştir), AİHM'nin Türkiye'den Özbekistan'a iade edilen başvurularla ilgili bir risk bulunup bulunmadığı konusunda gerekli gördüğü biçimde değerlendirme yapmasını engellemiştir. Halihazırda iş yükü haddinden fazla olmasına karşın geçici tedbir başvurularındaki kaygı verici artış karşısında, AİHM Başkanı Şubat 2011'de bir demeç yayınlayarak Hükümetlere ve başvurulara AİHM'nin göç konularındaki kendine özgü fakat sınırlı rolüne dikkat çekmiş ve AİHM ile tam işbirliğine ilişkin sorumluluklarını vurgulamıştır.

113. AİHM'de “Adil yargılanma hakkı tanınmaması” (6. Madde, makul sürede adil yargılanma hakkı) halinde verilmiş bazı örnek kararlar nelerdir?

“AİHM, firarinin iade talebinde bulunan ülkede adil yargılanma hakkının bariz biçimde ihlal edildiği bir iade kararında, istisnai olarak 6. Madde kapsamında şikayette bulunulabileceği ihtimalini hariç tutmamaktadır.” (Soering kararı, Par. 113).

Stapleton – İrlanda Davası: dolandırıcılıktan yargılanan başvuran, hakkındaki Avrupa yakalama emri gereğince İrlanda mahkemelerinin kararıyla Birleşik Krallık'a iadesinin 6. Maddeye aykırı olacağını ve özellikle adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceğini iddia etmekteydi. Başvuru reddedilmiştir (04.05.2010): başvuran Birleşik Krallık mahkemelerine, ardından gerekirse AİHM'ye başvurabilirdi. Zira, Birleşik Krallık Yüksek Sözleşmeciler Tarafından biri idi. Ayrıca bkz. Mamatkulov ve Askarov – Türkiye Davası.

Omar Othman – Birleşik Krallık Davası, 17.01.2012.

114. AİHM'de sınır dışı edilen veya sınırdışı edilmeyi bekleyen kişilerin tutulma şartları, sınır dışı edilmeden önceki hallerde verilmiş örnek bazı kararlar nelerdir?

Garabayev – Rusya Davası, 07.06.2007: başvuranın Türkmenistan'a iadesi nedeniyle **3. Madde ihlal edilmiştir**; başvuranın iade öncesinde tutulması nedeniyle **5. Maddenin 1(f) fıkrası** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edilmiştir**; iade öncesinde tutulma ile ilgili olarak yargı yolu bulunmaması nedeniyle **5. Maddenin 4. fıkrası** (tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa sürede karar verilmesi için mahkemeye başvurma

hakkı) **ihlal edilmiştir**; başvuranın Türkmenistan'dan döndüğünde ivedilikle hâkim karşısına çıkarılmaması nedeniyle **5. Maddenin 3. fıkrası** (derhal hâkim karşısına çıkarılma hakkı) **ihlal edilmiştir**; **13. Madde** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edilmiştir**.

Abdolkhani ve Karimnia – Türkiye Davası (no. 2), 27.07.2010: mültecilerin polis merkezinin bodrum katında 3 ay tutulmaları nedeniyle **3. Madde ihlal edilmiştir**.

A.A. – Yunanistan Davası, 22.07.2010: sığınmacının Yunanistan'da bir tutukevinde çok uygunsuz şartlarda tutulması nedeniyle **3. Madde ihlal edilmiştir**. AİHM, Yunan hukukunda sınır dışı edilecek kişilerin tutulması hakkında yargı denetimine ilişkin eksiklikleri önceden tespit ettiğini kaydetmiştir.

Popov – Fransa Davası, 19.01.2012 Dava, bir ailenin Kazakistan'a sınır dışı edilmeden önce Fransa Rouen- Oissel'de 2 hafta boyunca idari tutuklulukları ile ilgili idi.

- çocukların idari tutuklulukları ile ilgili olarak:

3. Madde ihlal edilmiştir. AİHM yetkili makamların, (5 ve 3 yaşındaki) çocukların 3. Madde kapsamında gerekli görülen asgari ağır şartların ötesinde koşullara sahip bir tutukevinde tutulmalarının kaçınılmaz olarak doğuracağı zararlı etkileri dikkate almadıklarına hükmetmiştir.

5. Maddenin 1 ve 4. (özgürlük ve güvenlik hakkı) fıkraları ihlal edilmiştir: AİHM anne ve baba tutulmalarının hukukiliğinin incelenmesi için mahkemeye başvurma imkânına sahipken, yanlarındaki çocuklarının yasal bir boşluğa düştüklerini, böyle bir yoldan mahrum olduklarını kaydetmiştir.

- anne ve babanın idari tutukluluğu ile ilgili olarak: **3. Madde ihlal edilmemiştir**.

- bütün aile ile ilgili olarak: **8. Madde (özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı) ihlal edilmiştir**.

AİHM *Muskhadzhiyeva ve Diğerleri – Belçika Davası*nda (19 Ocak 2010 tarihli karar) başvuranlarınkine benzer bir şikayeti reddetmişti. Ancak, AİHM çocuk göçmenlerin tutulması bağlamında “çocuğun iyiliği” ile ilgili yakın zamandaki içtihatları ışığında, çocuğun iyiliği için ailenin bir arada bulunması gerekliliğinin yanısıra küçük çocukları olan ailelerin tutulma sürelerinin sınırlandırılması gerektiğini kaydetmiştir. Çocuk göçmenlerin tutulması hakkında ayrıca bkz. Rahimi – Yunanistan kararı (5 Nisan 2011).

115. AİHS' in sınır dışı davaları ile ilgili diğer maddeleri ve kararları nelerdir?

Shchukin ve Diğerleri – Kıbrıs Davası, 29.07.2010: Kıbrıs makamlarının sınır dışı esnasında Ukraynalı bir gemi mürettebatına yönelik kötü muamele iddialarını **soruşturmamaları nedeniyle 3. Madde ihlal edilmiştir**.

4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi (yabancıların topluca sınır dışı edilmeleri yasağı)

Örneğin 05.02.2002 tarihli Conka – Belçika davasında ihlal söz konusudur: sınır dışı usulü, ilgililerin her birinin kişisel durumlarının gerçek anlamıyla ve tek tek dikkate alındığını gösterir yeterli güvencelerden yoksun idi) veya Sultani – Fransa Davası, 20.09.2007 (ihlal söz konusu değildir: yetkili makamlar, iltica başvurularını reddettikleri kararlarında Afganistan’daki genel durumu ve başvuranın beyanlarını dikkate almışlardır).

7 Numaralı Protokolün 1. Maddesi (yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usul güvenceleri):

Kaushai ve Diğerleri – Bulgaristan Davası, 02.09.2010: Bulgaristan ulusal güvenlik gerekçesiyle sınır dışı işlemine karşı argümanları incelemeyeği için **7 Numaralı Protokolün 1. Maddesi ihlal edilmiştir.**

Gelerie – Yunanistan Davası, 15.02.2011: dava, bir siyasi mültecinin ulusal güvenlik gerekçesiyle sınır dışı edilmesi ile ilgili idi. **7 Numaralı Protokolün 1. Maddesi ihlal edilmiştir:** sınır dışı emri ile birlikte keyfilğe karşı gerekli güvenceler mevcut değildi.

Takush – Yunanistan Davası, 17.01.2012: bir Arnavut vatandaşı polis tarafından yakalanarak yabancıların Yunanistan’a yasadışı biçimde girmelerine yardım ve yataklık ettiği suçlamasıyla derhal Ceza Mahkemesine çıkarılmıştır. Sınır dışı kararı alınması sürecinde, kamu düzeni ve emniyeti için tehdit oluşturduğu ve kaçma ihtimali bulunduğu gerekçesiyle ilgilinin tutuklanmasına karar verilmiştir. Sınır dışı kararında Takush’un adının ulusal istenmeyen şahıslar siciline ve Schengen Bilgi Sistemine kaydedilmesi de öngörülmekteydi. **7 Numaralı Protokolün 1. Maddesi ihlal edilmiştir:** başvuranın davası gerçek anlamıyla incelenmemiştir.

5. Madde (özgürlük ve güvenlik hakkı) ve 13. Madde (etkili başvuru hakkı):

Bu boyut ayrıca 3. Maddenin usule dair kısmı kapsamında da ele alınmaktadır. Sözgelimi bkz: Garabayev – Rusya Davası (bu bilgi notunun 11. sayfasında yer verilmiştir)

Gebremedhin – Fransa Davası, 26.04.2007 (başvuran Fransız hukukunda ülkeye girişi engelleyen kararlara veya sınır dışı kararlarına karşı askıya alma etkisine sahip bir kanun yolu bulunmadığından şikayetçi idi. **3. Madde ile bağlantılı olarak 13. Madde ihlal edilmiştir.**

Adamov – İsviçre Davası, 21.06.2011: dava, İsviçre’de tutulan Rusya’nın eski bir enerji bakanı ile ilgili idi. Bakan, Amerika Birleşik Devletlerinden Rusya’ya ödenen paraları zimmetine geçirme suçundan yakalanmıştı ve ABD’ye iade edilmesi amaçlanmaktaydı. **5. Maddenin. 1. fıkrası ihlal edilmemiştir:** Adamov, sınır aşırı suçla mücadele amacıyla

Devletler arası işbirliği çerçevesinde geçerli bir yakalama emrine dayalı olarak tutulmakta idi. Dolayısıyla geçiş izni veya iyi niyet ilkesi ihlal edilmemiştir.

Mathloom – Yunanistan Davası, 24.04.2012:dava, hakkında şartlı salıverme kararı verilmesine karşın sınır dışı edilmek amacıyla iki yıl üç aydan uzun bir süre boyunca tutulan bir Irak vatandaşı ile ilgili idi. **5. Maddenin 1(f) fıkrası ve 4. fıkrası ihlal edilmiştir:** haklarında mahkemelerce sınır dışı kararı verilen kişilerin tutulmasına ilişkin Yunan mevzuatında azami tutulma süresi belirlenmemiş olması 5. Maddenin 1. fıkrası kapsamındaki öngörülebilirlik gerekliliğine aykırı idi.

Madde (özel ve aile hayatına saygı hakkı)

AİHM yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin davalarda 8. Maddenin ihlaline ilişkin çok sayıda karar vermiştir:

Boultif – İsviçre Davası, 02.08.2001; Benhebba – Fransa Davası, 10.07.2003; Maslov Avusturya Davası, 23.06.2008 (Büyük Daire); Kaushal ve Diğerleri – Bulgaristan Davası, 02.09.2010, Gelerie – Romanya Davası, 15.02.2011.

K.A.B. – İspanya Davasında (10.04.2012) AİHM, annesinin sınır dışı edilmesinin ardından babasının rıza göstermemesine karşın evlat edinilen bir çocuk ile olarak **8. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.**

AİHM özellikle yetkili makamların harekete geçmemelerinin, annenin önceden doğrulama yapılmaksızın sınır dışı edilmesinin, durumu halihazırda belirsiz olan başvurana formaliteler konusunda yardım edilmemesinin, çocuğunu terk etme konusunda yegane sorumluluğun başvurana yüklenmesinin baba ve oğlunun yeniden birleşme olasılığını engellediğini ve bu nedenle başvuranın özel hayata saygı gösterilmesi hakkının ihlal edildiğini kaydetmiştir.

De Souza Ribeiro – Fransa Davası: dava, Fransız Guyana'sında (Fransa'ya bağlı denizaşırı bir il) yaşayan bir Brezilya vatandaşının sınır dışı edilmesi ile ilgilidir. Başvuran, Brezilya'ya sınır dışı edilmesinin 8. Madde kapsamında korunan aile ve özel hayata saygı hakkına gerekçesiz müdahale anlamına geldiğini iddia etmektedir. Başvuran ayrıca, 13. Maddeye (etkili başvuru hakkı) istinaden, infaz edilmezden önce sınır dışı kararının geçerliliğine itiraz hakkı olmadığından şikayetçidir. AİHM, 30 Haziran 2011 tarihli Daire kararında, 8. Madde ile birlikte alındığında 13. Maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Dava başvuranın talebi üzerine Büyük Daireye havale edilmiştir. 21 Mart 2012 tarihinde bir duruşma yapılmıştır.⁸⁸

⁸⁸http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/sinirdisi/sinirdisi_iade.pdf

116. AİHM’de toplu sınır dışı ile ilgili kararları nelerdir?

4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi: yabancıların topluca sınır dışı edilmeleri yasağı **“Toplu sınır dışı” = bir grup yabancı içerisindeki her bireyin durumunun makul ve nesnel biçimde incelenmesi sonucunda uygulanan sınır dışı tedbirleri hariç olmak kaydıyla, yabancıların grup olarak bir ülkeyi terke zorlama tedbiridir.**

4 Numaralı Protokolün 4. Maddeleri ihlal edildiği davalar AİHM iki davada 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir:

Çonka – Belçika Davası, 05.02.2002. 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi ihlal edilmiştir: (Roman kökenli Slovakya vatandaşlarına uygulanan) sınır dışı usulü, ilgililerin her birinin kişisel durumlarının gerçek anlamıyla ve tek tek dikkate alındığını gösterir yeterli güvencelerden yoksun idi. AİHM’ye göre takip edilen usul, toplu sınır dışı işlemi uygulandığı yönündeki kuşkuyu bütünüyle izale edecek nitelikte değildi. Bu kuşkuyu pekiştiren pek çok etken vardı: siyasi makamlar önceden ilgili merciye bu tarz işlemlerin uygulanmasına yönelik talimatlar vermişlerdi; ilgili bütün yabancıların aynı anda polis karakoluna intikalleri istenmişti; bölgeyi terk etmeleri ve yakalanmaları ile ilgili tebliğ edilen emirlerde kullanılan ifadeler birbirinin aynı idi; yabancılar avukatla güçlkle temasa geçebilmişlerdi; sığınma usulü tamamlanmamıştı.

Hirsi Jamaa ve Diğerleri – İtalya Davası, Büyük Daire Kararı, 23.02.2012: Bu dava, Libya’dan gelirken İtalyan makamları tarafından denizde durdurulup yakalanan ve Libya’ya geri gönderilen Somalili ve Eritreli göçmenlerle ilgili idi. AİHM, başvuranların Sözleşmenin 1. Maddesi bağlamında İtalya’nın yetki alanına girmiş olduklarını kaydetmiştir: başvuranlar, gemilere bindikleri zamanla Libya makamlarına teslim edildikleri zaman arasındaki süre zarfında sürekli ve münhasıran İtalyan mercilerinin hukuki ve fiili kontrolü altında idiler. Bu davada **AİHM’den ilk kez 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin, yabancıların ulusal topraklar dışında üçüncü bir Devlete sınır dışı edilmelerine ilişkin bir davada uygulanıp uygulanmayacağını incelemesi istenmiştir.** AİHM “yetki çevresi” kavramı gibi sınır dışı kavramının da özünde ulusal/bölgesel nitelik arz ettiğini kaydetmiş, fakat bir Devletin istisnai olarak yetkisini ulusal toprakları dışında kullandığı hallerde, o Devlet tarafından kullanılan bu sınır ötesi yetkinin toplu sınır dışı halini aldığını kabul edebileceğine karar vermiştir (AİHM bu davada başvuranların İtalya’nın yetki çevresinde olduğuna hükmetmiştir). Başvuranların Libya’ya nakli, her birinin kişisel durumu incelenmeksizin gerçekleştirilmiştir. İtalyan mercileri başvuranları yalnızca gemiye bindirmiş ve Libya’da gemiden indirmişlerdir. AİHM, başvuranlara uygulanan işlemin toplu sınır dışı niteliği taşıdığına ve 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

AİHM ayrıca: 3. Maddenin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) iki bakımdan ihlal edildiğine hükmetmiştir: zira başvuranlar

Libya’da kötü muameleye maruz kalma veya Somali ya da Eritre’ye iade riskiyle karşı karşıya bırakılmışlardı. AİHM, şartlardan bütünüyle haberdar olan İtalyan makamlarının başvuranları Libya’ya göndermekle Sözleşmenin yasakladığı bir muameleye maruz kalma tehlikesine attıklarını, kendilerini keyfi şekilde menşei ülkelerine geri gönderilme riskinden koruyacak yeterli güvencelerin bulunmadığını bildiklerini veya bilmekle yükümlü olduklarını kaydetmiştir.

3. Madde ile bağlantılı olarak 13. Maddenin (etkili başvuru hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir: zira başvuranlar sınır dışı tedbiri uygulanmadan önce yetkili bir merciye şikayette bulunma ve taleplerinin ayrıntılı ve kapsamlı biçimde değerlendirilmesini temin etme imkanından mahrum bırakılmışlardı.

4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi ile bağlantılı olarak 13. Maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir: zira gemide bulunan askeri personel hakkında başvurulabilecek ceza yolu, askıya alma etkisi kriterine uygun değildi.

4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin ihlali iddiası:

Becker – Danimarka Davası, 03.10.1975. Gazeteci ve ayrıca “Çocukların Korunması ve Uluslararası Güvenlik” adlı bir kuruluşun müdürü olan başvuran, Danimarka’ya gelen 199 Vietnamlı çocuğun Vietnam’a geri gönderilmesinin 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin ihlali anlamına geleceğini iddia etmekteydi. Başvuru kabul edilemez ilan edilmiştir: Danimarka grup üyelerinin her birinin durumunu ayrı ayrı değerlendirmeyi kabul ettiği için ve çocuklardan bir kısmının iadesinin kalmalarına nazaran kendilerinin menfaatlerine daha uygun olması nedeniyle toplu sınır dışı sorunu ortadan kalkmıştır.

Sultani – Fransa Davası, 20.09.2007. 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesi ihlal edilmemiştir: Yetkili makamlar, iltica başvurularını reddettikleri kararlarında Afganistan’daki genel durumu, başvuranın kişisel durumuyla ilgili beyanlarını ve geri gönderilmesi halinde maruz kalacağını iddia ettiği riskleri dikkate almışlardır. Dolayısıyla, başvuranın durumu bireysel olarak incelenmiş ve sınır dışı edilmesi için yeterli gerekçeler gösterilmiştir.

Başvuranların 4 Numaralı Protokolün 4. Maddesinin ihlal edildiği öne sürülen derdest davalar:

Bu davalarda başvuranlar ayrıca sınır dışı edilmeleri durumunda 3. Maddeye (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) aykırı muamele riskiyle karşı karşıya olduklarını iddia etmektedirler:

F.Z. – Fransa ve Yunanistan Davası (no. 1453/10, başvuru 11.01.2010 tarihinde yapılmıştır) Olguların izahı Fransızcadır: Bir Afgan vatandaşı, Fransa’da toplu sınır dışı işlemine maruz bırakıldığından şikayetçidir.

Alisina Sharifi ve Diğerleri – İtalya ve Yunanistan Davası (no. 16643/09, başvuru 25.03.2009 tarihinde yapılmıştır) Olguların izahı Fransızcadır: 35 başvuran (32 Afgan, 2 Sudan ve 1 Eritre vatandaşı) sınır polisi tarafından İtalya'nın farklı limanlarında yakalanmış ve iddialara göre sınır polisi kendilerini derhal Yunanistan'a geri göndermiştir. Başvuranlar, diğer hususların yanı sıra İtalya'dan toplu halde sınır dışı edildiklerinden şikayetçidirler.⁸⁹

117. Türkiye'de Mülteciler Alanında Hangi Sivil Toplum Kurumları Çalışmaktadır?

Türkiye için görece yeni olan bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinden başlıcaları şunlardır;

Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der); dil, din, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, politik görüş farklılığı ve diğer nedenlere dayalı hiçbir ayırım gözetmeksizin ülkesinden ayrılmış mültecilerin, sığınmacıların, göçmenlerin, geçici sığınma hakkı arayan ve ikincil koruma prosedürüne girebilecek insanların sorunları hakkında çalışan bir insan hakları ve insani dayanışma örgütüdür.

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHAD); aralarında hukukçular, akademisyenler ve insan hakları aktivistlerinin yer aldığı bir grup tarafından 2006 yılında Ankara'da kurulmuştur. İHAD, devletlerden, hükümetlerden, siyasi ve ideolojik gruplardan bağımsız bir insan hakları hareketi olarak, insan haklarının çeşitli alanlarında araştırma, izleme, raporlama, yayın faaliyetleri ve projeler yürütmektedir.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV); 1988 yılında kurulan, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. Vakıf, özellikle kadın ve çocukların, yetkinleştirilmesi ve desteğe ihtiyacı olan gruplara yardım edilmesine dönük çalışmalar yapmaktadır. Mülteci ve sığınmacılara yönelik çalışmalarını yıllardır sürdürmektedir. Vakıf, 2002 yılından beri İstanbul'da sığınmacılara, mültecilere yönelik psikososyal destek çalışmasını yürütmektedir.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD); 1995 yılında kurulan dernek, mültecilerin ve sığınmacıların sorunlarının çözümüne dönük çalışmalar yürütmektedir. SGDD, mültecilerle ve sığınmacılarla ilgili çalışmalarına son yıllarda hız vermiştir. SGDD, mülteciler ve sığınmacılar konusunda bilgilendirici çalışmalar yürütmekte ve sığınmacılara, mültecilere sosyal, eğitsel hizmetler vermektedir.

Helsinki Yurttaşlar Derneği (hYd); siyasi parti, hükümet ve devletlerden bağımsız olarak insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü konularında çalışmalar yürüten bir sivil toplum örgütüdür.

⁸⁹ http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/sinirdisi/toplu_sinirdisi.pdf

2006'da mültecilere yönelik hukuki destek çalışmasını başlatmıştır. Bu çalışma Mülteci Destek Programı (MDP) olarak bilinmektedir. Mülteci Destek Programıyla HYD, sığınmacılara, BMMYK'daki mültecilik başvuruları konusunda hukuki danışmanlık hizmeti vermekte ve kişilerin dosyalarını takip edilebilmektedir. Bu çalışmayla Türkiye'de ilk defa sığınmacılara sığınma başvuru sürecinde ücretsiz hukuki danışmanlık hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ); 1961 yılında İngiliz avukat Peter Benenson tarafından kurulan dünya çapında faaliyet gösteren ve günümüzün en büyük insan hakları örgütüdür. Örgüt, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesindeki ve diğer uluslararası standartlardaki hakların hayata geçirilmesi için çaba göstermektedir. UAÖ, titiz araştırmalar yapmakta, uluslararası topluluğun üzerinde anlaştığı standartları temel alarak tüm hükümetlerden, siyasi görüşten ve dini inançtan bağımsız olarak çalışmalarını yürütmektedir.

UAÖ, sığınmacıların haklarını korumak için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. UAÖ üyelerinin güvenliğini korumak ve tarafsızlığı sağlamak amacıyla üyelerinin, ülkelerindeki hak ihlalleriyle ilgili çalışmasına izin vermemektedir. Ancak UAÖ, mültecilik ve insan hakları eğitimi konusunda üyelerin kendi ülkesinde çalışmasına imkan tanımaktadır. UAÖ Türkiye Şubesi, Van İlinde açtığı Mülteci, Sığınmacı Danışma Ofisiyle örgütün sığınmacılarla ilgili ilk saha çalışmasını başlatmış durumdadır.

MAZLUMDER,1991 yılında kurulan devletten, siyasal parti ve gruplardan bağımsız olarak çalışan bir sivil toplum örgütüdür. Örgütün amacı insan haklarını savunmaktır. 2005 yılında "Türkiye'deki Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumlarının Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi İçin Çözüm Önerileri" adlı proje çalışmasını yapmıştır. Proje çalışması sonrası yapılan araştırmaların sonuçları kitap haline getirilerek basılmıştır.

İnsan Hakları Derneği (İHD), 1986 yılında kurulan dernek, insan hakları konusunda çalışmalar yapmaktadır. İHD işkencenin önlenmesi, insan hakları ihlallerinin durdurulması ve toplumun insan hakları konusunda bilgilendirilmesi konusunda yıllardır çalışmalar yapmaktadır.

Van Kadın Derneği (VAKAD); kadına karşı şiddetle mücadele etmek için 2004 yılında kurulan feminist ve devletten bağımsız bir örgüttür. 2005 yılından bu yana mülteci kadınlara barınma desteği vermektedir. Ayrıca mülteci kadınların da faydalanabileceği bir kadın danışma merkezi bulunmaktadır. Bu merkezde hukuksal ve psikolojik destek verilmektedir. Ayrıca kadınların eğitim ve sağlık hizmetleri ile ayni-nakdi yardım olanaklarından faydalanmalarında kolaylaştırıcı rol almaya çalışmaktadır.

EK 1- Sınır dışı halinde dava dilekçesi örneği⁹⁰**YÜRÜTMENİN DURDURULMASI****Taleplidir**

Tarih:

**ANKARA İDARE MAHKEMESİ
BAŞKANLIĞI'NA****DAVACI** : (Yabancı Kimlik No:)**Adresi:****VEKİLİ** : Av.....**Adresi:****DAVALI** : İçişleri Bakanlığı.**Adresi:****KONUSU** :

Davalı **İçişleri Bakanlığı**'na karşı sığınmacı (Davacıya) tarihinde tebliğ edilen, **İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün** tarih ve..... sayılı işlemi ile sığınma talebinin reddi, ikamet verilmemesi, Türkiye'ye giriş yasağı kapsamına alınması ve sınır dışı etme kararının öncelikle yürütülmesinin durdurulması ve işlemin iptali istemidir.

TEBLİĞ TARİHİ :**ACIKLAMALAR** :

- 1) Davacıİran uyruklu bir sığınmacıdır. Tahran şehrinde 1980 yılında doğmuştur.
- 2) Ülkesinde siyasi görüşleri nedeniyle, 2011 yılı Eylül ayında, önce polis, daha sonra da istihbarat tarafından gözaltına alınmış, sorgulanmış ve işkenceye maruz kalmıştır.
- 3) Davacı İran Hükümetinin muhalif kişiler üzerinde baskı yapmasından, arkadaşlarının tutuklanmasından ve bir kısmının tutuklu oldukları hapisanelerde işkence ile ölmelerinden sonra, benzer bir akıbeta maruz kalmamak ve hayatını daha fazla tehlikeye atmamak için İran'dan ayrılmak zorunda kalmış ve 20 Ekim 2011 tarihinde sınırdan yasadışı (kaçak) olarak giriş yapmıştır.
- 4) Davacı, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğüne başvurarak, ülkesine geri gönderilmesi halinde zulme maruz kalacağını, haksız olarak hapsedileceğini ve işkence göreceğini ifade etmiş ve sığınma talebinde bulunmuştur.

⁹⁰ Av. Halim Yılmaz, İstanbul Barosu üyesi.

- 5) Davacı ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK / UNHCR) başvurarak iltica talebini iletmiştir. (EK: “Sığınmacı Belgesi”, BMMYK Kayıt No: 385-.....)
- 6) İçişleri Bakanlığı, 28 Haziran 2011 günü başvurusunun sığınma başvurusunu reddetmiş ve 15 günlük itiraz süresi vermiştir.
- 7) Davacı, Geri Gönderme Merkezi görevlilerinin itiraz dilekçesini almak istememeleri ve ısrarla sınır dışı edileceğinin bildirilmesi üzerine bir avukat yardımı ile tarihinde itiraz dilekçesini sunmuştur. (EK:..... tarihli sığınma talebinin reddi kararına itiraz dilekçesi).
- 8) Davacı hakkındaki dava konusu işlem hukuka aykırı olup iptali gerekir.
- 9) Davacı, sığınma talebi ile İçişleri Bakanlığı'na başvurmuştur. Bakanlık tarafından davacının durumu değerlendirilmiş, netice olarak davalı idare tarafından sığınma talebi reddedilmiştir. Başvurucunun ülkesinde zulme maruz kalması ve geri gönderilmesi halinde başına geleceği zulüm ve tehlikeler, başvurusunun bu yöndeki şikayet ve anlatımları dikkate alınmamıştır.
- 10) Davacının sığınma talebinin reddi ve ikamet izni verilmemesi ile sınır dışı edilmeleri işlemi yasal dayanak gösterilmemiş, ayrıca davacıya yargı yolu ve süresi hakkında bilgi verilmemiştir. 3.10.2001 tarihinde 4709 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, Anayasa'nın 40. maddesine aşağıdaki ek madde eklenmiştir: “**Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.**” Ancak davacı hakkında tesis edilen işlemde Anayasal kurala riayet edilmemiştir.
- 11) Davacı hakkındaki idari işlemin uygulanarak sınır dışı edilmesi, Anayasa'nın 19. Maddesinde belirtilen “*Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir*” ilkesinin çiğnenmesi anlamına gelmektedir.
- 12) Yine 1982 Anayasası'nın 20. Maddesine göre “**Herkes... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir**”. Dava konusu idari işlemin uygulanması ile davacının aile birliği parçalanmış, iki küçük çocuğu ve eşi Türkiye'de kaldığından Anayasa'nın 20. Maddesinde yer alan temel hakkı ihlal edilmiştir.
- 13) Bilindiği gibi, Anayasanın 16 maddesi, yabancıların **temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasını “milletlerarası hukuka uygun olmak”** şartına bağlamıştır. Davacının sınır dışı edilmesi işlemi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne, 1982 Anayasası'na ve özellikle 90. maddesinde üstün norm olarak kabul edilen “*temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelere*” aykırıdır.
- 14) **AİHS'ne Ek 7 No.lu Protokolün 1. maddesinde** de, sınır dışı işlemine karşı prosedüre ilişkin güvenceler düzenlenmiştir. Buna göre, bir devlet ülkesinde yasal olarak ikamet eden yabancı, kanuna uygun surette verilmiş bir karar olmadığı müddetçe, sınır dışı edilemeyecektir. Yabancı'nın sınır dışı işlemine karşı itirazlarını ileri sürmesi, durumunu yeniden incelettirmesi ve yetkili makamlar önünde kendini temsil ettirmesi için izin verilmelidir.

- 15) Davacıya 15 günlük yasal itiraz süresini tanınmaması ve tebligat yapılmadan önce gözaltına alınarak özgürlüğünün kısıtlanması hukuka aykırıdır.
- 16) İdarenin dava konusu işlemi hukuka açıkça aykırıdır. Davacının somut bir neden olmaksızın sınır dışı edilmesi hukuka aykırıdır. İdare işlemlerini hukuka ve kanuna uygun olarak yürütmek zorundadır.
- 17) Kişilerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin konularda, idarenin hukuka uygun davranma zorunluluğunun yanında, *davacının çocukları ve eşinin de* birlikte ikamet ettiğini dikkate alarak uygulamada hassasiyet göstermeleri gerektiği şüphesizdir.
- 18) Davacı “1951 Mülteci Sözleşmesi”ne göre Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne başvurmuştur. Mültecilik başvurusu hala inceleme aşamasında olup “sığınmacı” statüsündedir.
- 19) 29.08.1961 tarih ve 359 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolünün 1. maddesi uyarınca bu Sözleşmenin; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen her şahsa uygulanacağı kuralı öngörülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Sözleşmenin 1. maddesine çekince koyarak, yalnızca Avrupa'dan gelenlere, mülteci statüsü tanımakta olup; Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı statüsü tanımaktadır.
- 20) 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin **31. maddesinde**, *taraf devletlerin, hayatlarının veya özgürlüklerinin, 1. maddede gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden* doğruca gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyecekleri, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacakları ve bu kısıtlamaların ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya **bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacağı, taraf devletlerin, bu mültecilerin diğer bir ülkeye kabullerini sağlamak için makul bir süre ve gerekli bütün kolaylıkları sağlayacağı**; 32. maddesinin birinci fıkrasında, taraf devletlerin, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyecekleri; 33. maddesinde, **hiçbir taraf devletin, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde**

olursa olsun geri göndermeyeceği veya iade etmeyeceği güvence altına alınmıştır.

- 21) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin uygulanması amacıyla 30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan *Türkiye'ye iltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*'in 3. maddesinde mülteci, Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı; sığınmacı, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade ettiği hükme bağlanmıştır.
- 22) Aynı Yönetmeliğin 4. maddesinde, Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet Türkiye'ye yasal yollardan gelenler buldukları yer valiliklerine, yasal olmayan yollardan gelenlerin ise giriş yaptıkları yer valiliklerine gecikmeden müracaat edecekleri, makul olan kısa süre içerisinde müracaat etmeyenlerin gecikme nedenlerini açıklamak ve bu konuda yetkili makamlarla işbirliği yapmak zorunda oldukları; 5. maddesinde, Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancıların valiliklerce; kimlikleri tespit edilerek fotoğraf ve parmak izleri alınacağı, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi gereğince mülakatları yapılacağı, mülakat evrakı ile birlikte mülakatçının görüşü ve 6. maddeye göre verilen yetkiye istinaden başvuru sahibi hakkında verilen kararın İçişleri Bakanlığı'na gönderileceği, İçişleri Bakanlığı'ndan bir talimat gelinceye kadar yabancıların, İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülecek bir merkez veya misafirhanede barındırılacağı veya İçişleri Bakanlığı'nca gösterilecek bir yerde serbest ikamete tabi tutulacağı, İçişleri Bakanlığı'ndan alınacak talimata göre gerekli diğer işlemlerin yapılacağı; 6. maddesinde ise, Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancıların taleplerinin, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol ve bu Yönetmelik gereğince İçişleri Bakanlığı'nca karara bağlanacağı, talebi kabul edilen

yabancıнын, İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülecek bir misafirhanede barındırılacağı veya İçişleri Bakanlığı'nca gösterilecek bir yerde serbest ikamet edebileceği, talebi kabul edilmeyen yabancıнын bu karara karşı 15 gün içerisinde isterse ilgili valiliğe itiraz edebileceği, itiraz süresinin kararın daha hızlı verilebilmesi için gerekli görülen durumlarda İçişleri Bakanlığı'nca daha kısa olarak belirlenebileceği, itirazın, İçişleri Bakanlığınca sonuçlandırılacağı ve nihai kararın yabancıya tebliğ edileceği, itirazları nihai olarak reddedilenlerin durumunun, yabancılarla ilgili genel hükümler çerçevesinde değerlendirileceği, yabancılarla ilgili genel hükümler çerçevesinde de ikamet izni verilmesi uygun görülmeyen yabancılarla idarece belirlenen süre içerisinde Türkiye'yi terk etmeleri gerektiğinin bildirileceği, ülkeyi terk etmeyen yabancıların, İçişleri Bakanlığının talimatı üzerine valiliklerce veya doğrudan karar verme yetkisinin valiliklere devredildiği hallerde, valilikler tarafından re'sen Türkiye'den çıkartılacakları; 7. maddesinde ise, İçişleri Bakanlığının, Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancılarla ilişkin işlemler ile barınma, iase, nakil, üçüncü ülkelere kabul, gönüllü geri dönüş, pasaport ve vize temini gibi hususlarda, diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile **Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği**, Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri ile işbirliğinde bulunabileceği hükmüne yer verilmiştir.

- 23) Davacı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine iltica başvurusunda bulunmuş, Yüksek Komiserlik tarafından, davacıya "Geçici Sığınma Belgesi" verilmiş, ancak nihai karar henüz verilmemiştir.
- 24) Olayda, İran vatandaşı olan ve ülkesinde siyasi muhalif insanlara yönelik baskı ve zulümden kurtulmak amacıyla Türkiye'ye gelen davacının, ülkesine iade edilmesi halinde baskı ve zulüm görme tehlikesi altında bulunması nedeniyle, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine yaptığı iltica başvurusu sonuçlanana kadar Cenevre Sözleşmesinin 33. maddesi uyarınca üçüncü bir ülkeye gitmek üzere sığınma talebinin kabul edilmesi gerekir. Davacının sığınma talebinin reddedilerek, sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmamaktadır.
- 25) Sığınmacı olan davacının, siyasi kimliği, hayati tehlike nedeniyle ülkesine geri dönme imkanının olmaması, dönmesi halinde ağır hapis, işkence ve/veya ölüm cezasıyla karşılaşması, nazara alınmadan, sığınma dosyasında gerekli dikkat ve özen gösterilmeksizin ve yasal koşullara [*Anayasa m. 2, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 23, 36, 40, 90, 125; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 2,3,5 ve 8; 1951 Cenevre Sözleşmesi m. 31, 32 ve 33; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 No'lu Protokol m. 3 ve 4; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 7 No'lu Protokol m. 1; Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme m. 3; Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m. 13; Avrupa İkamet Konvansiyonu m. 3; 1994/6169 sayılı Yönetmelik m. 3 ve 2006 değişikliğiyle yeniden düzenlenen 6. madde; 57 sayılı Uygulama Talimatı (Genelge) ilgili hükümler] riayet edilmeden*

iltica/sığınma talebinin reddi ve sınır dışı edilmesi kararı hukuka ve kanuna açıkça aykırıdır.

- 26) Davacının Türkiye'nin taraf olduğu 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yaptığı iltica başvuru prosedürü tamamlanmadan sınır dışı edilmesi ve ikamet izni verilmemesi işlemi hukuka ve kanuna açıkça aykırıdır.
- 27) İdarenin yabancı olan davacı hakkındaki işlemleri "sebepten" açısından yargısal denetime tabi tutulması zarureti ortadadır. Davacının sınır dışı edilmesini zorunlu kılan somut bir kanıt olmaması nedeniyle, dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

YÜRÜTMENİN DURDURULMASI TALEBİ

a. Dava Konusu İşlemin Açıkça Hukuka Aykırı Olması

- 28) İdare işlemlerini hukuka ve kanuna uygun olarak yürütmek zorundadır. İdarenin dava konusu işlemi hukuka açıkça aykırıdır.
- 29) Kişilerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin konularda, idarenin hukuka uygun davranma zorunluluğunun yanında, davacının iki küçük çocuğu ve eşinin Türkiye'de olduğunu dikkate alarak uygulamada hassasiyet göstermeleri gerektiği şüphesizdir.
- 30) Yukarıda detaylı olarak açıkladığımız sebeplerle, idare, BMMYK'ya başvuru yapması ve 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 31 ve 33. maddeleri, üçüncü bir ülkeye yerleştirme işlemleri tamamlanmıyca veya nihai bir karar verilinceye kadar gerekli kolaylıkları göstermek zorundadır. Bu nedenlerle, dava konusu işlem açıkça hukuka aykırıdır.

b. İşlemin Uygulanması Halinde telifisi Mümkün Olmayan Zararları Doğuracak Olması

- 31) Davacının sınır dışı edilmesi geri dönüşü olmayan zararlara neden olacaktır. Davacının ülkesi İran'a geri dönmesi geri dönüşü olmayan zararlar doğuracağı açıktır. Çünkü davacı mülteci olarak ülkesini terk etmiş ve Türkiye'ye sığınmıştır.
- 32) Davacının ülkesine zorla geri gönderilmesi ve İran yetkililere teslim edilmesi, uluslar arası insan hakları hukuku ve mülteci hukukunun temel ilkelerine aykırıdır. "Hiç kimse, işkenceye veya yaşam hakkı ihlaline maruz kalabileceği bir yere gönderilemez".
- 33) Davacının sınır dışı edilmesine bağlı olarak "yurda giriş yasağı" konulduğundan bir daha Türkiye'ye giriş yapması mümkün olmayacaktır. Davacının eşi de BMMYK'ya kayıtlıdır. Özetle, dava konusu idari işlem davacının ailesini parçalayacaktır.
- 34) Müvekkilimiz hakkındaki idari işlemin yürütmesinin durdurulmaması ve iptal edilmemesi halinde telifisi zor ve imkansız, giderilmesi mümkün olmayan, maddi ve manevi büyük zararlara maruz kalacağı şüphesizdir

- 35) **Sonuç olarak;** dava konusu işlem hukuka açıkça aykırı olup yürütmesinin durdurulmaması halinde davacı açısından telafisi güç ve imkansız maddi ve manevi zararlara yol açacağı aşıkardır.

HUKUKİ DELİLLER: Anayasa m.16, m.90; İ.Y.U.K., AİHS, Avrupa İkamet Konvansiyonu, 5682 ve 5683 sayılı Yasalar, 1994/6169 sayılı sığınma/iltica yönetmeliği, AİHM içtihatları, Danıştay Kararları vs.

MADDİ DELİLLER : İdareye sunulan dilekçeler, davacının Ankara Emniyet Müdürlüğü'ndeki dosyaları, BMMYK Dosyası, Tebliğ-Tebellüğ Belgesi tutanakları, bilirkişi ve sair deliller.

SONUÇ VE İSTEM : Yukarıda açıkladığımız ve Sayın Mahkemece re'sen dikkate alınacak nedenlerle,

- 1) Davacıya..... tarihinde tebliğ edilen, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün tarih sayılı işlemleri ile *sığınma talebinin reddi, ikamet verilmemesi, Türkiye'ye giriş yasağı* kapsamına alınması ve *sınır dışı etme* kararının hukuka açıkça aykırı olması ve telafisi imkansız zararlar doğurması şartlarının birlikte gerçekleştiği dikkate alınarak, **İdarenin savunması beklenilmeden,** Mahkemece gerekli görüldüğü takdirde, idarenin savunmasından sonra tekrar düşünölmek üzere, öncelikle dava konusu işlemin **YÜRÜTMESİNİN DURDURULMASINA,**
- 2) 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 31. ve 33. maddeleri dikkate alınarak davacı hakkındaki davalı idarenin *sığınma talebinin reddi, ikamet verilmemesi, Türkiye'ye giriş yasağı* kapsamına alınması ve *sınır dışı etme* **işlemin İPTALİNE,**
- 3) 2577 sayılı İYUK m.27/4 gereğince, **idarenin savunma ve cevap süresinin kısaltılmasına,**
- 4) Yargılama harç ve giderleri ile avukatlık ücretinin karşı tarafa yükletilmesine, karar verilmesini vekaleten arz ve talep ederiz.
Saygılarımızla.

Yürütmenin Durdurulmasını ve işlemin iptalini talep eden davacı

Vekili

Av.

EKLER

1. tarihli Tebliğ-Tebellüğ Tutanağı.
2. BMMYK “Sığınmacı Belgesi”, UNHCR Kayıt No: 385-.....
3. Ankara Valiliği tarafından verilen Sığınmacı Belgesi
4. İkamet Tezkeresi
5. UNHCR durum (RSD) belgesi
6. Davacının eşine ait pasaport fotokopisi
7. BMMYK’nın davacı ve eşi için Ankara Valiliği’ne gönderdiği yazı.
8. *Davacı hakkındaki “aranan kişi” ilanı.*
9. *Davacının arandığına dair internette çıkan haberler.*
10. Davacıya imzalatılan “iltica-sığınma başvuru sahiplerine tebliğ edilecek hususlar”
11. tarihli sığınma talebinin reddi kararına itiraz dilekçesi
12. Davacı vekilinin tarihli “serbest bırakılma” talepli dilekçesi
13. Vekaletname

EK-2**YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU****Kanun No. 6458****Kabul Tarihi: 4/4/2013****BİRİNCİ KISIM****Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Geri Gönderme Yasağı****BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam ve Tanımlar****Amaç**

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını kapsar.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır.

Tanımlar

MADDE 3- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Aile üyeleri: Başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin eşini, ergin olmayan çocuğu ile bağımlı ergin çocuğunu,
- b) Avrupa ülkeleri: Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Bakanlar Kurulunca belirlenecek diğer ülkeleri,
- c) Bakan: İçişleri Bakanını,
- ç) Bakanlık: İçişleri Bakanlığını,
- d) Başvuru sahibi: Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi,

- e) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi,
- f) Destekleyici: Aile birliği amacıyla Türkiye'ye gelecek yabancıların masraflarını üstlenen ve ikamet izni talebinde bulunanlar tarafından başvuruya dayanak gösterilen Türk vatandaşını veya Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancıyı,
- g) Genel Müdür: Göç İdaresi Genel Müdürünü,
- ğ) Genel Müdürlük: Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü,
- h) Giriş ve çıkış kontrolü: Sınır kapılarındaki kontrol işlemlerini,
- ı) Göç: Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı,
- i) İkamet adresi: Türkiye'de adres kayıt sisteminde kayıtlı olunan yeri,
- j) İkamet izni: Türkiye'de kalmak üzere verilen izin belgesini,
- k) Konsolosluk: Türkiye Cumhuriyeti başkonsolosluklarını, konsolosluklarını veya büyükelçilik konsolosluk şubelerini,
- l) Özel ihtiyaç sahibi: Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, özürlü, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,
- m) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,
- n) Seyahat belgesi: Pasaport yerine geçen belgeyi,
- o) Sınır kapısı: Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış için belirlenen sınır geçiş noktasını,
- ö) Son karar: Başvuru sahibinin başvurusuyla veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin statüsüyle ilgili kararlardan; idari itirazda bulunulmaması ve yargıya başvurulmaması hâlinde Genel Müdürlük tarafından verilen kararı veya yargıya başvurulması sonucunda temyiz edilmesi mümkün olmayan kararı,
- p) Sözleşme: Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeyi,
- r) Uluslararası koruma: Mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü,
- s) Vatandaş olduğu ülke: Yabancıların vatandaşı olduğu ülkeyi veya yabancıların birden fazla vatandaşlığının bulunduğu durumlarda, vatandaşlığında olduğu ülkelerden her birini,

ş) Vatansız kişi: Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiyi,

t) Vize: Türkiye’de en fazla doksan güne kadar kalma hakkı tanıyan ya da transit geçişi sağlayan izni,

u) Vize muafiyeti: Vize alma gerekliliğini kaldıran düzenlemeyi,

ü) Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,

v) Yabancı kimlik numarası: 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca yabancılara verilen kimlik numarasını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Geri Gönderme Yasağı

Geri gönderme yasağı

MADDE 4- (1) Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.

İKİNCİ KISIM

Yabancılar

BİRİNCİ BÖLÜM

Türkiye’ye Giriş ve Vize

Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış

MADDE 5- (1) Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış, sınır kapılarından, geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle yapılır.

Belge kontrolü

MADDE 6- (1) Yabancı, pasaport veya pasaport yerine geçen belge ya da belgelerini, Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkışlarda görevlilere göstermek zorundadır.

(2) Sınır geçişlerine ilişkin belge kontrolleri, taşıtlarda seyir hâlinde de yerine getirilebilir.

(3) Havalimanlarının transit alanlarını kullanan yabancılar, yetkili makamlarca kontrole tabi tutulabilirler.

(4) Türkiye'ye girişlerde, yabancıların 7 nci madde kapsamında olup olmadığı kontrol edilir.

(5) Bu maddenin uygulanmasında, kapsamlı kontrole tabi tutulması gerekli görülenler en fazla dört saat bekletilebilir. Yabancı, bu süre içerisinde her an ülkesine dönebileceği gibi dört saatlik süreyle sınırlı kalmaksızın ülkeye kabulle ilgili işlemlerin sonuçlanmasını da bekleyebilir. Kapsamlı kontrol işlemlerine dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar

MADDE 7- (1) Aşağıdaki yabancılar, Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilir:

a) Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar

b) Vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar

c) 15 inci maddenin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancılar

(2) Bu maddeyle ilgili olarak yapılan işlemler, geri çevrilen yabancılarla tebliğ edilir. Tebliğatta, yabancıların karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabilecekleri ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır.

Uluslararası koruma başvurusuna ilişkin uygulama

MADDE 8- (1) 5 inci, 6 ncı ve 7 nci maddelerde yer alan şartlar, uluslararası koruma başvurusu yapmayı engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz.

Türkiye'ye giriş yasağı

MADDE 9- (1) Genel Müdürlük, gerektiğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini alarak, Türkiye dışında olup da kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından Türkiye'ye girmesinde sakınca görülen yabancıların ülkeye girişini yasaklayabilir.

(2) Türkiye'den sınır dışı edilen yabancıların Türkiye'ye girişi, Genel Müdürlük veya valilikler tarafından yasaklanır.

(3) Türkiye'ye giriş yasağının süresi en fazla beş yıldır. Ancak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit bulunması hâlinde bu süre Genel Müdürlükçe en fazla on yıl daha artırılabilir.

(4) Vize veya ikamet izni süresi sona eren ve bu durumları yetkili makamlarca tespit edilmeden önce Türkiye dışına çıkmak için valiliklere başvuruda bulunup hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıların Türkiye'ye giriş yasağı süresi bir yılı geçemez.

(5) 56 ncı madde uyarınca Türkiye'yi terke davet edilenlerden, süresi içinde ülkeyi terk edenler hakkında giriş yasağı kararı alınmayabilir.

(6) Genel Müdürlük, giriş yasağını kaldırabilir veya giriş yasağı saklı kalmak kaydıyla yabancıların belirli bir süre için Türkiye'ye girişine izin verebilir.

(7) Kamu düzeni veya kamu güvenliği sebebiyle bazı yabancıların ülkeye kabulü Genel Müdürlükçe ön izin şartına bağlanabilir.

Türkiye'ye giriş yasağının tebliği

MADDE 10- (1) Giriş yasağına ilişkin tebligat, 9 uncu maddenin birinci fıkrası kapsamında olan yabancılara Türkiye'ye giriş yapmak üzere geldiklerinde sınır kapılarındaki yetkili makam tarafından, 9 uncu maddenin ikinci fıkrası kapsamında olan yabancılara ise valilikler tarafından yapılır. Tebligatta, yabancıların karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabilecekleri ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır.

Vize zorunluluğu, vize başvurusu ve yetkili makamlar

MADDE 11- (1) Türkiye'de doksan güne kadar kalacak yabancılar, vatandaşı oldukları veya yasal olarak buldukları ülkedeki konsolosluklardan geliş amaçlarını da belirten vize alarak gelirler. Vizenin veya vize muafiyetinin Türkiye'de sağladığı kalış süresi, her yüz seksen günde doksan günü geçemez.

(2) Vize başvurularının değerlendirmeye alınabilmesi için, başvuruların usulüne uygun olarak yapılması gerekir.

(3) Vizeler, Türkiye'ye giriş için mutlak hak sağlamaz.

(4) Vizeler, konsolosluklarca, istisnai durumlarda ise sınır kapılarının bağlı olduğu valiliklerce verilir. Konsolosluklara yapılan başvurular doksan gün içinde sonuçlandırılır.

(5) Yabancı ülke diplomatlarına, Türkiye Cumhuriyeti büyükelçiliklerince resen vize verilebilir. Bu vizeler, genel vize verme usulüne uygun olarak Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığına derhâl bildirilir. Bu vizeler harca tabi değildir.

(6) Ülke menfaatleri göz önünde bulundurularak vize verilmesinde yarar görülen yabancılara, istisnai olarak Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilerince resen vize verilebilir. Bu amaçla verilen vizeler, genel vize verme usulüne

uygun olarak Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığına derhâl bildirilir. Bu vizeler harca tabi değildir.

(7) Vize türlerine ve işlemlerine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Vize muafiyeti

MADDE 12- (1) Aşağıda sayılan yabancılardan Türkiye'ye girişte vize şartı aranmaz:

a) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ya da Bakanlar Kurulu kararıyla vizeden muaf tutulan ülkelerin vatandaşları

b) Türkiye'ye giriş yapacağı tarih itibarıyla, geçerli ikamet veya çalışma izni bulunanlar

c) 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 18 inci maddesine göre verilmiş ve geçerliliklerini yitirmemiş yabancılara mahsus damgalı pasaport sahipleri

ç) 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olduğu anlaşılabilir

(2) Aşağıda sayılan yabancılardan Türkiye'ye girişte vize şartı aranmayabilir:

a) Mücbir nedenlerle, Türk hava ve deniz limanlarını kullanmak zorunda kalan taşıtlardaki yabancılardan liman şehrine çıkacak kişiler

b) Deniz limanlarına gelip, yetmiş iki saati geçmemek kaydıyla, liman şehrini veya civar illeri turizm amaçlı gezecek kişiler.

Sınır kapılarında verilen vizeler

MADDE 13- (1) Vize almadan sınır kapılarına gelen yabancılara, süresi içinde Türkiye'den ayrılacaklarını belgelemeleri hâlinde, sınır kapılarında istisnai olarak vize verilebilir.

(2) Sınır vizesi, sınır kapılarının bağlı olduğu valiliklerce verilir. Valilik bu yetkisini sınırda görevli kolluk birimine devredebilir. Bakanlar Kurulunca farklı bir süre belirlenmediği sürece, bu vize Türkiye'de en fazla on beş gün kalma hakkı sağlar.

(3) Sınır vizesinin verilmesinde, insani nedenlere bağlı olarak sağlık sigortası şartı aranmayabilir.

Havalimanı transit vizeleri

MADDE 14- (1) Türkiye'den transit geçecek yabancılara, havalimanı transit vizesi şartı getirilebilir. Havalimanı transit vizeleri, en fazla altı ay içinde kullanılmak üzere konsolosluklar tarafından verilir.

(2) Havalimanı transit vizesi istenecek yabancılar, Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığınca müştereken belirlenir.

Vize verilmeyecek yabancılar

MADDE 15- (1) Aşağıda belirtilen yabancılar vize verilmez:

a) Talep ettikleri vize süresinden en az altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar

b) Türkiye'ye girişleri yasaklı olanlar

c) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından sakıncalı görülenler

ç) Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşıyanlar

d) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalar uyarınca, suçluların geri verilmesine esas olan suç veya suçlardan sanık olanlar ya da hükümlü bulunanlar

e) Kalacağı süreyi kapsayan geçerli sağlık sigortası bulunmayanlar

f) Türkiye'ye giriş, Türkiye'den geçiş veya Türkiye'de kalış amacını haklı nedenlere dayandıramayanlar

g) Kalacağı sürede, yeterli ve düzenli maddi imkâna sahip olmayanlar

ğ) Vize ihlalden veya önceki ikamet izninden doğan ya da 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre takip ve tahsil edilmesi gereken alacakları ödemeyi kabul etmeyenler veya 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre takip edilen borç ve cezalarını ödemeyi kabul etmeyenler

(2) Bu madde kapsamında olmasına rağmen vize verilmesinde yarar görülenlere Bakanın onayıyla vize verilebilir.

Vizenin iptali

MADDE 16- (1) Vizeler;

a) Sahteciliğe konu olduğunun tespiti,

b) Üzerinde silinti, kazıntı veya tahrifat yapıldığının anlaşılması,

c) Vize sahibinin Türkiye'ye girişinin yasaklanması,

ç) Yabancıнын suç işleyebileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunması,

d) Pasaport veya pasaport yerine geçen belgenin sahte olması veya geçerliliğinin sona ermesi,

e) Vize veya vize muafiyetinin amacı dışında kullanılması,

f) Vizenin verilmesine temel olan şartların veya belgelerin geçerli olmadığıının anlaşılması,

hâllerinde, vizeyi veren makamlar veya valiliklerce iptal edilir.

(2) Vizenin geçerlilik süresi içinde yabancıyla ilgili sınır dışı etme kararı alınması hâlinde vize iptal edilir.

Vize işlemlerinin tebliği

MADDE 17- (1) Vize talebinin reddi ya da vizenin iptaline ilişkin işlemler ilgiliye tebliğ edilir.

Bakanlar Kurulunun vize ve pasaport işlemlerinde yetkisi

MADDE 18- (1) Bakanlar Kurulu;

a) Pasaporta ve vizeye dair işlemlerin belirlenmesine ilişkin anlaşmalar yapmaya ve gerek gördüğü hâllerde bazı devletlerin vatandaşları için vize zorunluluğunu tek taraflı olarak kaldırmaya, vizelerin harçtan muaf tutulması da dâhil olmak üzere vize kolaylığı getirmeye ve vize sürelerini belirlemeye,

b) Savaş hâlinde veya diğer olağanüstü hâllerde ülkenin bir bölgesini veya tamamını kapsamak üzere, yabancılar için pasaporta dair kayıt ve şartlar koymaya,

c) Yabancıların Türkiye'ye girişlerini belli şartlara bağlayıcı veya kısıtlayıcı her tür önlemi almaya, yetkilidir.

İKİNCİ BÖLÜM

İkamet

İkamet izni

MADDE 19- (1) Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybeder.

İkamet izninden muafiyet

MADDE 20- (1) Aşağıda sayılan yabancılar ikamet izninden muaf tutulurlar:

a) Doksan güne kadar vizeye veya vizeden muaf olarak gelenler, vize süresi veya vize muafiyeti süresince

b) Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olanlar

c) Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları

ç) Türkiye'de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler

d) Uluslararası kuruluşların Türkiye'deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar

e) Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulanlar.

f) 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanlar

g) 69 uncu maddenin yedinci fıkrası ile 76 ncı ve 83 üncü maddelerin birinci fıkraları kapsamında belge sahibi olanlar

(2) Birinci fıkranın (c), (ç), (d) ve (e) bentlerinde belirtilen yabancılara, şekil ve içeriği Bakanlık ve Dışişleri Bakanlığınca birlikte belirlenen belge tanzim edilir. Bu yabancılar, ikamet izninden muafiyet sağlayan durumları sona erdikten sonra da Türkiye'de kalmaya devam edeceklerse, en geç on gün içinde ikamet izni almak üzere valiliklere başvurmakla yükümlüdür.

İkamet izni başvurusu

MADDE 21- (1) İkamet izni başvurusu, yabancıнын vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki konsolosluklara yapılır.

(2) İkamet izni için başvuracak yabancılarda, talep ettikleri ikamet izni süresinden altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgeye sahip olmaları şartı aranır.

(3) Başvuru için gerekli olan bilgi ve belgeler eksik ise, başvurunun değerlendirilmesi eksiklikler tamamlanıncaya kadar ertelenebilir. Eksik olan bilgi ve belgeler ilgiliye bildirilir.

(4) Konsolosluklar, ikamet izni başvurularını görüşleriyle birlikte Genel Müdürlüğe iletir. Genel Müdürlük, gerekli gördüğünde ilgili kurumların görüşlerini de alarak başvuruları sonuçlandırdıktan sonra, ikamet izninin düzenlenmesi ya da başvurunun reddedilmesi için konsolosluga bilgi verir.

(5) Başvurular, en geç doksan gün içinde sonuçlandırılır.

(6) İkamet izni başvurusunun reddine ilişkin işlemler ilgiliye tebliğ edilir.

Türkiye içinden yapılabilecek ikamet izni başvuruları

MADDE 22- (1) İkamet izni başvuruları, aşağıdaki hâllerde istisnai olarak valiliklere de yapılabilir:

a) Adli veya idari makamların kararlarında veya taleplerinde

b) Yabancıнын Türkiye'den ayrılmasının makul veya mümkün olmadığı durumlarda

c) Uzun dönem ikamet izinlerinde

ç) Öğrenci ikamet izinlerinde

d) İnsani ikamet izinlerinde

e) İnsan ticareti mağduru ikamet izinlerinde

f) Aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişlerde

g) Türkiye’de ikamet izni bulunan anne veya babanın Türkiye’de doğan çocukları için yapacağı başvurularda

ğ) Geçerli ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya değişikliğe uğramasından dolayı yeni kalış amacına uygun ikamet izni almak üzere yapılacak başvurularda

h) 20 nci maddenin ikinci fıkrası kapsamında yapılacak ikamet izni başvurularında

ı) Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanların, kısa dönem ikamet iznine geçişlerinde

İkamet izinlerinin tanzimi ve şekli

MADDE 23- (1) İkamet izinleri, pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerin geçerlilik süresinden altmış gün daha kısa süreli, kalış amacına bağlı ve her yabancı için ayrı düzenlenir.

(2) İkamet izninin şekli ve içeriği Bakanlıkça, ikamet izni yerine geçen çalışma izninin şekli ve içeriği ise Bakanlık ve ilgili kurumlarca birlikte belirlenir.

İkamet izinlerinin uzatılması

MADDE 24- (1) İkamet izinleri valiliklerce uzatılabilir.

(2) Uzatma başvuruları, ikamet izni süresinin dolmasına altmış gün kalmasından itibaren ve her koşulda ikamet izni süresi dolmadan önce valiliklere yapılır. İkamet iznini uzatma başvurusunda bulunanlara, harca tabi olmayan bir belge verilir. Bu yabancılar, ikamet izni süreleri sona ermiş olsa dahi haklarında karar verilmeye kadar bu belgeyle Türkiye’de ikamet edebilir.

(3) Uzatılan ikamet izinleri, yasal izin sürelerinin bitim tarihinden itibaren başlatılır.

(4) Uzatma başvuruları, valiliklerce sonuçlandırılır.

Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması

MADDE 25- (1) Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, ikamet izninin uzatılmaması veya iptali ile bu işlemlerin tebliği valiliklerce yapılır. Bu işlemler sırasında, yabancının Türkiye’deki aile bağları, ikamet süresi, menşe ülkedeki durumu ve çocuğun yüksek yararı gibi hususlar göz önünde bulundurulur ve ikamet iznine ilişkin karar ertelenebilir.

(2) İkamet izni talebinin reddi, iznin uzatılmaması veya iptali, yabancıya ya da yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilir. Tebligatta, yabancının

karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabileceği ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır.

İkamet izinlerine ilişkin diğer hükümler

MADDE 26- (1) Tutuklu veya hükümlü olarak cezaevlerinde ya da idari gözetim altında geri gönderme merkezlerinde bulunan yabancıların, buralarda geçirdikleri süreler ikamet izni süresinin ihlali sayılmaz. Bu kişilerin varsa ikamet izinleri iptal edilebilir. Bunlardan, yabancı kimlik numarası bulunmayanlara, ikamet izni şartı aranmadan yabancı kimlik numarası verilebilir.

(2) Konsolosluklardan ikamet ve çalışma izni olarak Türkiye'ye gelen yabancılar, giriş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıtlarını yaptırmak zorundadırlar.

Çalışma izninin ikamet izni sayılması

MADDE 27- (1) Geçerli çalışma izni ile 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununun 10 uncu maddesine istinaden verilen Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi, ikamet izni sayılır. Çalışma izni ya da Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi verilen yabancıardan, 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununa göre çalışma izni süresi kadar ikamet izni harcı tahsil edilir.

(2) Çalışma izni verilebilmesi veya iznin uzatılabilmesi için yabancıların 7 nci madde kapsamına girmemesi şartı aranır.

İkamette kesinti

MADDE 28- (1) Bu Kanun hükümlerinin uygulanmasında; zorunlu kamu hizmeti, eğitim ve sağlık nedenleri hariç, bir yılda toplam altı ayı geçen veya son beş yıl içinde toplam bir yılı aşan Türkiye dışında kalışlar ikamette kesinti sayılır. İkamet süresinde kesintisi olanların ikamet izni başvurularında veya başka bir ikamet iznine geçişlerinde, önceki izin süreleri hesaba katılmaz.

(2) Kesintisiz ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında, öğrenci ikamet izinlerinin yarısı, diğer ikamet izinlerinin ise tamamı sayılır.

İkamet izinleri arasında geçişler

MADDE 29- (1) Yabancılar, ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya farklı bir gerekçenin ortaya çıkması hâlinde, yeni kalış amacına uygun ikamet izni talebinde bulunabilir.

(2) İkamet izinleri arasındaki geçişlere ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

İkamet izni çeşitleri

MADDE 30- (1) İkamet izni çeşitleri şunlardır:

- a) Kısa dönem ikamet izni
- b) Aile ikamet izni
- c) Öğrenci ikamet izni
- ç) Uzun dönem ikamet izni
- d) İnsani ikamet izni
- e) İnsan ticareti mağduru ikamet izni

Kısa dönem ikamet izni

MADDE 31- (1) Aşağıda belirtilen yabancılara kısa dönem ikamet izni verilebilir:

- a) Bilimsel araştırma amacıyla gelecekler
 - b) Türkiye’de taşınmaz malı bulunanlar
 - c) Ticari bağlantı veya iş kuracaklar
 - ç) Hizmet içi eğitim programlarına katılacaklar
 - d) Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalar ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim veya benzeri amaçlarla gelecekler
 - e) Turizm amaçlı kalacaklar
 - f) Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşımamak kaydıyla tedavi görecekleler
 - g) Adli veya idari makamların talep veya kararına bağlı olarak Türkiye’de kalması gerekenler
 - ğ) Aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçenler
 - h) Türkçe öğrenme kurslarına katılacaklar
 - ı) Kamu kurumları aracılığıyla Türkiye’de eğitim, araştırma, staj ve kurslara katılacaklar
 - i) Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanlardan mezuniyet tarihinden itibaren altı ay içinde müracaat edenler
- (2) Kısa dönem ikamet izni, her defasında en fazla birer yıllık sürelerle verilir.
- (3) Birinci fıkranın (h) bendi kapsamında verilen ikamet izinleri en fazla iki defa verilebilir.
- (4) Birinci fıkranın (i) bendi kapsamında verilen ikamet izinleri, bir defaya mahsus olmak üzere en fazla bir yıl süreli verilebilir.

Kısa dönem ikamet izninin şartları

MADDE 32- (1) Kısa dönem ikamet izinlerinin verilmesinde aşağıdaki şartlar aranır:

a) 31 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan gerekçelerden biri veya birkaçını ileri sürerek talepte bulunmak ve bu talebiyle ilgili bilgi ve belgeleri ibraz etmek

b) 7 nci madde kapsamına girmemek

c) Genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarına sahip olmak

ç) İstenilmesi hâlinde, vatandaşı olduğu veya yasal olarak ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenmiş adli sicil kaydını gösteren belgeyi sunmak

d) Türkiye’de kalacağı adres bilgilerini vermek

Kısa dönem ikamet izninin reddi, iptali veya uzatılmaması

MADDE 33- (1) Aşağıdaki hâllerde kısa dönem ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz:

a) 32 nci maddede aranan şartlardan birinin veya birkaçının yerine getirilmemesi veya ortadan kalkması

b) İkamet izninin, verilmiş amacı dışında kullanıldığıının belirlenmesi

c) Son bir yıl içinde toplamda yüz yirmi günden fazla süreyle yurt dışında kalınması

ç) Hakkında geçerli sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı bulunması

Aile ikamet izni

MADDE 34- (1) Türk vatandaşlarının, 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanların veya ikamet izinlerinden birine sahip olan yabancılar ile mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin;

a) Yabancı eşine,

b) Kendisinin veya eşinin ergin olmayan yabancı çocuğuna,

c) Kendisinin veya eşinin bağımlı yabancı çocuğuna,

her defasında iki yılı aşmayacak şekilde aile ikamet izni verilebilir. Ancak, aile ikamet izninin süresi hiçbir şekilde destekleyicinin ikamet izni süresini aşamaz.

(2) Vatandaşı olduğu ülkenin hukukuna göre birden fazla eş ile evlilik hâlinde, eşlerden yalnızca birine aile ikamet izni verilir. Ancak, diğer eşlerinden olan çocuklara da aile ikamet izni verilebilir.

(3) Çocukların aile ikamet izninde, Türkiye dışında varsa ortak velayeti bulunan anne veya babanın muvafakati aranır.

(4) Aile ikamet izinleri, on sekiz yaşına kadar, öğrenci ikamet izni almadan ilk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim hakkı sağlar.

(5) En az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olanlardan on sekiz yaşını tamamlayanlar, talep etmeleri hâlinde bu izinlerini kısa dönem ikamet iznine dönüştürebilir.

(6) Boşanma hâlinde, Türk vatandaşıyla evli yabancıya, en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olmak kaydıyla kısa dönem ikamet izni verilebilir. Ancak yabancı eşin, aile içi şiddet gerekçesiyle mağdur olduğu ilgili mahkeme kararıyla sabit ise, üç yıllık süre şartı aranmaz.

(7) Destekleyicinin ölümü hâlinde, bu kişiye bağlı aile ikamet izniyle kalanlara, süre şartı aranmadan kısa dönem ikamet izni verilebilir.

Aile ikamet izninin şartları

MADDE 35- (1) Aile ikamet izni taleplerinde, destekleyicide aşağıdaki şartlar aranır:

a) Toplam geliri asgari ücretten az olmamak üzere, ailedeki fert başına asgari ücretin üçte birinden az olmayan aylık geliri bulunmak

b) Ailenin nüfusuna göre, genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarına sahip olmak ve tüm aile fertlerini kapsayan sağlık sigortası yaptırmış olmak

c) Başvuru tarihi itibarıyla, beş yıl içinde aile düzenine karşı suçlardan herhangi birinden hüküm giymemiş olduğunu adli sicil kaydıyla belgelemek

ç) Türkiye’de en az bir yıldır ikamet izniyle kalıyor olmak

d) Adres kayıt sisteminde kaydı bulunmak

(2) Bilimsel araştırma amaçlı ikamet izni ya da çalışma izni bulunanlar, 5901 sayılı Kanununun 28 inci maddesi kapsamında olanlar veya Türk vatandaşlarıyla evli olan yabancılar hakkında, birinci fıkranın (ç) bendi uygulanmaz.

(3) Türkiye’de, destekleyicinin yanında kalmak üzere aile ikamet izni talebinde bulunacak yabancılarda aşağıdaki şartlar aranır:

a) 34 üncü maddenin birinci fıkrası kapsamında olduğunu gösteren bilgi ve belgeleri ibraz etmek

b) 34 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen kişilerle birlikte yaşadığını veya yaşama niyeti taşıdığını ortaya koymak

c) Evliliği aile ikamet izni alabilmek amacıyla yapmamış olmak

ç) Eşlerden her biri için on sekiz yaşını doldurmuş olmak

d) 7 nci madde kapsamına girmemek

(4) Türkiye’de bulunan mülteciler ve ikincil koruma statüsü sahiplerinde, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen şartlar aranmayabilir.

Aile ikamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması

MADDE 36- (1) Aşağıdaki hâllerde aile ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz:

a) 35 inci maddenin birinci ve üçüncü fıkralarında aranan şartların karşılanmaması veya ortadan kalkması

b) Aile ikamet izni alma şartları ortadan kalktıktan sonra kısa dönem ikamet izni verilmemesi

c) Hakkında geçerli sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı bulunması

ç) Aile ikamet izninin, veriliş amacı dışında kullanıldığının belirlenmesi

d) Son bir yıl içinde toplamda yüz seksen günden fazla süreyle yurt dışında kalınması

Anlaşmalı evlilik yoluyla talep edilen aile ikamet izni

MADDE 37- (1) Aile ikamet izni verilmeden veya uzatılmadan önce makul şüphe varsa, evliliğin sırf ikamet izni alabilme amacıyla yapıp yapılmadığı valiliklerce araştırılır. Araştırma sonucunda, evliliğin bu amaçla yapıldığı tespit edilirse aile ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir.

(2) Aile ikamet izni verildikten sonra da evliliğin anlaşmalı olup olmadığı konusunda valiliklerce denetim yapılabilir.

(3) Anlaşmalı evlilik yoluyla alınan ve sonradan iptal edilen ikamet izinleri, bu Kanunda öngörülen ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmaz.

Öğrenci ikamet izni

MADDE 38- (1) Türkiye’de bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi görecektir yabancılar öğrenci ikamet izni verilir.

(2) Bakımı ve masrafları gerçek veya tüzel kişi tarafından üstlenilen ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılar, velilerinin veya yasal temsilcilerinin muvafakatiyle öğrenimleri süresince birer yıllık sürelerle öğrenci ikamet izni verilebilir ve uzatılabilir.

(3) Öğrenci ikamet izni, öğrencinin anne ve babası ile diğer yakınlarına, ikamet izni alma konusunda hiçbir hak sağlamaz.

(4) Öğrenim süresi bir yıldan kısa ise öğrenci ikamet izni süresi öğrenim süresini aşamaz.

Öğrenci ikamet izninin şartları

MADDE 39- (1) Öğrenci ikamet izninde aşağıdaki şartlar aranır:

- a) 38 inci madde kapsamındaki bilgi ve belgeleri ibraz etmek
- b) 7 nci madde kapsamına girmemek
- c) Türkiye’de kalacağı adres bilgilerini vermek

Öğrenci ikamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması

MADDE 40- (1) Aşağıdaki hâllerde öğrenci ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi uzatılmaz:

- a) 39 uncu maddede aranan şartların karşılanmaması veya ortadan kalkması
- b) Öğrenimin sürdürülemeyeceği konusunda kanıtların ortaya çıkması
- c) Öğrenci ikamet izninin, veriliş amacı dışında kullanıldığının belirlenmesi
- ç) Hakkında geçerli sınır dışı etme kararı veya Türkiye’ye giriş yasağı bulunması

Öğrencilerin çalışma hakkı

MADDE 41- (1) Türkiye’de öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, çalışma izni almak kaydıyla çalışabilirler. Ancak, ön lisans ve lisans öğrencileri için çalışma hakkı, ilk yıldan sonra başlar ve haftada yirmi dört saatten fazla olamaz.

(2) Ön lisans ve lisans öğrencilerinin çalışma hakkına ilişkin usul ve esaslar, Göç Politikaları Kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde Bakanlık ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından müştereken düzenlenir.

Uzun dönem ikamet izni

MADDE 42- (1) Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara uyan yabancılara, Bakanlığın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet izni verilir.

(2) Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni sahiplerine ve geçici koruma sağlananlara, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmaz.

Uzun dönem ikamet izninin şartları

MADDE 43- (1) Uzun dönem ikamet iznine geçişte aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak
- b) Son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olmak
- c) Kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmak
- ç) Geçerli sağlık sigortasına sahip olmak
- d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak

(2) Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara sahip olması nedeniyle uzun dönem ikamet izni verilmesi uygun görülen yabancılar için birinci fıkranın (d) bendi dışındaki şartlar aranmaz.

Uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar

MADDE 44- (1) Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar;

- a) Askerlik yapma yükümlülüğü,
- b) Seçme ve seçilme,
- c) Kamu görevlerine girme,
- ç) Muaf olarak araç ithal etme,

ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanırlar.

(2) Birinci fıkradaki haklara kısmen veya tamamen kısıtlamalar getirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Uzun dönem ikamet izninin iptali

MADDE 45- (1) Uzun dönem ikamet izinleri;

- a) Yabancıнын, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması,
- b) Sağlık, eğitim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti dışında bir nedenle kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye dışında bulunması, hâllerinde iptal edilir.

(2) Birinci fıkranın (b) bendi kapsamında uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancıların, bu izni tekrar almak üzere yapacakları başvurular ve bunların sonuçlandırılmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

İnsani ikamet izni

MADDE 46- (1) Aşağıda belirtilen hâllerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, Bakanlığın onayı alınmak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla, valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

- a) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda
 - b) Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancıların Türkiye'den çıkışları yaptırılmadığında ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde
 - c) 55 inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında
 - ç) 53 üncü, 72 nci ve 77 nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda
 - d) Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince
 - e) Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında
 - f) Olağanüstü durumlarda
- (2) İnsani ikamet izni alan yabancılar, iznin verilmiş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak zorundadır.

İnsani ikamet izninin iptali veya uzatılmaması

MADDE 47- (1) İnsani ikamet izni Bakanlığın onayı alınmak kaydıyla, iznin verilmesini zorunlu kılan şartlar ortadan kalktığında valiliklerce iptal edilir ve uzatılmaz.

İnsan ticareti mağduru ikamet izni

MADDE 48- (1) İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir.

(2) Bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz.

İnsan ticareti mağduru ikamet izninin uzatılması ve iptali

MADDE 49- (1) İyileşme ve düşünme süresi tanımak amacıyla verilen ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir. Ancak, bu süreler hiçbir şekilde toplam üç yılı geçemez.

(2) İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancıların, kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlendiği durumlarda ikamet izinleri iptal edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Vatansız Kişiler

Vatansızlığın tespiti

MADDE 50- (1) Vatansızlığın tespiti Genel Müdürlükçe yapılır. Vatansız kişilere, Türkiye’de yasal olarak ikamet edebilme hakkı sağlayan Vatansız Kişi Kimlik Belgesi düzenlenir. Başka ülkeler tarafından vatansız kişi işlemi görenler bu haktan yararlandırılmaz.

(2) Vatansız kişiler, Vatansız Kişi Kimlik Belgesi almakla yükümlü olup, belge Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak valiliklerce düzenlenir. Hiçbir harca tabi olmayan bu belge, ikamet izni yerine geçer ve iki yılda bir valiliklerce yenilenir. Vatansız Kişi Kimlik Belgesinde yabancı kimlik numarası da yer alır.

(3) Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip olarak Türkiye’de geçirilen süreler, ikamet sürelerinin toplanmasında hesaba katılır.

(4) Vatansız Kişi Kimlik Belgesi, kişinin herhangi bir ülke vatandaşlığını kazanmasıyla birlikte geçerliliğini kaybeder.

(5) Vatansızlık durumlarının tespiti ve Vatansız Kişi Kimlik Belgesiyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Vatansız kişilere tanınan haklar ve güvenceler

MADDE 51- (1) Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip kişiler;

a) Bu Kanundaki ikamet izinlerinden birini almak üzere talepte bulunabilirler,

b) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler,

c) Yabancılarla ilgili işlemlerde aranan karşılıklılık şartından muaf tutulurlar,

ç) Çalışma izniyle ilgili iş ve işlemlerde 4817 sayılı Kanun hükümlerine tabidirler,

d) 5682 sayılı Kanunun 18 inci maddesi hükümlerinden yararlanabilirler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sınır Dışı Etme

Sınır dışı etme

MADDE 52- (1) Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.

Sınır dışı etme kararı

MADDE 53- (1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancıнын rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez.

Sınır dışı etme kararı alınacaklar

MADDE 54- (1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

a) 5237 sayılı Kanununun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler

b) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar

c) Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar

ç) Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

e) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler

f) İkamet izinleri iptal edilenler

g) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler

ğ) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler

h) Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler

1) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler

i) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar

j) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar

(2) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında, sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğu veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda sınır dışı etme kararı alınabilir.

Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar

MADDE 55- (1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar

b) Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler

c) Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar

ç) Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları

d) Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları

(2) Birinci fıkra kapsamındaki değerlendirmeler, herkes için ayrı yapılır. Bu kişilerden, belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları istenebilir.

Türkiye'yi terke davet

MADDE 56- (1) Sınır dışı etme kararı alınanlara, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye'yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınır. Ancak, kaçma ve kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara bu süre tanınmaz.

(2) Türkiye'den çıkış için süre tanınan kişilere, Çıkış İzin Belgesi verilir. Bu belge hiçbir harca tabi değildir. Vize ve ikamet harçları ile bunların cezalarına ilişkin yükümlülükler saklıdır.

Sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi

MADDE 57- (1) 54 üncü madde kapsamındaki yabancılar, kolluk tarafından yakalanmaları hâlinde, haklarında karar verilmek üzere derhâl valiliğe bildirilir. Bu kişilerden, sınır dışı etme kararı alınması gerektiği değerlendirilenler hakkında, sınır dışı etme kararı valilik tarafından alınır. Değerlendirme ve karar süresi kırk sekiz saati geçemez.

(2) Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince geri gönderme merkezlerine kırk sekiz saat içinde götürülür.

(3) Geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancıların iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir.

(4) İdari gözetimin devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirilir. Gerek görüldüğünde, otuz günlük süre beklenilmez. İdari gözetimin devamında zaruret görülmeyen yabancılar için idari gözetim derhâl sonlandırılır. Bu yabancılarla, belli bir adreste ikamet etme, belirlenecek şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir.

(5) İdari gözetim kararı, idari gözetim süresinin uzatılması ve her ay düzenli olarak yapılan değerlendirmelerin sonuçları, gerekçesiyle birlikte yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Aynı zamanda, idari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kendisi veya yasal temsilcisi kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(6) İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.

(7) İdari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvuranlardan, avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayanlara, talepleri hâlinde 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

Geri gönderme merkezleri

MADDE 58- (1) İdari gözetime alınan yabancılar, geri gönderme merkezlerinde tutulurlar.

(2) Geri gönderme merkezleri Bakanlık tarafından işletilir. Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işlettirebilir.

(3) Geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Geri gönderme merkezlerinde sağlanacak hizmetler

MADDE 59- (1) Geri gönderme merkezlerinde;

a) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri ücretsiz verilir,

b) Yabancıya; yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme ve bunlarla görüşme yapabilme, ayrıca telefon hizmetlerine erişme imkânı sağlanır,

c) Yabancıya; ziyaretçileri, vatandaşı olduğu ülke konsolosluk yetkilisi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlisiyle görüşebilme imkânı sağlanır,

ç) Çocukların yüksek yararları gözetilir, aileler ve refakatsiz çocuklar ayrı yerlerde barındırılır,

d) Çocukların eğitim ve öğretimden yararlandırılmaları hususunda, Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.

(2) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle geri gönderme merkezlerini ziyaret edebilirler.

Sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi

MADDE 60- (1) Geri gönderme merkezlerindeki yabancılar, kolluk birimi tarafından sınır kapılarına götürülür.

(2) Geri gönderme merkezlerine sevk edilmesine gerek kalmadan sınır dışı edilecek olan yabancılar, Genel Müdürlük taşra teşkilatının koordinesinde kolluk birimlerince sınır kapılarına götürülür.

(3) Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masrafları kendilerince karşılanır. Bunun mümkün olmaması hâlinde, masrafların eksik kalan kısmı veya tamamı Genel Müdürlük bütçesinden ödenir. Masraflar geri ödenmediği sürece, yabancıların Türkiye'ye girişine izin verilmeyebilir.

(4) Genel Müdürlük sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılabilir.

(5) Yabancıların pasaportları veya diğer belgeleri, sınır dışı edilinceye kadar tutulabilir ve sınır dışı işlemlerinde kullanılmak üzere biletleri paraya çevrilebilir.

(6) Gerçek veya tüzel kişiler, kalışlarını veya dönüşlerini garanti ettikleri yabancıların sınır dışı edilme masraflarını ödemekle yükümlüdür. Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekillerinin, yabancıların sınır dışı edilme işlemleri konusundaki yükümlülükleri hakkında 4817 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Uluslararası Koruma

BİRİNCİ BÖLÜM

Uluslararası Koruma Çeşitleri, Uluslararası Korumanın Haricinde Tutulma

Mülteci

MADDE 61- (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle

dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci

MADDE 62- (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

İkincil koruma

MADDE 63- (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

Uluslararası korumanın haricinde tutulma

MADDE 64- (1) Başvuru sahibi;

a) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görüyorsa,

b) İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınıyorsa,

c) Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat varsa,

uluslararası korumadan hariçte tutulur.

(2) Birinci fıkranın (a) bendine giren bir kişi hakkındaki koruma veya yardım herhangi bir nedenle sona erdiği zaman, bu kişilerin konumları Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda alınan kararlara istinaden kesin bir çözüme kavuşturulmadığı takdirde, bu kişiler bu Kanunun sağladığı korumadan yararlanabilir.

(3) Başvuru sahibinin, uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler varsa birinci fıkranın (c) bendi kapsamında değerlendirme yapılır.

(4) Birinci fıkranın (c) bendi ile üçüncü fıkrada belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişi uluslararası korumadan hariçte tutulur.

(5) Birinci fıkranın (c) bendi ile üçüncü ve dördüncü fıkralardaki durumlara ek olarak; kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunan yabancı veya vatansız kişi ile birinci fıkranın (c) bendi kapsamında olmayan, fakat Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve sadece bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk eden yabancı veya vatansız kişi, ikincil korumadan hariçte tutulur.

(6) Başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulması, hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması şartıyla, başvuru sahibinin aile üyelerinin de hariçte tutulmasını gerektirmez.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Usuller

Başvuru

MADDE 65- (1) Uluslararası koruma başvuruları valiliklere bizzat yapılır.

(2) Başvuruların ülke içinde veya sınır kapılarında kolluk birimlerine yapılması hâlinde, bu başvurular derhâl valiliğe bildirilir. Başvuruyla ilgili işlemler valilikçe yürütülür.

(3) Her yabancı veya vatansız kişi kendi adına başvuru yapabilir. Başvuru sahibi, başvuruları aynı gerekçeye dayanan ve kendisiyle birlikte gelen aile üyeleri adına başvuru yapabilir. Bu durumda, ergin aile üyelerinin, kendi adlarına başvuruda bulunulmasına yönelik muvafakati alınır.

(4) Makul bir süre içinde valiliklere kendiliğinden uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar hakkında; yasa dışı girişlerinin veya kalışlarının geçerli nedenlerini açıklamak kaydıyla, Türkiye’ye yasal giriş şartlarını ihlal etmek veya Türkiye’de yasal şekilde bulunmaktan dolayı cezai işlem yapılmaz.

(5) Hürriyeti kısıtlanan kişilerin uluslararası koruma başvuruları, valiliğe derhâl bildirilir. Başvuruların alınması ve değerlendirilmesi, diğer adli ve idari işlemlerin ya da tedbir ve yaptırımların uygulanmasını engellemez.

Refakatsiz çocuklar

MADDE 66- (1) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.

b) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

c) On altı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.

ç) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece konaklama yerlerinde değişiklik yapılmaz.

Özel ihtiyaç sahipleri

MADDE 67- (1) Özel ihtiyaç sahiplerine bu Kısımda yazılı hak ve işlemlerde öncelik tanınır.

(2) İşkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilere, bu türden fiillerin neden olduğu hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkânı sağlanır.

Başvuru sahiplerinin idari gözetimi

MADDE 68- (1) Başvuru sahipleri, sadece uluslararası koruma başvurusunda bulunmalarından dolayı idari gözetim altına alınmaz.

(2) Başvuru sahiplerinin idari gözetim altına alınması istisnai bir işlemdir. Başvuru sahibi sadece aşağıdaki hâllerde idari gözetim altına alınabilir:

a) Kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluğuyla ilgili ciddi şüphe varsa, bu bilgilerinin tespiti amacıyla

b) Sınır kapılarında usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonulması amacıyla

c) İdari gözetim altına alınmaması durumunda başvurusuna temel oluşturan unsurların belirlenemeyecek olması hâlinde

ç) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturması hâlinde

(3) İdari gözetimin gerekip gerekmediği bireysel olarak değerlendirilir. İkinci fıkrada belirtilen hâllerde; idari gözetim altına alınmadan önce, 71 inci maddede belirtilen ikamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğünün yeterli olup olmayacağı öncelikle değerlendirilir. Valilik, idari gözetim yerine başka usuller belirleyebilir. Bu tedbirler yeterli olmadığı takdirde, idari gözetim uygulanır.

(4) İdari gözetim kararı, idari gözetim altına alınma gerekçelerini ve gözetimin süresini içerecek şekilde idari gözetim altına alınan kişiye veya yasal temsilcisine ya da avukatına yazılı olarak tebliğ edilir. İdari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu ve itiraz usulleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

(5) Başvuru sahibinin idari gözetim süresi otuz günü geçemez. İdari gözetim altına alınan kişilerin işlemleri en kısa sürede tamamlanır. İdari gözetim, şartları ortadan kalktığı takdirde derhâl sonlandırılır.

(6) İdari gözetimin her aşamasında, kararı alan makam tarafından, idari gözetim sonlandırılarak, 71 inci maddede belirtilen yükümlülüklerin veya başka tedbirlerin yerine getirilmesi istenebilir.

(7) İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetime karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.

(8) İkinci fıkra uyarınca idari gözetim altına alınan kişi, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmek üzere ziyaretçi kabul edebilir. İdari gözetim altına alınan kişiye yasal temsilcisi, avukat, noter ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlileriyle görüşme imkânı sağlanır.

Kayıt ve kontrol

MADDE 69- (1) Uluslararası koruma başvuruları valiliklerce kaydedilir.

(2) Başvuru sahibi kayıt esnasında kimlik bilgilerini doğru olarak bildirmek ve varsa kimliğini ispatlayacak belge ve seyahat dokümanlarını yetkili makamlara teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, başvuru sahibinin üzerinde ve eşyalarında kontrol yapılabilir.

(3) Kayıt esnasında başvuru sahibinin kimliğine ilişkin belge olmaması hâlinde, kimlik tespitinde kişisel verilerinin karşılaştırılmasından ve yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler kullanılır. Kimlik tespit araştırmaları

sonucunda da kimliğine dair bilgi elde edilememesi hâlinde, başvuranın beyanı esas alınır.

(4) Kayıt esnasında; başvuru sahibinin menşe veya ikamet ülkesini terk etme sebepleri, ülkesini terk ettikten sonra başından geçen ve başvuru yapmasına neden olan olaylar, Türkiye'ye giriş şekli, kullandığı yol güzergâhları ve vasıta bilgileri, daha önceden başka bir ülkede uluslararası korumaya başvurmuş veya korumadan yararlanmışsa, bu başvuru veya korumaya ilişkin bilgi ve belgeleri alınır.

(5) Mülakat zamanı ve yeri kayıt esnasında bildirilir.

(6) Kamu sağlığını tehlikeye düşürebileceği değerlendirilen başvuru sahibi sağlık kontrolünden geçirilir.

(7) Başvuru sahibine kayıt esnasında; kimlik bilgilerini içeren, uluslararası koruma başvurusunda bulunduğunu belirten, otuz gün geçerli kayıt belgesi verilir. Kayıt belgesi, gerektiğinde otuz günlük sürelerle uzatılabilir. Kayıt belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp başvuru sahibinin Türkiye'de kalışına imkân sağlar.

Başvuru sahibinin bilgilendirilmesi ve tercümanlık

MADDE 70- (1) Başvuru sahibi, başvurusuyla ilgili takip edilecek usuller, başvurusunun değerlendirilmesi sürecindeki hak ve yükümlülükleri, yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ve bu yükümlülüklere uymaması ya da yetkililerle iş birliğinde bulunmaması hâlinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlar, itiraz usulleri ve süreleri konusunda kayıt esnasında bilgilendirilir.

(2) Başvuru sahibinin talep etmesi hâlinde, başvuru, kayıt ve mülakat aşamalarındaki kişisel görüşmelerde tercümanlık hizmetleri sağlanır.

İkamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğü

MADDE 71- (1) Başvuru sahibine, kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde, belirli bir yerde veya ilde ikamet etme zorunluluğu ile istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir.

(2) Başvuru sahibi, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

Kabul edilemez başvuru

MADDE 72- (1) Başvuru sahibi;

- a) Farklı bir gerekçe öne sürmeksizin aynı başvuruyu yenilemişse,
- b) Kendi adına başvuru yapılmasına muvafakat verdikten sonra, başvurusunun herhangi bir aşamasında haklı bir neden göstermeksizin veya

başvurunun reddedilmesinin ardından farklı bir gerekçe öne sürmeksizin ayrı bir başvuru yapmışsa,

- c) 73 üncü madde kapsamında olan ülkeden gelmişse,
 - ç) 74 üncü madde kapsamında olan ülkeden gelmişse,
- başvurusunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen durumların, değerlendirmenin herhangi bir aşamasında ortaya çıkması hâlinde değerlendirme durdurulur.

(3) Başvurunun kabul edilemez olduğuna ilişkin karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

İlk iltica ülkesinden gelenler

MADDE 73- (1) Başvuru sahibinin, daha önceden mülteci olarak tanındığı ve hâlen bu korumadan yararlanma imkânının olduğu veya geri göndermeme ilkesini de içeren yeterli ve etkili nitelikte korumadan hâlen faydalanabileceği bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkması durumunda, başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilir ve ilk iltica ülkesine gönderilmesi için işlemler başlatılır. Ancak geri gönderme işlemi gerçekleşinceye kadar ülkede kalışına izin verilir. Bu durum ilgiliye tebliğ edilir. İlgilinin, ilk iltica ülkesi olarak nitelenen ülke tarafından kabul edilmemesi hâlinde, başvuruya ilişkin işlemler devam ettirilir.

Güvenli üçüncü ülkeden gelenler

MADDE 74- (1) Başvuru sahibinin, Sözleşmeye uygun korumayla sonuçlanabilecek bir uluslararası koruma başvurusu yaptığı veya başvurma imkânının olduğu güvenli üçüncü bir ülkeden geldiğinin ortaya çıkması durumunda başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilir ve güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesi için işlemler başlatılır. Ancak geri gönderme işlemi gerçekleşinceye kadar ülkede kalışına izin verilir. Bu durum ilgiliye tebliğ edilir. İlgilinin, güvenli üçüncü ülke olarak nitelenen ülke tarafından kabul edilmemesi hâlinde, başvuruya ilişkin işlemler devam ettirilir.

(2) Aşağıdaki şartları taşıyan ülkeler güvenli üçüncü ülke olarak nitelendirilir:

a) Kişilerin hayatının veya hürriyetinin, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle tehdit altında olmaması

b) Kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı ülkelere geri gönderilmemesi ilkesinin uygulanıyor olması

c) Kişinin mülteci statüsü talep etme ve mülteci olarak nitelendirilmesi durumunda Sözleşmeye uygun olarak koruma elde etme imkânının bulunması

ç) Kişinin ciddi zarar görme riskinin olmaması

(3) Bir ülkenin başvuru sahibi için güvenli üçüncü ülke olup olmadığı, başvuru sahibinin ilgili üçüncü ülkeye gönderilmesini makul kılacak bu kişi ve ülke arasındaki bağlantılar da dâhil olmak üzere, her başvuru sahibi için ayrı olarak değerlendirilir.

Mülakat

MADDE 75- (1) Etkin ve adil karar verebilmek amacıyla, başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatın mahremiyeti dikkate alınarak, kişiye kendisini en iyi şekilde ifade etme imkânı tanınır. Ancak, aile üyelerinin de bulunmasının gerekli görüldüğü durumlarda, kişinin muvafakati alınarak mülakat aile üleriyle birlikte yapılabilir. Başvuru sahibinin talebi üzerine, avukatı gözlemci olarak mülakata katılabilir.

(2) Başvuru sahibi, yetkililerle iş birliği yapmak ve uluslararası koruma başvurusunu destekleyecek tüm bilgi ve belgeleri sunmakla yükümlüdür.

(3) Özel ihtiyaç sahipleriyle yapılacak mülakatlarda, bu kişilerin özel durumları göz önünde bulundurulur. Çocuğun mülakatında psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabilir.

(4) Mülakatın gerçekleştirilememesi hâlinde, yeni mülakat tarihi belirlenir ve ilgili kişiye tebliğ edilir. Mülakat tarihleri arasında en az on gün bulunur.

(5) Gerekli görüldüğünde başvuru sahibiyle ek mülakatlar yapılabilir.

(6) Mülakatlar sesli veya görsel olarak kayıt altına alınabilir. Bu durumda mülakat yapılan kişi bilgilendirilir. Her mülakatın sonunda tutanak düzenlenir, bir örneği mülakat yapılan kişiye verilir.

Uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi

MADDE 76- (1) Mülakatı tamamlanan başvuru sahibine ve varsa birlikte geldiği aile üyelerine, uluslararası koruma talebinde bulunduğunu belirten ve yabancı kimlik numarasını içeren altı ay süreli Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenir. Başvurusu sonuçlandırılmayanların kimlik belgeleri altı aylık sürelerle uzatılır.

(2) 72 nci ve 79 uncu maddeler kapsamında olanlar ile bunların aile üyelerine kimlik belgesi verilmez.

(3) Kimlik belgesinin şekli ve içeriği Genel Müdürlükçe belirlenir.

(4) Kimlik belgesi, hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer.

Başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması

MADDE 77- (1) Başvuru sahibinin;

- a) Başvurusunu geri çektiğini yazılı olarak beyan etmesi,
- b) Mazeretsiz olarak mülakata üç defa üst üste gelmemesi,
- c) İdari gözetim altında bulunduğu yerden kaçması,
- ç) Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi,

d) Kişisel verilerinin alınmasına karşı çıkması,

e) Kayıt ve mülakattaki yükümlülüklerine uymaması,

hâllerinde başvurusu geri çekilmiş kabul edilerek değerlendirme durdurulur.

Karar

MADDE 78- (1) Başvuru, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Genel Müdürlükçe sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir.

(2) Kararlar bireysel olarak verilir. 64 üncü maddenin altıncı fıkrası saklı kalmak kaydıyla, aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar.

(3) Başvuru hakkında karar verilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulur.

(4) Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatandaşı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası korumaya muhtaç olmadığına karar verilebilir.

(5) Dördüncü fıkradaki durumların ortaya çıkması, başvurunun tam bir incelemeye tabi tutulmasını engellemez.

(6) Karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da belirtilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

Hızlandırılmış değerlendirme

MADDE 79- (1) Başvuru sahibinin;

a) Başvuru sırasında gerekçelerini sunarken, uluslararası korumayı gerektirecek konulara hiç değinmemiş olması,

b) Sahte belge ya da yanıltıcı bilgi ve belge kullanarak veya kararı olumsuz etkileyebilecek bilgi ve belgeleri sunmayarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi,

c) Kimliğinin ya da uyruğunun tespit edilmesini güçleştirmek amacıyla kimlik ya da seyahat belgelerini kötü niyetle imha etmesi veya elden çıkarması,

ç) Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması,

d) Sadece, Türkiye'den gönderilmesine yol açacak bir kararın uygulanmasını erteletmek ya da engellemek amacıyla başvuruda bulunması,

e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturması ya da bu nedenlerle Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş olması,

f) Başvurusunun geri çekilmiş sayılmasından sonra yeniden başvuruda bulunması,

hâllerinde, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir.

(2) Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır.

(3) Bu maddeye göre değerlendirilen başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir.

(4) Refakatsiz çocukların başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilemez.

İdari itiraz ve yargı yolu

MADDE 80- (1) Bu Kısımda yazılı hükümler uyarınca alınan kararlara karşı idari itiraz ve yargı yoluna başvurulduğunda aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) İlgili kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı tarafından kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna itiraz edilebilir. Ancak 68 inci, 72 nci ve 79 uncu maddelere göre verilen kararlara karşı sadece yargı yoluna başvurulabilir.

b) İdari itiraz sonucu alınan karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Kararın olumsuz olması hâlinde, ilgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

c) Bakanlık, verilen kararlara karşı yapılan idari itiraz usullerini düzenleyebilir.

ç) 68 inci maddede düzenlenen yargı yolu hariç olmak üzere, 72 nci ve 79 uncu maddeler çerçevesinde alınan kararlara karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün, alınan diğer idari karar ve işlemlere karşı kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde, ilgili kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı tarafından yetkili idare mahkemesine başvurulabilir.

d) 72 nci ve 79 uncu maddeler çerçevesinde mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir.

e) İtiraz veya yargılama süreci sonuçlanıncaya kadar ilgili kişinin ülkede kalışına izin verilir.

Avukatlık hizmetleri ve danışmanlık

MADDE 81- (1) Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, bu Kısımda yazılı iş ve işlemlerle ilgili olarak, ücretleri kendilerince karşılanması kaydıyla avukat tarafından temsil edilebilir.

(2) Avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, bu Kısım kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

(3) Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilir.

Şartlı mültecinin ve ikincil koruma statüsü sahibinin ikameti

MADDE 82- (1) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiye, Genel Müdürlükçe, kamu düzeni veya kamu güvenliği nedeniyle belirli bir ilde ikamet etme, belirlenen süre ve usullerle bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilebilir.

(2) Bu kişiler, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

Uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi

MADDE 83- (1) Mülteci statüsü verilenlere yabancı kimlik numarasını içeren üçer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenir.

(2) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenlere, yabancı kimlik numarasını içeren birer yıl süreli kimlik belgesi düzenlenir.

(3) Birinci ve ikinci fıkralardaki kimlik belgeleri hiçbir harca tabi olmayıp ikamet izni yerine geçer. Kimlik belgelerinin şekil ve içeriği Genel Müdürlükçe belirlenir.

Seyahat belgesi

MADDE 84- (1) Mültecilere, valiliklerce Sözleşmede belirtilen seyahat belgesi düzenlenir.

(2) Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin seyahat belgesi talepleri 5682 sayılı Kanunun 18 inci maddesi çerçevesinde değerlendirilir.

Uluslararası koruma statüsünün sona ermesi

MADDE 85- (1) Uluslararası koruma statüsü sahibi kişi;

a) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteğiyle tekrar yararlanırsa,

b) Kaybettiği vatandaşlığını kendi isteğiyle tekrar kazanırsa,

c) Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını kazandığı ülkenin korumasından yararlanıyorsa,

ç) Terk ettiği veya zulüm korkusuyla dışında bulunduğu ülkeye kendi isteğiyle tekrar dönmüşse,

d) Statü verilmesini sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanabilecekse,

e) Vatansız olup da, statü verilmesine yol açan koşullar ortadan kalktığı için önceden yaşadığı ikamet ülkesine dönebilecekse,

uluslararası koruma statüsü sona erer.

(2) Birinci fıkranın (d) ve (e) bentlerinin incelenmesinde, statü verilmesine neden olan şartların ortadan kalkıp kalkmadığı veya önemli ve kalıcı bir şekilde değişip değişmediği göz önünde bulundurulur.

(3) İkincil koruma statüsü verilmesine neden olan şartlar ortadan kalktığında veya korumaya gerek bırakmayacak derecede değiştiğinde de statü sona erer. İkincil koruma statüsü verilmesini gerektiren şartlardaki değişikliklerin önemli ve kalıcı olup olmadığı göz önünde bulundurulur.

(4) Birinci ve üçüncü fıkralarda belirtilen şartların ortaya çıkması hâlinde, statü yeniden değerlendirilebilir. Bu kişiye, statüsünün yeniden değerlendirildiği ve nedenleri yazılı olarak bildirildikten sonra, statüsünün devam etmesi gerektiğine ilişkin nedenlerini sözlü veya yazılı şekilde sunabilmesine fırsat verilir.

(5) Maddi gerekçelerini ve hukuki dayanaklarını içeren sona erme kararı, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

Uluslararası koruma statüsünün iptali

MADDE 86- (1) Uluslararası koruma statüsü verilen kişilerden;

a) Sahte belge kullanma, hile, aldatma yoluyla veya beyan etmediği gerçeklerle statü verilmesine neden olanların,

b) Statü verildikten sonra, 64 üncü madde çerçevesinde hariçte tutulması gerektiği anlaşılanların, statüsü iptal edilir.

(2) Maddi gerekçelerini ve hukuki dayanaklarını içeren iptal kararı, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

Gönüllü geri dönüş desteği

MADDE 87- (1) Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden, gönüllü olarak geri dönmek isteyenlere, aynı ve nakdi destek sağlanabilir.

(2) Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş çalışmalarını, uluslararası kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde yapabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Haklar ve Yükümlülükler

Hak ve yükümlülüklerle ilişkin genel ilkeler

MADDE 88- (1) Uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, karşılıklılık şartından muaftır.

(2) Başvuru sahibine, başvurusu reddedilen veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilere sağlanan hak ve imkânlar, Türk vatandaşlarına sağlanan hak ve imkânlardan fazla olacak şekilde yorumlanamaz.

Yardım ve hizmetlere erişim

MADDE 89- (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır.

(2) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir.

(3) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden;

a) Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir.

b) Sağlık güvencesi veya ödeme gücünün bulunduğu veya başvurunun sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar, genel sağlık sigortalılıklarının sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir ve yapılan tedavi ve ilaç masrafları ilgililerden geri alınır.

(4) İş piyasasına erişimle ilgili olarak;

a) Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir.

b) Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin diğer mevzuatta yer alan hükümler saklıdır. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır.

c) Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibinin iş piyasasına erişimi, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ile istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik şartların gerekli kıldığı hâllerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek, iş kolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir. Ancak, Türkiye’de üç yıl ikamet eden veya Türk vatandaşıyla evli olan ya da Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri için bu sınırlamalar uygulanmaz.

ç) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından belirlenir.

(5) 72 nci ve 79 uncu maddelerde sayılanlar hariç olmak üzere, muhtaç olduğu tespit edilen başvuru sahibine, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlığın belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde harçlık verilebilir.

Yükümlülükler

MADDE 90- (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, bu Kısımda yazılı yükümlülüklerine ek olarak;

a) Çalışma durumuna ait güncel bilgileri otuz gün içinde bildirmekle,

b) Gelirlerini, taşınır ve taşınmazlarını otuz gün içinde bildirmekle,

c) Adres, kimlik ve medeni hâl değişikliklerini yirmi iş günü içinde bildirmekle,

ç) Kendisine sağlanan hizmet, yardım ve diğer imkânlardan haksız olarak yararlandığının tespit edilmesi hâlinde, bedellerini tamamen veya kısmen geri ödemekle,

d) Genel Müdürlükçe kendisinden bu Kısım çerçevesinde istenilenleri yerine getirmekle,

yükümlüdür.

(2) Bu Kısımda yazılı yükümlülüklere uymayanlar ile başvuruları ve uluslararası koruma statüleriyle ilgili olumsuz karar verilenlere; eğitim ve temel sağlık hakları hariç, diğer haklardan faydalanmaları bakımından sınırlama getirilebilir. Sınırlamaya ilişkin değerlendirme bireysel yapılır. Karar, ilgili kişiye veya yasal temsilcisine ya da avukatına yazılı olarak tebliğ edilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Geçici Koruma ve Uluslararası Korumaya İlişkin Diğer Hükümler

Geçici koruma

MADDE 91- (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Uluslararası koruma süreçlerinde iş birliği

MADDE 92- (1) Bakanlık, bu Kısımda yazılı uluslararası koruma süreçleriyle ilgili konularda, 5/5/1969 tarihli ve 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Hakkında Kanun çerçevesinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Uluslararası Göç Örgütü, diğer uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilir.

(2) Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına nezaret etme görevini yerine getirmesinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğiyle gerekli iş birliği sağlanır. Bakanlık, bu Kanun çerçevesindeki uluslararası koruma, başvuru, değerlendirme ve karar süreçlerini belirlemeye, bu amaçla Dışişleri Bakanlığının uygun görüşü alınmak suretiyle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğiyle uluslararası anlaşma niteliği taşımayan protokoller yapmaya yetkilidir.

(3) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş kişilere sınır kapıları da dâhil olmak üzere

erişimi ve başvuru sahibinin de kabul etmesi şartıyla, başvurusuyla ilgili bilgilere erişimi sağlanır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, başvurunun her aşamasında görüşlerini yetkililere iletebilir.

Menşe ülke bilgisi

MADDE 93- (1) Uluslararası koruma başvuruları incelenirken, etkin ve adil karar verebilmek, başvuran tarafından iddia edilen hususların doğruluğunu tespit edebilmek amacıyla menşe, ikamet ve transit ülkelerle ilgili Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kaynakları ve diğer kaynaklardan güncel bilgi toplanır.

(2) Menşe ülke bilgi sisteminin kurulması, bilgilerin toplanması, depolanması, sistemin işletilmesi, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının kullanımına açılması Genel Müdürlükçe belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde yapılır.

Gizlilik ilkesi ve kişisel dosyaya erişim

MADDE 94- (1) Başvuru sahibinin ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin tüm bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır.

(2) Ancak, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ile yasal temsilcisi veya avukatı, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibinin kişisel dosyasında yer alan belgeleri inceleyebilir, birer örneğini alabilir. Millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesine ilişkin belgeler incelenemez ve verilemez.

Kabul ve barınma merkezleri

MADDE 95- (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin, barınma ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması esastır.

(2) Genel Müdürlük, başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin barınma, iâşe, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanacağı kabul ve barınma merkezleri kurabilir.

(3) Merkezlerde özel ihtiyaç sahiplerinin barındırılmasına öncelik verilir.

(4) Kabul ve barınma merkezleri, valilikler tarafından işletilir. Genel Müdürlük, merkezleri; kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği ve göç alanında uzmanlığı bulunan kamu yararına çalışan derneklerle protokol yaparak işlettirebilir.

(5) Kabul ve barınma merkezi dışında ikamet eden başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler ve aile üyeleri bu merkezlerdeki hizmetlerden yararlandırılabilir.

(6) Kabul ve barınma merkezlerinde sağlanan hizmetler, satın alma yoluyla da yürütülebilir.

(7) İmkânlar ölçüsünde merkezlerde kalan ailelerin bütünlüğü korunur.

(8) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle kabul ve barınma merkezlerini ziyaret edebilirler.

(9) Kabul ve barınma merkezlerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesiyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Ortak Hükümler

Uyum

MADDE 96- (1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

(2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir.

(3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.

Davete uyma yükümlülüğü

MADDE 97- (1) Yabancılar, başvuru sahipleri ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler;

a) Türkiye'ye girişi veya Türkiye'de kalışı hakkında inceleme ihtiyacının doğması,

- b) Hakkında sınır dışı etme kararı alınma ihtimalinin bulunması,
 c) Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili işlemlerin bildirimi,
 nedenleriyle ilgili valiliğe veya Genel Müdürlüğe davet edilebilirler.
 Davate uyulmadığında veya uyulmayacağına ilişkin ciddi şüphe olması durumunda yabancılar davet edilmeksizin kolluk tarafından getirilebilirler.
 Bu işlem, idari gözetim olarak uygulanamaz ve bilgi alma süresi dört saati geçemez.

Taşıyıcıların yükümlülükleri

MADDE 98- (1) Taşıyıcılar;

a) Ülkeye giriş yapmak veya ülkeden transit geçmek üzere sınır kapılarına getirmiş oldukları yabancılardan herhangi bir nedenle Türkiye'ye girişleri ve Türkiye'den transit geçişleri reddedilenleri, geldikleri ya da kesin olarak kabul edilecekleri bir ülkeye geri götürmekle,

b) Yabancıya refakat edilmesi gerekli görüldüğü durumlarda refakatçilerin gidiş ve dönüşlerini sağlamakla,

c) Taşıdıkları kişilerin belge ve izinlerini kontrol etmekle,
 yükümlüdür.

(2) Genel Müdürlük, sınır kapılarına yolcu getiren taşıyıcılardan, Türkiye'ye hareketlerinden önce taşıyacakları yolcuların bilgilerinin verilmesini isteyebilir.

(3) Birinci ve ikinci fıkralarda yer alan yükümlülüklerle ilişkin uygulanacak usul ve esaslar, Bakanlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kişisel veriler

MADDE 99- (1) Yabancılara, başvuru ve uluslararası koruma statüsü sahiplerine ait kişisel veriler, Genel Müdürlükçe veya valiliklerce ilgili mevzuata ve taraf olunan uluslararası anlaşmalara uygun olarak alınır, korunur, saklanır ve kullanılır.

Tebliğat

MADDE 100- (1) Bu Kanuna ilişkin tebliğat işlemleri, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümlerine göre yapılır.

(2) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ilgilinin yabancı olduğu ve varsa özel durumları da dikkate alınarak yönetmelikle düzenlenir.

Yetkili idare mahkemeleri

MADDE 101- (1) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin olarak idari yargıya başvurulması hâlinde, bir yerde birden fazla idare mahkemesinin bulunması hâlinde bu davaların hangi idare mahkemesinde görüleceği Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenir.

İdari para cezası

MADDE 102- (1) Diğer kanunlara göre daha ağır bir ceza gerektirmediği takdirde;

a) 5 inci maddeye aykırı şekilde, Türkiye'ye yasa dışı giren veya Türkiye'yi yasa dışı terk eden ya da buna teşebbüs eden yabancılar hakkında iki bin Türk Lirası,

b) 9 uncu maddenin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca Türkiye'ye girişleri yasaklanmış olmasına rağmen Türkiye'ye girebilmiş olanlar hakkında bin Türk Lirası,

c) 56 ncı maddenin birinci fıkrasında tanınan sürede Türkiye'den ayrılmayanlar hakkında bin Türk Lirası,

ç) 57 nci, 58 inci, 60 ıncı ve 68 inci maddeler kapsamındaki işlemler sırasında kaçanlar hakkında bin Türk Lirası, idari para cezası uygulanır.

(2) İdari para cezası öngörülen kabahatlerin bir takvim yılı içinde tekrarı hâlinde, para cezaları yarı oranında artırılarak uygulanır.

(3) Bu maddedeki idari para cezalarının uygulanması, Kanunda öngörülen diğer idari tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.

(4) Bu maddedeki idari para cezaları, valilik veya kolluk birimlerince uygulanır. Verilen para cezaları tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenir.

BEŞİNCİ KISIM

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş, Görev ve Yetki

Kuruluş

MADDE 103- (1) Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Görev ve yetki

MADDE 104- (1) Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri şunlardır:

a) Göç alanına ilişkin, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi, politika ve stratejilerin belirlenmesi konularında çalışmalar yürütmek ve Bakanlar Kurulunca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek

b) Göç Politikaları Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmek, Kurul kararlarının uygulanmasını takip etmek

c) Göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek

ç) 19/9/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek

d) İnsan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek

e) Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit etmek ve bu kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek

f) Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek

g) Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek

ğ) Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek

h) Kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek ve onaylamak, yürütülen çalışma ve projeleri izlemek, bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek

ı) Mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmek

(2) Genel Müdürlük, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir.

(3) Genel Müdürlüğün bu Kanun kapsamındaki her tür bilgi ve belge talebi, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından geciktirilmeden yerine getirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Göç Politikaları Kurulu

Göç Politikaları Kurulu ve görevleri

MADDE 105- (1) Göç Politikaları Kurulu, İçişleri Bakanının başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık

ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşur. Toplantı gündemine göre, konuyla ilgili bakanlık, ulusal veya uluslararası diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri toplantıya davet edilebilir.

(2) Kurul, Kurul Başkanının çağrısı üzerine her yıl en az bir kez toplanır. Gerekli görüldüğü hâllerde Kurul Başkanının çağrısıyla olağanüstü toplanabilir. Toplantı gündemi, üyelerin görüşü alınarak Başkan tarafından belirlenir. Kurulun sekreteryaya hizmetleri, Genel Müdürlük tarafından yerine getirilir.

(3) Kurulun görevleri şunlardır:

a) Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek

b) Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak

c) Kitleli akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek

ç) İnsani mülahazalarla toplu hâlde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları belirlemek

d) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının önerileri çerçevesinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı iş gücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek

e) Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek

f) Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek

g) Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik kararlar almak

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkez, Taşra ve Yurt Dışı Teşkilatı,

Hizmet Birimleri

Teşkilat

MADDE 106- (1) Genel Müdürlük, merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatından oluşur.

(2) Genel Müdürlük merkez teşkilatı ekli (I) sayılı cetvelde gösterilmiştir.

Genel Müdür

MADDE 107- (1) Genel Müdür, Genel Müdürlüğün en üst amiri olup Bakana karşı sorumludur.

(2) Genel Müdürün görevleri şunlardır:

a) Genel Müdürlüğü mevzuat hükümlerine, Hükümet programı ve politikalarına uygun olarak yönetmek

b) Genel Müdürlüğün görev alanına giren hususlarda gerekli mevzuat çalışmalarını yürütmek, belirlenen strateji, amaç ve performans ölçütleri doğrultusunda Genel Müdürlüğü yönetmek

c) Genel Müdürlüğün faaliyet ve işlemlerini denetlemek, yönetim sistemlerini gözden geçirmek, kurumsal yapı ile yönetim süreçlerinin etkililiğini gözetmek ve yönetimin geliştirilmesini sağlamak

ç) Genel Müdürlüğün orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek, bu amaçla uluslararası kuruluşlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılmasını sağlamak

d) Faaliyet alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği ve koordinasyonu sağlamak

(3) Genel Müdürlüğün yönetim ve koordinasyonunda Genel Müdüre yardımcı olmak üzere, iki genel müdür yardımcısı atanabilir. Genel müdür yardımcıları, Genel Müdür tarafından verilen görevleri yerine getirir ve Genel Müdüre karşı sorumludur.

Hizmet birimleri

MADDE 108 - (1) Genel Müdürlüğün hizmet birimleri ve görevleri şunlardır:

a) Yabancılar Dairesi Başkanlığı;

1) Düzenli göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

2) Düzensiz göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

3) 5543 sayılı Kanunda Bakanlığa verilen görevleri yürütmek,

4) Türkiye’de bulunan vatansız kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

5) Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek,

6) Türkiye’nin taraf olduğu geri kabul anlaşmalarının üçüncü ülke vatandaşları ile vatansız kişilere ilişkin hükümlerini yürütmek,

7) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

b) Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı;

1) Uluslararası korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

2) Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

- 3) Menşe ülkelerle ilgili bilgileri toplamak ve güncellemek,
- 4) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- c) İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı;
 - 1) İnsan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
 - 2) İnsan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin projeleri yürütmek,
 - 3) İnsan ticareti mağdurlarına yönelik yardım hatlarını kurmak, işletmek veya işlettirmek,
 - 4) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- ç) Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı;
 - 1) Göç alanında politika ve stratejiler belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek ve belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,
 - 2) Göç Politikaları Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmek, Kurul kararlarının uygulanmasını takip etmek,
 - 3) Göç alanına ilişkin projeleri yürütmek,
 - 4) Kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek ve onaylamak, yürütülen çalışma ve projeleri izlemek, bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek,
 - 5) Göç alanına ilişkin inceleme, araştırma ve etki analizleri yapmak veya yaptırmak,
 - 6) Türkiye İstatistik Kurumuyla iş birliği hâlinde göç alanına ve insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin istatistikleri yayınlamak,
 - 7) Yıllık göç raporunu hazırlamak ve yayınlamak,
 - 8) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- d) Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı;
 - 1) Yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
 - 2) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili konularda kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal bilinci artırmaya yönelik çalışmalar yapmak,
 - 3) Basın ve halkla ilişkiler faaliyetlerini planlamak ve yürütmek,
 - 4) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- e) Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı;
 - 1) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili bilgi sistemleri kurmak, işletmek ve işlettirmek,

2) Bu Kanun kapsamındaki kişisel verilerin alınması, korunması, saklanması ve kullanılmasına ilişkin altyapı iş ve işlemlerini yürütmek,

3) Genel Müdürlük birimleri arasında haberleşmeyi yürütmek, elektronik evrakın kayıt, tasnif ve dağıtımını sağlamak, bilişim ve haberleşme ihtiyaçları ile bağlantılı yazılımları temin etmek, oluşturmak ve geliştirmek,

4) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

f) Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı;

1) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili konularda diğer ülkeler ve uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlarla iletişim ve iş birliğini yürütmek, gerekli bağlantıyı ve koordinasyonu sağlamak, yeni iş birliği alanlarına yönelik çalışmalar yapmak,

2) Genel Müdürlüğün görev ve faaliyet alanına giren konularda Avrupa Birliği ile ilişkilerin yürütülmesini sağlamak,

3) Genel Müdürlük personelinin yurt dışında geçici görevlendirilmeleriyle ilgili işlemleri yürütmek,

4) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili ülkeye gelen yabancı heyet ve yetkililerin ziyaretlerini programlamak, uluslararası toplantı, konferans, seminer ve benzeri faaliyetlerin düzenlenmesiyle ilgili çalışma yapmak, koordinasyonu sağlamak,

5) Genel Müdürlüğün görev alanına giren konularda yabancı ülkelerde gerçekleşen faaliyet ve gelişmeleri izlemek,

6) Türkiye'deki diplomatik temsilciliklerde göç konularında görev yapan yetkililerle temasları yürütmek,

7) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

g) Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı;

1) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak,

2) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

ğ) Hukuk Müşavirliği;

1) 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak,

2) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

h) İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı;

1) Genel Müdürlüğün insan gücü politikası ve planlaması ile insan kaynakları sisteminin geliştirilmesi ve performans ölçütlerinin oluşturulması konusunda çalışmalar yapmak ve tekliflerde bulunmak,

2) Genel Müdürlük personelinin atama, nakil, terfi, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek,

3) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

i) Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı;

1) 5018 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde kiralama ve satın alma işlerini yürütmek, temizlik, güvenlik, aydınlatma, ısıtma, onarım, taşıma ve benzeri hizmetleri yapmak veya yaptırmak,

2) Genel Müdürlüğün taşınır ve taşınmazlarına ilişkin işlemleri ilgili mevzuat çerçevesinde yürütmek,

3) Genel evrak ve arşiv faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek,

4) Genel Müdürlüğün sivil savunma ve seferberlik ile afet ve acil durum hizmetlerini planlamak ve yürütmek,

5) 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre yapılacak bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru bir şekilde sonuçlandırmak üzere gerekli tedbirleri almak,

6) Merkezler ve insan ticareti mağdurları sığınma evleri kurmak, işletmek veya işlettirmek,

7) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

i) Eğitim Dairesi Başkanlığı;

1) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili eğitim faaliyetlerini planlamak ve uygulamak,

2) Bilimsel nitelikli yayınlar yapmak,

3) Seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek,

4) Ulusal ve uluslararası yayın, mevzuat, mahkeme kararları ile diğer bilgi ve belgeleri izlemek, derlemek ve ilgili dairelere bildirmek,

5) Genel Müdür tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Taşra teşkilatı

MADDE 109- (1) Genel Müdürlük, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde taşra teşkilatı kurmaya yetkilidir.

Yurt dışı teşkilatı

MADDE 110- (1) Genel Müdürlük, 13/12/1983 tarihli ve 189 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname esaslarına uygun olarak yurt dışı teşkilatı kurmaya yetkilidir.

(2) Büyükelçiliklerde görev alan göç müşavirlerinin görevleri şunlardır:

a) Görevli oldukları ülkelerdeki kurum ve kuruluşlarla Genel Müdürlük arasında göç alanına ilişkin iş birliği ve koordinasyonu sağlamak

b) Genel Müdürlüğün görev alanına giren konulardaki gelişmeleri izlemek ve Genel Müdürlüğe iletmek

c) Buldukları ülkeyle ülkemiz arasında göç alanındaki mevzuatın uygulanmasını takip etmek

ç) Düzensiz göçe konu yabancıların sınır dışı edileceği veya gönüllü geri dönüşlerinin sağlanacağı ülkelerde bu faaliyetleri kolaylaştırmak amacıyla gerekli temas ve bağlantıları kurmak

d) Menşe ülke bilgilerine ilişkin işlemleri yürütmek

e) Genel Müdürlükçe insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanına ilişkin olarak verilecek görevleri yapmak

f) Görevli oldukları ülkelerle müştereken yürütülecek göç ve insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması alanına ilişkin proje tekliflerini önermek, hazırlamak ve yürütülen projeleri takip etmek

g) Genel Müdürlükçe verilecek diğer görevleri yapmak

(3) Konsolosluklarda görev alan göç ataşelerinin görevleri şunlardır:

a) Konsolosluklara yapılacak vize ve ikamet izni başvurularını almak ve sonuçlandırmak

b) Başvurularla ilgili bilgi ve belge toplamak, eksik bilgi ve belgeleri yabancından talep etmek, gerektiğinde ilgiliyle mülakatlar yaparak değerlendirmek ve bunları kayıt altına almak

c) Konsolosluklarca karara bağlanabilecek vize başvurularını doğrudan, ikamet izni başvuruları ile Genel Müdürlüğün kararını gerektiren vize başvurularını ise Genel Müdürlüğün kararını aldıktan sonra konsolosun onayına sunmak

ç) Türkiye'den sınır dışı edilecek veya gönüllü geri dönecek yabancıların, gidecekleri ülkedeki iş ve işlemlerinde yardımcı olmak

d) Görev yaptıkları ülkede göç konuları ile ilgili gelişmeleri takip etmek ve yıllık raporlar hazırlamak

e) Göç alanına ilişkin konsoloslar tarafından verilen diğer görevleri yürütmek

f) Genel Müdürlükçe verilecek diğer görevleri yürütmek

Çalışma grupları ve düzenleme yetkisi

MADDE 111- (1) Genel Müdürlük merkez teşkilatında, hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla, birim amirlerinin teklifi ve Genel Müdürün

onayıyla çalışma grupları oluşturulabilir. Gruplar, Genel Müdür tarafından görevlendirilecek bir uzmanın koordinasyonunda faaliyet gösterir.

(2) Genel Müdürlük, görev, yetki ve sorumluluk alanına giren konularda idari düzenleme yapmaya yetkilidir.

Yöneticilerin sorumlulukları ve yetki devri

MADDE 112- (1) Genel Müdürlüğün her kademedeki yöneticileri, görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumludur.

(2) Genel Müdür ve her kademedeki Genel Müdürlük yöneticileri, sınırları açıkça belirtilmek ve yazılı olmak şartıyla yetkilerinden bir kısmını alt kademelere devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sürekli Kurul ve Komisyonlar ile Geçici Komisyonlar

Sürekli kurul ve komisyonlar

MADDE 113- (1) Genel Müdürlüğün sürekli kurul ve komisyonları şunlardır:

- a) Göç Danışma Kurulu
- b) Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu
- c) Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu

(2) Sürekli kurul ve komisyonların üyelerinin yeterlilikleri, olağan ve olağanüstü toplantılarının yer ve zamanı ile çalışma ve karar verme usul ve esasları ile kurul ve komisyonlara ilişkin diğer hususlar yönetmelikle belirlenir.

(3) Sürekli kurul ve komisyonların sekretaryası ve destek hizmetleri, Genel Müdürlük tarafından sağlanır.

Göç Danışma Kurulu

MADDE 114- (1) Göç Danışma Kurulu, Bakanlık Müsteşarı veya görevlendireceği müsteşar yardımcısının başkanlığında, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Dışişleri bakanlıklarının en az daire başkanı seviyesindeki temsilcileri, Genel Müdür, genel müdür yardımcıları, Yabancılar Dairesi, Uluslararası Koruma Dairesi, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi, Uyum ve İletişim Dairesi ve Göç Politika ve Projeleri Dairesi başkanları, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye

Temsilcisi, göç konularıyla ilgili beş öğretim elemanı ve göç alanında çalışmalarda bulunan beş sivil toplum kuruluşu temsilcisinden oluşur. Kurul toplantılarına Başkan tarafından, yurt içi ve yurt dışından göç alanında uzman kişiler çağrılarak görüşleri alınabilir. Kurul yılda iki kez olağan olarak toplanır. Kurul, ayrıca Başkanın çağrısı üzerine her zaman olağanüstü toplanabilir. Toplantı gündemi, Başkan tarafından belirlenir.

(2) Öğretim elemanları ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde seçilir.

(3) Kurulun görevleri şunlardır:

- a) Göç uygulamalarını izlemek ve önerilerde bulunmak
 - b) Göç alanında yapılması planlanan yeni düzenlemeleri değerlendirmek
 - c) Göç politikaları ve hukuku alanında bölgesel ve uluslararası gelişmeleri değerlendirmek ve bu gelişmelerin Türkiye'ye yansımalarını incelemek
 - ç) Göçle ilgili mevzuat çalışmalarını ve uygulamalarını değerlendirmek.
 - d) Göç alanında çalışmalar yapmak üzere alt komisyonlar kurmak, komisyon çalışmaları sonrasında ortaya çıkacak raporları değerlendirmek
- (4) Kurulun tavsiye niteliğindeki kararları, Genel Müdürlük ile kamu kurum ve kuruluşlarınca değerlendirilir.

Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu

MADDE 115- (1) Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu, Genel Müdürlük temsilcisi başkanlığında, Adalet ve Dışişleri bakanlıklarınca görevlendirilen birer temsilci ve bir göç uzmanından oluşur. Komisyona, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği temsilcisi gözlemci olarak katılmak üzere davet edilebilir. Genel Müdürlük merkez veya taşra teşkilatında, bir veya birden fazla komisyon kurulabilir. Genel Müdürlük temsilcisi ve göç uzmanı iki yıl, diğer üyeler ise en az bir yıl için asıl ve yedek olmak üzere belirlenir. Komisyon başkan ve üyelerine, görevleri süresince ek görev verilmez.

(2) Komisyonun görevleri şunlardır:

a) İdari gözetim kararları ve kabul edilemez başvurularla ilgili kararlar ile hızlandırılmış değerlendirme sonucu verilen kararlar hariç, uluslararası koruma başvuruları hakkında verilen kararlar ile başvuru ve uluslararası koruma statüsü sahibi hakkındaki diğer kararlara karşı itirazları değerlendirmek ve karar vermek

b) Uluslararası korumanın sona ermesi ya da iptaline yönelik kararlara karşı itirazları değerlendirmek ve karar vermek

(3) Komisyonlar, doğrudan Genel Müdürün koordinasyonunda çalışır.

Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu

MADDE 116- (1) Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu, Bakanlık Müsteşarı veya görevlendireceği müsteşar yardımcısı başkanlığında, Genelkurmay Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Dışişleri bakanlıkları ile Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, ilgili kolluk birimleri ve Genel Müdürlüğün en az daire başkanı seviyesindeki temsilcilerinden oluşur.

(2) Kurul toplantılarına, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının merkez ve taşra birimleri, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluş temsilcileri ile konuyla ilgili uzmanlar çağrılabilir. Kurul, gündemli olarak altı ayda bir toplanır. Kurul, ayrıca Başkanın çağrısı üzerine her zaman olağanüstü toplanabilir. Toplantı gündemi, üyelerin görüşü alınmak suretiyle Başkan tarafından belirlenir.

(3) Kurulun görevleri şunlardır:

a) Düzensiz göçle etkin şekilde mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak

b) Yasa dışı olarak Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış yollarını tespit ederek önlemler geliştirmek

c) Düzensiz göçe yönelik tedbirleri geliştirmek

ç) Düzensiz göçle mücadele alanında mevzuat oluşturma ve uygulama çalışmalarını planlamak ve uygulanmasını izlemek

(4) Kurulun kararları, kamu kurum ve kuruluşlarınca öncelikle değerlendirilir.

Geçici komisyonlar

MADDE 117- (1) Genel Müdürlük, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere Bakan onayıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile konuyla ilgili uzmanların katılımıyla geçici komisyonlar oluşturabilir.

(2) Geçici komisyonların oluşumu, üye sayısı, görevlendirme ve seçilme yeterlilikleri, olağan ve olağanüstü toplantılarının yer ve zamanı, çalışma, karar alma usul ve esasları ile kurullarla ilgili diğer hususlar yönetmelikle belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Atama ve Personele İlişkin Hükümler

Atama ve görevlendirme

MADDE 118- (1) Genel Müdürlükte, Genel Müdür ve Genel Müdür Yardımcısı kadrolarına müşterek kararlar, diğer kadrolara Genel Müdürün teklifi üzerine Bakan onayıyla atama yapılır.

(2) Genel Müdürlüğün görev alanıyla ilgili konularda çalıştırılmak üzere bütün kamu kurum ve kuruluşlarının personeli, kendilerinin ve kurumlarının muvafakatiyle Genel Müdürlükte geçici olarak görevlendirilebilir. Görevlendirme, personelin aylık, ödenek, her tür zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hak ve yardımları kendi kurumlarınca ödenmek kaydıyla yapılır. Bu şekilde görevlendirilen personel, kurumlarından aylıklı izinli sayılır, Genel Müdürlükte geçen hizmet süreleri mesleki kıdemlerinden kabul edilir ve asıl kadrosuyla ilgisi devam eder. Bunların terfileri başkaca bir işleme gerek kalmaksızın süresinde yapılır. Görevlendirilecek personel sayısı, mevcut personelin yüzde otuzunu aşamaz.

Personele ilişkin hükümler

MADDE 119- (1) Genel Müdürlük merkez teşkilatında Göç Uzmanı ve Göç Uzman Yardımcısı, taşra teşkilatında İl Göç Uzmanı ve İl Göç Uzman Yardımcısı istihdam edilebilir.

(2) Göç Uzman Yardımcılığı ve İl Göç Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak hukuk, siyasal bilgiler, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt içindeki ve yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak ve yapılacak özel yarışma sınavında başarılı olmak gerekir. Göç Uzman Yardımcılığı ve İl Göç Uzman Yardımcılığı yarışma sınavı, yazılı ve sözlü aşamalarından oluşur.

(3) Göç uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavları ile uzmanlığa atanmaları hakkında 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesi hükümleri uygulanır.

(4) İl Göç Uzman Yardımcılığına atananlar, en az üç yıl fiilen çalışmak kaydıyla açılacak yeterlik sınavına girme hakkını kazanırlar. Sınavda başarılı olamayanlar veya geçerli mazereti olmaksızın sınav hakkını kullanmayanlara, bir yıl içinde ikinci kez sınav hakkı verilir. İkinci sınavda başarı gösteremeyen veya sınav hakkını kullanmayanlar İl Göç Uzman Yardımcısı unvanını kaybederler ve durumlarına uygun memur unvanlı kadrolara atanırlar. İl göç uzmanı ve il göç uzman yardımcılarının

mesleğe alınmaları, yarışma sınavı, komisyonların oluşumu, yetiştirilmeleri, yeterli sınavları, atanmaları, eğitimleri, çalışma ve görevlendirilmelerine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

(5) Genel Müdürlükte özel bilgi ve uzmanlığı gerektiren işlerde sözleşmeyle yabancı uzman istihdam edilebilir. Bu personele ödenecek aylık ücretin net tutarı, birinci dereceli Göç Uzmanına mali haklar kapsamında ödenen aylık net tutarı geçmemek üzere Genel Müdür tarafından belirlenir ve bunlar 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır. Bu şekilde istihdam edilecek personel sayısı, Genel Müdürlüğün toplam kadro sayısının yüzde birini geçemez ve bunların istihdamına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

(6) Genel Müdürlükte, Genel Müdür, genel müdür yardımcıları ile Göç Politika ve Projeleri Dairesi, Uyum ve İletişim Dairesi, Dış İlişkiler Dairesi, Strateji Geliştirme Dairesi ve Destek Hizmetleri Dairesi başkanları ile göç müşavirleri mülki idare amirliği hizmetleri sınıfından atanır veya görevlendirilir.

Kadrolar

MADDE 120- (1) Genel Müdürlüğün kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar, 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Yönetmelik

MADDE 121- (1) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.

Atf yapılan hükümler

MADDE 122- (1) Diğer mevzuatta, 15/7/1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanuna yapılmış olan atıflar, bu Kanuna yapılmış sayılır. Diğer mevzuatta geçen yabancılara mahsus “ikamet tezkeresi” ibaresinden, bu Kanundaki “ikamet izni” anlaşılır.

Değiştirilen hükümler

MADDE 123- (1) 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 34 üncü maddesinde yer alan “vatandaşlar ve yabancılara” ibaresi “vatandaşlara” şeklinde değiştirilmiştir.

(2) 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 88 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bentler eklenmiştir.

- “f) Uzun dönem ikamet izni bulunanlar,
- g) İnsan ticareti suçunun mağduru olanlar.”

(3) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” başlıklı bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine “Enerji ve Tabii Kaynaklar Uzman Yardımcıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Göç Uzman Yardımcıları, İl Göç Uzman Yardımcıları” ibaresi, “Enerji ve Tabii Kaynaklar Uzmanlığına” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Göç Uzmanlığına, İl Göç Uzmanlığına” ibaresi eklenmiştir.

b) 152 nci maddesinin “II- Tazminatlar” kısmının “A- Özel Hizmet Tazminatı” bölümünün (ğ) bendine “Yükseköğretim Kurulu Uzmanları” ibaresinden sonra gelmek üzere “, Göç Uzmanları” ibaresi, (h) bendine “İçişleri Bakanlığı İl Planlama Uzmanları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İl Göç Uzmanları,” ibaresi eklenmiştir.

c) Eki (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin “I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı” bölümünün (g) bendine “Avrupa Birliği İşleri Uzmanları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Göç Uzmanları,” ibaresi, (h) bendine “İçişleri Bakanlığı Planlama Uzmanları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İl Göç Uzmanları,” ibaresi eklenmiştir.

(4) 14/2/1985 tarihli ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 29 uncu maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

- “e) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.”

(5) 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun;

a) 5 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen “ikamet izninin süresi ile” ibaresi metinden çıkarılmıştır.

b) 8 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

“ı) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan ve İçişleri Bakanlığınca şartlı mülteci statüsü verilen yabancı ve vatansız kişilere,”

c) 12 nci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Yabancılar, ilk çalışma izni başvurularını buldukları ülkelerdeki Türkiye Cumhuriyeti konsolosluklarına yapar. Konsolosluk, bu başvuruları doğrudan Bakanlığa iletir. Bakanlık, ilgili mercilerin görüşlerini alarak 5 inci maddeye göre başvuruları değerlendirir; durumu uygun görülen yabancılar çalışma izni verir. Yabancılar, konsolosluklardan almış oldukları çalışma izinlerinde belirtilen süre kadar Türkiye’de kalıp çalışabilir.”

ç) 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“c) İçişleri Bakanlığının olumsuz görüş bildirmesi,”

d) 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“a) Yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmış olması veya Türkiye’ye girişinin yasaklanması,”

(6) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvele “55) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” sırası eklenmiştir.

(7) 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun;

a) 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (çç) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“çç) Yabancılar kütüğü: Türkiye’de Vatansız Kişi Kimlik Belgesi alanlar ve herhangi bir amaçla en az doksan gün süreli ikamet izni verilenlerle, yasal olarak bulunan yabancılardan yabancılar kimlik numarası talep edenlerin kayıtlarının tutulduğu kütüğü,”

b) 8 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Türkiye’de herhangi bir amaçla en az doksan gün süreli ikamet izni alan yabancılar, Genel Müdürlükçe yabancılar kütüğüne kayıt edilir. Ancak, Türkiye’de yasal olarak bulunan yabancılar da talep etmeleri hâlinde yabancılar kütüğüne kayıt edilir. Bu kütüğe kayıt edilen yabancılar, her tür nüfus olayını nüfus müdürlüklerine beyan etmekle yükümlüdürler. Diplomatik misyon mensupları bu hükmün dışındadır.”

(8) 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun;

a) 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (27) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“27) Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız kişi: İçişleri Bakanlığı tarafından başvuru sahibi, mülteci, ikincil koruma veya şartlı mülteci statüsü sahibi veya vatansız olarak tanınan kişileri,”

b) 60 ncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (2) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“2) Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi ve vatansız olarak tanınan kişiler,”

c) 61 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendindeki “vatansız ve sığınmacı sayıldıkları” ibaresi “uluslararası koruma başvurusu yaptıkları veya uluslararası koruma statüsü aldıkları veya vatansız kişi sayıldıkları” şeklinde değiştirilmiştir.

(9) Ekli (1), (2) ve (3) sayılı listelerde yer alan kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” bölümü olarak eklenmiştir.

(10) 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (II) sayılı cetvelin 9 uncu sırasına “Basın-Yayın ve Enformasyon,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Göç İdaresi,” ibaresi eklenmiştir.

Yürürlükten kaldırılan mevzuat

MADDE 124- (1) 15/7/1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 4 üncü, 6 ncı, 7 nci, 8 inci, 9 uncu, 10 uncu, 11 inci, 24 üncü, 25 inci, 26 ncı, 28 inci, 29 uncu, 32 nci, 33 üncü, 35 inci, 36 ncı, 38 inci ve ek 5 inci maddeleri, 5 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile 34 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Genel Müdürlüğün görev alanına giren konularla ilgili Emniyet Genel Müdürlüğünce tutulan dosya, yazılı ve elektronik ortamdaki kayıt ve diğer dokümanlar ile bilgi sistemleri, elektronik projeler ve veri tabanları Genel Müdürlüğe ve ilgili taşra birimlerine kademeli olarak devredilir. Devre ilişkin olarak, Emniyet Genel Müdürlüğü ile Genel Müdürlük arasında bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde protokol yapılır ve Bakan onayıyla yürürlüğe girer.

(2) Bu Kanunun yayımından itibaren bir yıl sonra kabul ve barınma merkezleri ile geri gönderme merkezlerine ait taşınırlar hiçbir işleme gerek kalmaksızın Genel Müdürlüğe devredilmiş, taşınmazlar ise hiçbir işleme gerek kalmaksızın Genel Müdürlüğe tahsis edilmiş sayılır. Devir nedeniyle yapılan işlemler, harçlardan, düzenlenen kâğıtlar damga vergisinden müstesnadır. Bu Kanunun uygulanmasında taşınır devri ile taşınmazların tahsisi ve benzeri hususlarda ortaya çıkabilecek sorunları gidermeye Bakan yetkilidir.

(3) Genel Müdürlüğün 2013 mali yılı harcamaları için gereken ödenek ihtiyacı, 20/12/2012 tarihli ve 6363 sayılı 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendine göre karşılanır. 31/12/2014 tarihine kadar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü adına ihdas edilen kadroların yüzde ellisini geçmemek üzere, 6363 sayılı Kanundaki sınırlamalara tabi olmadan atama yapılabilir.

(4) Bu Kanunda belirlenen esaslara göre Genel Müdürlüğün taşra teşkilatlanmasının tamamlanacağı tarihe kadar, yürütülmekte olan görev ve

hizmetler daha önce bu görev ve hizmetleri yapmakta olan birimler veya personel tarafından yapılmaya devam edilir. Genel Müdürlük, ilgili yerlerdeki teşkilatlanmanın tamamlandığı tarihte söz konusu birimlerde görev yapmakta olan personeli, 118 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sayı sınırlamasına tabi olmaksızın devir tarihinden itibaren üç yılı aşmamak üzere anılan maddeye göre istihdam edebilir.

(5) Genel Müdürlük, merkez teşkilatında görev yapmak üzere, Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı ile il emniyet müdürlüklerinin ilgili şubelerinde en az iki yıl süreyle görev yapmış personeli, 118 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sayı sınırlamasına tabi olmaksızın bu maddenin yayımı tarihinden itibaren üç yıl süreyle anılan maddeye göre istihdam edebilir.

(6) Bu Kanunun İkinci Kısımının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde valiliklere yazılı olarak müracaat eden yabancılar, bu Kanunda ikamet izinleriyle ilgili kendilerine tanınan haklardan yararlandırılır.

(7) Bu Kanunun Üçüncü Kısımının yürürlüğe girdiği tarihten önce, 14/9/1994 tarihli ve 94/6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca statü verilenlere bu Kanunda belirtilen statülerine göre işlem yapılır, başvuru yapanların işlemleri ise bu Kanuna göre sonuçlandırılır. Bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren Üçüncü Kısımın yürürlüğe girdiği tarihe kadar, anılan Yönetmelik uyarınca statü verilenler ile başvuru yapanlardan ikamet izni harcı alınmaz.

(8) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar mevcut düzenlemelerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Yürürlük

MADDE 125- (1) Bu Kanunun;

a) **122 nci maddesi, 123 üncü maddesinin birinci, ikinci, beşinci ve yedinci fıkraları ile 124 üncü maddesi hariç olmak üzere Beşinci Kısım yayımı tarihinde,**

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinden **bir yıl sonra**, yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 126- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ DERNEĞİ

İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGĐ), ulusal ve uluslararası alanda faaliyet göstermek üzere, Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen insan hakları savunucularının katılımı ile 2003 yılında İzmir'de kurulmuştur. Derneğin merkezi 2011 yılında Ankara'ya taşınmıştır.

İnsan haklarının her türlü siyasi ideoloji ve dünya görüşünün üzerinde bir değer olduğunu kabul eden İHGĐ, hakların ilerletilmesinin ancak sorunların kaynağına ilişkin gerçek bir kavrayışın geliştirilmesi ve somut çözüm önerilerinin uygun taktik ve stratejiler kullanılarak hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceğine inanmaktadır.

Her türlü şiddeti kategorik olarak reddeden İHGĐ, hak ihlallerinin temel failinin devletler olduğunun bilincinde olmakla birlikte, silahlı muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine de eşit derecede karşı durmaktadır. Failini ya da mağdurunu dikkate almaksızın tüm hak ihlallerini hedef alan İHGĐ, bağımsız ve tarafsız duruşuyla kamu vicdanını hak ihlallerine duyarlı kılacak, toplumun örnek alabileceği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Derneğin Çalışma Alanları ve Yöntemleri

İHGĐ tüm insan hakları kategorilerini kendi çalışma alanı içinde görmekle birlikte, dönemsel olarak belli haklar ve ihlaller üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İHGĐ, işkence, ifade hürriyeti v.d gibi Türkiye'nin kadim insan hakları sorunlarının yanı sıra azınlık hakları, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, mülteci hakları, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi Türkiye için nispeten yeni konuları da çalışma alanı içinde görmektedir.

Sorunları evrensel insan hakları değerleri açısından ele alıp kendi çözüm önerilerini içeren tematik raporlar hazırlayan İHGĐ, raporlarını Türkiye'nin tarafı bulunduğu uluslararası yapılarla sunmanın yanı sıra, Türkiye hükümetleri nezdinde de lobi faaliyeti yürütmektedir.

Türkiye'de mevcut insan hakları örgütleriyle yakın bir dayanışma içinde olan İHGĐ, gerek kendisinin kurduğu ve gerekse kurulmuş bulunan koalisyonlara katılmak suretiyle insan hakları aktivizminin güçlenmesi için diğer örgütlerle deneyim ve görüş alış verişini içindedir.

İHGĐ ürettiği taktik ve stratejileri gerek Türkiye'de gerekse başka ülkelerde faaliyet gösteren örgütlerle paylaşarak tecrübelerin ortaklaşmasını sağlamak için çaba harcamaktadır. İHGĐ hazırladığı eğitim programlarıyla, insan hakları alanındaki yeni gelişmeleri Türkiye'de ve diğer ülkelerdeki insan hakları savunucularının bilgi ve değerlendirmesine sunmak için çalışmaktadır.

İnsan Hakları Gündemi Derneği

ANKARA

Güniz Sok. 38/8 06700
Kavaklıdere-Ankara/TÜRKİYE
Tel: 0312 468 06 10-11
Faks: 0312 468 06 13
E-mail: posta@rightsagenda.org
www.rightsagenda.org

İZMİR

Kıbrıs Şehitleri Cad. No:39
Kat:5/502 Galeri Mazhar İş
Merkezi Alsancak-İzmir/TÜRKİYE
Tel: 0232 464 20 26
Faks: 0232 464 20 26

DIYARBAKIR

Lise Cad. 1. Sok. Güneş Plaza,
Kat:3/9 Diyarbakır/TÜRKİYE
Tel:0412 228 79 42
Faks: 0412 228 79 36

Yönetim Kurulu

Başkan

Günal KURŞUN

Genel Sekreter

Salih EFE

Sayman

Gülçin AKTUNÇ

Üyeler

Mehmet Nur TERZİ

Özlem YILMAZ

Yedek Üyeler

Bülent Ecevit NADAS

Zahide Beydağ TIRAŞ ÖNERİ

Veli ACU

Osman YURT

Tuncer FIRAT

Denetleme Kurulu Asıl

Mehmet Arif KOÇER

Bekir Berat ÖZİPEK

Cengiz KARATAŞ

Denetleme Kurulu Yedek

Tahir ELÇİ

Yılmaz ENSAROĞLU

Yakup Levent KORKUT

Mali-İdari İşler Koordinatörü

Veli ACU

Staj Koordinatörü

Roberto Frifrini

Aktif Üyeler

Ebru ENGİNDENİZ

Hakan ATAMAN

Kory SORRELL

Mahmut KAÇAN

Orhan Kemal CENGİZ

Özgün Emre SORKUN

Pirli ERÇOBAN

Roberto FRIFRINI

Suade ARANÇLI

Şehnaz LAYIKEL

Ville FORSMAN